

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
GENEL KAMU HUKUKU BİLİM DALI

JOHN DEWEY’İN DEMOKRASİ ANLAYIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Nevim ÜSTÜN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Yaşar SALİHPAŞAOĞLU

Ankara-2013

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
GENEL KAMU HUKUKU BİLİM DALI

JOHN DEWEY’İN DEMOKRASİ ANLAYIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

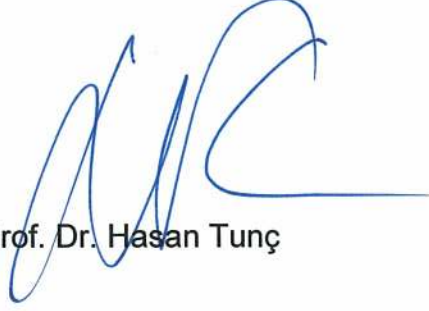
Hazırlayan
Nevim ÜSTÜN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Yaşar SALİHPAŞAOĞLU

Ankara-2013

ONAY

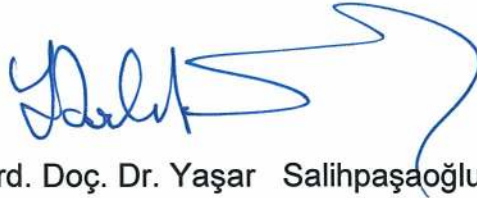
Nevim Üstün tarafından hazırlanan "John Dewey'in Demokrasi Anlayışı" başlıklı bu çalışma, 23.05.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy çokluğuyla ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Hukuku Anabilim /Genel Kamu Hukuku bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan Tunç

Yrd. Doç. Dr. Bülent Algan

Yrd. Doç. Dr. Yaşar Salihpaşaoğlu

ÖNSÖZ

Tez, John Dewey'in demokrasi anlayışını bulma amacıyla yazılmıştır. Çokça duyduğumuz demokrasi kavramının ne demek olduğunu John Dewey ekonomik, sosyal, kültürel ve daha birçok açıdan geniş boyutlu bir bakış açısıyla ele almaktadır. “Amerikan felsefesi olsa olsa demokrasi olabilir der”¹ ve ünlü Amerikan felsefecisi olarak demokrasiyi kendi felsefesiyle bütünleştirir.

Demokrasinin insana uygun bir sistem olması nedeniyle her zaman üzerinde çalışılması gerektiği Dewey'in demokrasisi ve insanlığın gelişmesi için bir zorunluluktur. Bunun sağlanmasında her zaman düşünen, yaratıcı, üretici beyinlerin çok önemli rolü vardır. Bu yüzdendir ki, Dewey sadece Amerika filozofu değildir. İnsanlığa mal olmuş uygulamaya, ihtiyaçlara cevap veren bir felsefesinin, düşünce yapısının savunucularından biri olarak inanılmaz gelişmelerin, insanın doğasında var olduğuna inandığından herkesin okuyup, kendine bir şeyler alabileceği bir cevher olarak başvurulması gereken bir kaynaktır.

Dewey'in demokrasisi, insanın eğitimle gelişebilecek bir varlık olmasına odaklanır ve insanın yaşadığı her konuyu içine alan boyutta geniştir, kapsamlıdır. Dewey, bir felsefeci olarak, geneli yazıp, detaylı uygulamasını bu işin uzman çalışanlarına bırakmıştır.

John Dewey'in demokrasi anlayışı, demokrasinin tarihi gelişimi, demokrasinin modern gelişimi ve Amerika'da demokrasinin tarihi ve demokrasi anlayışı, Amerika'daki dinsel hayat ve kültürel hayatla içi içedir. Amerika'nın sosyal yapısını oluşturan dünyanın bin bir ucundan gelen göçmenler, farklı inanç, dil ve düşünceye sahip olmanın yanında, kendi ülkelerinde birbirinin düşmanı diyebileceğimiz kişilerden oluşmaktadır. Amerika'nın politikası, tarihi ve uluslararası ilişkileri özellikle içinde Amerika- Avrupa ilişkisi dikkati çeker. Çünkü; Avrupa'yı geçmek ile Avrupa'dan

¹ Çalışmamız felsefenin ahlak alanındaki demokrasi boyutuyla ilgilidir. Demokrasi, insanların din, ekonomik, politik gibi baskılar sonucu bir özgürlük arayışı içinde Amerika'ya göçle yakından ilgilidir. Demokrasi insan boyutunda ele alındığında insanla ele ele bir çalışma içinde olduğu görülür. John Dewey, **The Middle Works**, 1899-1924, Volume 3, s.74, Southern Illinois University Press, Carbondale and Edwardsville, 1983.

öğrenmek birlikteliği vardır. Bu yüzden Avrupa'nın kültürel yapısı Amerika'nın gelişim tarihinde önemli yer alır.

Bu tarihsel sahnede, Dewey, kendisinin dinlenildiği ve kendisine saygı duyulan bir çevreyle kuşatılmıştır ki bunun sadece bir istisnası politikadır. Çünkü; politikaya bir üçüncü parti getirmesi başarılı olmaz, fakat dünya çapında eğitim, felsefe alanında üne kavuşur. Bu tarihsel, kültürel ve sosyal tabloda, konu felsefe tarihi ve felsefe tarihi gibi birçok bilgi alanını içine alacak genişlikte iken, benim çalışmam sadece bir sunum olabilir.

John Dewey'i önerdiği için Vincent L.Luizzi'ye, tez konusunun seçimindeki anlayışı için İlyas Doğan'a özellikle teşekkür ederim. Sonra projenin hazırlanmasında yardımcı geçen Celal Türer ile tezi okuyup hataların düzeltilmesine yardım eden Işıl Bayraktar, Recep Emre Kalkan ve danışmanım Yaşar Salihpaşaoğlu'na hoşgörüsü için teşekkür ederim.

Bu tezin fazla yıllara yayılarak tamamlanabilmesi problemler ve zorluklarla karşılaşılmasından kaynaklanmaktadır. Bunlar Dewey'in özgürlük, ahlak anlayışını içeren demokrasinin olmaması şeklinde yorumlanabilir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	iii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

JOHN DEWEY'İN HAYATI

I. DEWEY'İN YAŞADIĞI DÖNEMİN AMERİKASI	7
II. DEWEY'İN ÇOCUKLUĞU VE ÜNİVERSİTE ÖĞRENİMİ	15
III. DEWEY MICHIGAN ÜNİVERSİTESİ'NDE.....	22
IV. DEWEY CHICAGO ÜNİVERSİTESİ'NDE	25
V. DEWEY COLUMBIA ÜNİVERSİTESİ'NDE	28
VI. DEWEY'İN YURT DIŞI SEYAHATLERİ	33
VII. DEWEY'İN DEMOKRASİYİ AKTİF OLARAK SAVUNMASI.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

JOHN DEWEY'İN DEMOKRASİ ANLAYIŞININ YANSIMALARI

I. GENEL OLARAK	47
II. DEMOKRASİ VE İNSAN DOĞASI.....	53
III. DEMOKRASİ VE DİN	61
IV. DEMOKRASİ VE BİLİM	66
V. DEMOKRASİ VE FELSEFE.....	72
VI. DEMOKRASİ VE TOPLUM.....	77
VII. DEMOKRASİ VE İLETİŞİM.....	84
VIII. DEMOKRASİ VE EKONOMİ.....	89

IX.	DEMOKRASİ VE POLİTİKA	94
X.	DEMOKRASİ VE SAVAŞ.....	104
XI.	DEMOKRASİ VE HUKUK	109
XII.	DEMOKRASİ VE AHLAK.....	115
XIII.	DEMOKRASİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER.....	123
XIV.	DEMOKRASİ VE EĞİTİM VE ÖĞRETİM.....	126
 SONUÇ.....		147
 KAYNAKÇA		156
 ÖZET		164
 ABSTRACT		165

KISALTMALAR

c.	Cilt
s.	sayfa
UNESCO Örgütü	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür
vb.	ve benzeri

GİRİŞ

Felsefe dediğimizde, genellikle bilinen güncel somut olaylardan uzak, soyut olarak bir tartışma yönteminin kullanıldığı soyut alan akla gelir. Bu yüzden ki felsefeci John Dewey ile hukuk alanı uzak gibi görünür. Fakat ilginçtir ki, John Dewey felsefeyi günlük politik, sosyal, ekonomik, gibi somut sorunlara cevap verecek bir yöntemle bütünleştirerek gerçekten de olması gerekeni sergileyen bir felsefe anlayışı vardır. Dewey felsefeyi insan sorunlarına cevap veren bir bilim alanı olarak görmüş ve kendi zamanının ve bulunduğu ülkenin ekonomik, politik, eğitim, gibi konularda çalışmalarda bulunarak, sorunlara demokratik bir cevap bulmaya çalışır.

Dewey felsefeye psikoloji ile başlar ve de insan doğasına uygun sosyal yaşamı demokrasi olarak görür ve kendi felsefesini demokrasi ile bütünleştirir veya başka bir ifade ile demokrasi Dewey'in felsefesinin ruhunu oluşturur. Bu yüzden ki demokrasi ve Dewey'in felsefesi bir bütün oluşturur ve ayrı bir çalışma alanı değildir.

Dewey'in annesinde gördüğümüz sosyal sorunlarla ilgilenme, Dewey'in felsefesine de yansır. Sosyal sorunlara demokratik yaklaşımda bir eğitimci olarak bir cevap verebilirken, gelişmeye açık, daima gözetilmesi, çalışılması gereken bir demokrasiyi detaylarının her alanda çalışan kişilerce tamamlanması, ortaya konulması gereken insan ve ahlak odaklı bir genel bir yaklaşım olarak ortaya koyar.

Çalışmamızda felsefenin detayına inme amacı yoktur. Mesela; Pragmatizm Okulu olarak bilinen ve John Dewey'in içinde yer aldığı Amerikan felsefe okulu içinde Dewey incelenir.¹ Fakat biz, bu felsefe akımı

¹ Pragmatizm'in öncülerinden olan Charles Sanders Pierce (1839-1914) ve William James (1842-1910) sonra John Dewey önemli yer alır (1886-1952). Charles Darwin'in etkisinde kalan düşünce adamları ve düşünce akımlarından biri olarak Pragmatizm bir doğrunun sorgusuz kabul edilmesi yerine daima sorguya açık bir felsefe anlayışını ileri sürer ve bu alandan da eleştiri alır. Bu temel

içinde Dewey'i inceleme konusu yapmadık. Direk Dewey'le başladık ve onunla bitirdik. Buna rağmen hem Dewey hem de onun demokrasisi Pragmatik felsefe açısından veya felsefenin diğer yan dallarıyla ilgili olarak her zaman ele alınabilecek geniş bir yelpaze çizer.

Dewey'in felsefesi ve demokrasisi demek, felsefedeki ikili ayırım olan: beden ve ruh, bu dünya ve öteki dünya, maddeci ve ruhsal, duygu ve akıl gibi yapılan ayrımları reddederek bir bütünlüğü, birliği kabul etmek ve olaylara bütünsel olarak yaklaşmak demektir. Dewey zamanına da yansıyan İskoçya felsefesindeki ruh beden gibi ikili ayrımcılık, Dewey için bir düşünce çelişkisi oluşturur. Hegel'in etkisiyle bütüncü akımı savunur ve kullanır. Hegel'in etkisinden sonra da William James'in Psikoloji adlı eserinin kendi hayatında önemli etkisi olur.

Zaman bilimin, endüstriyel gelişmelerin başladığı dilimdir. Bilimsel gelişmelerle kalıpsal düşüncelerin kırılarak sorgu ve deneyimle elde edildiği ve de alışkanlıkların ve dini dogmaların mantık elemesinden geçirildiği bu zamanda, Dewey bilimin destekçisi olmuştur. Ayrıca bu zamanda hala felsefenin, kilise adamlarınca öğretildiği bir aşamadan daha fazla bilimsel açıklamaya dönük toplumsal ihtiyaç ve arayışın içinde, Dewey zamana ayak uydurmayı başaramış ve hatta buna demokrasi anlayışıyla yön vermeye çalışmıştır.

Demokrasi günümüzde çokça kullanılan, fakat daha çok seçim hakkı olarak, politikaya mahsus dar bir anlamda bilinen bir kavramdır. Fakat demokrasi ne demokrasiye karşı olanlarca bilinen ne de bilindiği gibi dar bir anlama gelen bir kavramdır. Demokrasi, Dewey'in demokrasi anlayışı olmadan bilinirse hem teorik hem de pratik olarak eksik bir demokrasidir. Demokrasinin politikada kullanım biçimi politikaya mahsus kalması ile

üzerine odaklaşan Pragmatizm deneyimi, deneyerek öğrenmeyi, deneyerek yaşamayı ilke edinir. Bu yüzdendir ki, soyut kavramlar yerine yaşanan olaylar Dewey'in felsefesinin esin kaynağıdır. Pragmatizm aslında Dewey'e daha fazla felsefe alanından bakılması demektir.

demokrasinin anlamının sosyal ve kültürel alanları içine alacak şekilde genişlememesi ve uygulanmaması halinde politikadaki demokrasinin de verimli olamayacağı bütüncül felsefe ve bakış açısının doğal sonucudur. Dewey'in demokrasisi ve felsefesi, insan odaklı, insanın gelişmesine odaklıdır. Bu da insanın her uğraş alanını kaplayan çok geniş bir alana yayılır. Dewey olaylara, durumlara göre yazmış, bir seminerden ötekine ve çokça çeşitli yerlerde konuşma ve dersler vermiş ve hayatı boyunca hem düşünmüş hem de yazmıştır. Dewey'in demokrasisi bir kitaba bağlı ayrı bir konu olmayıp, ahlaki yaşamsal temelli bir düşünce yapısıdır ki düşüncenin olduğu her yerde vardır. Kısaca kendisinin de ifade ettiği gibi demokrasi insan faaliyetlerinin her boyutuna yayılır. Buna felsefenin her konuyu içine alan bilimsel özelliği eklenince, Dewey'in felsefesi demokrasi olarak ortaya çıkar. Böylece Dewey'in demokrasini incelemek, felsefenin içine dalmaktır. Demokrasi ve ahlak, demokrasi ve insan, demokrasi ve ekonomi, gibi ortaya çıkan tasnif fazlaca genişlemeye müsaittir.

Özet olacak bir genel bakışla, demokrasi ile Dewey'in çizmeye çalıştığı yaşam biçiminde, insanın gelişmesine açık doğal ve olması gereken sosyal ve bireysel özgürlük ahlaki olarak bütünleşir. Demokrasinin çekirdek kısmını özgürlük oluşturur. Çünkü insan tanrı'dan gelen değerli bir varlıktır. İnsanın zekâsı onu diğer canlılardan bu zekâyı iyi kullanabildiği ölçüde ayırır. Demokrasi de bu zekâyı en iyi bir şekilde kullanmasını sağlayamaya ve sunmaya çalışan bir sistemdir.

Her devletin kendi tarihiyle oluşturduğu milliyetçilik gibi Amerika da kendi kurucularına saygı uyandıran bir milliyetçilik anlayışı sergiler. Bu yüzdendir ki, Thomas Jefferson Amerika'nın ilk kurucularından olarak², Dewey'e demokraside öncülük yapar. Bunun yanında demokrasi birçok

² Thomas Jefferson, Amerika demokrasinin kurucularından biri olarak demokrasinin sağlanması için ifade ve basın özgürlüklerinin The Bill of Rights, (Haklar Bildirisi) olarak Amerika Anayasasının bir parçası olmasına çaba sarf eder. Bakınız: John Dewey, **Later Works**, Cilt:17, Editör: Jo Ann Boydston, Southern Illinois University Press, 1991, s. 473.

düşünce adamının ve uygulamacının yaşamlarının bir kesimini sergiler. Bu genelde bilime, öğrenime, ahlak ve özgürlüğe önem verme şeklinde kendini gösterir. Bu nedenle Dewey, demokrasiyi çevresinden aldığını söylemekte haklıdır. Sosyal ve kültürel hayatın her alanında karşılaştığı, kendisinin bizzat ilişkide olduğu veya eserlerini okuduğu diğer düşünce adamlarının fikirlerinden kendi düşüncesine ekler. Mesela, “Hull Houses” (Hull evleri) sosyal amaçlı kuruluşlardır. Bunların tarihleri İngiltere’ye danayır. Özellikle Dewey’in yaşadığı zamanda demokrasi anlayışını pratik hayata geçirmeye çalışan aktif, yararlı bir kurum olarak Jane Addams’ın Hull Housesları yardım amaçlı kurulan vakıflara benzetebilir ve sosyal sorunlara, fakir göçmenlere yardım ederek toplumsal kalkınmaya önemli katkı sağlar.

Bunlar bir düşünce adamının anlaşılmasında onun yaşadığı yer ve zaman parçası önemli olduğunu doğrular ve sergiler. Dewey’in demokrasi anlayışı genel olarak her durumda ve her yerde geçerli iken, Amerikan endüstrisi ve ona bağlı olan politikada alınan kararlar, Amerika’nın uluslararası ilişkileri, eğitimde yaşanan sorunlar, Dewey’in felsefesi içinde Amerika’ya özel demokrasinin yorumu olarak görülebilir fakat kendi demokrasi anlayışı için bir örnek oluşturur. Hatta, aklın, bilimin öne çıkarılıp vurgulandığı bu demokrasi anlayışında, bilimdeki gibi evrensele ulaşma hedefi vardır. Bu yüzden konu bir devlete mahsus olarak ele alınmamıştır.

Dewey, yoğun eğitim temposu ve kalabalık bir aile reisi olarak sorumlulukları fazla olmasına rağmen ölünceye kadar yazmaya devam eder. Bu onun üretici, çalışkan karakterinin, aslında kendisinin tarifiyle düşünme aşkının sonucudur. Felsefeyi soyut, teorik olarak bir tartışma alanı olmaktan çıkarıp, her kişinin düşünce ve bilgiyle yaşamın her yaşam alanında yapabileceği düşünce yeteneğinin geliştirilmesi günlük hayata sokmaya Dewey, bir örnektir.

Dewey’in demokrasisi, pragmatizm olarak bilinen bir felsefe akımı olarak değil de hepimizin anlayacağı ve uygulayabileceği bir şekildedir. Bir

felsefe akımı olarak pragmatizmin anlaşılamadığını, aslında kendisinin de çok fazla kullanmayıp, deneyim tabirini tercih ettiği görülür.³ Böylece felsefeyi günlük sorunlarla meşgul bir bilim haline getirir. Fakat pragmatizmin bir metot olduğu ve bilinenle yetinmeyip bunu dahi sorgulayıp daha ileri gitme boyutu, demokrasinin de bir tarifle kısıtlanmaması ve her zaman kurumlarıyla yeniden yapılanması gerektiğiyle bütünleşir.

Konu, Dewey'in hayatına bir bakış ve onun demokrasi anlayışı olarak iki ana bölümde incelenmiştir. Dewey'in hayatı, o zamanki Amerika'nın halini de ortaya koyarken aslında bu güne ışık tutar. Bu durum onun felsefesi için de geçerlidir. Çünkü; demokrasi, hala daha çokça konuşulan fakat ne yazık ki hala daha kısıtlı bir anlama gelen politikadaki durumdur. İkinci bölümde, Dewey'in düşüncelerini demokrasi ve ekonomi, demokrasi ve politika, demokrasi ve hukuk gibi başlıklar ele aldık. Yazılarındaki mantıksal tutarlılık izlenerek, ifadelerin bazen tersin veya bir makalenin bir cümlesi demokrasi ilgili alanına yerleştirilir. Böylece sonuçta Dewey'in demokrasisi ve felsefesi anlaşılmaya çalışılır.

Bu yüzden dip notlarda bütün ayrıntısıyla sergilenmese de, Dewey'in eserlerinin toplandığı 37 ciltlik Early, Middle, Later Works -önce, orta ve sonraki çalışmaları adlı eseri- kendi yazılarını elimizden geldiğince kullanmaya çalıştık. Karşı görüşler, pragmatizm ile felsefenin sanat, mantık gibi alanların detayına girmedik.

John Dewey'in demokrasisi, klasik bakış açısının ötesinde, düşünme odaklı bir çalışma olduğundan ilk okunmada zor anlaşılır. Çünkü; genelde demokrasi politikaya yönelik somut olarak, temsil sistemiyle ilgili meclis, seçme ve seçilme hakkı ile kalıpsal terimlerle öğretilir. Halbuki Dewey'in demokrasisi felsefenin ahlaki boyutuyla ilgilidir ve Dewey yazılarını daha çok

³ John Dewey'in felsefesi Pragmatizm'in içinde ayrı bir akım olarak 'instrumentalism'dir. Bilgiye ulaşmada seçilen metot konusu olan bu felsefe boyutu çalışmamızın dışındadır. Fakat Dewey'in felsefesinde bir bütünlük vardır.

somut olaylar üzerine kurar. Bu yüzden mesaj aynıdır fakat bunun dile getirildiği zaman ve yer farklıdır. Bu durum çalışmamıza tekrarların olması şeklinde yansır.

Dewey'in demokrasi anlayışını anlamak, onun felsefesini, hayatını ve yaşadığı zamanı anlamaktır. Aslında bu durum günümüzün sorunlarının anlaşılmasına da yardımcı olur. Her eser Dewey'i anlamakta bir kazanç olarak kullanılırken, bir ifadenin birden fazla yerde kullanımı oluşur.

Amerika farklı inanç, düşünce, kültür, ırk, aynı ırk ve kültürden de olsa farklı inanca sahip birçok göçmeni barındıran bir ülkedir ve devlet ve vatandaşlık konuları, toprağa bağlı milliyetçilik ile pek çok uluslararası konunun eski, sadece bir boyutlu açıklamasını aşan bir alana uzanır. Bu yüzden çalışmamızda, milliyetçilik ile ülkesel bakış açılı aktarım yerine, herkese hitap eden anlatım yolu tercih edilir. Ayrıca, öğrenci yerine birey ve insan tabiri tercih edilmiştir. Çünkü; eğitim ve öğretim, hayattır; hayat, eğitim ve öğretimdir ve bunda herhangi bir sınır olmamalıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

JOHN DEWEY'İN HAYATI

I. DEWEY'İN YAŞADIĞI DÖNEMİN AMERİKASI

Dewey'in yaşadığı zaman dilimi günümüz zamanının gelişmemiş, gelişmekte olan kesimlerinde izlerini görebileceğimiz bilimsel ve teknolojik gelişmelerin başladığı zamanı içine alır. Dewey bizler için, hala bizden bir parça olarak geçerliliğini koruyan bir felsefeci olarak, hem günümüzü anlamakta kullanılabilecek hem böylece ders alınabilecek aydınlanma ve bilgi kaynağıdır.

Dewey, Aydınlanma Çağı düşünürlerinin izlerini taşır.⁴ Aydınlanma Çağı ki, aklın ön plana konulduğu, modern bilimin, politikanın ve demokrasinin temellerini atıldığı önemli bir zamandır. Bu zaman dinden bir cevap bekleme yerine, hem laikliğin hem de bilimle bir cevap arama bulmanın başlangıcıdır.

İngiliz düşünür John Locke (1632-1704) ile Fransız düşünür Montesquieu (1689-1755) Amerikan devletinin kurulmasında; özgürlük, insan hayatının ve mal varlığının korunması, devlet yönetiminde güçler ayrılığı, gibi düşünceleri ile etkisinde kalınan yazarlar olduğu görülür. Bu zamanın önemli düşünürlerinden Adam Smith (1723-1790) özgürlükçü pazar anlayışı ile fikirleri felsefede önemli bir yer teşkil eden Immanuel Kant (1724-1804) adı çokça geçenler arasındadır. Eğitime önem veren demokratik Thomas Jefferson (1743-1826), Benjamin Franklin (1706-1790) ve Thomas Paine

⁴ Aydınlanma çağının son yazarlarından olarak bilinen Dewey'i anlamak için Aydınlanma Çağına değindik. Çünkü; kendisi Fransız Devrimi'nin düşünce özgürlüğü veya bir başka ifade ile ifade özgürlüğüne bağlı olarak gelişme göstermesi demokrasinin aydınlanma çağıyla başlar. Bakınız: John Dewey, **Later Works**, c. 17, s. 474; http://en.wikipedia.org/wiki/Age_of_Enlightenment ; Steven C. Rockefeller, **John Dewey, Religious and Democratic Humanism**, New York: Columbia University Press, 1991, s. 6.

(1737-1809) Amerikan Aydınlanma Çağı'nın hem düşünürleri, hem de Amerikan Devleti'nin 1776 tarihinde kurulmasında önemli yerleri olan uygulayıcılarıdır.

Amerika'nın kurulmasında demokrasi anlayışının özgürlük yanı dikkati çeker⁵. Bu ilk olarak din özgürlüğüyle göçün nedeni olur ve sonra bu ekonomik özgürlüğe dönüşür. Çünkü; kendileri hakkında alınan kararlarda kendilerini temsil eden bir kişinin bulunmasını İngiltere'ye karşı ileri sürmüşlerdir. Thomas Paine düşünceleri ve onun gibi özgürlükçü düşününlerin bir başkaldırması tarihsel olarak önemli bir yer teşkil eder. Dewey'in etkisinde kaldığı kuruculardan Thomas Jefferson insana değer veren bir demokrattır.

Amerikan'nın kurucuları⁶ demokrasiyi ahlaki boyutlu olarak görürler⁷ ve çoğunluğun kişisel tercihlere imkân vermeyeceği bir çoğunluğun yönetimi olarak demokrasi yerine Eski Yunan ve Roma yönetimlerinin bileşimi olarak anayasalı cumhuriyeti kullanmışlardır. Onlara göre, devletin görevi rüşvete engel olmaktır. Ayrıca, çoğunluğun azınlığın tercih ve çıkarlarına göre yönetimini önlemek, hem demokrasinin hem devletin varlık şartıdır. Bunu sağlamak için James Madiso'un önerdiği iki yıllığına halkça seçilen temsilcilerle (Kongress) meclisin kurulması kabul edilir. Böylece 6 yıllığına seçilen Senato üyeleri, Kongress'in ve başkanın aldığı kararları veto edebilirken, Kongress ve başkanca alınan kuralların anayasa uygunluğunu anayasa mahkemesince denetleyen bir hukuksal sistem oluşturulmuştur. İnsanların özgürlüğü anayasa ile güvence altına alınmışken, anayasa üyelerinin görevi emekli oluncaya kadar sürekdedir.

⁵ John Dewey, **Freedom and Culture**, Capricorn Books, New York, 1939, s. 20.

⁶ Ekonominin demokrasiye etkisi, Amerika'nın coğrafi avantajlı yapısında yaşanır. Bu durumun politikaya etkisi, eğitime önem verilmesi ile demokrasinin sağlanması gerektiği kurucularda dikkate alınır. Mesela; bakınız: John Dewey, **Freedom and Culture**, s. 8, 20,40-41.

⁷ John Dewey, **Freedom and Culture**, s.130.

Ne yazık ki, kurucuların özgürlük ve iyi devletten yana çalışmalarına karşı olacak, anayasa mahkemesinin bir kararıyla, banka ve ekonomik işbirliğine yönelik tüzel kişilik tanınması ve bu kuruluşların söz söyleme özgürlükleri politikayı kendi çıkarlarına göre etkileme imkânını getirmiştir.⁸ Bu da bankaların politikaya etkileri hem ülkesel hem de ülkelerarası yabancı devletlere etki edebilecek boyutlara kadar uzanmıştır. Bu demokrasi açısından ve kurucuların iyi bir devletin işlemesine yönelik çalışmalarına az kişice çoğunluğun yönetimi olacağından tam ters düşer.

Amerika politikası⁹ Avrupa'yı geçme çabasıdadır ki 1869 yılında ülke çapında her yeri bir birine bağlayan bir tren ağı oluşturulur ve kısa sürede, kendiışleriyle uğraşan koruyucu dış politikasıyla Amerika, İngiltere'yi endüstri alanında ileri geçer. Amerikan politikasının farklı kültürden insanları barındırması ile çoğu devlet yapısından farklılığı, başarısını eğitim ve öğretim ile iletişim teknolojilerinden en fazla yararlanmasından alır¹⁰.

Amerikanın kuruculardan ilk demokrat¹¹ olarak bahsedilen Jefferson'na göre; akıl, insan vicdanı ve adalet¹² insan sosyal yapısının temelidir. Eğitim ve öğretim sayesinde, zihin yeteneğini olabildiğince kullanan ve ifade özgürlüğüne sahip bireylerin kedilerini yönetecek hale gelmesi, sağlam bir devletin oluşmasına imkân sağlar.¹³ Devlet yapısının,

⁸ David P. Ericson, “**John Dewey Moral Education and Two Principles of Public Policy**”, (Erişim) <http://www2.hawaii.edu/~pesaconf/zpdfs/51ericson.pdf>, 16.04.2012, s.3-4-5.

⁹ Amerika politikasında laikliğin yanında milliyetçilikle vatandaşlığın da birbirinden ayrıldığını bunun sosyal yapının konusu olduğunu söyler. Bu haldeki yönetimin federal olmasının çoğunluğun birlikteliği olarak daha uygun bir yönetim olduğunu ifade eder. Bakınız: John Dewey, **Middle Works**, c. 3, Editor: Jo Ann Boydston, 1983, s. 71.

¹⁰ John Dewey, **The Public and Its Problems**, London, George Allen&Unwin LTD., 1927, s. 114-115.

¹¹ John Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, A premier Book, Fawcett Publications INC., 1957, s. 11.

¹² Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, s. 26, 98, 99, 101.

¹³ Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, s. 29, 51, 56, 111, 112.

anayasasının her “30-40” yılda bir değişeceği¹⁴ fakat insan haklarının sabit olarak her zaman korunması gerekir.¹⁵

O’nun gibi felsefi düşünce yönü olan diğer kurucular¹⁶ sağlam temeller oluşturmaya çalışırlar. Avrupa’da eğitim ve öğretim görmek teşvik edilir. Bunun sonucu eğitim ve öğretimin yapılanmasında Avrupa’da eğitim ve öğretim sistemi örnek alınarak uygulanır. Kütüphaneler, halk okulları, basın yayın olarak herkesin ulaşabileceği bilgi araçları olur. Avrupa’dan örnek alma ve ondan daha ileri gitme¹⁷, yaygın eğitimin olması ile sağlanabileceğinden, öteki devletlerin örnek alacağı eğitim seviyesine ulaşmacına ulaşma çabası görülür.¹⁸

Yoğun bir göç ve çeşitli dili konuşan insanlar, farklı kültürler ile Amerika hızlı bir değişim temposunu iç savaştan sonra da sürdürür. İç savaştan sonraki hızlı endüstriyel kalkınma ve tarım yerine daha kaliteli insan gücüne duyulan ihtiyaç eğitime, endüstrinin ihtiyacına cevap verecek bir eğitim sistemi ortaya çıkar. İlimdeki gelişmeler, endüstrinin de gelişmesini ve endüstri daha fazla bilimsel gelişmeyi destekler bir hal alır.

Amerika’nın kurucularının karakterleri yanında, Amerikan’ın başkanlarının karakterleri de, Amerika’nın politikada ve bunların politikalarının sonucu olarak birçok alanda ileri gitmeleri, demokrasiye verdikleri önemle yakından ilgilidir. Mesela; 1830 ‘lardaki başkan Andrew Jacson memurluk mesleğini, sürekliliği ile garantisi olan belli bir kesimin işi olarak görmez. Devlet halka hizmet etme görevi olan bir kurum olarak, memurluk mesleği buna hizmet etmelidir. Buna kabiliyeti ve deneyimi olan

¹⁴ Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, s.146.

¹⁵ Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, s. 30, 34, 45.

¹⁶ Jefferson, Hamilton, Madison’dan sonra Franklin, John Adams, Monroe’yi sayan Dewey, Amerikalıların kuruculara verdiği önemi de sergiler. Bakınız: Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, s. 12

¹⁷ Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, s. 136.

¹⁸ Bu, üniversitelerin bilim yerleri olarak kurularak buraların, diğer ülkelerin gençlerinin geleceği bir mekân olması düşüncesidir. Bakınız: Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, s. 29, 135.

herkesin özgürlük ve eşitlik içinde katılması mümkün olmalıdır.¹⁹ Bir başka örnek; 1861 yılında devlet başkanı seçilen Abraham Lincoln başarılı bir siyasetçi ve demokrat olarak şu ünlü sözünü politikaya yön verir: devlet insanlar içindir veya bilinen tabiriyle halk içindir, insanlardan yana, halktan yana çalışır²⁰ ve halkın içinden olarak çıkar.

Amerika politika hayatı aslında Dewey'in hayatının ve felsefesinin büyük bir kesimini oluşturur. Aslında bu politikanın insan hayatındaki etkisine de bir örnektir ve zaman ve yer boyutlu etkilenmenin bir örneği olarak göreceliğin insan için geçerliliğini de sergiler. Mesela; köleliğin kaldırılmasıyla sonlanacak 1960 yılı Amerika iç savaşı. Dewey, daha küçük bir çocukken babasının Amerika'da ve dünya tarihinde önemli bir dönüm noktası olan köleliğe karşı olan bu iç savaşa elli yaşlarında olmasına rağmen katılır. 1860-1865 yılları arası süren bu iç savaştan sonra, endüstride gelişmiş Kuzey Amerika ile tarımda hala köleliği kullanan Güney Amerika, siyah beyaz ayrımına ve köleliğin daha sonra bütün dünyada kalkmasına yol açan bu dönemin ardından, hızlı bir endüstriyel kalkınmanın yaşandığı endüstriyel gelişme çağına girer.

Dewey'in yaşadığı zamana etki etmiş düşünce adamları, felsefeciler bir başka önemli noktadır. Bunlar Charles Robert Darwin (1809-1882), T.H. Green (1836-1882), F.H. Bradley (1846-1924), John Caird (1820-1898), Kant Marx (1818-1883), John Stuart Mill (1806-1873), Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), Ralph Waldo Emerson (1803-1882), Auguste Comte (1798-1857)'tur. Dewey felsefeci olarak bu felsefecilerin

¹⁹ Robert V. Remini, **A Short History of the United States**, Harper Perrenial, 2008 ,s. 99.

²⁰ Abraham Lincoln'dan sonra Thomas Jefferson'dan bir başka demokrat olarak bahseden Dewey, ünlü sözünü hükümetin halkla birlikte, halk için ve halktan yana olmasının mümkün olmasını, "freedom of intelligence", düşünce özgürlüğü ve positif ve negatif ifade özgürlükleri, demokrasi için ana damar özelliği taşır. Bakınız: John Dewey, **Later Works**, c. 17, s. 473.

eserlerini okur. Ayrıca kendi yazılarında kendi zamanın bilinen felsefecilerin düşünceleriyle ilgili makaleler de yazar.²¹

Felsefe bilimin gelişmesiyle, ikili anlayış olan madde, ruh, akıl... gibi anlayış, David Hume'in kurucu yapısıyla yeniden ele alınıp, mantıksal olanın kabul edilmesine gidilir. İskoçya felsefesinden sonra Alman felsefecilerin özellikle Kant ve Hegel'in düşünceleri yaygın şekilde kullanıldığı görülür.²²

Bu iç savaştan kısa bir süre önce Charles Darwin (1809-1882) gelişme teorisini ortaya atar ve buna karşı kilisenin tepkisi olur ve bu konuda yazılar yazılır. Bu yüzden Dewey'in okuduğu kitaplarda ve o dönemin tartışmalarına konu olan Darwin'in etkisi söz konusudur. Darwin'in Gelişim Teorisinde geleceğe yönelik gelişme anlayışı eskiye bağlı kalmayı gereksiz kıldığından her halükarda daha umut vericidir. Bu durum insanların kilise yerine daha fazla bilimsel araştırmaya önem vermesini ve laiklik kavramının yaygınlaşmasını sağlar.²³

Dönemin politika ve bilim hayatı eğitim ve öğretime yansır. O zamanların ilkokullarındaki eğitim ve öğretim bir sınıfa bütün yaştaki öğrencilerin toplandığı birinci, ikinci sınıf gibi bir sıralama olmayıp, topluca eğitim ve öğretimin yapıldığı eskilerin şekildir. Bu sistem Dewey'in zamanında yine değişime uğrar ve bu sefer öğrencilerin sınıflara ayrılmasına gidilir.

Felsefe önemli bir alandır ve eğitim ve öğretimde kilise çalışanları üniversite hocalığı yapar. Üniversitede bir tip eğitim, üniversite eğitiminden sonraki kariyer alanında gerçek bilimselliğe ulaşır. Felsefe gruplarının,

²¹ John Dewey, **Early Works**, Sothern Illinois University Press Feffer&Simsons, Inc., London and Amsterdam, 1975, c. 3, s. 14.

²² Steven C. Rockefeller, **John Dewey Religious and Democratic Humanism**, New York: Columbia University Press, 1991, s. 6-13.

²³ John Stuart Mill'in On Liberty, Karl Max'in Critique of Political Economy, Carles Darwin'in Origion of Species o zamanın önemli eserlerdir. Robert B. Westbrok, **John Dewey and American Democracy**, Cornell University Press, Ithaca and London, 1992, s. 2.

tartışma ve bilgi yayma aracı olarak büyük bir faydası vardır. Eğitimde ileri olan Avrupa örnek teşkil eder ve kiliseden gelen eğitim yerine Avrupa'da eğitim ve öğretim gören akademik üniversite anlayışı giderek yaygın bir hal alır.

Dünyanın her bir köşesinden gelen insanların çoğu İngilizce bilmiyordu. Dini baskılardan uzak Protestanların Amerika'ya göçü ve din adamlarının eğitimde yer alması Dewey'in üniversite yıllarında görülse de laik eğitim gittikçe yaygınlık kazanır. Fakat din insanlar için iyilik yapma nedeni olduğundan, kilisenin sosyal yardım amaçlı faaliyetleri devam eder²⁴.

Eğitim geleneksel yapıda olmasına rağmen, ileri seviyede eğitimin ve ileri düşüncenin önü açık bir ortam söz konusuydu. Akademisyenler, fikirlerini yayabiliyor ve çeşitli gruplar altında fikir alışverişinde bulunuyordu. Bu özellikle felsefe gruplarının varlığında görülür. Ülke düzeyine yayılan Hegel grupları ile yazın Dewey'in katıldığı Thomas Davidson'un felsefe kampı bunlara örnek verilebilir.²⁵ Kiliseden kopma, laik bir eğitiminde bilime önem veren bir eğitime eğilim yaygınlaşıyordu. Bu zamanlarda kadınların eğitimdeki yeri tartışılıyor ve kadınlar toplumsal hayata katılmaya yeni yeni başladığı zamanlardır. Felsefeciler, Alman felsefesini öğrenmek için, Almanya'da eğitim görmeyi tercih ediyorlardı.

Eğitim ve öğretim içindeki bilimsel çalışmalar, bilim adamları ve onların eserleri Dewey'in felsefesinde de görüleceği gibi sadece kitaplarda kalmayıp uygulamaya etki yapmış nitelikteydi. Dewey'in yaşadığı süreç, aydınlanma çağının bir uzantısı olarak kabul edilebilir. Dewey'in kendi eserleri olan 40 kitap ve 800 makale 100'ün üzerinde dergide yayınlanır. O zamanlar kendisinin konuşmacı olarak katıldığı pek çok konferans gerçekten bilgiye

²⁴ Robert V. Remini, **A Short History of the United States**, Harper Perrenial, 2008, s.115.

²⁵ Robert B. Westbrook, **John Dewey and American Democracy**, Cornell University Press, Ithaca and London, 1992, s.14. ; Jay Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, Columbia University Press, New York, 2002,s.119.

verilen önemi görmek için yeterlidir. Henry Thoreau kendi düşüncesine aykırı bir harcamada bulunan devlete vergi vermektense hapse gitmeyi tercih edebiliyordu.²⁶ Dewey gibi John Stuart Mill, T.H.Green ve birçokları da demokrasi ile ilgilenmiştir fakat Dewey'in farkı bütün hayatı boyunca demokrasi için yazar ve demokrasi için çalışır. Sonunda dünya çapında eğitimci olarak ün kazanır. Buna ek sosyal alanda çalışmayı dinin içinde görerek demokrasi anlayışını bir inanç boyutunda yaşar ve dile getirir.

Teknoloji endüstriyi geliştirince, endüstri eğitime, teknolojiye önem verdi. Endüstri hayatı işçi sınıfını oluşturdu ve işçi hakları gibi kavramlar komünizm ve kapitalizm ile daha geniş bir sistem olarak ortaya çıktı. Liberalizmin ilk ortaya çıktığı halden farklı bir zaman boyutuna ekonomik bireysellik anlayışının olumsuz sonuçlar doğuran aşamasına girilir. Bu nedenledir ki, kişinin sadece kendisi için çalışması anlayışı yerine sosyal eşitlik ve toplumsal refah birlikte aranır. Bu işçilerin de gelişmesi, kısır döngü içinde kalan bir hayat sürmemelerini de gerektirir. Bu yüzden Dewey'in liberalizmle ilgili makaleleri bireysel özgürlüğü sosyal ve ekonomik özgürlüğü sağlayacak gelişmelerin eklenmesi gerektiği şeklindedir.

Dewey'in hayatı, zamanın Amerikası ile diğer devletlerin durumunu, dünya savaşları, komünizmi, Amerika politikası ve ekonomik hayatı, din, felsefe, bilim ve laiklik gibi düşünce akımları ve uygulamalarıyla öyle sergilemektedir ki, her zaman her yerde insanların başına gelenlerin örnek bir kesiti gibidir. Kendi zamanını, kendi yazılarında bulduğumuz Dewey'in kim olduğunu kendi yazılarından anlamamız mümkündür. Kısaca Dewey, felsefeyi seven, felsefenin hem topluma yön verme hem de yaşanan sorunlara çözüm olmasına örnek olur.²⁷

²⁶ Robert V. Remini, **A Short History of the United States**, Harper Perrenial, 2008, s. 117.

²⁷ John Dewey, **Middle Works**, Southern University Press, London and Amsterdam, Feffer & Simons, Inc., 1976, c. 6, s. 136-137.

1870 yıllarda başlayan köyden şehre göç gibi görülen şehirlerin büyümesiyle hızlı değişimler başlar. Zengin ile fakir kesimi oluşturan yerleşmeler yanında durmadan göç eden insanlar bu gelişmeye ayak uydurmak zorundadır. Endüstriyel gelişme ile eğitim ve öğretimde laik yapı bu gelişime şekil verir. Mesela; Dewey'in kendisinin vurguladığı hızlı değişme, çocukların bu değişime ayak uydurmasına yönelik eğitim ve öğretimin olması gerektiği bu değişimin devamıdır.²⁸

Dewey, 1894 yıllarındaki işsizlik halini ve fakir halkın durumunu, Birinci Dünya Savaşı 1928 yılları sonrası ekonomik çöküntü halinde yine görür. Sonra Amerika'nın katıldığı İspanya iç savaşı ile İkinci Dünya Savaşı zamanın önemli tarihsel olaylarıdır. Bu durumlar Dewey'in demokrasiye daha fazla sarılmasına, çözüm olarak demokrasi yolundaki çalışmasına yol açar.

II. DEWEY'İN ÇOCUKLUĞU VE ÜNİVERSİTE ÖĞRENİMİ

Dewey, Kuzey Amerika'nın New England diye adlandırılan kesiminde Vermont şehrine bağlı Burlington ilçesinde 20 Kasım 1859 tarihinde dünyaya gelir. New England, çoğunlukla İngiliz, Fransız Kanada ve İrlanda göçmenlerinin fazla olduğu Protestan ve Kalvinist dinine bağlı²⁹ Roman Katolik'ten uzak liberal Hristiyanların oluşturduğu kesimdir.

²⁸ Jay Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, Columbia University Press, New York, 2002, s. 26-27, 30.

²⁹ New Englander olarak bilinen bu kesimde, Kalvinde görülen ve instutionalism olarak bilinen madde, ruh, akıl, heves gibi ikili ayrımlar Dewey'in zamanında da vardır. Dewey bundan rahatsızlık duyar. Mesela; Emerson instutionalismden ayrılır. Dewey, Hegel'in bütüncül yaklaşımını izler. Steven C. Rockefeller, **John Dewey Religious and Democratic Humanism**, New York: Columbia University Press, 1991, s. 1, 13.

Dewey, annesi Lucina'nın babasının hediye ettiği evde doğdu. Lucina iyi bir aileden geliyordu. Lucina'nın babası semt halkının danıştığı kişiydi ve kendisi kilise çalışmalarında aktif rol alır. Dewey'in annesinden yaklaşık yirmi yaş büyük çiftçi aileden gelen babası Archibald Sprague, meyve sebze dükkancılığı ile uğraşmaktaydı. Dewey'in en büyük kardeşi, kendisi doğmadan dokuz ay önce, sıcak suya düşer ve sonrasında ölünce, onun adı John Dewey'e verilir ve daha bir özenle yetiştirilir.

Elli yaşındaki Archibald dükkânını satarak iç savaşa katılınca, Lucina çocuklarıyla beraber babasının çiftliğine gider. Lucina, 1864 yılında imkânını bularak Archibald'ı çocuklarıyla görmeye gittiğinde Dewey dört yaşındadır. 1867 yılında Dewey'in babası Archibald ailesiyle birleşir ve sigara satışı üzerine bir dükkan dükkânı açar. Yine bu yılda, Dewey kendi ilçelerindeki, evlerine yakın ilkokula başlar. Okul eğitim açısından yetersizdir. Bütün sınıfların birlikte okutulduğu sistemden, 1868 yılında sınıf kavramına geçilir. Okulda farklı kültürden, fakir zengin ayrımı olmadan bir eğitim ve öğretim yapılır.³⁰

Yazların geçirildiği Lucina³¹'nin babasının çiftliğinde Dewey, abisiyle beraber, Vermont Üniversitesi başkanın oğullarıyla oynar. 1872 yılında liseye başlayan Dewey, gazete dağıtımı ve Kanada'dan getirilen atölyelik odunları sayarak küçük de olsa para kazanma deneyimi edinmişse de okuma alışkanlığı onun devam ettirdiği alışkanlığı olarak kalır. Lisede Latince, Fransızca ve Yunanca aldığı dersler arasındadır. Kanada'ya yapılan birkaç ziyaret ile Burlington'daki Fransız Kanadalılar Dewey'in Fransızca ile tanışmasını sağlar.

³⁰ Jay Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 32-36.

³¹ Lucin'in babası Davis Rich, büyük babası Charles Rich, Dewey abi ve kardeşinin adlarıdır. Lucin'in ahlak ve sosyal içerikli yanı ve çalışması Dewey'e yansır. Bakınız: Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 14, 21, 22.

Dewey'in babasının tersine annesi eğitilmiş bir aileden gelir ve çocuklarının eğitimleri için gayret gösterir. Lucina'nın Protestan dininin liberal yaklaşımı inancını sahip olarak kiliseye gitme ve kilisenin sosyal çalışmalarına katılma özelliği vardır. Mesela; kilisenin sosyal çalışmalarına katılır ve çocuklarına dini terbiye verir. 1875 yılında Dewey, kendisinden bir buçuk yıl büyük olan abisi Davis Rich ile beraber anne tarafından akrabasının çalıştığı Vermont Üniversitesi'ne gider. Lucina, çocuklarına dini eğitim verir. Dewey, abisinde de olan kitap okuma alışkanlığını, üniversitenin kısıtlı saatlerde kısıtlı kaynaklarıyla daha da geliştirir.

Dewey'in kütüphaneye üye olduğu İngiliz dergilerinden öğrendiği güncel bilimsel tartışma konuları ilgisini daha fazla çeker. Buna ek olarak, üniversitede aldığı dersler arasında T.H.Huxley'in Physiology (Fizyoloji) organizmanın bütünsellik içindeki çalışması kendisini fazla etkilerken³², son sınıfta aldığı ahlak felsefesinin hukuk, akıl, din ve politikayı içeren boyutu kendi felsefesinin köklerini oluşturduğu görülür.

O dönemlerde Vermont Üniversitesi felsefede iyi olduğu şeklinde bir üne sahiptir. Felsefenin dinle ilişkisi Newton ve daha fazla Darwin'in biyoloji alanında çalışmaları ile bilim felsefe ilişkisine döner. David Hume'nin şüpheci felsefesi yerine, John Locke gibi Protestan dini ile çatışmayan İskoç felsefesi Amerika'da yaygınken, Alman felsefesine ve Kant'a ilgi vardır. Vermont Üniversitesi başkanı James Marsh, Alman felsefesi üzerine çalışan ve Hegel'e karşı da ilgisi olan o zamanın önemli akademisyenlerinden biridir.

³² John Dewey, **Later Works**, c. 5, (Erişim)

http://books.google.co.uk/books?id=9oImpaGGj-gC&pg=PA147&lpg=PA147&dq=dewey+from+absolutism+to+experimentalism&source=bl&ots=v sz_H8Tont&sig=21kFse-Qug5SI_ZEhOLo38MQQBg&hl=en&sa=X&ei=4QKMT7rqBNH1sgaQstHHCw&ved=0CF4Q6AEwBw#v=onepage&q=dewey%20from%20absolutism%20to%20experimentalism&f=false, 16.04.12, s. 148.

Bu makale (From Absolutism to Experimentalism) Dewey'in kendi hakkında yazdığı tek eserdir. Bu nedenle kendisinin hayatı hakkında yazılan eserlere temel teşkil eder. Hegel'den ayrılışı, felsefeye yönelişinde Torrey'in etkisi, bütünlük felsefesinde bulduğu huzur, William James'e yakınlığı gibi önemli noktalara değinir. Gerçek hayatın kitaplardan daha fazla düşünmesine yol açması, Dewey'in hayatı ile eserlerinin sergilediği bir bütünlüktür.

Marsh'ın "Memoir and Remains" (hatıralar ve kalanlar) eserini beğenen Dewey, yine Marsh'ın editörlüğünü yaptığı "Coleridge's Aid to Reflection" (Coleridge'nin düşünmeye yardımcı) kitabını okuyan Dewey, Coleridge'in felsefesinden etkilenir.³³

1840 yıllarında Vermont Üniversitesi'nin yenilenmesini sağlayan Joseph Torrey'in yeğeni (H.A.P.) Henry Augustus Pearson Torrey'in Dewey'in kariyerindeki yeri gerçekten önemlidir. Vermont Üniversitesi'nde ahlak felsefecisi olan Torrey, Dewey'in her zaman destekçisi ve yardımcısı olmuştur. Dewey'in Alman felsefesi, Kant üzerine okuması ve felsefe kariyerine başlamasında Torrey teşvikçidir.

Dewey'in abisi Davis Rich Dewey hasta olup bir yıl kaybedince ikisi, bir de yazları beraber oynadıkları Vermont Üniversitesi başkanının oğlu John Rich üniversiteyi aynı yılda bitirirler. Felsefe derslerinin fazla olduğu son yılda notlarını yükselterek, 86 ortalaması ile yirmi civarında öğrenci arasından ikinci olarak mezun olur.³⁴ Üniversiteyi bitirince hemen iş bulamaz. Kuzeni, çalıştığı okulda öğretmen ihtiyacı olduğunu bildirince, onun çalıştığı Pennsylvania'daki okulda öğretmenliğe başlar. Okul, petrolün çıkarılmasıyla zenginleşen ve gelişen Pennsylvania'dır, fakat petrol şehri olarak adlandırılmaktadır. Çalışmaya gelen ailelerin çocuklarına eğitim verilmesi amacıyla kurulan okullardan biridir. Dewey, matematik, Latince ve fen dersleri verir.

Dewey, Vermont'tan aldığı felsefeciliği ile yazdığı ilk makaleyi "The Metaphysical Assumptions of Materialism",³⁵ dinden uzak felsefe üzerine yazar ve üniversite kütüphanesinden öğrendiği 'Journal of Speculative

³³ Vermont Üniversitesi'nin ünlü felsefecisi James Marsh'ın Kant, Herder ve Schelling Almay gibi düşünürleri Amerika hayatına katar. Marsh Dewey'i Emerson'dan daha fazla etkiler. Bakınız: Jay Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 42-43-44.

³⁴ Başarılı olduğundan Phi Beta Kappa'ya seçilir. Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 45.

³⁵ Bu makale özellikle felsefe bilmine has bir özellik taşır. Bu yüzden tercüme etmiyoruz.

Philosophy’(Şüphe felsefesi) dergisine gönderip, derginin editörlüğünü yapan (W.T.) William Torrey Harris’ten kendi felsefe yeteneği hakkında ne söyleyebileceğini sorar. 1881 yılında gönderdiği makalesi 1882 yılında yayınlanır.

Bu arada iki yıl çalıştığı petrol şehrindeki okuldan, kendi kuzeninin de evlenip ayrıldığı zamanda ayrılıp, Vermont’un Charlotte ilçesindeki bir okulda öğretmenlik yapar. Vermont’ta olması onun üniversite hocası Torrey’den felsefe dersleri alarak, felsefe tarihiyle ilgili klasik eserler okumasına vesile olur. Hatta Harris’in Hegel yanlısı olmasından dolayı, K.Rosenkranz’ın “Hegel’in Ansiklopedisine Başlangıç” adlı kitabını İngilizce’ye çevirir ve yine yayınlanması için Harris’e yollar. Dewey’in Almanca öğrenmesinde yine Torrey rol oynar ve onun önerisiyle “Ethics of Spinoza” (Spinoza’nın ahlakı) adlı eseri okur ve “Spinoza’s Pantheism”i adlı makaleyi yayınlanması için Harris’e gönderir. Torrey’in teşviki yanında özellikle Harris’in olumlu ve teşvik edici cevabı üzerine Dewey, J.Hopkin Üniversitesi’nin bursu için başvurur.

Burs başvurusu reddedilmesine rağmen, teyzesinden aldığı borç ile Hopkins’de eğitimine başlar. Vermont’tan ayrılıp Hopkins’e giderken küçük kardeşi Charles Miner’i annesinin de isteği üzerine ziyaret eder. Çünkü; Charles okul hayatında pek başarılı değildir. Hatta daha sonra Charles iş hayatına atılır fakat yine de başarı sağlayamaz. Dewey’in abisi Davis, lise öğretmenliğini sürdürürken Dewey’in teşvikiyle Hopkins’e gelir ve ekonomi politikası üzerine doktora yapar. Sonrasında ekonomi alanındaki çalışmalarında başarılı olur.

Johns Hopkins Üniversitesi 1876 yılında Almanya’nın laik eğitim ve öğretim sistemi örnek alınarak kurulur. 1791 yılında kurulan Vermont Üniversitesi kilise ve din ilişkisi olan bir kurumdur. Aradaki fark, John

Hopkins'in daha fazla bilimsel ve deneyimsel araştırmada bulunurken³⁶, Vermont'un dini açıklamalara ve çalışmalara yer verir.

Vermont üniversitesi felsefeyle meşhur³⁷ olunca, Vermont'tan olan Dewey ve onun iki hocasının, George Sylvester Morris, George Stanley Hall da felsefeci olması şaşırtıcı olmuyor. Bu iki profesör de Almanya'da eğitim görür, kiliseyle pek ilişkileri olmayan araştırmacılarıdır.³⁸ Torrey'den sonra Morris Dewey'in yönlendiricisi ve teşvik edicisidir. Hall, Amerika'nın deneyimli psikolojinin kurucularındandır ve Hopkins'de laborator dersleri vermektedir. Dewey'in Morris etkisiyle Hegel'i ve laborator çalışmaları sonucunu birleştiren Psikoloji eseri ün yapmasına neden olur ki bu kitap ders kitabı olarak okutulur. Fakat Dewey, William James'in yazdığı "Principles of Pyschology" (Psikolojinin Temelleri) adlı eserini beğenir ve kendi psikoloji adlı eserine tercih eder.

Pragmatizm'in kurucusu olarak bilinen Charles Sanders Pierce'nin mantık dersini matematiğe yakın bulan ve pek ilgi göstermeyen Dewey, daha sonraları mantık alanında çalışma yapınca Pierce'in düşüncelerine ilgi duyar.³⁹ Pragmatizm bir Amerikan felsefe okuludur. İlk kurucusu Pierce iken bu akımın gelişmesinde ve yayılmasında William James baskın roldedir. William'den sonra Dewey bu akımın savunucusu olarak bilinir. Pragmatizm bir metot olarak deneye önem veren bu yüzden kalıplaşmış doğrular bulmak yerine daima deneyerek keşfetmeyi ön plana alan bir felsefe akımıdır. Dewey bu akımı Bacon, Locke, Hobbes ve Hume'ün düşünce felsefelerinin doğal silsilesi olarak görür.

³⁶ Deneyisel Psikoloji'nin yapıldığı ilk yer olan Hopkins bunu G.S. Hall'a borçludur. Bakınız: Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, ww. Norton&Company, New York, London, 1995, s. 71.

³⁷ Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, s. 49.

³⁸ Hopkins Üniversitesi, Dewey'in akademisyenliğinin gelişmesini sağlar. Üç ünlü felsefeciden, Morris'e daha bir yakınlık hisseder. Pierce'in matematiksel mantık anlayışına karşı ilk olarak soğuk kalır. Onun felsefesine yönelik ilgisi daha sonra gelişir. Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, s. 63-76.

³⁹ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 73.

Torrey'in etkisiyle Kant'ı okuyan Dewey, felsefeyi anlamak için Kant'ın yeterli olduğunu söyler.⁴⁰ Doktora tezini "The Psychology of Kant" (Kant'ın psikolojisi) adıyla olarak yazar fakat bu tezin bir kopyası saklı değildir. Dewey'in ilk kitabı 'Psikoloji' Hegel ve deneysel psikoloji, Hopkins'deki Morris ve Hall'un etkisini içerir.⁴¹ Felseye psikolojiyle yaklaşım eğiliminin uzantısı olarak, beğenilen kitap, Dewey'in ün yapmasına yolunu açar. 1890 yılında yayınlanan William James'in "The Principles of Psychology" (Psikolojinin Temelleri) adlı eseri kendisini Hegel'den uzaklaştırıp, William James'e yaklaştırır. Bu kitap Dewey üzerinde derin etki yapar. Dewey "Looking Backward" (Geri Bakış) adlı Edward Bellamy'in 1888 yılında yayınlanan eserinin de etkisinde kaldığını söyler.⁴²

Hopskin'deki yakın arkadaşlarından ünlü psikolog James McKeen Cattell, Dewey 1904 yılında Chicago Üniversitesi'nden istifa edince Columbia Üniversitesi'ne gelmesine yardımcı olur. Hatta daha sonra arkadaşlıkları bu sefer de Dewey'in McKeen'i ifade özgürlüğüyle desteklemesiyle devam eder.

Hopskin'de iken Herbert Baxter Adams'ın "Tarih ve Politik" adlı seminer dersinde, Dewey Blair Bill hakkında, Amerika'nın güneyindeki eğitimin federal devletçe federal fonlarca desteklenmesi gerektiğini, eğitimin önemi nedeniyle onun federal bazda korunmasını gerektiği şeklinde savunmasını, arkadaşının "her eyalet eğitim hakkında karar versin" tezine karşı savunur.⁴³ Bunun yanında, doktora tezini verdikten sonra Metafizik kulübü için "The New Psychology"(yeni psikoloji) adlı bir makale hazırlar. Dewey'in Hopskin'deki sosyal aktiviteleri bundan sonraki yaşamında daha da büyür.

⁴⁰ Torrey'e yazdığı bir mektupta, Kant ile felsefeye başlamanın yerindeliğini dile getirir ve buna vesile olduğu için hocasına teşekkür eder. Bakınız: Robert B. Westbrook, **John Dewey and American Democracy**, s. 7.

⁴¹ Hall laboratorunda deneyim ağırlık basar ve Dewey deneyimin savunucu olur. Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 72,87.

⁴² Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 83.

⁴³ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s.76.

III. DEWEY MICHIGAN ÜNİVERSİTESİ'NDE

George Sylvester Morris'in asistanı ayrılınca yerine Dewey atanır⁴⁴ ve böylece Morris ve Dewey beraberliği daha bir pekişir. Öyle ki Morris ölünce, Dewey onun ismini o zamanlarda doğan oğluna verir. Michigan Üniversite'nin felsefe öğrencileri deneysel ve bilimsel açıklamalı felsefeyi, dinle ilişkili olana tercih ettiklerinden ve Dewey de böyle bir eğitim ve öğretim aldığından, psikoloji ağırlıklı dersler⁴⁵ Morris'in ders verme sistemini örnek alarak Dewey'ce anlatılır. O zamanlar felsefede başarılı olmanın, psikolojide de başarılı olunmasıyla mümkün olduğu⁴⁶ anlayışını Dewey gerçekten de güzel benimsemiştir. Böylece bu derslerin sonucu Dewey'in ilk kitabı olan 'Psikoloji', Hegel ve deneysel psikolojinin birleşimi olarak basılır ve çok beğenilir.⁴⁷ Dewey, Hegel'deki bütüncül yaklaşımda huzur bulur. Çünkü; New England'ın institutionalism⁴⁸ felsefesinin ikili yapısında her şey birbirinden ayrılarak ele alınır.⁴⁹ Institutionalism felsefe akımı Vermont'ta da vardır fakat Dewey buna ilgi duymaz.

Dewey İncil grubunu, Hristiyan Öğrenciler birliğinde kurar ve bu birlikteki konuşmalarında, tanrıyı bilmenin bir görev olması, bilmemeden gelen bir günah olmasından önce gelir gibi dini açıklamalarda bulunur. Morris'in kurduğu felsefe grubundaki konuşmasında günümüzde düşüncenin

⁴⁴ Dewey, Michigan Üniversitesi başkanının olumlu yazısıyla çalışma hayatını, Hopkins Üniversite başkanının Almanya'da doktora sonrası eğitim teklifine tercih eder. Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, s. 85.

⁴⁵ Dewey bilimsel ve deneyimsel yöntemde, Hall'un laboratorunu örnek alır. Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, s. 86-87.

⁴⁶ Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, s. 101.

⁴⁷ Psikolojinin insan ruhunun açıklanması ile felsefenin insan ruh ve vicdanı ile ilgilenmesi aslında birbirini bir bütünler. Dewey'in bu eseri o zamanlar psikoloji üzerine yazılan eserlerin azlığı nedeniyle, psikoloji derslerine kaynaklık eder. Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, s. 102, 105.

⁴⁸ Pragmatizm'in faydacılık olarak tercü edilmesi felsefe bilmi için doğru olmayabilir. Bunun gibi bu institutionalism veya Dewey'in felsefesi olarak instrumentalism için tercümeden kaçınıyoruz.

⁴⁹ John Dewey, "From Absolutism to Experimentalism", (Erişim), <http://www.nyu.edu/classes/gmoran/DEWEYAUTOBIOG.pdf>, 19.05.2012, s. 4.

ruh, deneyimin ve psikolojinin din yerine kullanıldığından bahseder.⁵⁰ O zamanlar dinden farklı bilimsel açıklamalı yaklaşımlar yeni başlamaktadır.

Michigan şehri, büyük bir şehir değildir. Kırsal kesimlerinde tarla ve hayvancılık uğraşının birlikte görüldüğü gelişmekte olan bir şehirdir. 3 Eylül 1858 yılında, Michigan şehrine bağlı, Fenton ilçesinde doğan Harriet Alice Chipman ile Dewey, öğretmen ve öğrenci olarak 1885 yılında tanışır. Alice, Dewey'den bir yıl ay büyüktür ve 28 Haziran 1886 tarihinde evlenirler. Bayanların üniversite hayatında ender olarak görüldüğü, o zamanlarda Alice hem öğretmenlik yapar hem de felsefe öğrenmeye çalışır. Küçükken anne ve babasını kaybeden Alice, kardeşiyle beraber anneannesi ve babaannesi tarafından büyütülür. Bayanların sağlığına eğitim ve öğretimin olumsuz etki edip etmeyeceğinin tartışıldığı ve bayan üniversite öğrencilerinin az olduğu zamanlardır. Alice, Michigan Üniversitesi kütüphanesinin bayanlara kapalı olmasına karşı çıkar ve bir giyinme odasının bayanlar için okuma odasına dönüşmesinde aktif rol alır.⁵¹

Amerikan nüfusu her geçen gün artar ve Avrupa'yı geçmede eğitim önemli olduğundan eğitim alanına ilgi fazlalaşır. Demokratik eğitim ve öğretim, Avrupa'da olmayan fakat Amerika'da olmasında göçlere dayalı tarihsel bir nedenler yatar. Michigan Üniversitesi'ndeki eğitimci Colonel Frances Parker eğitim ve öğretimin yaparak, yaşayarak öğrenme olmasını ileri sürer ve bu düşüncayı Dewey de kullanır.⁵² Ayrıca öğrenimin insanlar arasında ayrımın nedeni olmaması, asıl eğitimin her kişiye karşı ilgi ve saygının gösterilmesiyle sağlanması gerektiğini söyler. Daha bu zamlardandır ki, 14 Nisan 1886 tarihinde Politika ve Bilim grubundaki konuşmasında Dewey, demokrasinin eğer ekonomik, kültürel her alanda

⁵⁰ Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, s. 89-90.

⁵¹ Dewey ile Alice beraber grup çalışmalarında mesela; Samovar, Rusya düşünce adamlarının konuşulduğu bir kulübe üye bulunmaları yanında Alice, Dewey'in somut ve sosyal olaylara yönelmesine etkisi olur. Bakınız: Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, s. 91-97.

⁵² Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, s. 100.

uygulanmıyorsa sözde demokrasi olacağını dile getirir.⁵³ Bu onun demokratik felsefesini olarak gelişir.

1888-1889 eğitim ve öğretim yılında Dewey, Minnesota Üniversitesi'nde profesör olarak felsefe kürsüsünde akıl, ahlak üzerine hocalık yapar. Yaşlı anne ve babası Dewey ve Alice ile kalmaya Ann Arbor'a gelir. 10 Nisan 1891 yılında Dewey seksen yaşındaki babasını kaybeder. Bu zamanlarda Dewey ahlak üzerine dersler verir. Eski ahlak anlayışı yerine Dewey bilimsel ve psikolojik boyutlu ahlaksal çalışmalarda bulunur. Caird'in Comte'de gördüğü, Comte'un ahlaki yaklaşımından esinlenerek yazdığı "Ahlak üzerine çalışmalar ve Ahlak teorisi" yazıları William James ve George Herbert Palmer tarafından beğenilir.⁵⁴

1889 yılının Şubat ayının bir kış gününde balığa çıkan Morris üşütür. Bu soğuk algınlığı ileri saflara giderek Morris 'in ölümüne neden olur. Bu sebeple Dewey, Michigan Üniversitesine geri döner ve Morris'in yapmakta olduğu görevi 1889 yılında üstlenir. Dewey, kendisine James B.Tufts'u asistan olarak alır. Tufts psikoloji derslerini, Dewey politika felsefesi derslerini verirler. Tufts Almanya (Freiburg)'da öğrenim görmek için ayrılınca, yerine Almanya (Leibzig)'da öğrenim görmüş George Herbert Mead atanır ve Mead, Dewey'in sevdiği yakın bir arkadaşı olur. Mead'in kitabı "the I and the Me" Amerikan sosyal psikolojisinin başlangıcı olarak alınır.⁵⁵ Ayrıca yine Almanya'da öğrenim gören Alferd Henry Lloid Dewey'in asistanı olarak atanır. Bu zamanlardır ki Dewey, Willim James'in "Priciples of Psychology" (Psikolojinin prensipleri) eserini kendi eseri olan Psikolojiye tercih eder.⁵⁶

Franklin Ford bir gazetecidir. Yeni gazetecilik yaklaşımıyla sosyal reform yapma düşüncesi onu üniversite hocalarından gelişmeye açık olan

⁵³ Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, s. 109.

⁵⁴ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 120-121.

⁵⁵ Alan Ryan, John Dewey and The High Tide of American Liberalism, ww. Norton& Company New York, London, 1995, s.79.

⁵⁶ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 118-119.

Dewey tanışır. Dewey ile Ford yeni bir dergi yayını konusunda anlaşılır fakat bu olumsuz bir haber haline gelince, Dewey bu dergi yazıcılığı fikrini ve Ford ile olan birlikteliğini bırakır. Bu olay, Dewey'in radikal demokrasiye yönelmesi,⁵⁷ politika yerine sosyal ilişkilerle ilgilenmesi⁵⁸ gibi yorumlar yanında, Dewey'in kariyerini tehlikeye atmaktan çekinmesi şeklinde Ford tarafından⁵⁹ yorumlara neden olur.

1894 yılında, Chicago Üniversitesi başkanı Willim Rainey Harper felsefe bölümü için bir profesör arar. O zamanlarda Tufts, Almanya'dan yeni dönüp Harper'i tanıdığı için Chicago Üniversitesi'nde çalışmaktadır ve Harper'e Dewey'i önerir. Bunun üzerine psikoloji, felsefe ve pedagoji gibi konularda Dewey ve Harper aralarında anlaşılır. Dewey'e Michigan Üniversitesi'ndeki Maid, Tufts ve Michigan Üniversitesi'nde öğrenci olan ve yeni asistan olarak atanan James Rowland Angell katılır. Bunlar Chicago Okulu olarak bilinen dörtlü, felsefe-psikoloji okulunu oluşturur.⁶⁰

IV. DEWEY CHICAGO ÜNİVERSİTESİ'NDE

Alice ve Dewey, zaman bulduklarında Avrupa ziyareti ederek hem kendilerinin Avrupa'yı görme hem de çocuklarının eğitimi ve yabancı dil öğrenme arzularını gerçekleştirirler. 1894 yılının Mayıs ayında Dewey, iki yaşında bile olmayan küçük oğlu Morris ve annesi Lucina ile yaz okulu için Michigan ve sonbahar dönemi dersler için Chicago'da kalır. Karısı Alice,

⁵⁷ Robert B. Westbrook, **John Dewey and American Democracy**, s. 58.

⁵⁸ Semih Eker, **John Dewey'in Pragmatik Politik Düşüncesi ve Politikada Meşruluk Sorunu**, Doktora Tezi, Bursa, 2007, s. 134.

⁵⁹ Martin, **The Education of John Dewey, A Biography**, Columbia, s.128.

⁶⁰ Tufts'un Harper'i Tanıması, Charles Strong'un Dewey'i Tufts'a hatırlatması ve bunun üzerine Tufts'un Harper'e mektup yazması, sonra Harper ile Dewey'in anlaşma konularının detayı için bakınız: Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 137-140.

diğer iki çocuklarıyla Avrupa turuna giderler. Dewey, Aralık ayında kendilerine katılabilir. Dewey bu ve bundan sonraki her ayrılık zamanında ailesine mektup yazarak aile içi iletişimi sağlar.⁶¹

Hull House, sosyal kalkınmada örnek olan ve örnek alınan bir kurumdur. Amerika'ya dünyanın her yerinden gelen insanların kalkınmasını, eğitim, sağlık, yiyecek, giyecek, barınma gibi birçok sosyal sorunlara cevap arama ve çözüm olma Amerika'nın diğer şehirlerinde benzeri kurulan sosyal amaçlı bir kuruluşlardır. Addam's Hull House'un kurucusu Jane Addams kendi insan sevgisini ve cömertliğini bulunduğu bu türlü sosyal amaçlı çalışmalarla sergiler. Demokrasi ile ilişkili görülen bu çalışmalar her şekilde Dewey'i etkiler. Dewey bu kurumun çalışmalarına ve burada verdiği konuşmalarla teşvikte bulunur.⁶²

Dewey çocuklarını hem gözler hem de çocuk eğitim ve öğrenimi üzerine araştırmalar yapar. Özellikle Morris'le tek başına kalınca, bu durum daha fazla olur ve çocuğun öğrenimi üzerine yazılar yazar.⁶³ Üniversite hocalarının ve Chicago üst kesimlerinin hem teşvik ve isteği hem de desteği ile kurulan Laboratory School-Dewey Okulu olarak bilinen veya Dewey okulu olarak da adlandırılan ilkokul üniversiteye bağlı olarak, Dewey'in eğitim teorilerini, hipotezlerini denemek için kurulur ve burada çalıştığı zaman yaptıklarını yazdığı kitap 'Okul ve Çevre' Dewey'in çokça okunan kitapları arasında yer alır.⁶⁴

Dewey, en küçük oğlu Morris'le birlikte Avrupa ziyaretlerine devam eden ailesine katılır. İtalya'ya varacakları sırada çocukları hastalanır ve küçükleri Morris'in yakalandığı hastalık nedeniyle ölür. Dewey ve karısında

⁶¹ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 158, 160.

⁶² Dewey, kilise ve dinde çözüm arama yerine Hull House'lardaki sosyal alanda çalışmaya ağırlık verir. Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 164.

⁶³ 1894 yılındaki makalesi 'The Psychology of Infant Language' (Bebeklik psikolojisi). Jay Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s.159.

⁶⁴ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 199.

Morris'i Milan'da gömmek derin bir izbırakır. Dewey'in annesi Lucina kardeşiyle beraber kalmaktadır ve Alzheimer hastalığına yakalanması bu acı haberden sonra olur.

Dewey, Chicago Üniversitesi'nde okul yönetimi gibi işlerle de uğraştığından çok yoğundur. Chicago dörtlü felsefe grubunun hazırlayıp, William James'e bağışladıkları "Studies in Logical Theory" (Akıl üzerine teorik çalışma, 1903) Charles Sanders Pierce tarafından da beğenilir.⁶⁵

Chicago devresinde, Dewey eğitim ve öğretim, çocuk eğitimi ve öğretimi konularında yoğunlaşır. Chicago Üniversitesi, laborator ilkokulu eğitim ve öğretimin yaşama yönelik uygulaması ile Dewey eğitici olarak ün kazanır. 1899 yılının Nisan ayında iki küçük çocuğu Gordon ve Lucy'i yanlarına alarak diğer ikisini de arkadaşlarına bırakarak California'ya giderler. Burada Psikoloji ve Felsefe Metotları üzerine ders veren Dewey, yine aynı yılda Hawaii Üniversitesi'nde öğretmenlere yönelik, çocukların öğrenmesi, çocuk ve gençlik psikolojisi gibi konuları içeren dersler verir.⁶⁶

Dewey Chicago Üniversitesi'ndeki görevine Frances W.Parker Enstitüsü'nü de eklenince daha yoğun olarak çalışmak zorunda kalır. Buna ek olarak, ikinci defa Alice 'nin deney okuluna müdür olarak atanması bazılarınca hoş karşılanmayınca gerçekleşmez. Fakat Dewey, Alice'nin geçici olarak atanmasından ve işinin sonlanmasında rahatsız olur. Yoğun iş temposuna eklenen Alice'nin işten ayrılması olayı rahatsızlık oluşturur. Bunun üzerine kendisi de istifa dilekçesini 01 Haziran 1904 tarihinde yürürlüğe girecek şekilde Nisan ayında verir.⁶⁷

⁶⁵ Dewey ve asistanlarının Michigandan sonra Chicagoda birleşmesiyle oluşan, Chicago felsefe grubunun ortaklaşa çıkardığı bir dergidir. Pierce'nin Dewey'in çalışmasını beğenmesi, Dewey'in Pierce'nin eserlerini okumaya iter. Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 196, 195.

⁶⁶ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 201,202.

⁶⁷ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 210.

Chicago Üniversitesi'nden ayrılmasını istifa dilekçesiyle bildirdikten sonra, Dewey, 1900 yılında doğan Jane ile beş çocuk babası olarak, iş bulmak zorundadır. Arkadaşlarına kendisine uygun bir işin olup olmadığını soran ve durumu bildiren yazılar yazar. Bu nedenle John Hopkins Üniversitesi'ndeki sınıf arkadaşı olan ve o zamanlarda Columbia Üniversitesi'nde çalışan, Amerika'nın ünlü psikologlarından James McKeen Cattell, bu üniversitenin başkanı Nicholas Murray Butler ile konuşur. Butler, Dewey ile anlaşmaya varacak yazışma yaparlar. Teklif edilen maaş, Dewey'in büyük ailesi ve New York'un yaşam şartlarına göre yeterli olmayınca, telafisi için yine Columbia Üniversitesi'ne bağlı Öğretmenler okulunda dersler vermesi kararlaştırılır. 28 Nisan 1904 tarihinde Dewey, Columbia Üniversitesince yapılan teklifi kabul eder.

V. DEWEY COLUMBIA ÜNİVERSİTESİ'NDE

Dewey için Chicago ve Columbia üniversitelerine başladığı yıllar benzer nitelikler taşır. Şöyle ki Michigan Üniversitesi'nden ayrıldıktan sonra Dewey Avrupa seferine çıkar. Aynı şekilde Chicago'dan ayrılıp Columbia Üniversitesi'ne başladığı zamandır ki Dewey Avrupa'ya gider. Bunlardan birincisinde İtalya'da oğlu Morris'i, ikinci ziyaretinde oğlu Gordon'u kaybeder. Dewey ailesi çocuklarına isim olarak sevdiklerinin, akraba üyelerinin isimlerini vermeyi tercih ederler. Mesela; büyük kızları Elveyn'e Alice'nin anneannesinin ismi, Morris, Dewey'in sevdiği hocasının, Gordon, Alice'nin büyük babasının ve küçük kızları Jane, yine sevilen Hull House'un sahibi Jane Addams'in ismi verilir.

Dewey, Avrupaya üçüncü ziyaretini, Alice'i Avrupa'da bırakıp kendisi Columbiya Üniversitesi'ne döndüğü zamanda yeniden Avrupa'daki ailesine katılmak için 1905 yılında yapar. Dewey ailesiyle İtalya'da bulunduğu bir

sırada, hamur işi yapan, pastacı gibi bir dükkânında otururlarken Dewey, civarda oyun oynayan bir çocuk fark eder. Yeni ölen oğlu Gordon ile aynı yaşlarda olan Sabino Piro Levis adlı bu İtalyan çocuğu masalarına davet edip, ona sorular sorarak ilgi gösterirler. Morris'in İtalya'da ölmesi ve Sabino'nun Gordon ile aynı yaşlarda olması Dewey ve ailesi için bir anlam taşımaktadır. Morris'in ölüm acısını Gordon dindirebilmişse, Gordon'un ölüm acısını dindirmek ve unutmak için bir seçenek olarak gözüken Sabino, ailesiyle görüşüldükten sonra evlatlık olarak alınır.⁶⁸

1906 yılının Nisan ayında, kendisini 'Benim Üniversitelerim' kitabından tanıdığımız Maxim Gorki hem kendi sağlığı hem de Rusya'daki sosyal alandaki devrime katkısı sağlamak için iki ay bir süreyle kalmak için geldiği Amerika'da sosyalizm taraftarlarınca desteklenmesine rağmen, yanındaki kişinin aktris Madame Andreieva eşi olmaması basında yankı yapar. Basındaki haberlerden etkilenen otel sahibi kendisinin daha fazla kalmasına izin vermezken başka bir kalacak otel de bulamaz. Bunun üzerine, Maxim Gorki ve Madame Andreieva, Dewey ailesi konuk eder.⁶⁹ New York'tan sonra Chicago'ya gitmeyi, Jane Addams'e uğramayı planlayan Maxim Gorki'nin planlarının suya düşmesine sebep, o zamanki ahlak yapısının, Maxim'in evli olmadığı bir bayanla dolaşmayı kabul etmemesidir.⁷⁰

Birinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da çıktığı zamanlar, Columbia Üniversitesi'nde milliyetçilik hareketleri nedeniyle, karşı görüşte olanlara karşı ifade özgürlüğü kısıtlanır. Dewey'in Columbia Üniversitesi'ne gelmesine yardım eden arkadaşı James McKeen Cattell üniversiteden atılır. Amerika'nın ünlü politika tarihçilerinden Charles Beard, Henry Wadsworth Longfellow Dana ve Cattell'in okuldan atılmasına karşı kendisi de 8 Kasım 1917 tarihinde istifa eder. Beard'in demokrasi için karşı düşüncelere saygı

⁶⁸ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 235.

⁶⁹ Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, s.160.

⁷⁰ Burada, evli olduklarını söyledikleri ve bu durum kabul edilmemesine biraz benzer bir durum da Bertrand Russell ile Dora Black için Çin'de yaşanır. Bakınız: Martin, **The Education of John Dewey**, s. 239, 324.

gösterilmesi gerektiği, bu olmazsa demokrasinin olamayacağı sözleri ilgi çekicidir. Bu olaylar arasında Dewey, söz söyleme özgürlüğünü ve arkadaşı Charles'i savunur. Üniversiteden ayrılan ve atılanların ortaklaşa çabıyla kurulan sosyal bilimi geliştirme ve sosyal alanda bilimsel araştırma yapma okulunda Dewey de dersler verir.⁷¹

Yıl yine 1917,Dewey üst sınıflar için lisans dersleri ile yüksek lisansta seminer, sosyal ve politika felsefesi konularında dersler verir. Bu zamanlarda, Dewey'in felsefesini seven ve seminer derslerine katılan, Almanya'da kimya alanında birkaç üniversitede yüksek lisans çalışmaları olan Albert C. Barnes, yaraların iltihap kapıp kötüleşmesini önlemek için geliştirdiği bir ilaç (Argyrol) ki Birinci Dünya Savaşı'nda çok kullanılınca zengin olmuş biridir. Bu ilacı üreten fabrikadaki işçilere Dewey'in demokrasi ve eğitim-öğretim kitabını bedava dağıtıp, okumaları için de zaman verir. Barnes, Dewey'in seminerlerine 1916 yılından ve öncesinde beri katıldığından aralarında yakın arkadaş ilişkisi gelişir. Barnes, Dewey'e Philadelphia'daki Polanya göçmenlerin kendi kültürlerini koruyup, Amerikan kültürüyle kaynaşmama nedenlerini bulmaya yönelik bir proje çalışması önerisinde bulunur.⁷² Bu demokrasinin nasıl gerçekleşebileceğinin bilinmesine yardımcı olur ve diğer göçmenlerin demokratikleşmesinde kullanılabilecektir.

1918 yılının yazında Albert C.Barnes'in ekonomik desteğiyle proje uygulamaya konulur ve yüksek lisans öğrencileri parayla Portekiz göçme komitesinin eğitim, din, alışkanlık gibi alanlarını araştırırlar. İşin özünü kavrayamadıklarından pek başarılı olamazlar. Bu yüzden de Dewey

⁷¹ Dewey'i ifade özgürlüğünü savunma durumuna getiren bu durumlar demokratik eğitimin gerekliliğini savunan makaleler yazması yanında bu yöndeki kuruluşlarda aktif üyeliğine de yol açar. Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 271-273, 439, 441.

⁷² Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, Columbia University Press, New York, 2002, s. 279. Albert C. Barnes ve Dewey ilişkisi, Art as Experience kitabının yazılmasına katkısı olur. Art as Experience, Sanat Bir Deneyim Olarak, bilinen bu eserde Dewey, Bernas vesilesiyle tanıştığı Henry Matisse'in estetik anlayışından etkilenir. Bakınız: Thomas C. Dalton, **Becoming Dewey; Dilemmas of a Philosopher and Naturalist**, Indiana University Press, Bloomington&Indianapolis, 2002, s. 3.

araştırmacıları, diyalog grubuna çevirir fakat araştırmayı da sürdürürler. Dewey'in katıldığı bu grup ve araştırma sonucuna göre bu Portekizler taraf olunan iki partiyle birbirlerinden ve Amerika'nın sosyal yapısından ayrılırlar. Bunlar "Conservatif Catholic Church" (Muhafazakâr Katolik kilisesi)'nin desteklediği grup ile liberal ve sosyalizm yanlısı Yahudilerin oluşturduğu gruplardır. Bu proje kuşku uyandırıp Dewey, gizli ajanslarca sorgulanınca, Dewey durumu açıklayıcı bir rapor hazırlar ve Amerikan başkanına verir. En sonunda bu proje yetersiz kalır. Çünkü proje sadece Amerika'da yaşayan Portekizleri göz önüne alıp, Portekiz'deki bir Almanya yanlısı üçüncü parti grubunu ihmal etmiştir. Bu proje nedeniyle tanıştığı Portekizli Yahudi, Arnold Levitas ile aralarında gizli, fakat kısa, romantik bir mektuplaşma geçer. Dewey'in sosyalizm yanlısı Yahudileri tutup, Amerika politikacılarının konservatifleri desteklediği politikayla ilgili bu proje konusu Dewey'in Ford'dan sonraki ikinci politika ilişkisi olur.⁷³

Dewey'i tanıırken rastladığımız felsefe grupları, gönüllü kuruluşlar Amerika'nın sosyal ve kültürel hayatında gerçekten örnek alınabilecek çalışmalardır. Felsefe grupları, üniversite dışındaki kamplar yanında öğretmenler, felsefeciler, Afrika'lıların sivil haklarını ve işçi haklarını savunma, bilimin ilerlemesi gibi amaçlı kuruluşların çalışmaları vardır. Dewey bunlara kuruluş, üyelik ve konuşmacı olarak destek olur. Dewey'e göre, Amerika'daki bu gönüllü grup çalışmaları hem demokrasi için gereklidir hem de demokrasinin korunmasının sağlam taşlarıdır.⁷⁴

Dewey'in bu dönemde yazdığı birkaç kitaptan söz edelim. Mesela; 'Etik'-ahlak kitabını James Tufts ile beraber yazarlar. Bu eser 1908 yılında yayınlanır ve Dewey bu kitabın kendi yazdığı bölümü 1932 yılında yeniden gözden geçirir. E.P.Dutton'nun editörlüğünü yapan Burgess Johnson, Dewey

⁷³ Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s.293-298.

⁷⁴ Dewey'in hayatı boyunca gördüğümüz grupsal, örgütsel çalışmaları gerçekten ilgi çekicidir. Jay Martin'in bu konuda çok kısa açıklaması için bakılabilir: Martin, **The Education of John Dewey** s.243.

'den eğitim-öğretim üzerine yazmasını rica eder ve Dewey kızıyla beraber ortaklaşa "Schools of Tomorrow" (Geleceğin Okulları)'nı yazar ve bu 1909 yılında kitap halinde yayınlanır.⁷⁵ Öğretmenlere yönelik psikoloji içerikli kitabı "How We Think" (Nasıl düşünüyoruz), gerçekten okunmaya değer önemli eserlerinden biridir. 1910 yılında, felsefesinin özeti olarak tarif edilen "Democracy and Education" (Demokrasi ve Eğitim ve Öğretim), 1916 yılında yayınlanan bir başka önemli eseridir.⁷⁶ Dewey demokratik eğitimin olması için öğretmenlerin demokratik eğitim ve öğretim hakkında bilgi sahibi olmasına yazdığı bu gibi eserler yanında katıldığı konuşmalarla da yardımcı olmaya çalışır.

Birinci Dünya Savaşı ile Dewey'in felsefesinin alanına politika girer.⁷⁷ İki oğlunun ölümü karısı Alice'te negatif bir ruh hali yaratınca, Avrupa yerine uzak doğudan gelen misafir profesör olarak ders verme fikrini ve davetini bir fırsat olarak görür. Dewey'in Columbia'da öğretim üyeliği devam etmesine rağmen kendi hayatında farklı bir devir olması nedeniyle bunu bir sonraki başlık altında inceleyelim.

⁷⁵ Martin, **The Education of John Dewey**, s.254-255.

⁷⁶ Dewey'in bu eseri (Democracy and Educati) eğitim felsefesinde Plato'nun Republic ile Rousseau'nun Emile'si ile aynı başarı ve önem kategorisinde bir eser olarak kabul edilebilir. Bu zamanlardır ki Dewey'in hastalığıyla ilgili beyinsel yorgunluğun vücut hareketleri ile değişik pozisyonlarda bulunma konusunda çalışmaları olan Dr. F. Mattias Alexander tarafından tedavi olur. Bakınız: George Dykhuizen, **The Life and Mind of Hohn Dewey**, Southern Illinois University Press, 1973, s. 180-181.

⁷⁷ Adalet, yargının sadece bir karar vermeyi değil, bu kararın sonuçlarının göz önüne alınmasını gerektirir. Bunun yanında, eski diplomat-elçilik anlayışı yerine ekonominin insanlara yansıyan yönünün dikkate alındığı, endüstriyel demokrasi anlayışının uygulanması gerekir. Bakınız: George Dykhuizen, **The Life and Mind of Hohn Dewey**, Southern Illinois University Press, 1973, s.182-183. Savaşın sonra savaş karşıtı görüşleri içeren makaleleri, avukat Salmon O. Levinson'un barışa yönelik düşüncesi olan savaşın, adam öldürme suçu gibi suç olmasını destekler içeriktedir. Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s.328.

VI. DEWEY'İN YURT DIŞI SEYAHATLERİ

Dewey'in her Üniversite deęiőiklięindeki öğretim hayatına baőlangıçta yaptığı Avrupa seyahatleri daha çok çocuklarının dil öğrenimi, Avrupa kültürünü görme gibi amaçlarla tatil şeklindedir. Bu kısımda göreceğimiz uzak doğu seyahatleri, daha çok öğretim amaçlıdır ve bir eğitimci statüsüyle yapılır. Bu yurt dışı seyahatleri 1919 yılında Japonya'yla başlayıp en son 1934 yılında Güney Afrika'ya yaptığı ziyaretle genel olarak sonlanır. Dewey her durumda yazabilmesini, hem ailesine hem de gittiği ülkelerdeki gözlemlerini içerecek şekilde devam ettirir. Mesela; "Japonya ve Çin'den Mektuplar" olarak, Dewey'in bu zamanda ailesine yazdığı mektupları, kızı Elveyn tarafından daha sonra bir kitap olarak hazırlanıp yayınlanır.

1919 yılının Şubatından Martına kadar Japonya'da kaldığı zaman dilimi içinde Tokyo Imperial Üniversitesi' öncelikle olmak üzere, Waseda Üniversitesi, birkaç özel üniversite, normal okullar, öğretmenler birliğinde dersler verir. Japonya'da verdiği dersleri "Reconstruction in Philosophy" (Felsefenin içindeki Yenilenme) adlı bir eserinde toplayarak 1920 yılı sona ermeden yayınlar.

Amerika'da Dewey'in doktora öğrencisi olup şimdi üniversite hocaları olan Hu Shi ve P.W.Guo, Dewey'in Beijing Üniversitesi'nde ders vermesinimaasının da yine bu üniversite tarafından ödenmesi teklifinde bulunurlar. Dewey ve karısı Alice, Japonya'dan sonra Çin'e gitmek istediklerinden Dewey, Columbia Üniversitesi'nden bu konuda izin alır. Columbia Üniversitesi'nden ayrılanların kurduğu sosyal alanda araştırma grubunda Dewey'in ders vermesine, üniversite tarafından izin verilmezken,

kendisiyle politik sorunların yaşanmadığı Çin konusunda böyle bir izin vermeme olayı olmaz.⁷⁸

Dewey, Çin'de daha sıcak bir karşılama bulur. Kitapları Çinceye çevrilip, Çin'de verdiği ders notları bir kitap haline getirilip çok sayıda satılır. Dewey, The New Republic ve Asia dergilerine Çin hakkında düzenli olarak makaleler yazar. Karısı Alice, kadınların durumu ile özellikle ilgilenir ve kadınlara karşı ayırım yapılmasını, onların geri planda kalmasını istemez. Dewey ve Alice'i, kızları ziyaret ettiklerinde büyük kızları Elveyn'in Beijing Üniversitesi'nde, küçük kızları Jane'nin, okullarda eğitim ve öğretim alanında, özellikle bayanların sosyal hayatta yer almaları yönünde dersler verdikleri görülür. Alice de özellikle bayanların durumlarının iyileşmesi, eğitim ve öğretimden faydalanmaları, çalışma hayatına atılmaları gibi teşviklerde bulunurlar. Dewey ve ailesi demokrasi için özellikle eğitim alanında çalışır gibidirler.⁷⁹

Portekiz projesiyle ilgili askeri gizli ajanslarca Portekizlerin siyasal politikası hakkında bir rapor hazırlaması istenilen Dewey, yine bu ajans tarafından bu sefer Çin'de komünizme dönük olası bir rejim değişikliği hakkında görüşü sorulur. Çin'de ki durum genel olarak: eskiye dönük alışkanlıkları olanlar, kadınların geri planda tutulduğu bir sistem ile Rusya taraftarı olanlar, Marxizm'i bir çözüm olarak görenler, Japonya taraftarlığına karşı olanlar ile liberal yaşamı tam anlamayanlar ve Hu Shi ve Dewey'in sosyalizmi destekleyen gruptan oluşan bir hal sergilemektedir. Bu toplumda, Dewey özellikle eğitime, sorumluluğumuzun farkında olacağımız bir liberal anlayışa ve özgürlüğe, işçi ve çalışanların haklarını koruyan sosyalizme yer verir.

Bertrand Russell, bir başka ünlü İngiliz felsefecisi, Dewey'in Çin'de bulunduğu zamanda Çin'i ziyaret eder ve komünizm karşıtı sözleri ve

⁷⁸ Martin, **The Education of John Dewey**, s.312-313.

⁷⁹ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 319-320.

yanında getirdiği Cambridge'ten öğrencisi Dora Black hoş karşılanmaz. Russell hastaneye yatmak zorunda kalınca Dewey ve ailesi Dora'yı misafir eder. Mart ayında hastaneye yatan Russell, mal varlığını Dora'ya bıraktığını Dewey'e bile vasiyet eder fakat iyileşir, ders vermeye devam eder ve Mayıs ayında Çin'den ayrılır.

Haziran'ın sonunda Çin'den ayrılıp yeniden Japonya'ya giden Dewey, Asya'da barışın Japonya – Çin ilişkisine bağlı olduğu şeklinde bir makale yazar. Böylece sonra üç yıllık Asya turunu böylece tamamlayıp, 1921 yılında Amerika'ya döner. Bu zaman içinde felsefe ile ilgi kaynak okumadığını söyleyen Dewey⁸⁰, gerçekten de eğitim ve öğretim ve politika üzerine ilgilenmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Milletler Birliği'ne, Dewey, Amerika'nın üyeliğini, Avrupa'ca kullanılmak olarak görerek karşı çıkar. Çünkü; Amerika için demokrasi her şeydir ve demokrasiyle uyuşmayan durumdan uzak kalınmalıdır. Karısı Alice'in ilişkilerini sürdürdüğü sınıf arkadaşı Nellie B.Haire'inn kocası, avukat Salmon O.Levinson'a göre,⁸¹ devletler için savaşa gitmeyi doğal görmek yerine, savaşı yasal olmayan bir davranış olarak görmek gerekir. Nasıl ki, adam öldürmenin yasaklanmasına rağmen, yapılıyor olması onu suç olmaktan çıkarmıyorsa, savaşın da devam ediyor olması onu meşru bir durum haline getirmez. Daha fazla insanın ölümüne yol açan savaş da adam öldürmek gibi suç olarak devam eder. Savaşın suç olması, Milletler Birliği'nin yapacağından daha etkili olarak dünya barışına hizmet edecektir. Bu düşünceyle, Dewey savaşın yasal olmayan bir durum olduğu hakkında makaleler yazar. Daha sonra bu düşünce içinde Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya ve Japonya'nın

⁸⁰ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 327.

⁸¹ Robert B.Westbrook, **John Dewey and American Democracy**, s.263.

bulunduğu on beş devletçe kabul gören Kellog-Briand antlaşması şekline dönüşür ve 1928 yılında katılımcı ülkelerce imzalanır.⁸²

1931 yılında Çin'in Japonya mallarını boykot etmesini Endüstriyel demokrasi Birliği'nde öneren Dewey'den, 1942 yılında İkinci Dünya Savaşı'na katılan Amerika devletince Çinlere karşı mesaj yazması istenir. Çin ve Amerika'nın barışı seven ortak amaç güden devlet olduklarını, bir devletin öteki devletin topraklarına gerekli neden ve izin olmadan saldırmasına karşı olduklarını, bu yüzden de ortak bir amaçta savaştıkları şeklindeki Dewey'in ifadeleri bir kâğıda yazılıp, çoğaltılarak Amerikan uçağıyla Çin'de dağıtılır. Bundan sonra 1946 yılında Çin Eğitim ve Öğretim Bakanlığınca davet edilince Dewey'in Çin'e gitmesi, Amerikan hava yollarınca sağlanan bir helikopterle desteklenir. Fakat, Çin'deki Komünizm rejimini getiren ayaklanma nedeniyle bir süredir ertelenen gitme planı gerçekleşmez.⁸³ Bunun yanında Çin dönüşü Alice'nin Amerika'da yapılan Çin hakkındaki toplantılara katılmakla meşgul olduğu görülür.

O zamanların eğitim bakanı İsmail Sefa Özler, Dewey'i Türkiye'yi 1924 yılının ilkbaharında ziyaret etmesi için bir davet mektubu yazar. Bunun üzerine 1924 yılının yazında Türkiye'ye gelen Dewey, Ankara, İstanbul ve Bursa'da okul ziyaretlerinde bulunur, öğretmenlerin ve okul personellerinin şikâyetlerini dinler. Genelde okulların durumu yeterli değildir. Bu yüzden hazırladığı raporlarla okullar ve eğitimle ilgili önerilerde bulunur.⁸⁴ Bunun yanında Türkiye'deki durum hakkında birkaç makale yazar ve Çin'de olduğu gibi eğitim ve öğretimin gelişmesinin sanat, bilim, felsefe ve ekonomi alanında gelişmenin olması ve okul toplum birliğinin sağlanması gerektiğini dile getirir.⁸⁵

⁸² Martin, *The Education of John Dewey*, s. 328-330.

⁸³ Martin, *The Education of John Dewey*, s. 326-327.

⁸⁴ Martin, *The Education of John Dewey*, s.337.

⁸⁵ Dewey, *Middle Works*, c. 2, (Erişim)

1924 yılındaki Türkiye'deki kasaba okullarının ziyareti esnasında, Alice'e hasta olma ihtimali nedeniyle gitmemesi tavsiyesinde bulunulur. Alice dinlemez ve Dewey'le beraber okulları ziyaret eder. Fakat hastalanınca, Amerika'ya dönüşlerini bir hafta gibi bir süreyle erteler. Bundan sonra 1925 yılında küçük kızları Jane'i ziyaret etmek için gittikleri "Copenhagen"(Kopenhag)'ta Alice, yeniden hasta olur. En son olarak da 1926 yılında Meksika'da hasta olunca, New York'a yalnız döner. Amerika'daki kendi doktoruna başvurur fakat hastalığı iyiye gitmez. Küçük bir kalp krizinden sonra iyi olmayan Alice, 14 Haziran 1927 tarihinde ölür. Kardeşi, karısıyla beraber Cambridge'den, oğulları, kızları gelir, arkadaşları, mesela; George Herbert Mead gelirler. Ayrıca öğrencilerinden Sidney Hook gibi teselli mektubu yazarlar, çiçek gönderenler vardır. Alice, kadın haklarını hem seçim hakkı hem de eğitim ve çalışma hakkı olarak, gittiği yerlerde ve Amerika'da savunur. Çünkü; bir toplumun ilerlemesi kadınlara nasıl muamele ettiğine bağlıdır düşüncesindedir.⁸⁶ Bu konuda Dewey'i hem kadınların eğitimi, hem de seçim hakkı konusunda konuşmaya yapmaya ve yazmaya teşvik eder.

Stalin'in başta olduğu zamandaki eğitim bakanı kendi eğitim sistemini görmeleri için Dewey'in başkanlık yaptığı bir grubu, ülkeleri Rusya'ya davet eder. Bunun üzerine kızı Elveyn'in içinde bulunduğu 25 kişilik bir eğitimciler grubu, komisyonu oluşturulur. Kendisine eşlik edecek olan gelini, Fred'in karısı Elizabeth ile iki hafta London'daki, bir hafta Paris'teki ve sonra da Berlin'deki resim sergilerini gezdikten sonra, 7 Haziran 1928 tarihinde eğitimci komisyon ile Leningard'da birleşirler. Elizabeth, Elveyn and Fola La Follette, Dewey'den genç olmalarına rağmen yataklık olurlar. Dewey bir sorun olmadan gezmesine, görmesine devam eder. Sanatsal yerlerin ziyareti dışında, okullar da gezilir. Her şey için üniversiteler, laboratorlar,

<http://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=IJ4g5aOzea0C&q=problem+of+turkey+#v=onepage&q=problem%20of%20turkey%20&f=false,18.04.12,s.193.>

⁸⁶ Matin, **The Education of John Dewey**, s. 346-347.

hapishaneler, özel hastalar, sokak çocukları için bir okul vardır. Bunların yanında bilim adamları için dinlenme yeri de bulunur.⁸⁷

Komisyon 13 Ağustos'ta, Dewey ve Elizabeth de resim görmek için bir gün daha kalarak 14 Ağustos'ta Rusya'dan ayrılırlar. Dewey New York'a dönmeden önce kızı Lucy'i Viyana'da ziyaret eder. 10 Kasım 1928 yılında kendisini karşılama onur ve töreni bir akşam yemeği olarak 800 kişinin katılımıyla New York Otel'de yapılır.

Dewey'e göre Rusyalılar ile Amerikalılar arasında çok fark yoktur. Bazı kesimlerce yanlış anlaşılan Dewey'in Rusya'ya gitmesi ile bu törende söyledikleri daha çok politik ve ön yargıya dayalı yersiz kuşkulara ve söylentilere neden olur. Dewey askeri gizli servisin kendisine Çin'deki durum hakkında fikrini sorması olayının tersine kendisinden kuşkulandırma soruşturması olur. Dewey, yazılarını da göze alarak kendisinden şüphe etmelerini, kendisini anlamadıkları şeklinde yorumlar.⁸⁸ Çünkü ona göre Marksizm ile Sosyalizm arasında fark vardır. Dewey sosyalizmi olumlu görürken, Marksizmi demokrasi karşıtı olarak görür. Fakat sosyalizmden de demokratik sosyalizm olarak ayrılır. Yani sosyalizmde yine üstten emir alma vardır oysa demokrasi halkın katılımını gerektirir. Bu onun katılımcı demokrasi anlayışının bir görünümüdür.⁸⁹

Rusya'ya gitmeden önceki 1928 yılının Mart ayında Edinburg Üniversitesi'nin başkanından bir mektup alır. Uluslararası üne sahip, Amerikalılardan William James ile Josiah Royce'nın seçildiği, Gifford derslerini vermesi kendisinden istenir. 1929 yılında derslerini memnuniyetle vereceğini söyleyen Dewey, Rusya dönüşünde Columbia Üniversitesi'nde ilkbahar dönemi için fazla ders almak yerine, Edinburg'taki vereceği derslere

⁸⁷ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 351-356.

⁸⁸ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 356.

⁸⁹ Dewey, **Later Works**, c. 9, <http://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=kPBCD9H-vVcC&q=farmer#v=snippet&q=farmer&f=false,17.04.12>, s.72.

hazırlanmayı tercih eder. Dewey, burada verdiği derslerini “The Quest for Certainty” (Kesin Olanın Araştırılması) adlı kitabında toplar.⁹⁰ Gifford derslerinin bitmesinden sonra, onur ünvanını İskoçya’nın eğitim ve öğretim enstitüsünden, hukuk alanında doktora ünvanını St. Andrews Üniversitesi’nden 1929 yılında ayrıca 1930 yılında ise Paris Üniversitesi’nden alır.⁹¹

Dewey en son demokratik eğitim amaçlı yurt dışı gezisini, 1934 yılında küçük kızı Jane ile beraber Dünya Eğitim ve Öğretim Konferansının davetlisi olarak Güney Afrika’ya yapar. ‘Hızla Değişen Ekonomik ve Sosyal Yaşam Koşullarına Göre Eğitim ve Öğretimin’ şekillenmesi başlıklı konferansta, Dewey ‘Öğrenmek Nedir, Bir Eğitim ve Öğretim Felsefesinin Olması Gerekliliği’ ile ‘Aktif olarak Büyümek’ başlıkları altında konuşmalarda bulunur.⁹² Batı teknolojisine dayanan endüstriyel, Batı- Doğu veya başka bir ifade ile gelişmiş -gelişmemiş ülkeler ilişkisinde, demokrasinin olması gerekliliği, bu olmazsa güçlünün zayıfı ezeceği bir durumun olacağını ifade eder. Witwatersrand Üniversitesi’nin felsefe bölümünde verdiği bir dersten sonra kendisine verilen onur ünvanını alır.⁹³

Dewey, eğitim amacıyla her gittiği ülke hakkında gözlemlerini içeren makaleler yazar. Fakat bu gezisinde kendisini yazma teşvikinde bulunacak “New Republic” (Yeni Cumhuriyet) dergisi görünürde yoktur. Çünkü; New Republic dergisinin editörü, Dewey’in Leon Trotsky savunma komitesinde yer alması taraftarı değildir. Bu nedenle, araları iyi olmayan bu dergiye yazı göndermez.

⁹⁰ Dewey’in eserleri, kendisinin aktif hayat yaşamayı sergiler. Jay Martin, **The Education of John Dewey**, s. 362.

⁹¹ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 369.

⁹² “The Adaptation of Education To Meet the Rapidly Changing Conditions of Social and Economic Life” adlı konferansta yaptığı konuşmalar, sonrasında makaleler şu şekilde basılır : ‘What is Learning?’ , ‘Need for a Philosophy of Education’ and ‘Growth in Activity’ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 406.

⁹³ Martin, **The Education of John Dewey**, s.406-407.

VII. DEWEY'İN DEMOKRASİYİ AKTİF OLARAK SAVUNMASI

Her zaman, her yerde iki karşıt tarafın olması insanoğlunun yaşamının bir parçasıdır. Bu karşıtlıkta demokrasi barışçıl bir çözüme ulaşmanın bir yöntemidir. Dewey, felsefe bölümünde okur ve hoca olarak felsefe dersleri verir. Bu klasik bir öğretmenin klasik yaşam görevidir. Fakat Dewey bununla yetinmeyip, yazarak düşünür ve düşündüklerini verdiği derslerde dile getirir. Psikolojiyi ve kendi eğitim felsefesini Chicago Üniversitesi laborator ilkokulunda denemeye çalışır. Dış ülkelerde demokrasi eğitimi üzerine ziyaretlerde bulunur ve öğretmenlerin demokrasiye katkısına hem dersleri hem de yazılarıyla önderlik eder. Bunun yanında demokrasi karşıtı eylemlere karşı birliktelik gösteren gruplar oluşturarak demokrasi felsefesini sosyal hayatın parçası haline getirmeye çalışır. Bunu politika hayatına atılması ile ifade özgürlüğüne yönelik yaptıkları ve yazdıkları sergiler.⁹⁴ Bu yüzden bu başlık altında Dewey'in hayat hikâyesine devam ediyoruz.

Rusya başkanı Lenin'in 1924 yılında ölümü üzerine, Leon Trosky ile Josef Stalin arasında siyasi alanda başa geçme sürtüşmesinden sonra siyasi iktidarı eline alan Stalin, kendisine karşı taraf olan Trosky ve taraftarlarına iyi davranmaz. Trosky, mülteci olarak birkaç ülkeden sonra Norway'e geldiği zamanda Meksika başkanının ülkesinin siyasi mültecilere açık olduğu düzenlemesi üzerine buraya sığınır. Trosky, Stalin tarafından kendisini öldürme yanında Rusya'ya karşı savaş açmaları için Almanya ve Japonya ile anlaştığı yolunda suçlanır. Bunun üzerine önce Fransız sonra Amerikan Trosky savunma komiteleri kurulur. Fransız komitesi birlik sağlayamadığından, Amerikan komitesi başkanı olarak Dewey'i, kendisini

⁹⁴ Kendisinin katıldıkları yanında, katılmadığı bir dava durumu olarak, Nicola Sacco ve Bartolomeo'nin öldürülmesini haksız bulur. Çünkü; Dewey's göre karar suç delilinden çok, bu kişilerin düşüncelerinden dolayı verilmiştir. Bakınız: George Dykhuizen, **The Life and Mind of John Dewey**, Southern Illinois University Press, 1973, s.234.

hem Rusya'nın dinleyeceği hem de tarafsız olacağı için başkan olarak uygun bulur. Dewey'in bir zamanlar öğrencisi olup, şimdi arkadaşı olan Sidney Hook, Dewey'i bu konuda ikna etmek zorunda kalır. Çünkü; Dewey'in ilk tepkisi hiç zamanı olmadığı şeklidir. Çünkü; on yıldır üzerine çalıştığı matık kitabını bitirmek istediğini söyler. Oğlu Federik Dewey'in yaşlı olması nedeniyle babasının komite toplantısı için Meksika'ya gitmemesini ister. Dewey'e gönderdiği makaleler için maaş bağlayan The New Republik dergisinin editörü ve sosyalizm taraflarınca da Trosky suçludur ve bu yüzden Meksika'ya gitmemesini isterler. Ölüm tehdidine rağmen giden Dewey, yargısız kimsenin cezalandırılmaması gerektiği prensibine uyulması gerektiğini sergiler. Başkaldırısını yaptığı bu komite, Trosky'nin sadece Stali'nin suçlamaları karşısında suçsuz olduğuna karar verir.⁹⁵

Dewey için ne Kominizm ne Kapitalizm⁹⁶ vardır. Demokrasi, gerçek demokrasi veya radikal demokrasi olarak geniş çapta uygulanması olarak görülür. Bu da demokrasinin amaçlara ulaşmada araçlarının aynı olmasıdır ve bu durum demokrasiyi diğer sistemlerden ayırır.⁹⁷ Özgürlük amacına, özgürlüklerin kısıtlanmasıyla ulaşılmasının beklenmesi saçma olur. Bu yüzden ki demokrasiyi Amerika'yı Hitlerlere karşı savunur. Buna rağmen Birinci Dünya Savaşı'nda Amerikanın savaşa katılmasını demokrasinin yayılması için uygun görüp, savaş sonrasındaki durum nedeniyle bir daha savaş yanlısı olmaz.⁹⁸ Dewey demokrasiyi Amerika'ya karşı da savunur.

⁹⁵ Martin, **The Education of John Dewey**, s.407-423. Leon Trosky olayı, Trosky'in kendisi ile oğlunun Amerikan komitesince suçsuz bulunmasına rağmen acımasızca ölümüyle sonlanır. Durum, 1939 yılında ölüm tehditleri arasında karar almaya çalışan bir grup içinde yetmiş yaşlarındaki Dewey'in yazdığı aşk mektupları ile tam bir film senaryosundan kısa bir kesit gibidir. İşin ilginç yanı Dewey'in hayatı, şu yaşadığımız zaman diliminden çok farklı değildir. Yine birileri diğerlerine düşman veya karşı olarak bir çatışma hayatı yaşanır.

⁹⁶ Dewey Kapitalizm taraftarı değildir. Çünkü; bırakınız yapsınlar bir kesimin diğerlerini kullanması durumu demokrasinin eşitlik gibi felsefesiyle bağdaşmayan sonuçlar verir. Bu yüzden planlı davranarak bilimsel ilerlemeyi tercih eder. Bir örnek olarak bakınız: Dewey, **Middle Works**, s. 11. 91.

⁹⁷ Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 297-299.

⁹⁸ 7.12.1941 tarihinde Harbor Limanı'na yapılan atak üzerine Amerika'nın savaşa katılmasından yana olur. Bunun üzerine Freedom and Culture'ı yazar. Bakınız: George Dykhuizen, **The Life and Mind of John Dewey**, s. 291.

Çünkü; milliyetçilik taraftarı olmayan akademisyenlerin işlerini kaybetmelerine yol açan ifade özgürlüğü kısıtlamaları, demokrasiye her yönden aykırıdır.⁹⁹ Bu yüzdendir ki, demokrasinin bir mücadele işi olduğunu söylemesi yerindedir.¹⁰⁰

1929 yılında Chicago Üniversitesi'nde ekonomi profesörü olan Paul H. Douglas, Dewey'in "Public and Its Problems" (Toplum and Toplumun Problemleri) adlı eserinden esinlenerek 'Bağımsız Politikada Hareketi' adlı bir grup oluşturur. Bu grubun başına seçilen Dewey, grubun amacının Amerika'da bir üçüncü partinin kurulmasını sağlamak olduğunu açıklar. Amerika'da 'sosyalizm' soğuk bir kelimedir ve bu kelimeyi Dewey kullanmaktan kaçınır. Bağımsız Hareket olarak seçilen parti adı, İngiltere işçi partisiyle amaç benzerlikleri de taşıdığından uygun görülür. Ayrıca, Halkın Lobisi adında ve halk için olan grubun başkanı seçilen Dewey, politik kararlara karşı kendi görüşlerini, programını dile getirir. Buna göre Dewey, bir kesimin çoğunluğu yönetimine yol açacak demokratik olmayan durumun karşıtı olarak planlı bir ekonomiden yanadır. Ayrıca Amerika'nın Dünya Mahkemesine katılması ile uluslararası alanda demokrasiyi sağlamayı amaçlar. Deneysel parti politikası felsefesiyle, Bağımsız Politika hareketi ile diğer üyesi bulunduğu parti grup çalışmaları Amerika'da bir üçüncü partinin kurulmasıyla sonlanmasa da, Dewey'in politika alanında yazmasını sağlar.¹⁰¹

1935'lerde Dewey'in eğitim felsefesine karşı olarak eğitim ve öğretime ifade özgürlüğü kısıtlamaları hem öğrenci hem de öğretmen açısından getirilir. Ayrıca eski öğretim metodunun uygulanmasına dönüş yapılır. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle milliyetçi olmayan akademisyenlerin işlerinin elinden alınması üzerine Dewey Amerika'ya karşı ciddi bir demokrasiyi savunması sergiler. Dewey'in teşvik ve yardımı ile eğitim ve öğretimde özgürlüğü

⁹⁹ Alan Ryan, **High Tide of American Liberalism**, s.191.

¹⁰⁰ Demokrasinin savunma inancı içermesi, insan kapasitesinin özgür ortamda yeşermesi gerektiğine olan inançtan gelir. Bakınız: John Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 64-65.

¹⁰¹ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 379-387.

savunan Amerika Üniversite Profesörlerini Savunma Kurumu, New York Öğretmenler Birliği ile Özgürlükleri Savunun başka bir birlik kurulur. Bunun yanında 1939 yılında yine akademik hayatta yaşanan ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamara karşı Kültürel Özgürlükler Komitesi kurulur. Dewey, öğretmenlerin ve eğitimin bu durumunu içeren ve kendi düşüncelerini içeren makaleler yazar.¹⁰²

1940 yılının Şubat ayında New York şehrinin Yüksek Eğitim ve Öğretim Kurumu, Bertrand Russell'i misafir felsefe profesörü olarak atar. Russell, felsefe-matematik ilişkisi ile mantık alanında, New York şehri kolejinde ders vermesi kararlaştırılır. Ancak, Katolik Kilisesince Russell bazı makaleleri, özellikle aile, cinsiyet, din özgürlüğü ile ilgili olanlar ileri sürülerek bu atamaya karşı basında yazılar çıkar. Bu esnada bir annenin, kızının bu üniversiteye gideceğini ve Russell'in etkisinde kalabileceği ileri sürerek, bir avukat aracılığıyla dava açar bu atamaya karşı dava açılır. Hakim, atamanın iptaline karar verince, Dewey'in ifade özgürlüğü için kurduğu Kültürel Özgürlükler grubu, demokrasi yanlısı olarak bilinen belediye başkanına yazı yazar. Bu yazı ayrıca, Üniversitesinin Eğitim Komisyonuna da gönderilir ve bu New York haberi olur. Sonunda, Eğitim komisyonu avukatı, hakimin bu atamayı iptal yetkisi olup olmadığı ile Eğitim Komisyonu'nun misafir hoca atamaya yetkisi olup olmadığı ile ilgili olarak hakim kararının yerinde olmadığı nedeniyle iptalini ister. Bu arada, California Üniversitesi'nde ders veren Russell'in görevine son verilmesi için bir başka kilise görevlisi California Eğitim ve Öğretim Kurumu'na başvurur.

Bu olayları yakından izleyen Dewey, Russell'in tartışma konusu yazılarını okur. Ahlaki açıdan bir tartışmanın ortaya konulup, konuya genel olarak yaklaşıp, bağlayıcılık ve kesinlik taşıyan ifadelerin olduğu makaleleri sorgu ve araştırma özgürlüğü içinde bulur. Bunun yanında ifade özgürlüğüyle

¹⁰² Martin, *The Education of John Dewey*, s. 439-441.

ve akademik özgürlükle bağdaşmayan Russell'in ders vermesinin sınırlandırılmasını demokrasi için aşılması gereken bir sorun olarak görür.¹⁰³

Dewey'in, babasını petrol şehri olarak bilinen Pennsylvania şehrinden tanıdığı 1904 yılı doğumlu Roberta 1936 yılında New York'a gelir. Dewey'den coğrafya öğretmenliği için tavsiye mektubu yazmasını ister. Böylece başlayan ilişkileri, 1937 yılında mektuplaşmalarıyla daha bir yakınlaşır. Roberta 1939 yılında evlendiği kocasını, seyahatte olduğu bir zaman 1940 yılında kaybeder. Daha sonra uzun zamandır hasta olan annesini, 1946 yılında da abisini kaybeder. Dört yaşındaki bir oğlan çocuğunu evli olmadığı için evlatlık edinemediği bu zamanlar, Dewey'le evlenir. Belçikalı bu çocuk ile bir kaç yaş büyük ablasını evlatlık edinirler. Alice'nin çocukları ile Roberta arasındaki uyuşmazlıklar nedeniyle Dewey'in ikinci evliliği biraz sorunlu olur. Fakat, Dewey engel tanımadan durmadan ölünceye kadar yazmaya devam eder. Hatta felsefe tarihi hakkında yazdığı bir eseri nasıl olursa kaybolur.¹⁰⁴

1928 yılının kış ayında New York Öğretmenler Koleji'nin başkanı Henry Linville'nin fikir önderliğinde, 25 üyenin aldığı bir karara göre; Dewey'e ülke düzeyinde her on yılda bir doğum günü yapılması kararlaştırılır.¹⁰⁵ Buna göre düzenlenen 70 yaş yıl dönümünde, Dewey kendi mutluluğunun düşünme alışkanlığının olması ile geniş bir aileye sahip olmaktan kaynaklandığını dile getirir. Bir şeylere materyal olarak sahip olmanın ötesinde, korkusuzca her türlü deneyime açık olmanın mutluluk getireceğini söyler. Bunun yanında gençlerin paraya önem verme yerine, özgürlüğe ve estetiğe açık olmaları ve toplumun bütününe yönelik düşüncelerini öğretir.

¹⁰³ Russell'in durumuyla ilgili, Dewey arkadaşı Albert Barnes'tan yardım ister. Bunun üzerine, Barnes Kurumu'nda ders verebileceği teklifi ilgili kurum sekreterinden yazılan bir yazı, Dewey aracılığıyla Russell'e bildirilir. Sonrasında Barnes ile Russell arasında beş yıllık bir sözleşme yapar. Fakat Barnes buna yaklaşık üç yıldan sonra uymayınca Russell açtığı davayla tazminata hak kazanır. Martin, **The Education of John Dewey**, s. 442-449.

¹⁰⁴ John ve Roberta ilişkisi ile Dewey'in kaybolan bu kitabının Yunan ahlak felsefiyle başlayan açıklamasının detayı için bakınız: Martin, **The Education of John Dewey**, s. 467-474, 482-483

¹⁰⁵ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 371.

Bu yaş dönemi için yazdığı 'From Absolutism to Experimentalism', onun bilinen tek otobiyografik eseridir.¹⁰⁶

Bu otobiyografik eser aslında Dewey'i anlamakta çok önemli bir yer teşkil eder. Çünkü; felsefesinin gelişim, etkilendiği önemli eserler ve yazarlar olarak açıklanır. Mesela; felsefe içindeki idealizmi temsil eden Hegel Alman felsefesinden, William James'in deneyim felsefesine geçiş çok önemli bir noktadır. Deneyim, felsefenin bilgiye ulaşmada doğayla birlikte, bilimsel gelişmelerle bir olması olarak alınabilir. Bu da yaşanan kesim parçasıdır.¹⁰⁷

Dewey'in deneyimi bir metot olarak alıp, bilgiye deneyerek ulaşmanın bizi kalıp düşüncelerden uzaklaştırdığı gibi insanın özgür yapısına ve böylece demokrasiye uygun olduğunu savunur. Bu konuda "Experience and Nature" (Doğa ve Deneyim) ile "Experience and Education" (Deneyim ve Eğitim ve Öğretim) Dewey'in deneyimi temel aldığı eserler olarak görülür.

Bunun yanında Dewey'in demokrasi felsefesi onun doğayla beraber yaşadığı Burlington kasabası ile annesinin, katıldığı kilisenin ve üniversite ortamındaki ahlak anlayışının etkisi vardır.¹⁰⁸ Mesela; "Looking Backward" (Geri Bakış) adlı Edward Bellamy'in kitabında demokrasi politika alanından sosyal alana getirilir ve Dewey'in etkilendiği kitaplar arasındadır. Demokrasiyi felsefesinin temeli olarak kabul eden Dewey'in bundan sonra etkisinde kaldığı başka bir kitap, William James'in "Principles of Psychology", adlı kitabıdır. William James de Dewey'in, Hegel'den sonra en çok etkilendiği felsefecidir.

¹⁰⁶ Dewey, bu yazısında uzun zaman etkisinde kaldığı Hegel'den yavaşça ayrıldığını söyler. Bunda da etken William James'in kendi felsefesi ve Psikoloji adlı eseri etkili olur. Hatta Chicago Okulu olarak bilinen dörtlü felsefecinin yazdıkları eser Pragmatizm olarak bilinen felsefe okulunun izlerini taşır. Bakınız: "2. **Theory of Knowledge**", (Erişim) <http://www.iep.utm.edu/dewey/#H2>, 29.06.2012.

¹⁰⁷ Thomas M. Alexander, "**Dewey, Dualism and Naturalism**"; Edited by Armen T. Marsoobian and John Ryder, American Philosophy, Blackwell Publishing, 2004, s. 183.

¹⁰⁸ Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, , s. 43.

Dewey seksen yaşında olunca doğum günü partisine katılmaz fakat bu kutlamada okunması için ünlü makalesi “Creative Democracy”(Yaratıcı Demokrasi) onun adına okunur. Bu makalesinde demokrasiyi kendisinin bulmayıp, yaşadığı ortamdan aldığını söyler. Ayrıca demokrasinin özgür olarak yaşanan toplumsal yaşamda toprağa verilen değerin insana verilen değere dönüştüğünü ve kısaca demokrasinin ahlaki ideal toplum yapısı olduğunu dile getirir.¹⁰⁹

Columbia Üniversitesi’nden 1930 yılında emekli olmasına rağmen, Emeretus Profesör ünvanıyla yüksek lisans derslerini vermeye 1939 yılına kadar devam eder. John Dewey’in 90 doğum günü uluslararası boyutta kutlanır ve bu doğum yılında en fazla anlaşılmayan felsefesinin pragmatizm olduğunu oysa pragmatizmin bir metot olduğunu söyler.¹¹⁰ 1 Haziran 1952 tarihinde ölür fakat 37 ciltte toplanan eserleriyle ölümsüzler listesine girer.¹¹¹

¹⁰⁹ Dewey, *Later Works*, c. 14, s. 224-230.

¹¹⁰ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 475.

¹¹¹ Dewey’in hayatı hakkında yazılan eserlerden, internet sayfaları tekrar da olsa okunup asıl kaynak olarak Jay Martin’in eseri “Education of John Dewey” kullanılır. Diğer eserler daha çok Dewey’in düşüncelerini anlamada yardımcı kaynak olarak başvurulur. Bu eserin özeti için bakınız: Eric Margolis, ”**Teaching John Dewey**”, (Erişim) <http://www.edrev.info/essays/v10n14.pdf>, 17.04.2012, s.2-9.

İKİNCİ BÖLÜM

JOHN DEWEY'İN DEMOKRASİ ANLAYIŞININ YANSIMALARI

I. GENEL OLARAK

Dewey demokrasiyi kendi çevresinden aldığını, demokrasiyi kendisinin bulmadığını söyler.¹¹² Demokrasinin bir tanımını yapmaz. Çünkü demokrasinin bir tanımla sınırlanmasını, demokrasinin her zaman değişen ve gelişen anlayışına ters düşeceğini düşünür.¹¹³ Buna rağmen Dewey, demokrasiyi; özgürlük, karakter, ahlak gibi konularla genişleterek ele almıştır. Mesela; 'demokrasi özgürlüktür'¹¹⁴, fakat bu özgürlük insanın hatalarından ders almasını¹¹⁵ ve aklını kullanmasını gerektirir. Demokrasi özgürce düşünebilmedir¹¹⁶, demokrasi kişinin düşünce ufkunun sınırsız olmasıdır, demokrasi kişilik sahibi olmaktır veya demokrasi bir ahlaki amaçtır.¹¹⁷

Dewey için demokrasi, insan doğasından kaynaklanan kabiliyetlere duyulan güvendir ki gerekli şartlar sağlandığında hem insan doğasından kaynaklanan kabiliyetleri geliştirebilir.¹¹⁸ Bu yüzden demokraside gelişme olup olmadığının ölçüsü, insanlardaki gelişmeyle ölçülür.¹¹⁹ Birçok yönden

¹¹² Mesela, Thomas Jefferson, John Locke, Abraham Lincoln, T.H. Green, Ralph Waldo Emerson, Elijah Mulford, Walt Whitman, St. Lou Hegelians ve benzerleri kendi yazılarına esin kaynağı olurlar.

¹¹³ Demokrasiyi insan sosyal yaşamının normal şekli olarak gören Dewey, insan kabiliyeti ile insan sosyal yaşam şeklinin devamlı değişiklik göstermesi nedeniyle her yeni nesli demokrasiyi bulma, yaşama çabası içinde olması gerekir. Dewey'in demokrasiyle iç içe geçmiş anlayışının Alman eğitim sistemine uygulanması konusundaki bir çalışma için bakınız: Gert Rüdiger Wegmarshaus, "John Dewey's Understanding of Democracy", (Erişim) <http://www.usps.org.ua/uploads/docs/Democracy.pdf>, 08.04.2012, s. 1-4.

¹¹⁴ Dewey, **Early Works**, s.4, 8.

¹¹⁵ Dewey, **Middle works**, s.13, 316.

¹¹⁶ Özgürlük aklına geleni yapma şeklinde anlaşılmayıp bilgiyle yoğrulmak, deneyime açık bir düşünce özgürlüğü demektir. Düşüncenin önünün sınır tanımaması genel ve öz özetleme olabilir. Mesela, bakınız: Dewey, **Later Works**, c. 15, s.174; John Dewey, **Freedom and Culture**, Capricorn Books, New York,1935, s.28. Burda, Dewey kimseye zarar vermemenin ekonomi alanındaki özgürlük olarak, bırakınız yapsınlar şeklinde anlaşıldığına değinir.

¹¹⁷ John Dewey, **Early Works**, c.1, s. 248.

¹¹⁸ John Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 219.

¹¹⁹ John Dewey, **Middle Works**, c. 11, (Erişim),

demokrasi bir yaşam şekli olarak politikadaki boyutundan ve günümüzdeki çokça kullanıldığı şekillerden daha fazla anlam içerir.¹²⁰ Bu yüzdendir ki demokrasi, insanın düşünmesini sağlayacak şekilde, insanın ilişkide olduğu her kurumun katılımcı olarak teşkilatlanmasıdır.¹²¹ Katılma, kişiyi aktif tutarak düşünme ve gelişme olanağını sunar. Bunun başlangıcının eğitim ve öğretimle sağlanması gerekir. Böylece aydınlanma başka bir ifade ile eğitim ve öğretim sağlanır.¹²² Görüldüğü gibi demokrasi ile eğitim ve öğretim ayrılmaz bir bütündür.

Demokrasi bir tanımla onu sınırlandırılmaz. Bunun nedeni demokrasi her zaman gelişime açık yapıda olmasıdır. Bunun da sonucu demokrasinin ve demokratik kurumların üzerinde her zaman, herkesçe çalışılmasını gerektirir.¹²³ Bu demokrasinin insanı ve insan ilişkilerini yansıtan karmaşık yapısını yansıtmaktadır.¹²⁴ Bu yüzden birçok kavramı barındıran, birçok anlama gelen demokrasi insan ilişkilerinin bütününe cereyan eden ideal ahlak felsefesidir.¹²⁵

http://books.google.co.uk/books?id=pyXv5aHs8LIC&pg=PA112&lpg=PA112&dq=dewey+middle+works+for+every+democratic+advance&source=bl&ots=tWwIXMa0m3&sig=RAxVBxvCuGE5vK00M16DyN1sjH4&hl=en&ei=ouaOTqWOCMPQ4QSKtpWqAQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CDEQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false, 8.04.2012, s.112.

¹²⁰ Dewey'in demokrasisi, katılımcı demokrasi olup bilgi ve sorguyu içerir. Talisse, Pappas gibi demokrasinin deneyime dayalı ahlak içinde yer aldığı felsefi yaklaşımda bulunur, fakat eleştirel yaklaşımlar sergiler. Bu konuda bakınız: Robert B. Talisse, **Deweyan Democracy Defended: A Deliberativist Response to Posner's Political Realism**, (Erişim)

http://vanderbilt.academia.edu/RobertTalisse/Papers/664465/Deliberative_democracy_defended_a_response_to_Posners_political_realism, 8.04.2012, s.1-8.

¹²¹ Düşünceye, bilgiye, bilme ve ahlaka verilen değerleri içinde barındıran düşünce özgürlüğü insana değer vermek demektir. Bu yüzden onun *How We Think* adlı eseri aslında çok önemlidir. Bakınız: Dewey, John; **Education Today**, George Allan&Unwin Ltd., London, 1941, s. 62.

¹²² John Dewey, **Problems of Men**, Philosophical Library, New York, 1946, s. 34.

¹²³ John Dewey, **Problems of Men**, s. 34-39. Aydınlanmayı, eğitim ve öğretimle bir kullanması, demokrasinin eğitim ve öğretim olmasını gerektirir. Bu yüzden Dewey'in felsefesinde eğitim ve öğretim en fazla yer kaplar. Dewey'in özellikle eğitim üzerine yazdığı eserlerde, demokrasi ile kişiliği, düşünmeyi birlikte ele aldığı görülür.

¹²⁴ John Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 83, 192.

¹²⁵ John Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 8, 85.

Dewey, Amerika'nın doğal yapısında insanların doğanın zenginliğinden sınırsızca yaralandığı, arazi sahibi olmanın sağladığı doğal demokratik yaşam halinin bittiğini görür. Bu halde, insanlar beğenmedikleri bir yerden diğer bir yere her hangi bir sınırlama olmadan giderek özgürlüğün tadını çıkarıyorlardı. Bundan sonraki halde, demokrasi Amerika'nın bağımsızlığından sonra oluşturulan Anayasal mekanizma ile demokrasi hukuksal alanda sağlanmaya çalışılır. Fakat, demokrasi bu halde dahi, Amerika'nın bağımsızlığında önemli yer den, kurucular olarak bilinen kişilerin çalışmalarıyla oluşmuş ve bitmiş bir aşama değildir. Amerika'daki toprağın o zamanki değerini insana verilen değer yer alır.¹²⁶ İnsan demek eğitim demektir. Çünkü; şeytanın var olduğu inkar edilmez fakat onun eğitim ve sosyal kurumlarla olabildiğince zararsız hale getirilmesi gerekir. Bu yöndeki çalışmalarda deneyime açık her türlü çalışma demokrasi yönündeki çalışmayla beraberdir.¹²⁷

Bu yüzden, insan haklarının bütün insanların hakları olmasına rağmen hukukçuların üzerinde en fazla durduğu bir alan olması, onu sadece hukuksal bir konu olarak daraltmayacağı gibi, demokrasinin de en fazla politikada kullanılıyor olması onu sadece politikayla sınırlı bir alan ve politikacılar ve benzerlerince kullanılan bir kavram ve kuram haline getirmez.

Demokrasi özgürlük, kardeşlik ve eşitlik kavramları üzerine kurulmuştur. Topluma hizmette yönelik bir inanç sistemine dönüşen demokrasinin temeli insane verilen değerle başlar. İnsan terror gibi günümüzde korkulan bir varlık değil eğitimle her zaman gelişmeye açık bir değer taşır.¹²⁸ Her insan düşünen değerli bir varlık olarak önemlidir. Bu her bireyin rahatça konuşabileceği, bireysel ve toplumsal değişmeye ve

¹²⁶ John Dewey, **Later Works**, c. 12, s. 182, (Erişim) http://books.google.com/vc/books?id=pb0N4SgQGLQC&pg=PA181&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q=democracy%20&f=false, 07.04.2012.

¹²⁷ Steven C. Rockefeller, **John Dewey, Religious Faith and Democratic Humanism**, Columbia University Press, 1991, s. 223, 444.

¹²⁸ Jay Martin, **The Education of John Dewey**, s. 477.

gelişmeye katkısı olacak bir sistemi gerektirir. İşte demokrasi bu doğal yaşam biçimidir.¹²⁹ Demokrasi doğal yaşam biçimidir. Çünkü; doğada her türlü varlık yaşamını sürdürürken bir çeşitliliği simgeler. Kardeşlik, eşitlik ve özgürlük içinde insan mantığının devamlı olarak kullanılıp huzurlu bir sosyal yaşamın kurulması ve korunması demokrasidir.

Demokrasi insan doğasına duyulan güvenin, uygun koşullarda verimli sonuçlar vermesinin yolu olarak, kişilerin deneyimle kendi karakterlerini oluşturmalarını ister. Deneyimin hem amaç hem de araç olması, demokrasi ile bilimin yakınlığını ve birlikteliğini sergiler. Bu deneyim, kişiselden başlayıp toplumsal olarak kamu aklı, kamu bilimi haline gelebilmelidir. Bu da Dewey'in bireyselle, toplumsal birlikteliği bir görmesinin ifadesidir ve herkesi içine alır. Bu yüzden demokrasi karşıtı görüşlere ve özellikle belli bir kesim, uzmanlarca yönetim gibi bir toplum yapısını kabul etmez. Bunun da sağlanmasının yolu iletişimin, bilimin, sanatın herkese açık olarak, herkesçe paylaşılabilen günlük yaşamın bir parçası olmasını gerektirir.

Demokraside, hem bireysel özgürlükler hem de gelişme açısından sınır olmadığı için, insan deneyiminin yolu her zaman açık olmalıdır. Böyle bir demokrasinin var olması ancak ahlaki alanda ve yaratıcı çalışmaların olmasıyla sağlanabilir. Bu da demokrasinin politikayı aşıp insan ilişkilerinin her alanına yayılması ve böylece insan karakterinin bir parçası olmasını gerektirir. ¹³⁰ Bu Dewey'in felsefesinin her parçasına işleyen demokrasinin görünümüdür. Buna da temel insanların karakterlerinin bu ahlaki demokrasi ile yoğrulması ve böylece otomatik olarak demokrasinin hem gelişmesinin hem de korunmasının sağlanmasıdır.

Sınır tanımayan demokrasi sabitliğe karşı olduğu için demokrasinin her zaman üzerinde çalışılması, onun gelişmesi için şarttır. Bu yüzden ki

¹²⁹ John Dewey, **Problems of Men**, s. 60

¹³⁰ John Dewey, "Creative Democracy",
(Erişim) <http://www.faculty.fairfield.edu/faculty/hodgson/Courses/progress/Dewey.pdf>, 8.04.2012.

demokrasi, bir değil birden çok anlama gelir ve her zaman değişir. Buna ek olarak da sosyal kurumların değişmesi gerekir.¹³¹ Çünkü; değişme insan yaşamının bir parçasıdır. Bu değişimin olumlu yönde olması demokrasiyi gerektirir.

Güçlünün zayıfı ezdiği, yemek kavgası yapan hayvansal yaşamdan ileri gitmek gerekir. İnsan bunu düşünme yeteneğini kullanarak gerçekleştirebilir. Bu ilkel insan aşamasından uzak beynini kullanarak, anlık arzularının başkalarına etkisini dikkate almasını gerektirir. Böylece, özgür ve sorumlu, özgür ve ahlaklı, laik fakat toplumun ortak çıkarını göz önüne alacak bireylerin oluşturduğu bir toplumsal yaşam oluşturulmak istenir.

Hayal gibi görünen, insanın kendi cinsine güven duyacağı bu demokrasi dünyası, günlük politikada oy verme olarak çok sınırlı bir alandan gerçek macerasına Dewey'le ulaşır. Dewey bu macerada yalnız değildir. Annesi, karısı ve karısının dedesi, Jane Addams, gibi aile çevresi yanında diğer düşünce sahibi kişiler, Dewey'in ilişkide bulunduğu diğer akademisyenler, Dewey'i dinleyenler, eserlerini okuyanlar bu maceranın içinde yer alır.

Felsefe bütün bilimleri içerir ve Dewey, yaşadıklarından daha fazla etkilenecek yazar. Kaleme aldığı her konu birbiriyle ve onun demokrasi görüşüyle uzaktan yakından ilgilidir. Onun bu geniş felsefe boyutlu demokrasi anlayışı, politikada rastladığımız açıklamalardan daha bir mantıksal bütünlük sergiler.

Amerika ve Fransız devrimleri, demokrasinin özgürlük, eşitlik kavramlarını kullanırlar.¹³² Bunun yanında özgürlük ve yaratıcılığa önem veren Walt Whitman, Elijah Mulford, St. Louis Hegelians, T. H. Green, Ralph Waldo Emerson gibi yazarlar demokrasinin özünü ele alırlar. Doğadaki

¹³¹ John Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 182; John Dewey, **Problems of Men**, s. 27, 30.

¹³² John Dewey, **The Problems of Men**, s. 115.

çeşitlilik, demokrasinin özgürlüğünde gelişir ve ahlakla bütünleşerek sosyal yaşama yön verir. Hegel'in ahlak felsefesinde kişinin kendisini evrenle bütünleştirebilir. Bu da demokrasinin birey ve toplum bütünlüğünü yansıtır. Bu yüzden ki Dewey, demokrasiyi kendisinin keşfetmediğini, çevresinden aldığını söyler¹³³.

Eski dünya denilen Avrupa hayatında, özellikle İngiltere'de görülen sınıflaşma ile hanedanlığın karşısında yenedünya diye adlandırılan Amerika'da her kişinin hem imam hem de kral olabilmesinin demokrasiyle sağlanması amaçlanır. Her bireye ayırım gözetmeden duyulan değer sonucunda, demokrasideki eşitlik kavramı oluşur. Bu insanın kendi özgürlüğünü keşfetmesi ve kullanması ile karakterini, kendisini geliştirmesini gerektirir. Bunu kişinin doğruyla, evrenle bütünleşmesinin içinde toplumsal olarak sergilenmesi izler.¹³⁴

Demokrasi bir yaşam biçimi olarak, insanla başlar, insan dinini, eğitimini, toplumunu, çalışma hayatını, politikasını, dünya politikasını içine alır. İnsanların yaşamlarının bir parçası olmadan, dar anlamıyla uygulandığında kişilerin demokrasiye karşı olmaları veya demokrasinin kişisel çıkarlar için kullanılan terim olması çok normaldir.¹³⁵

Dewey demokrasinin ekonomi, politika gibi alanlardaki aldığı şekli kendisinin ve başkaların da bilemeyeceğini söyler. Çünkü; bu bir kişinin kapasitesinin üstünde çok fazla detayın dikkate alınmasını gerektirir. Demokrasi kavramını bu eksikliğin farkında olup, bunun giderilmesine

¹³³ Mesela, From Absolutism to Experimentalism.

¹³⁴ Amerika farklı inanç, düşünce, kültür, ırk ve kültürden de olsa farklı inanca sahip birçok göçmeni barındıran bir ülkedir. Bu durum toğrağa bağlı milliyetçilik ile pek çok uluslararası konunun eski, sadece bir boyutlu açıklamasını aşan alana uzanır. Fakat çalışmamızda, milliyetçilik ile ülkesel bakış açılı aktarım yerine, insan gibi herkese hitap edebilecek anlatım biçimi vardır.

¹³⁵ John Dewey, **Problems of Men**, s. 66.

yönelik çalışmalar olmalıdır. Bu da eğitim ve öğretime düşen bir görevdir.¹³⁶ Bu da eğitim ve öğretimin pratikle iç içe olmasını gerektirir.

Dewey'in demokrasi anlayışında insanın din, ahlak, eğitim ile demokrasiyi öğrenme aşamasından sonra toplum içinde onu uygulama aşamasına geçilir. Sonrasında devamlı bir yenilenme ile ilerlemeye yönelik gelişmelere yön verme ve ayak uydurma vardır.

İnsanlar, insan doğasına yakışır şekilde, özgür, bilgili, bir birbirine saygılı ve birbirini düşünen, aklın ve bilimin ışığında ahlaki yaşam sürmelidirler. Bunun sağlanması için insanın ve insanın her uğraş alanının demokrasiyle bütünleşmesi gerekir. Bu yüzden, demokrasi bir bütün olarak, insanın sadece bir uğraşı alanına indirgenemez. Bu yüzden, demokrasi bir yaşam biçimidir.

II. DEMOKRASİ VE İNSAN DOĞASI

Dini anlayışla yönetilen ortaçağdan sonra, ekonomik ve politik yapıyı temellendirmede akıl ve insan doğasına göre toplumsal yapıyı şekillendirme düşünceleri yaygındır. İnsanın doğal yapısıyla toplumsal yapısının içi çeliği, doğuştan gelen özellikler ile kazanılan arasında bir ayırım yapmayı zorlaştırırken, modern zamanın kurgusunun doğal yapının eğitim ve öğretimle ne kadar şekillendirebileceği çalışması olması gerekir.

Köleliğin olduğu zamanlarda, insanların doğuştan eşit olmadıkları görüşü yaygındı. Eski Yunan'da doğanlar, köleler ile cinsiyet farklı bir birine küçük görme doğal yaşamın bir parçası olarak görülüyordu. Mesela, Plato

¹³⁶ John Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 190.

insan doğasını anlamak için sosyal hayattaki gruplaşmaya bakar. Aristo, köleliği insan doğasında görür.

Fransız ve Amerika devrimlerine ön ayaklık eden düşünce adamlarında eşitlik düşüncesi vurgulanır. Buna göre doğal olarak insanlar eşit olarak doğarlar. Ekonomik farklılıkların oluşturduğu eşitsizlik bu doğallığa eşitsizlikler getirir. Bu yaşanan sosyal, toplumsal ve ekonomik yapının sonucudur. Bu yüzden insanlar üzerinde otorite kurma doğal olarak insanların eşitlik olarak kabul edildiği bir duruma aykırı düşer.

Doğal olarak insanları eşit kabul etme, doğuştan var olan yetenekleri inkar anlamı taşımaz. Fakat her insanın bu yeteneklerini geliştirebilmesi yaşadığı sosyal çevrenin bir sonucudur. Bu sonradan kazanılan bir özelliktir. Bu yüzden eşitsizlik toplumsal olarak yaşamak zorunda olan insanın, eşit imkanlar sunmayan toplumsal yaşamın sonucudur. Bu nedenle, belli bir soydan gelmenin önem verilmesi yerine, aklın temel alınması, ahlakın, politikanın temellerini akıldan, insan yapısına cevap veren bir yaklaşımdan almaları gerekir. Bu, Fransız devriminde bireysellik olarak da ele alınır. Bu devrimde önemli etkisi olan J.J.Rousseau, politika kurumunu ‘kamu isteği’ olarak insan doğasından farklı bir temele dayandırır ve hukukla özgürlüğün sağlanacağını ileri sürer.

İnsan doğasının bilinmesi, onun yaptığı faaliyetlerin anlaşılmasını kolaylaştırır. İnsan doğasına nerden bakıldığına göre onun tanımı değiştiği gibi buna göre şekillenen her bilgi ve kurum da farklılık arz eder. Mesela, İngiltere felsefesinde insanın zevk ve rahatlık isteyen tarafının ele alınması hak kavramının gelişmesine etkili olur. Benzer bir şekilde, Thomas Hobbes yaşadığı zamandaki savaşların etkisiyle insanın korunma ihtiyacını ön plana alır.¹³⁷ Sonrasında endüstrideki gelişmelerle insanın istekleri peşinde

¹³⁷ İnsan doğasıyla politikanın birleştirilmesinde Hobbes bir örnek olarak bahsedilebilir. Demokrasi ile insan doğasının, tersinin yapıldığı sosyal yapıya göre insan doğasının açıklamasıyla yerine, insan baz alınarak yapılmalıdır. Böylece demokrasi ve insan doğası ilişkisinde demokrasinin başarılı olup

koşmasının doğal olduğu öne sürülür. Bu yüzden, devletin aslında insanların ekonomik hayatının problemsiz yaşanmasına hizmet etmesi gerektiği ileri sürülür.

İnsan doğasını ele alan yazarlardan başka örnek olarak, David Hume insanın kırıcı, bozucu tarafını, John Locke de iyi tarafını görür. John Locke'nin etkisinde kalan Amerikan felsefesi de demokrasi ile bu iyi tarafının geliştirilmesine yönelik çalışmaları içerir. Helvetus insanın eğitimle her yöne yönlendirilebilecek özellikte olduğunu savunur.¹³⁸ Bunun karşıtı olarak ruh çıkar alışkanlık çıkmaz gibi insan yapısının değişmeyeceğini ileri sürenler de vardır. Dewey, insan yapısını içgüdüler yerine, alışkanlıklara dayatır. Bu yaklaşımında hiç de yersiz değildir. Çünkü; günümüzün hızla gelişen teknolojisine rağmen, ne sosyal alanda ne de insanların teknolojiden en iyi şekilde yararlanması aynı hızda değildir.¹³⁹ Mesela; eğitim her yaşa ve koşula ayak uydurmamıştır, polis ve mahkeme, toprak ve vatandaşlık gibi kavramlar hala daha eski töresel bir yaklaşımın devamıdır. Aslında bu, demokrasinin devamlı uğraş gerektirdiğine güzel bir örnektir.

Dini yaklaşımda ise insan doğasının açıklanışı, Tanrıdan bir parça olarak başlar. Sonra heves, vücut, ruh olarak açıklamalarla devam eder. İnsanın biyolojik olarak ele alındığında ise başkalarına muhtaç olarak başlayan bebeklik ile çocukluk çağının diğer canlılara göre uzun zaman aldığı görülür. İnsan hem yaşamak için doğaya bağımlıdır hem de insanlık medeniyetinin gelişmesi doğayı iyi okumakla birebir gelişme gösterir. Mesela; Darwin'in doğadaki kuşları incelemesi. Buna benzer olarak kuşların

olmadığı insanlardaki gelişmenin olup olmamasına göre ölçülmelidir. Ahlaki bir ideal olarak mesela, hoşgörü, saygı, dinleme, sabır, bireysel gelişmeyi amaçlayan demokrasi zor bir yoldur. Bakınız: John Dewey, **Later Works**, c. 13, s. 136 -155.

¹³⁸ Helvetius and onun gibiler insanın eğitimle mükemmelliğe kavuşacağı görüşündedir. John Dewey, **Human Nature and Conduct**, The Modern Library, New York, 1951, s. 106.

¹³⁹ İnsan doğasının sabit mi yoksa sosyal çevreyle şekillenen değişken bir yapıda mı olduğu, aklın mı yoksa duyguların mı ön planda olduğu gibi sorulara yönelik açıklamalar için bakınız: Dewey, **Later Work**, c. 11, s. 28-39. Bu konuda Dewey, insan doğasının yaşadığı zaman ve kültürün etkisinde değişkenlik gösterdiğini savunur. John Dewey, **Freedom and Culture**, Capricorn Books, New York, 1935, s. 18-23.

uçmasından esinlenmek hem teknolojiye hem de edebiyata esin kaynağı olur. Doğal yaşamdaki herkesin toprağa bağımlı olduğu halden endüstriyel devrimle gelineen yaşanan büyük şehir hayatında da asıl besin kaynağı doğaya bağılı olarak devam eder. Eski devirlerdeki insan yaşamında insanın, doğanın doğa dışı güçlerle açıklaması yerini bilimsel açıklama yöntemi alır.¹⁴⁰

Modern bilimlerden psikoloji İnsanı tanımada, insanı duyguları ve beyniyle ulaştığı bilgiye göre hareket eden bir varlık olarak görür. İnsan varlığının zaman ve mekâna göre değişmeyen bir doğal yapısı vardır. Bunun yanında topluma ve kültüre göre değişen sosyal bir yapısı olduğu görülür. Mesela; yemek ihtiyacı hiç değişmeyen yanını, küçükken yetiştirildiği ailenin ve sonrasında içinde bulunulan toplumun kültürel ve politika yapısına göre şekillenmesi insanın çevreye göre değişen yapısını ortaya koyar.

İnsan küçük bir çocukken ailesinin veya yetiştirildiği kişilerin alışkanlıklarını alır. Daha sonra bu alışkanlıklar çoğu zaman düşünülmeden yapılan otomatik hareketlere dönüşür. Sonradan kazanılan alışkanlıklarda tepki önemli yer alır. Bu tepki ceza, ödül şeklinde hem bireysel hem de toplumsaldır. İlişkide bulunulan kişilerin tepkisinin rahatsızlık, kınama, teşvik gibi tepkileri kişinin hem davranışlarını hem de kendisini bu tepkilere göre yaptığı seçimlerle yönlendirmesi izler. Bunu okul, toplumum hukuksal ve siyasal teşkilatlanmasının birin seçimlerine ve bireyi şekillendirmesi izler. Sonunda çevresindekilerinin tepkisine göre hareket etmeyi öğrenen insan, hem alışkanlıklarını hem de karakterini yaptığı seçeneklere göre oluşturur. Bu yüzden karakterlerin oluşmasında hem bireysel hem de toplumsal yapı önemli faktörlerdir. Dewey bu ikisini hem ahlak hem de demokrasi olarak birleştirerek insanın özgürlüğüne çalışır.

Doğal olarak grup halinde, topluma bağılı yaşamak zorunda olan insan, düşünce yapısı, alışkanlıkları, öğrendikleri ve yaptığı her seçim ile kendisine

ait doğal karakterinin ve yaşadığı toplumun bir bütünüdür. Bu yüzden kişi yaşadığı toplum yapısının özelliklerini yansıtır. Bunun yanında kişinin seçim hakkı onun özgür doğasını sergilerken, seçim hakkının elinden alınması onu çocukların ve hayvanların hukuken sorumlu olmadığı duruma sokar aslında. Özgürlük, seçim ve sorumluluk insanın öğrenme yeteneğiyle ilgilidir. Bu yeteneğin demokrasinin kalbi olması, demokratik kuruluşların bu yeteneği geliştirme yönünde teşkilatlanmasını gerektirir. Mesela; düşünme özgürlüğü ile ifade özgürlüğünün demokrasi için önemi de insanın doğasındaki bu özgür düşünce yapısından kaynaklanır. Çünkü; insan konuşarak düşünür ve öğrenir. Ayrıca bireyin özgür olması, seçim yapabilmesini, bunun için düşünebilmesini ve düşünme yeteneğinin geliştirilmesini gerektirir.¹⁴¹

Bu yüzden, insanın bağımlı olduğu küçüklük zamanı ile toplumda üretici faaliyetlerde bulunduğu zamanı göz önünde bulundurarak, demokrasi; insanı ve insan faaliyetlerini içine alan bir felsefe veya a sanattır. Demokrasi insan doğasından ayrı düşünülemediği gibi onsuz da başarı elde edemez.

Demokrasi, insanın hem özel hem de sosyal yapısını içine alan bir bütündür. İnsanın Tanrı vergisi özel yeteneklerinin gelişmesini her bireyi içine alacak şekilde toplumsal olarak oluşturmanın adıdır. İnsanın özgürlük ve seçim yeteneğinin eğitim ve öğretimle şekillenmesi, iyi alışkanlıkların kazanılmasıyla olur. Mesela; düşünme yeteneği veya insanın karakterini ahlakla büründürmesi. Bu başkalarını göz önüne alarak davranışta bulunması demektir. Bu yüzden, Dewey'in demokrasisi insanın akıl sahibi olup öğrenerek gelişmeye yönelik olmasını temel alır. Böylece insanın yıkıcı bozucu şeytana uyan tarafının aza indirilebileceği amaçlanır.

¹⁴¹ Bunun hukuken terimlenmesi pozitif ve negatif özgürlüğün olmasıdır. Halbuki belli kalıpların, düşüncelerin insanlara dikte ettirildiği bir hayatımızın olduğu da ortadadır. Bakınız: John Dewey, **Later Works**, c. 3, s. 93-94, 112-113-114.

İnsanı anlamak, demokrasiyi ve özellikle Dewey'in demokrasisini anlamak demektir.¹⁴² Kendisi de demokrasi ile insan doğasının birlikte ele alınmasını söylerken, demokrasinin amacının insanların doğal özelliklerine cevap verecek şekilde sosyal yapılanmasının oluşturulup, bunun devamlı geliştirilmeye açık olmasıdır.¹⁴³ Bu durum aristokraside olduğu gibi bir kaç kişinin değil, çoğunluğun ihtiyaçlarına hizmet eder.

Amerika'ya ilk göç edenlerin tarımsal hayatla müdalelerinde, doğal yaşam şartlarına karşı toplumsal birliktelik ile sınırsız doğada özgürlüğü tatmada demokrasi sosyal hatta doğal halindedir.¹⁴⁴ Bu doğal haldeki Amerika'nın olabildiğince bol ve sınırsızlığı andıran geniş arazilerindeki insanın yaşadığı özgürlüğün, endüstriyel kalkınmanın getirdiği şehir hayatında sağlanmasına yönelik çaba demokrasi yönündeki uğraşı oluşturur.

Ne yazık ki insanın bencil olma ve kolaya kaçma yanı vardır.¹⁴⁵ İnsanların alışkanlıklarını devamlı gözden geçirip,¹⁴⁶ düşünme alışkanlığını edinmesi, onun anlık heveslerin kurbanı değil, onları yönlendirecek duruma ulaşması gerekir.¹⁴⁷ Bu da insanın devamlı öğrenme içinde olmasını, aklını kullanmasını gerektirirken, aslında insanın olumsuz yanının engellenmesi gerekir. Ancak bu hal ki, insanın hayvandan üstün seviyelere çıkmasını sağlar.¹⁴⁸ Demokrasi tam da bu zora ulaşma çabası, idealidir. İnsanın bu olumsuz yanının eğitim ve öğretimle iyiye yönelik şekillenmesi gerekir. Bu ahlaki içeren, deneyime açık, bilimsel çalışmayla her alana yayılan bir demokrasi uğraşıdır. ¹⁴⁹

¹⁴² Bu konuda, demokrasinin insan doğasına güven ile ilgili Dewey ve onun hakkında yapılan açıklamalar yanında, Dewey'in ilk kitabı olan Psikoloji insanı ve Dewey'i anlamamıza yardımcı olur.

¹⁴³ Dewey, **Later works**, c. 14, s. 259-261.

¹⁴⁴ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 111.

¹⁴⁵ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 79.

¹⁴⁶ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 56.

¹⁴⁷ Dewey, **Human Nature and Conduct**; s. 196.

¹⁴⁸ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s.208, 210.

¹⁴⁹ Steven C. Rockefeller, **John Dewey Religious and Democratic Humanism**, s. 486.

İnsanın öğrenme yeteneği, sosyal hayata bağımlılığı, konuşarak anlaşma, düşünme, öğrenme yeteneği ile ahlaki olarak iyiyi seçebilme olgunluğu, Dewey'in felsefesi ile psikolojisini bütünleştirir.¹⁵⁰ Amerikan felsefesini de demokrasi felsefesi olarak gerçekleştirir.¹⁵¹ Ona göre, insanın güç, hırs, kendi çıkarını düşünme gibi olumsuz yanları, onun topluma göre değişen yapısını sergiler. Bu yüzdendir ki, demokraside insan doğasına duyulan güven vardır ve bunun iyiyi yönlendirilmesi için çabalar.

İnsanın yapısını oluşturan özgürlük, insana verilen aklın kullanılması ile olur.¹⁵² İnsan aklını çoğunlukla bir problemle karşılaşınca kullanır.¹⁵³ İnsanın akıl sahibi varlık olması, onun özgür olmasını gerektirir. Çünkü; böylece aklını kullanarak karşılaştığı bir probleme cevap bulma arayışında, çözüm sunan seçeneklerden uygun olanını belirler. Akılla, karşılaşılan seçenekler arasında bilgi sayesinde bir seçim yapabilme birinci aşamadır. Bu seçenekleri görebilmeyi uygun kılan bilgi yanında, yapılan seçeneğin ulaşılmak istenen amaca varılmasını sağlayacak bir planın yapılmasında gereklidir. Bunlar hep düşünme özgürlüğünün tanrı tarafından insana verilen düşünme yeteneğinin içindedir. Demokrasi de insanın bu yeteneğini olabildiğince kullanmasını sağlamayı amaçlar. Çünkü demokrasi gerçektende bir ahlaki özgürlüktür.¹⁵⁴

Birinci dünya savaşından sonra ordu elemanlarının zeka durumu tartışma konusu olur. Farklı ırktan olma ile farklı zeka ve yetenekte olmanın demokrasinin amaçladığı herkesin yönetimde söz sahibi olmayı

¹⁵⁰ Jay Martin, **The Education of John Dewey**, s. 102.

¹⁵¹ Dewey'in yaşadığı dönemdeki demokrasi anlayışı şu anki Amerika'nın durumundan farklıdır. Fakat Dewey, Amerikan'ın kendi zamanındaki gidişine engel olmak ister. Bu yüzden onun karşı çıktığı bırakınız yapsınlar çıkarıcı bireyci anlayış şu anki durumun da en büyük sorunudur. Bakınız: Carrie Miller, "American Community and Eclipse of Public", Claremont, CA., (Erişim) http://www.eliewieselfoundation.org/CM_Images/UploadedImages/WinnersEssays/Carrie_Miller.pdf, 21.05.2012, s. 7-8, 10.

¹⁵² John Dewey, **Experience and Education**, The Kappa Delta Pi Lecture Series, Collier Books, Macmillan Publishing Company, 1963, s. 60.

¹⁵³ Dewey, **Experience and Education**, s. 79.

¹⁵⁴ Dewey, **Middle Works**, c. 15, s. 51; **Early Works**, c. 4, s. 8.

engelleyeceği gibi demokrasi karşıtı görüşler ortaya konur. Bunun üzerine Dewey, insan doğası üzerine 1916 yılında yayınlanan kitabında, insanların alışkanlıklarıyla hareket ettiği, alışkanlıkların nefes almak gibi otomatik sosyal bir hareket olduğunu söyler. Bu yüzden peşin yargı yerine koşulların değiştirilmesi, toplumsal etmenlerin dikkate alınmadan insan doğası hakkında kesin yargılarda bulunulmaması gerektiğini söyler. Demokrasi için hem doğal yapı hem de toplum yapısı insanı anlamakta bir bütün olarak kullanılmalıdır.¹⁵⁵

Alışkanlıklar bizlere basit şeyleri düşünmeden yaparak, farklı ve zor olanları düşünerek öğrenme ve yapma imkanı sağlamak gibi olumlu yanı vardır.¹⁵⁶ Bunun yanında kötü alışkanlıkların ancak yerinin başka bir olumlu alışkanlıkla doldurulması halinde bırakılması gibi alışkanlıkların zor değişme özelliği de söz konusudur. Bu yüzden iyi alışkanlıkların küçükken kazanılması, eğitim ve öğretimin küçük yaştaki önemi, telafisi güç bir durumdur. Hatta edinilen alışkanlıklardan en önemlisi de düşünme alışkanlığıdır ve eğitim ve öğretim bunun kazanılmasına odaklanmalıdır.

Zamanın ünlü psikologlarından Freud, insan doğasını dürtülerin oluşturduğunu söylerken, Dewey bunun alışkanlıklar olduğunu söyler.¹⁵⁷ Hatta reform yapanların sosyal yapıda değişiklik ummaları, insanların alışkanlıklarını göz ardı etmelerinin gereğidir. İnsanların yorum ve bakış açıları kendilerinin içinde bulundukları sosyal alışkanlıklarla ilgilidir. Bu yüzden demokrasi sosyal değişikliklerde ve gelişmede insan doğal yapısını göz önüne almalıdır.¹⁵⁸ Çünkü; demokrasi insan toplum yaşamının düzenlenmesi sanatıdır.

¹⁵⁵ John Dewey, **Human Nature and Conduct**, The Modern Library, New York, 1951, s. 72.

¹⁵⁶ John Dewey, **The Public and Its Problems**, London, George Allen&Unwin LTD., 1927, s.61.

¹⁵⁷ Psikoloji adlı eseri yanında Human Nature and Conduct adlı Dewey'in bir başka önemli eseri insan doğasını anlamada bize yol gösterir.

¹⁵⁸ John Dewey, **Later Works**, c. 14,s. 258-261.

III. DEMOKRASİ VE DİN

Demokrasi, modern hayatın bilimsel olarak yeniden adlandırılmasıdır. Nasıl mı? Dinsel açıklama yerine, laikliğe ait terimlerin kullanılmasıyla. Mesela: psikoloji terimi, dinsel boyutta ruhla ilgili çalışmaların yerini alır.¹⁵⁹ Dinle ahlak bir bütün olarak açıklanır.

Dewey'in zamanındaki felsefi akımlar dinden gelen bir özellik olarak çalışma içindedirler. Başka bir ifade ile felsefe kişilerin dini arzularına yön verecek bir boyutta yaygın bir çalışma içindedirler. Mesela; insanın tanrının elçisi olarak, sadece ibadet eden anlayışı yanında, topluma hizmet etmeyi laik toplum yaşam içinde din ile bütünleştirmektir. Yani topluma hizmet etmek, insan refahı için çalışmak da bir dinsel faaliyet olarak değer kazanır.¹⁶⁰

Din ve din dışı ayrımı bütüncül felsefesinin içinde silinir. Buna göre, insan için bir bütünlüğün olduğunu kabul eden Dewey, Michigan Üniversitesi zamanında, insanların Tanrıyı bilme görevinin, bunun bir günah kabul edilmesinden önce geldiğini içeren dini içerikli makaleler yazar.¹⁶¹ Din adamlarının bilimde gelişen ilerlemelerden uzak yaşamasını kabul etmez. Çünkü, din insan iyiliği için varsa ve bilim de bunun için çalışıyorsa, onunla bütünleşmek yerine ona karşı olmak mantık dışıdır. Bu nedenle din

¹⁵⁹ Jay Martin, **The Education of John Dewey; A Biography**, s. 90.

¹⁶⁰ Steven C. Rockefeller, **John Dewey Religious and Democratic Humanism**, s.478.

¹⁶¹ Dewey'in bu makaleleri ilk çalışmalarındandır. Dewey'in 1930'larda yazdığı dinle ilgili 'A Common Faith' Dewey'in sonraki çalışmaların ürünüdür.' Humanist Manifesto' Dewey'in felsefesini kullandığı, dinle iligli sosyal çalışmaları ve doğacı yapıyı savunan bir gruptur. Steven C. Rockefeller, **John Dewey; Religious and Democratic Humanism**, New York: Columbia University Press, 1991, s. 448, 456, 459, 467-469; Dewey'in dini anlayışı ile Humanist Manifesto'nun presibleri için bakınız: John A. Hardon, S.J. "**John Dewey: Prophet of American Naturalism**" (Erişim) <http://www.ewtn.com/library/HOMESCHL/JNDEWEY1.HTM>, 27.05.12.

adamlarını sosyal ve ekonomik sorunlara cevap bulmaya bu alanlarda çalışmaya çağırır.¹⁶²

Dewey ve onun demokrasisi bir insanın ötekine üstünlüğünün ve onun tarafından yönlendirilmesinin karşısındadır. Hiç kimsenin mükemmel olmadığı yerde eşitliğin savunulması gerekir. Din kişi ile Tanrı arasındaki kişisel ilişkidir. Bu nedenle dini kurumların bu ilişkinin yerini alma veya bu ilişkiye yön vermesi dinin kişiselliğiyle ve dinin öteki dünyayı ilgilendiren geniş boyutuyla bağdaşmaz.¹⁶³ Aslında Tanrının mutlak gücü de dine kurumsal yaklaşımı dışlar.

Demokrasi ve din insanın değerli olduğu noktasında birleşirler. Çünkü; din insana Tanrının temsilcisi olarak değer verirken demokrasi bu değeri doğal yetenekler olarak alarak bunların geliştirilmesine çalışır.¹⁶⁴ Tanrı'nın elçisi olan insan, bu özelliğini ilk olarak akıl sahibi olmasından alır. İnsan özgürlük içinde yaşadığı günlük problemler içinde aklını kullanarak seçimler yapar. Demokrasi ile din ilişkisinde ahlak önemli olan ikinci bir ortak noktadır. Dewey'in felsefesinde din ve din dışı hayatı ayrımı yerine bunların bütünlüğü vardır. Bu da her zaman doğrunun bulunması için çaba gösterilmesi gerekliliğini, demokrasinin devamlı gelişme amacıyla birleştirir.

Bu da doğrunun her zaman farklı zaman ve mekânlarda bulunmasına yönelik çalışmanın olmasını gerektirir. Bu hem her insanın ve durumun

¹⁶² John Dewey, **Early Works**, c. 4, s. 3-10; John Dewey, **Early Works**, c. 1, s. 61-63. Hristiyanlık yerine din genel terimi kullanım tercih edilir. Dewey yaşadığı durumların yazmasına en fazla etki ettiğini söylemekte haklıdır. Çünkü; Dewey'in yazması verdiği dersler ve yaptığı konuşmalarla birebir gider. Konuşması için çağırıldığı Hristiyanlıkla ilgili çalışmaların olduğu Michigan Üniversitesi'nden sonra Dewey Chicago Üniversitesi'nde eğitim ve öğretim ve daha sonrasında yurtdışı seyahatleri ile dinden çok sosyal alanda yaptığı çalışmalarla dikkati çeker.

¹⁶³ Mesela, Protestanlıkla başlayan dinin kişisel özgürlük alanını ilgilendirdiği düşüncesi doğrudur. Bakınız: John Dewey, *A Common Faith*, New Haven, Yale University Press, 1950, s. 66.

¹⁶⁴ İnsan Tanrıdan bir parça olarak önemi taşır. Bakınız: John Dewey, **Early Works**, c. 4, s. 3-10; Tanrı ve insanın onurlu bir varlık olarak yaşama şekli olarak demokrasi, ahlakla bezenmiş sosyal yaşam şeklidir. Bu aslında Dewey'in dinden, annesinin sergilediği sosyal çalışmalardan ve düşünce adamlarından esinlenen bir inanç boyutudur. Bu yüzden ki Dewey'in demokrasi kavramı kendi felsefesiyle bir olarak genişler. Dewey, **Early Works**, c. 1, s. 240.

kendine göre farklılığının dikkate alınmasını hem de herkesin doğruya farklı şekillerde ulaşmasını gerektirir. Bu yüzden bir dinsel kurumun hâkim olup herkes için söz sahibi olması yerine, bireysel özgürlük içinde doğruların ortaya çıkmasına yönelik gayret gerekir. Bu da doğruların sorgulanarak paylaşılmasıyla, demokrasinin gerekliliğini ortaya koyar.

Doğruyu bilmek insana özgürlük duygusu verir. Çünkü; şüphe, kararsızlık gibi haller ruhsal huzursuzluk oluşturur. Doğruya ulaşmada dini ve toplumsal baskılar, eskiden daha fazla görülse de her zaman bir sorun oluşturur. Bu yüzden bilimsel çalışmanın önüne konulan engeller aşılmalı, herkesin özgürlük içinde doğruyu bulabilmesinin kolaylığı sağlanmalıdır. Dewey için olası peygamberin gelmesi ile onun dinde demokrasiyi savunması doğrunun özgürlüğü gerektirmesiyle ilişkilidir. Ayrıca, doğru bir sondur, doğrudan ötesi olmaz.¹⁶⁵ Doğru özgür bir ortamda ortaya çıkacağından, demokrasi hem doğrunun bilinmesi hem de bunun yayılması için en uygun bir sistemdir.

Tanrının dünya ile devamlı ilişki içinde olması doğruların devamlı araştırılmasının nedenidir. Bu da insan ilişkilerinde, yani sosyal bilimde, doğal bilimdeki gibi kanunların olmasını gerektirir. Yani, insan doğanın parçasıdır ve onun toplumsal yaşamda bir doğal kanunu gerektirir. Bunun bulunarak insan gelişimi için kullanılması gerekir. Bu sosyal bilimlerin gelişmesi demektir.

Tanrının dünyayla devamlı ilişki içinde olması da demokrasinin ruhsal bir boyut taşıdığını gösterir. Tanrının her yer de ve her zaman bulunma gücü, din ve dışı ayrımın ortadan kaldırır. Doğrunun bulunması ve bunun paylaşımı gereklidir. Bu yüzden demokrasi, ayrımcılık yerine, paylaşımı ve kardeşliği esas alır. Böylece bir kaç kişinin doğrularının takip edilmesi yerine doğrunun herkesçe denenerek, yaşanarak paylaşılabildiği bir demokratik

¹⁶⁵ John Dewey, **Individualism Old and New**, George Allen & Unwin LTD, Museum Street, London, 1931, s. 81.

sosyal yaşam gerçekleşir. Burada dikkati çeken nokta, doğrunun ortaya çıkabilmesi için özgürlüğün olması gereklidir ki demokrasi özgürlükle bir olmaktadır.

Dini alanda ya da din dışında olsun belli bazı kişilerin söz söyleyip, diğerlerinin düşünmeden ve sorgulamadan takip ettikleri bir yaşam şekli, demokrasinin insanı özgür ve düşünen varlık olarak tanımlamasına zıt düşer. Özellikle din alanında insanın hür düşünce ve vicdanla karar vermesi gerekir. Bu yüzden din alanında sözün sadece dini kesimden yetişen kişilere bırakılması, az kişinin kararıyla çoğunluğun yönetilmesi gibi bir durum olacağından uygun görülmez.

Dinsel alan ilk olarak bireysel bir alandır. İnsan özgürlüğüne saygının temel olduğu, din ve vicdan özgürlüğü bu anlayışın doğal sonucudur. Din, kimsenin özel malı değil herkesin ulaşabileceği bir inanç sisteminin bütünüdür. Bu Dewey'in dinin kurumlaşmasına, din ve din dışı bir ayrım kabul etmemesi ile doğrunun herkesçe ve her zaman bulunması gibi düşüncelerinin sonucudur.

Dinde demokrasi demek ilk olarak dinde kişi ile tanrı arasına kimsenin girmemesi demektir. Tanrı ile birebir ilişki demek tanrının gücünün ortaya konması demektir. Bu nedenle din ve vicdan özgürlüğü temel alınmalıdır. Doğrunun bulunması ve doğrunun yaygınlık kazanmasına yönelik özgürlük önemlidir. Bu demokrasinin bilimle birleştiği bir alandır.¹⁶⁶

Din ile demokrasinin özgürlükten sonra birleştiği üçüncü nokta ahlakıdır. Din ile dinin topluma yansıyan ahlaki yanının ihmal edilmemesi demokrasi için zorunluluktur. Çünkü demokrasi, başkalarının görüşlerine saygı göstermek olduğu gibi kendimizi başkalarının yerine koyabilmek, başkalarının deneyimlerinden yararlanmaktır. Bu kişinin deneyimlerini açıklanması halinde

¹⁶⁶ Dewey, **Early Works**, c. 4, s. 8-9.

‘vermeyi’ ve başkalarının deneyimlerini açıklanması halinde bunlardan öğrenme ‘almayı’ oluşturur. Yani birlikte yaşanan toplumsal hayat, birbirinden öğrenmeyi gerektiren ahlaki olgunluğu gerektirir. Bu yüzden ki aynen doğadaki çeşitlilik bir zenginlik olduğu gibi sosyal yaşam da bu çeşitliliği sergilediği ölçüde gelişmeye yönelik zenginlik sağlanabilir.

Ahlak ilişkisi, demokrasinin eğitim, hukuk, politika gibi diğer alanlarıyla iç içedir. Mesela; Dewey, demokrasiyle ilgili makalesinde iş hayatının ahlakla iç içe yaşanan bir durum olduğunu dile getirir. Yine aynı şekilde “Public and Its Problem”(Kamu ve onun Problemleri) kitabında, politikanın bir ahlak işi olduğunu söyler. Aslında ahlak ve onun dalı olan demokrasi iç içedir. Böylece hem vicdani seçimler yapabilecek kişisel olgunluk hem de toplumsal barış içinde bilgi alışverişinin olduğu demokrasi toplumu, bir bilgi toplumuna dönüşür. Demokrasi ve ahlak ilişkisi ayrı bir alt başlık konusudur.

Dewey’nin dinin özünün korunmasından yana olduğu görülür. Dini değerlerin topluma yansımada ahlaki olarak yarar vardır. Fakat dinin savaş, adaletsizlik gibi ekonomik ve toplumsal sorunlara cevap bulmaya yönelik çalışma içinde doğal metodu aklın ışığında kullanması gerektiğini dile getirir. Dewey, din ve din dışı kesimlerin ayrı ayrı kendi alanlarında çalışmasından çok her kesimin beraberce çalışmasından yanadır.¹⁶⁷ Bu aslında demokrasinin işbirlikçilik ruhunun da gereğidir.

¹⁶⁷ Dewey, **A Common Faith**, s. 68-69, 84.

IV. DEMOKRASİ VE BİLİM

Bilim, bizlerde, çevremizde ve doğada olan doğa kanunun veya başka bir ifade ile Tanrı'nın koyduğu işaretlerin okunmasıdır. Tarım hayatının yaygın olduğu, toprağa bağlı yaşam halinde doğayla iç içe yaşayan insan, doğayı anlamaya çalışır. Hayatını doğanın bu kanunlarına göre düzenler. Böylece öğrendikleriyle bilimsel alanda gelişmeler başlar. Bu alandaki çalışma ve buluşlarıyla bilimsel ilerleme yapan insan doğaya karşı pasif kalmaktan kurtulmaya çalışır.

Bireysel buluşlar kişisel çalışmalarla başlar. Bu kişisel özgürlüğün öneminin ihmal edilemez olduğunu ortaya koyar. Bunun yanında bilim alanında dikkate alınması gereken bir diğer konu, bilimin sadece bilim adamlarına bırakılan özel bir alan olmamasıdır. Herhangi bir sosyal tabaka oluşturulmadan, bilimsel aklın herkesçe bilinmesi ve uygulanabilmesi, demokrasi bilim birlikteliğinin göstergesidir.

Bunu yaparken, araştırmacı ve deneysel yöntemin uygulanarak eğitim ve öğretimde bilimin her yönden dikkate alınması söz konusudur. Yani bilimsel buluşlara göre eğitim ve öğretim sisteminin değişmesi gibi. Bunun gibi, araştırmaya sonuçlarının ve bilimsel buluşların insan hayatının kalkınmasına yönelik olarak toplumun her kesimine uygulanması gerekir. Ayrıca, bilimsel sonuçlara yaygın olarak erişim imkânının sunulması, bunların herkesçe bilinmesine gayret gösterilmesi gerekir. Bu da bilim ve toplum hayatıyla iç içe olması gerekliliği ile iletişimin demokrasi için önemini sergiler.

Doğal alandaki kuralların okunduğu bilimsel gelişmeler, sosyal alanda yaygın uygulama bulabilmelidir.¹⁶⁸ Ancak bu yapılabiliyorsa demokratik bilimsel gelişmeden yararlanılıyor demektir. Aksi halde bilim, bilim adamları gibi belli kesimin özel ilgi alanı olur. Sosyal bilimlerde hala daha özel istek ve arzulara göre hareket edilir. Böylece, bilim ekonomik çıkar etme aracıdır ve insanlığın ilerlemesi için yeterince kullanılmıyor demektir.¹⁶⁹

Deneyim ve sorgunun ön plana alınıp ortaya atılan varsayımlardan soruna en uygun şekilde cevap verenin seçilmesi gerekir. Bu deneysel yöntemde, her zaman araştırma vardır. Bu Dewey'in meşhur mekân ve zaman kavramlarının dikkate alınmasını gerektirir. Ayrıca, problemten etkilenen herkese söz hakkı vermenin demokratik olması yanında iyi bir sonuca varmada geniş perspektiften bakabilmeyi sağlar. Böylece sonuçları açısından eleyerek bir harekette bulunma bilimsel metodunun uygulanması ile bilgiye ulaşılması hem de bu bilgiyle uygulamada bulunmak mümkün olur. Bunun her durumda her kişiye uygulanma yaygınlığına erişmesi demokratik yaşam için gereklidir.

Bilim doğrunun araştırılmasına çalışır. Bundan yararlanmak da toplumsal yaşamın daha kolay ve huzurlu işleyebilmesi için zorunludur. Demokrasi bunun sağlanmasının koşullarını oluşturmaya çalışır. Bu fen bilimleri alandaki bilimsel sonuçların ve gelişmelerin, sosyal bilimlerde uygulanması demektir. Bilimsel mantık olan neden ve sonuçların dikkate alınması, sorunlara yaklaşımda kalıcı ve önleyici çalışmaların geliştirilmesini getirir. Ayrıca ulaşılmak istenen sonuca göre bilimsel planlamanın yapılması

¹⁶⁸ Sosyal ilişkilerde deneyim, test ve aklın kullanılmasının insan kapasitesinin gelişmesi ve özgürlüğü için tek yol olup tersi durumun ilkelliğe dönüş olacağını söyler. Bakınız: Dewey, **Later Works**, c.11, s. 64.

¹⁶⁹ Savaş halinde kullanılan uzmanlar ile daha fazla bilimsel ve akılsal davranma gerekliliğinin sosyal hayatta sürmesi gerekliliği bunu ifade eder. Bakınız: Dewey, **Middle Works**, s. 11, 99.

ve bunun uygulanması aşamalarının olması gerekir.¹⁷⁰ Bunun böyle olması demokratik kurumların kendiliğinden devamlı gelişme içinde olmasını sağlar.

Sosyal alanda, doğada olduğu gibi mesela; dört mevsim sürekli bir değişme vardır. Sosyal kurumlar bu değişime ayak uydurmalıdır.¹⁷¹ Deneyime açık bilimsel yaklaşımda, hatalardan da ders alınır. Her halde, aklın kullanılıp bunlara yönelik cevapların incelenmesi gerekir. Böylece sonuçların dikkate alındığı bilimsel yaklaşımla çözümler uygulanabilir.¹⁷²

Bilim, insana tarafsız olabilme imkânı sunar. Bu da düşünce gücünü ve doğru kararlar vermeyi artırır. Bilim olmazsa insan hevesleri, alışkanlıkları peşinde yaşar. Bilimin akli ve deneysel yanı onun tarafsızlığını sağlarken bilim bir insanlık malı olur. Bu yüzden bilimsel gelişmeler bir kişi veya bir grubun değil, bütün insanlığın ortak malıdır. Bilim bu yanıyla demokrasinin bireysel özelliklerinin gelişmesine önem vererek toplumsal bütünlüğü sağlamaya çalışan özeliğini ortaya koyar.

Demokrasi, insanların deneyerek ve bilimle ilerlemesine çalışır. Özellikle de bireysel karakterlerin oluşmasına aracılık eder. Bilimsel alan ile ahlak insanın yapısında vardır ve toplum buna göre yapılanmalıdır. Bilimin bir kısımca yapılıp diğerlerinin farklı bir sınıf muamelesi görmesi, demokrasideki her insanın değerli olduğu ve her bireyin topluma herhangi bir şekilde hizmet ederek toplumda özel bir yer edindiği anlayışıyla bağdaşmaz. Bu, insanların toplumsal işbirliğinde bulunmasını gerektirir. Aksi halde bir ayrımcılık ve huzursuzluk vardır. Bu demokrasideki insanın öğrenme temeline oturan

¹⁷⁰ Bilimin sosyal alanda, çocuğun gelişmesinde doğal mı sosyal yapının mı daha fazla etkili olduğu yönündeki çalışmada, Myrtle McGraw ile Dewey'in ilişkisi, Dewey'in 'Logic: The Theory of Inquiry' adlı kitabını yazmasına ilhamlık eder. Bilimsel yöntemin sosyal bilimlerde kullanılması, sosyal bilimlerin daha karmaşık olduğu gerçeğiyle birlikte ele alınmalıdır. McGraw için bakınız: Thomas C. Dalton, **Becoming Dewey**, Dilmmas of a Philosopher and Naturalist, Indiana University Press, Bloomington&Indianapolis, 2002. Dewey'in 'Logic' kitabına genel bakış için bakınız: James Campbell, **Understanding John Dewey**; Nature and Cooperative Intelligence, Open &Court, 1995, s. 193-199.

¹⁷¹ Dewey'e göre bunun politikada da uygulanması gerekir. Dewey, **Middle Works**, c. 11, s. 95-97.

¹⁷² Dewey, **Middle Works**, c. 11, s. 91- 92.

sosyal ve kişisel bütünlüğün gereğidir. Bunun sosyal yaşamdaki şeklinde, eğitim ve öğretimin herkes için her yerde, her kurumca ve her zaman insanın gelişmesine yönelik sosyal yapılanması gerekir. Ahlakla bilimin kesiştiği nokta da başkalarını göz önüne almak, bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlamaktır.

Doğa bilimlerinde yaşanan gelişmeye rağmen, sosyal bilimler hala geri kalma statüsündedir. Bunun bariz örneği ahlak ve insan doğası alanında yaygın çalışmanın olmaması gösterilebilir. Fakat, en bariz olanı, gelişmeye yönelik sosyal alanda, ülkesel ve uluslararası alanda planlı çalışmanın olmamasında görülür. Ayrıca, bilimsel yöntemler sosyal alanda yeterince kullanılmıyor.¹⁷³ Bunun da nedeni sosyal alandaki bilim dalları birbirleriyle ilişki içinde değildir. Hukuk, din, tarih, psikoloji, sosyoloji gibi bilimler birbirinden bağımsız olarak ilerlemeye çalışırken toplumsal huzura yönelik gelişme sağlanamaz. Bu ancak bilim dallarının birbirinden etkilenmesi ve işbirliği içinde bütünsellik kurmaya çalışmasıyla mümkün olabilir.¹⁷⁴

Sosyal alandaki ahlak biliminin geri kalmışlığı, psikolojinin yeterince kullanılıyor olması hala devam eden sorunlardır. İnsan, doğası gereği aklını¹⁷⁵ ve vicdanını kullanır.¹⁷⁶ Demokratik kurumların bunu temel alarak teşkilatlanması için ahlak biliminin gelişmesi zorunludur.¹⁷⁷ Gerçekten de ahlak bilimi ve insanı tanıma doğa bilimlerindeki ve teknolojiye ileriye göre geri kalmış durumdadır. Bu demokrasinin gelişmesine de büyük bir engeldir. Ayrıca, insanı tanıma alanında gelişme olmazsa, ahlak biliminde gelişme; başkalarını iyiye yöneltme de haliyle mümkün olmaz.¹⁷⁸

¹⁷³ Dewey, **Later Works**, c. 15, s. 254.

¹⁷⁴ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 171.

¹⁷⁵ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 210.

¹⁷⁶ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 325; Dewey, **Later Works**, c. 15, s. 254.

¹⁷⁷ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 239.

¹⁷⁸ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 321- 322.

Bilimdeki gelişmeler, toplum hayatının iyileşmesinde kullanılmalıdır. Ayrıca bilimsel sonuçlar, toplumsal gelişmeye yönelik olarak kullanılmalıdır. Eğer böyle olmazsa sonuç, insanların bulundukları görev, kariyer, mevki, vurdumduymazlık gibi sebeplerle anlık cevap ve çözümlerle hareket etmeleri ve yaşamaları olur.

17. yüzyılda başlayan bilimsel gelişme, 18. yüzyılda endüstri devrimine yol açar. Fakat bilimin makinelerdeki gelişme yanında insan için kullanılması aynı hıza ulaşamaz. Çünkü; insanın her şeye hâkim olduğu anlayışı aslında insanın evrende küçük bir yer kapladığı gerçeğiyle bir alınıp uygulanmaz. Bu olaylara bitmiş gözüyle bakmak gibidir. Bunun tersi olan evrensel bakışta insanın doğanın bir parçasıdır ve herhalde bu bütünlük ele alınır. Böylece de insanın ve doğanın evrendeki bütünlüğü ve dengeyi koruması göz ardı edilir. Bilimin ışığında toplumsal yaşama yön verme ihmal edilir veya demokratik gelişme olacak şekilde kullanılmaz.¹⁷⁹

Psikolojinin en fazla etkisi görülebilecek alan eğitim ve öğretimdir. Psikoloji yani insanı tanıma biliminin her alanda kullanılmaması sosyal bilimin, sanatın gelişmesini engellemektedir. Nedenlere yönelik araştırma ve bu yönde çalışmaların yoğunlaşması akıl gereğidir. Çünkü, kötünün engellenmesi böylece mümkün iken bunun tersi bir hal, daha çok üstünü kapama ve yamalama anlık çözümlerdir. Buna bir örnek mültecilerin durumu¹⁸⁰ olduğu gibi aslında ceza evleri başka bir yamalama olarak gösterilebilir. Çünkü; nedenleri önleme yerine sonuçlarla ilgilenilmektedir.

Doğanın düzenini, kanunlarını bulmakla uğraşan bilimin, sosyal alanda uygulanması bizi başarılı sonuçlar almaya götürür. Bu, bilginin

¹⁷⁹ Bu Dewey'in bilime, doğaya ve deneyime bakış açısını içeren bütüncül felsefesiyle çok yakından ilgilidir. Bu, sadece demokrasi eserleri yanında, felsefenin ahlak konusuyla, bilgiyle, mantıkla ilgili yazdıklarında, genel bakış açısıyla konuların ele alınmasında görülür. Bu onun tarihsel, psikolojik, ahlaki ve kültürel yapının bilimsel olarak yaklaşılmasını, deneysel metodla birleştirir.

¹⁸⁰ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 197-198.

teoriyle, pratięi birleřtirmesini ve kalıpsal dűřűncelere takılıp kalmamasını, daima araştırma içinde olmasını gerektirir.

Demokrasi ve bilim, toplumsal ve bireysel gelişmeyi sağladığı müddetçe vardır. Yani hem bilim sayesinde kişisel özellikler daha fazla dikkate alınıp bunlara cevap verebilecek hem de topluma yön verebilecek gelişmeden bahsedilir. Yoksa hala daha insanın kendisini anlamakta geri kalmış olması, sosyal bilimlerdeki geri kalmışlıkla sürer gider. Böylece bilimsel, deneyime ve sonuçlara yönelik aklın kullanımı yerine kişisel ön yargılar ve çıkarların sonucu adaletten uzak bir toplumsal yaşam oluşur.

Olması gereken, evrende küçük bir kaplayan insanın bunun farkında olup sosyal yaşama akılsal yöntemlerle yön vermeye çalışmasıdır.¹⁸¹ Bilimin somut olaylarla iç içe açıklanması gerektiği eğitim ve öğretimde bilimin uygulanmasına bir örnektir. Bilime karşı olmak gibi bilimsel gelişmelere kapalı olmak, bilimin belli bir kesimce yapılan ve bilinen bir alan olmasına yol açar ki demokrasiye bir engel olur. Bundan kaçınmak bilimin hem takipçisi hem de uygulayıcısı olmayı gerektirir. Böylece ahlak ve bilimin, toplum yararına kullanılan birlikteliği mümkün olur.¹⁸²

¹⁸¹ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 174-175-176.

¹⁸² Dewey, **Later Works**, c.15, s. 255, 258.

V. DEMOKRASİ VE FELSEFE

Felsefe insanın “nasıl yaşamalı?” sorusuna cevap bulmaya çalışan, bütün bilim dallarını içinde barındıran bir bilim dalıdır.¹⁸³ Felsefe doğa bilimlerinde olduğu gibi kesin kanıtlarla ilerleme yerine fazlaca farklı düşünceleri içinde barındırır. Bu alandaki eleştirilere rağmen felsefe bir bilgelik alanı sergiler.

Aslında ne bilim ne de felsefe kesin bir doğruda ısrar etmek yerine, insanların araştırmasına daima açık olmalıdır. Tarihsel olarak, felsefe ve bilim sanattan doğar. Sanatın felsefe ve bilgi ile ilgisi felsefenin ve demokrasinin başlangıcı olarak Yunan uygarlığının alınmasıyla bağlantılıdır.¹⁸⁴ Zamanla felsefe ve bilimin birbirinden ayrıldığı fakat her zaman birbirine ihtiyaç duyduğu görülür. Bu yüzden sadece bilimi alıp felsefeyi dışlamak başarı getirmez. Çünkü; felsefe bütün bilimleri içinde barındırarak bütünsel bakış açısıyla daha tutarlı çözümler sunar.¹⁸⁵

Nasıl yaşamanın cevabı zaman ve yaşanan mekâna ve kişiye göre değişim gösterir. Demokrasi bunu çoğulculuğu desteklemesiyle kabul eder. Tarihsel olarak değişmeden devam ettirilen şeylerin, değişen insan hayatında bir dogmaya dönüştüğü de görülür. Bu yüzden Dewey ve onun içinde bulunduğu pragmatizm doğruların, alışkanlıkların devamlı sorgulanarak iyi ve uygun olanının alınıp gerisinin bırakılmasını savunur.

Demokrasi ve felsefe denince akla Pragmatizmden önce Dewey’in “Amerikan felsefesi ancak demokrasi felsefesi olur” sözü gelir.¹⁸⁶ Pierce’nin mantık üzerine çalışmalarıyla başlayıp William James’in geliştirdiği bu akım,

¹⁸³ Dewey, **Middle Works**, c. 11, s. 44.

¹⁸⁴ Felsefenin tarihsel açıklaması denilebilecek, mesela felsefe ile din ilişkisi ve diğerlerini içeren açıklaması için bakınız: Dewey, **Later Works**, c. 8, s. 20, 21, 25.

¹⁸⁵ Dewey, **Later Works**, c. 3, s. 25, 26, 10.

¹⁸⁶ Dewey, **Middle Works**, c. 11, s. 74.

insanların kabul ettiği doğruların, zihinsel yapısının ele alındığı bir yöntem ve bakış açısidir.¹⁸⁷

Pragmatizm, William James'in katıldığı bir kulüpte, ilgi alanı bilimsel akıl olan Pierce'in 1878 yılında sunduğu bir makaleden etkilenmesiyle tarihsel olarak başlar.¹⁸⁸ Dewey'in, William'in etkisinde kalmasıyla oluşan bir üçlü felsefenin görüşlerine dayanan Amerika'nın ilk felsefe akımı oluşur. Darwin'in etkisinde kalan Pragmatizm'in, bir doğruya bağlı kalmak veya felsefenin doğrular bulma uğraşısı yerine deneyimlerle her zaman bir araştırma içinde olmasını savunur.¹⁸⁹

Dewey, demokrasinin Pragmatizm'in ünlü felsefecisi William James ile bütünleşecek şekilde uyumlu olduğunu söyler. Dewey, Pragmatizm yerine deneyimi kullanmayı tercih eder. Daha doğru bir ifade ile araçsalcılık olan Dewey'in yaklaşımı araştırma, sorgulama yöntemidir.¹⁹⁰ Eskinin takip edilmesi yerine deneyim süzgecinden geçirilerek yararlı olanının, günümüzün kültürel ve sosyal sorunlarına çözüm sunanın alınması gerektiğini savunur. Eskinin hepten bırakılması bir çözüm olmadığı için eskinin yeni durumlara uygun ve cevap verecek şekilde dönüştürülerek alınması gerekir.¹⁹¹

Pragmatizmin bu üçlü kurucularından sadece Dewey politikayla uğraşırken, Amerikan felsefesinin demokrasiden doğmuş olması ve

¹⁸⁷James Campell, **Understanding John Dewey; Nature and Cooperative Intelligence**, Open &Court,1995, s. 268- 283.

¹⁸⁸ Metafizik klübünde Pierce, 'pragmatic maxim' adlı makaleyi, Willim'e verir. Steven C. Rockefeller, **John Dewey Religious and Democratic Humanism**, s. 17.

¹⁸⁹ Dewey'in Paragmatizm'in aldığı bu doğrulara yönelik eleştirisi üzerine yazıları ve kendi alt felsefe kolu olan instrumentalism felsefecilerin ilgileceği bir alanı oluşturur. Bu nedenle, bu konu ve insturmentalizmin ne anlama geldiği bu alanda araştırma yapanlara bırakılır. Güzel bir özet için bakınız: Lewis E Hahn, Introduction, Dewey, Middle Works, s. 4, s. xii-xxix.

¹⁹⁰ James Campell, **Understanding John Dewey; Nature and Cooperative Intelligence**, s. 22.

¹⁹¹ John Dewey, **Experience and Education**, The Kappa Delta Pi Lecture Series, Collier Books, Macmillan Publishing Company, s. 25,23.

demokrasiye cevap vermesi, eğitime odaklanmasını gerektirir. Ayrıca, demokrasinin hiç de kolay olmadığını ekler.¹⁹²

İnsanın nasıl yaşaması gerektiğine cevap bulmaya çalışan felsefe, din ile yakın bir tarihsel ilişki sergiler. Bu yüzden Dewey'in zamanında din adamları felsefe dersleri verirdi. Hatta Dewey'in felsefesi dinsel boyutta kabul görür. Fakat Dewey, aldığı eğitim ve yaşadığı zamanın öğretim anlayışıyla dinden çok felsefeyi bilime yaklaştırır. Bu yüzden Dewey bilim, ahlak, din ve eğitim-öğretim alanlarında bilimsel yöntemi, bilimden yararlanmayı vurgular.

Dewey'de felsefe, nasıl yaşamamız gerektiğine cevap arama ile eleştiri bilimi olarak da tanımlandırılır.¹⁹³ Felsefe doğa dışı alanla ilgilenmek yerine insanın doğayla bir alınması gerektiğini ileri sürer. Bu yüzden Dewey pragmatik felsefecinin yanında, bir doğa felsefecisi olarak da adlandırılabilir. Bilgiye ulaşmada hem doğa hem de insanın doğayla bir alınması önemlidir. Felsefenin insanın sorunlarıyla ilgilenip ideali gerçekleştirmesinin yolu olarak insanların sorunlarına çözüm bulmaya çalışması ve bu yüzden güncel olaylarla ilgilenmesi gerekir.¹⁹⁴

Felsefeyi teoriyle uğraşılıp unutilan yararsız bir zihin çalışması olmaktan çıkarmak gerekir. Mesela; onun son eseri "Logic" (mantık), aklın soyut olarak çözüm bulma yerine deneyerek, yaşarak, sorgulayarak bunu yapması gerektiğini dile getirir. Bunu yaparken bilimden, bilimsel buluş ve çalışmalardan etkilenmelidir. Bilim ve felsefe ikilisi yanında felsefe demokrasisi de konu edinilmeli soru ve cevaplı sorgulamada bulunulmalıdır. Mesela, bilimsel buluşlar insanlık yararına kullanılıyor mu, demokrasinin

¹⁹² Dewey, **Middle Works**, c. 3, s. 74.

¹⁹³ Mesela, Gregory Fernando Pappas, **John Dewey's Ethics; Democracy As Experience**, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 2008, s. 60.

¹⁹⁴ Bu son konu özellikle Reconstruction in Philosophy'de belirgin bir şekilde görülür. Bunun yanında doğa ve deneyim ilişkisi Dewey'in A Quest Certainty, Experience and Nature gibi önemli eserlerinde genişçe ele alınır.

gelişmesi ile beraber mi gelişti, demokrasi doğal bir yaşam şekli midir ve hangi demokratik kurum iyi çalışıyor gibi sorular sorulmalıdır. Bunlara ek olarak, felsefe insanların alışkanlıkla yaptıklarını eleştirmeli, daha iyisi için plan yapıp daha iyi bir gelecek için çalışmalıdır.

Felsefe, ideal ile gerçeği birleştirmeye çalışan bir bilim olarak, gelişmeye devam etmelidir. Eski felsefe anlayışını bırakarak günlük meselelere, ahlaki konulara inmelidir. Çünkü; eski durumlardaki ahlak anlayışının modern duruma cevap verecek şekilde ele alınması gerekmektedir.¹⁹⁵ Mesela, bilimdeki sorgulama yönteminin ahlak için uygulanması gerekir. Bilimin gelişmesine yol açan felsefecilerin insan doğasını ve ahlaki durumları sorgulaması gerekir. Bu yüzden de felsefenin, değişmezi bulmaya çalışmak anlayışını bir kenara bırakması gerekir.¹⁹⁶ Çünkü, her zaman bir sorgulama ve yeniden uyarılma arayışı içinde olması gerekmektedir. Bilim değişen dünya düzeninde ilerlemeye, cevap bulmaya çalışırken bilim örnek alınarak ahlak ve sosyal hayatın sorgulama ile gelişmesine devamlı çalışılmalıdır.¹⁹⁷

Felsefenin ulaşılmazla uğraşması, aslında her insanın yaşadığı ortam ve kültürün bir parçası olduğunu inkâr etmek olur. Bilim dahi objektif olmak zorunda iken bilim adamlarının ilgi ve özellikleri araştırma konu ve sonuçlarına yön verir. Bu yüzden, bir doğru bunun kabul edildiği şart ve durumlara göre değerlendirilmedir ki bizi her zaman doğruyu arama veya farklı doğrulara ulaşma zenginliğinden alıkoymasın. Bu, maddiyattaki zenginlik için israf gibi maneviyattaki zihinsel sorgulamanın durmasıdır.

Dewey'in sergilediği bütünlük gerçekten hayranlık uyandırıcıdır. İnsana verilen değer, onun akıl sahibi olması sadece teorik akıl kullanması değil,

¹⁹⁵ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, A Mentor Book, Published by American Library, 1955, s. 18, 25.

¹⁹⁶ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s. 11- 12.

¹⁹⁷ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, 1955, s. 28, 10.

düşünen bireyin fazla deneyimler kazanmasına yönelik imkânların artırılmasını gerektirir. Bu yüzden okul, dört duvar misali dar alınmamalı, sosyal ve gerçek hayatla bütünleşmelidir. Deneyimlerin kişisel olması ve şartlara göre değişmesi, insanın öğrenme ve büyüme boyutunu sonsuz yaparken değişikliğin olması kaçınılmazdır.¹⁹⁸ Bu yüzden demokrasi devamlı gelişmeyi hedef alır ve buna göre çalışır.

Felsefe, değişmez kanunlara ulaşmakla uğraşmak yerine, bulunan toplumun gelişmesine yönelik eleştirilerde bulunarak ideale yönelik değişim çabasında olmalıdır. Bu da felsefecilerin veya her bireyin Sokrates'in yaşadığını yaşamaması için demokrasinin gelişmesini zorunlu kılar.¹⁹⁹ Böylece Sokrates'in felsefeye yüklediği topluma yön vermede ışık olma görevi yerine getirilir. Bu da insanların birbirine yabancı değil dost olmasına yol açacak bir çalışma içinde olmasını gerektirir.²⁰⁰ Dewey'in felsefesi de aynen bunun gibidir. Hem hayal yanı hem de akılsal yanı vardır. Hayalsel yanıyla ideali, akılsal yanıyla bilimselliği, gerçeği sergiler.

Modern bilimin başlangıcı olarak eski Yunan uygarlığına gidildiğinde, konuşma sanatının diğer el becereleri gibi sanat altında yer aldığı görülür. Politikada tarihsel olayların anlatımıyla başlayan mantık, felsefenin ahlak, sanat ve bilimi içeren felse dallarındaki gelişmeler içinde yer alır. Bu bilimin kültürel boyutunu tarihsel olarak ortaya koyar.

Bu tarihsel bakış, Dewey'in felsefenin sadece soyut kavramlarda kalmayıp, günlük olaylara inme ve cevap arama görüş açısına nedensel açıklama olur. Bilimin deneyim yönteminin mantık ve bilimde uygulanması da

¹⁹⁸ Politikada kullanılan 'çoğulculuk' aslında sadece ona has değil, normal durumu normal toplumsal hayatı sergiler. Bakınız: Stefan Neubert, "Dewey's Pluralism Reconsidered-Pragmatist and Constructivist Perspectives on Diversity and Difference"; Edited by Jim Garrison, Reconstructing Democracy, Recontextualizing Dewey, State University of New York Press, 2008, s. 91, 89, 96.

¹⁹⁹ Demokrasi kolay değildir. Bu ifade özgürlüğünü, demokratik anlayışın ahlaki boyutta alınmasını ve birçok çalışmanın olmasını gerektirir. Eğitim sosyal sorunlara çözüm ararken politikayı da içine alır. Bakınız: Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, s. 296

²⁰⁰ Dewey, **Later Works**, c. 15, s. 169.

bununla ilgilidir. Hatta davranışın sonuçlarına göre genel ifade edeceğimiz bu bakış açısı deneysel, soyut anlayışta yer alır. Ahlakta, hukukta ve bilgiye ulaşmada sonuçları göz önüne almak vurgulandığı gibi eğitim ve öğretiminde buna odaklanmasını dile getirir. Bu son haldedir ki, birey ve toplumsal yarar bütünleşir.²⁰¹

VI. DEMOKRASİ VE TOPLUM

Demokrasi ve toplum deninde anlaşılması gereken kişisel özelliklerle toplumsal yararın sağlanması anlaşılmalıdır. İnsanın farklı düşünce ve kültürel alışkanlıkları olan insanların oluşturduğu Amerika gibi çok uluslu toplumlar ile aynı kültürü taşısa da birbirinden farklı ilgi alanları olan insanların uyum içinde yaşayabilmesi de demokrasi ve toplum ilişkisi ortaya çıkar.

Nasıl doğada farklı türden ve farklı özelliklere sahip canlılar bir arada yaşıyorsa toplum da demokrasi ile aynı özellikleri sergiler. Yani insanların doğuştan gelen farklı yetenek ve özellikleri geliştirilir. Birbirinden kültürel ve doğal olarak farklı olmak insanların birbirinden öğrenmesine vesile olur.

Kısaca demokrasi ve toplumsal yaşam aynı şeyi ifade ederler.²⁰² Çünkü, insan akıl sahibi olarak iyiyi seçebilme yeteneğine sahiptir ve insanların iyide birleşmeleri ile demokratik toplum hayatı oluşur. Bu durumda iletişimle ortak iyide birleşen toplumda eşitlik, kardeşlik ve özgürlük birlikte ele alınır ve uygulanır. Hatta toplumsal yaşam ahlaki yaşamdır. Çünkü, birey

²⁰¹ Dewey, **Middle Works**, c. 4, 142, 181; **Later Works**, c. 8, s. 12. Bu son eser Pragmatizm'in çıkışını açıkladığından ayrı bir önem taşır.

²⁰² Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 148.

kişisel özelliklerini hem toplumda bulur, hem de demokrasiyle topluma verimli olarak geri dönüşümde bulunabilir.²⁰³

Ayrıca toplumda huzurun olması bireysel ve kamusal olarak birbiriyle bütünleşir. İnsan problemlerinin demokratik yöntemlerle çözümlendirilmeye çalışıldığı ve insanın doğal yapısına saygı duymaya devam edildiği müddetçe bu huzur sağlanır. Başlangıcımızı birey olarak alıp topluma doğru ilerleriz. Aksi halde, insanın bilinmemesi, toplumun hür şekillenmesini engeller.²⁰⁴ Bu nedenle yöntem ve amaca ulaşmada demokrasi hem araç hem de amaç olurken demokrasinin sonu da yine demokrasi olur. O da insanın gelişmesine yönelik çabadır.

İnsanın doğal özelliklerine saygı duyma ve bunun geliştirilmesine yönelik toplumun teşkilandırılması asıl meseledir. Bu bir yandan insanın özellikleri, insan yapısı üzerine çalışmaları gerektirirken bir yandan da bunlara cevap verecek toplumun teşkilatlanmasına yönelik bilimsel çalışmaları gerektirir. Böyle bir bilimsel yöntemin ve insan aklının insanın özel ve toplumsal yanının birlikte kullanıldığı bir topluma tarihsel olarak rastlamıyoruz.

Bireyin doğal özelliklerine saygının ve gelişme çabasının, toplumsal ortak çıkarla birleşmesi için bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin sadece kişisel zevk veya kişisel çıkar sağlamak amacıyla kullanılması yerinde değildir.²⁰⁵ Toplumsal ve bireysel ilerleme, her bireyin özgürlüğü kadar her bireyin topluma verici duruma gelmesini de gerektirir. Bu da herkesin aklını en iyi şekilde kullanabiliyor olmasını, sadece bir taraflı olmamasını,²⁰⁶ doğal kabiliyetlerini geliştiriyor olmasını gerektirir. Bunun tersi, yine eski yaşam şeklindeki aristokrasi, ayrıcalıklı kesim olarak toplumsal yaşamın

²⁰³ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 149, 151.

²⁰⁴ Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, s. 50.

²⁰⁵ Dewey, **Individualism Old and New**, George Allen & Unwin LTD, Museum Street, London, 1931, s. 88, 94.

²⁰⁶ Dewey, **Individualism Old and New**, s. 124, 121.

sınıflaşmayla devam etmesidir. Oysa demokrasi, kesinlikle sınıf karşıtıdır. Bunun gibi herkesin bir kalıba konulması da demokrasinin karşı olduğu bir başka durumdur.²⁰⁷

İnsan aile, arkadaş çevresi, okul, çalışma gibi birçok sosyal grubun iç içe girdiği bir toplum ağı içinde yaşar. İnsanın olgunlaşmasında, kişinin doğal özelliklerinin ortaya çıkmasında toplumsal yaşam önemlidir. Bu yüzden kişinin, toplumsal ve özel yaşamı bir bütün oluşturur. Bireyin demokratik olarak kamu alanına, genel yarar için çalışarak bireysel katkı sağlaması onun bireysel olarak ortaya çıkmasına yardımcı olur.²⁰⁸

Küçük bir çocuk olarak ailesiyle bu toplumsal ağlar silsilesine giren insan, yaşadığı toplumun özelliklerini, kültürünü okulla başlayan eğitim ve öğretim aşamasında öğrenir. Deneyerek öğrenen insan, yaptığı hatalardan da ders alarak büyür. Kişi kendisine fazla sınır konulmamasında huzur bulur. Toplumdan alıcı durumdan topluma verici duruma gelmesi toplumla her zaman ilişki içinde olması, hem toplumu etkileme hem de toplumdan etkilenme özelliğini birlikte getirir.

Toplum denince, insan türünün herhangi bir cinsiyet, ekonomik, kültürel ayrımı yapılmadan her bireyin demokratik toplumun yüksek amaçları içinde yer aldığı doğal aklın geliştirilerek uygulandığı bir demokratik toplum konu edilir. İnsanoğlunun ekonomik, kültür, cinsiyet gibi ayrımlara gidip tartışmalarda bulunması tarihte fazlaca karşılaşılan bir olayken Dewey vücut ve ruh, bu dünya ve öteki dünya, madde ve ruh, akıl ve duygu gibi konuları felsefenin ayırarak incelenmesi yerine bunları bir bütün olarak alır. Bu nedenledir ki, toplum insana verilen değere göre her insanın özelliklerine cevap verecek güç ve seviyeye çıkmaya çalışmalıdır. Çünkü; demokratik toplumun amacı budur.

²⁰⁷ Dewey, **Individualism Old and New**, 1931, s. 81.

²⁰⁸ John Dewey, **Liberalism and Social Action**, The Page-Barbour Lectures, G.P. Putnam's Sons, New York, 1963, s. 25.

Toplumsal bireyle toplumu bütünleştirmesi anlayışında her kurum demokrasi ahlakı ile şekillenince hem bireyler hem de kurumlar için güvenli, iyi işlerlik ortamı sağlanmış olur. Bireysel özellikler, toplum halinde yaşanınca ortaya çıkar ve şekillenir. Bireysel özellikler toplumun gelişmesini sağladığından her bireyin doğal özelliklerinin gelişmesine yönelik çalışma, toplumun gelişmesini sağlamak olarak geri döner. Böylece bireylerin hiçbir ayırım tanımadan matematiksel eşitliği değil de bireysel özelliklerin öne çıktığı bir yaklaşımda eşitlik uygulanır. Bu halde bireyin, diğer kişiler karşısında herhangi bir nedenle, mesela: yaş, dini görüş, ekonomik durum gibi, küçük görücü yaşanmaz. Bu kişilerin farklı seviyede değil, farklı özellikte olmalarının yaşandığı eşitliği ortaya koyar.

Demokratik toplumda üstün ve düşük sınıf ayrımı gibi bir sınıf ayrımı yoktur. Her insan değerlidir mantığı, toplum bireylerinin demokrasinin eşitlik, özgürlük yanında kardeşlikte birleşmelerini de sağlar. Bu yüzdendir ki demokratik toplum, kardeşçe yaşanan, güvenli ve huzurlu akıl sahibi değerli insana yakışan bir toplum yapısı modelidir.

İnsanın kendisine en yakın toplum biriminden daha geniş toplulukları içine alan demokratik toplumda, yarış misali kazanan yener, güçlünün zayıfı ezer anlayışı yer almaz. Bunun yerine, birbirlerinin istek ve arzularına saygı gösterilmesi vardır. Bu da bireysel farklılıkların hem bireysel hem de toplumsal olarak en iyi şekilde kullanılmasına gösterilen gayretin sonucudur. Bunda da temel alınan şey, ortaklaşa çalışma anlayışıdır. Ortaklaşa çalışmada kişisel özellikler bir avantaj olarak kullanılıp kişisel özelliklerin israfı önlenir.

Demokratik toplumda insan, yaratıcıdır. Çünkü; tanrı vergisi özelliklerini geliştirme imkânı bulur. Böylece insan olmanın değerine ahlaki değerlerle bütünleşerek kavuşur. Çünkü; sadece kendisini düşünmez. Diğer görüş, düşünce, istek ve arzulara da hem saygı, sabır, nazik, hoşgörü, yardım, alçak görmeme, destek olma, köstek olmama gibi anlayışlarla bakar.

İnsan ilk önce kendimize yakın çevresini dikkate alır. Bu aile ilişkilerinde bariz olarak görülür. İletişimde olmadığımız ve görmediğimiz kişileri düşünmek daha uzak bir olasılıktır. Fakat, ahlaki anlayış ve düşünce boyutundaki gelişmeye göre herkesi kendimiz gibi görme prensibiyle yakın çevre uzak çevreye doğru ilerler. Yani; bu kendi yakın komşu çemberinin başkalarını içine alacak şekilde büyümesidir. Yakın çevre ilk ilgi alanı olduğundan, Dewey demokrasinin başlangıcını yakın çevre olarak yakın belirler.²⁰⁹

Toplum, birbirine geçmiş sosyal ilişkiler ağı olarak aileden uluslararası kuruluşlara kadar pek çok birimi içine alan geniş bir alandır. İnsanların iletişim kurarak ahlaki değer yargılarını geliştirmeleri yine bu alanda söz konusudur. Bu yüzden toplumda ilk demokratik kurum iletişimdir. Kamusal alanın demokratikleşmesi de iletişimin güçlü olmasına bağlıdır.

Toplum birbirine geçmiş birlikteliklerden oluşup bir tanıma sığmazken²¹⁰ demokratik toplum ilk önce yakını ilişkide olduğumuz komşu ve okul ağıyla başlayıp iletişim sayesinde çemberini genişleten bir yapıdadır. Yani insan için sosyal birlikteliklerin doğal yapısı demokrasidir ve bunda iletişim etkindir. Birey ve toplum bir birinin zıttı olmayıp tersine, bireyin üyesi olduğu sosyal gruplarla ilişkisi onun kişisel olarak farklılığını geliştirirken bütünüyle sağlar. Bu yüzden insanı tanıma bilimi olan psikolojinin her alanda kullanılması ve böylece insanın sosyal yapısını oluşturan nedenler ve sonuçlar bağlamında, kuralların bulunması ve bunların uygulanması gerekir.

Problemleri doğuran asıl kaynaklar üzerinde önleyici çalışmada bulunulmazsa, sonuçlarla uğraşılıp durulur. Mesela, göçe yol açan nedenlerin bulunup bunlara çözüm bulunması yerine, göç sonucu oluşan ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlarla ilgilenmek günümüzün yamalama yöntemidir. Bunun tersi olan nedenler odaklı çalışma, önleyici yaklaşım yöntemi olarak

²⁰⁹ Demokrasi yakın aile, komşu çevresinden başlar. Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 213.

²¹⁰ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s. 160, 156.

ideal olandır. Mesela; bitkilerin ilaçlanması bir tedbirdir. Okullardaki akıl, bilim, ahlak gelişimine yönelik çalışmalar da bunların yoksunluğunda ortaya çıkacak sorunlara karşı bir tedbirdir. Bunun gibi hastalıklardan korunma tedbirlerinin alınmasında doğal ürünlerle beslenmenin yaygın olarak uygulanması gerekir.

Demokratik toplumda, bireyin topluma vericiliği onun hem eleştiride bulunabilmesi ve politika alanında tartışmalara katılabilmesi ²¹¹ hem de yaşanan toplumun alışkanlıklarından yararlı olmayanı eleme şeklinde görülür. Bunun daha ileri bir aşaması hukukun, kurumların doğurduğu sonuçlara göre ele alınmasıdır.²¹² Böylece birey kamu kararlarına bir şekilde katılır ve katılımcı demokrasi, toplum-birey bütünlüğü oluşur.

Toplum birbiri içine geçmiş birçok topluluklardan oluşur. Mesela; aile gibi küçük ve uluslararası kuruluşlar gibi çok boyutlu gruplar. Bunların birbirleriyle çatışan çıkarlarının olması doğaldır ve bunlara akıl yöntemiyle bilimsel sonuçlar göz önüne alınarak çözüm bulunmalıdır. Toplumsal ve demokratik ahlakın birleştiği nokta, sadece kendimizi düşünmeyip kendimiz için istediğimizi başkaları için de istemek ve buna yönelik çalışmaktır. Yoksa, demokrasinin bu ahlaki boyutu olmazsa toplumda kölelik efendilik, yöneten yönetilen gibi sınıf ayrımları olur ve sömürgecilik bir şekilde devam eder.

Toplumsal yaşamın çekirdeğini birbiriyle bağımlı ve işbirliğine dayanan ortaklıklar oluşturur. Bu da ortaklaşa paylaşabilme, serbestçe iletişimde bulunabilmekle sağlanır. Yani; kardeşçe fikir ve deneyim alışverişinde bulunma ve saygıya dayalı hoşgörü ortamı demektir. Bu da ahlakla iç içe yaşam demektir. Aksi halde herkes sadece kendisini düşünürse toplumda hem ayrışma ve ayrıcalıklar hem de çatışmalar, huzursuzluklar olur.

²¹¹ Dewey, **Liberalism and Social Action**, s. 66.

²¹² Dewey, **Liberalism and Social Action**, s. 16.

Boncuklardan yapılmış bir kilim düşünelim. Her boncuğun önemli olduğundan, birinin ihmali kilimin sökülmesine yol açacağından ayrı bir özeni gerektirir. İnsanın özel kabiliyetleri işlenerek toplum yararı ve toplumsal gelişme sağlanır. Her insanın farklı kabiliyetler ve yeteneklerde olması, Tanrı'nın gücü ve takdirinde iken bunları cansız varlıklar gibi bir boyuta indirgemek ve böyle muamele etmek Tanrı'nın insanlar üzerinde görünümüne engel olur. Aksi halde, demokrasinin her zaman karşı olacağı kölelik gibi birilerinin diğerlerini kullandığı bir durum ortaya çıkar. Toplum hayatı yaşayan insan, iletişim kurarak bilgi ve deneyimlerini paylaşır. Deneyimlerin paylaşımı ile öğrenim devam ederken doğrunun bulunması ve kabulü mümkün olur. Bu yüzden iletişim sayesinde eğitim ve öğretim, kişiler için devam ederken politik, hukuk, ekonomi gibi kurumların insanların deneyim edinmesine ve öğrenimine hizmet etmesi gerekir.

İnsan doğasının araştırıldığı psikoloji ile bir bireyin tanınması bütün toplumun yönlendirilmesine hizmet edeceğinden önemlidir. Bireyin tanınması, bireyin kendisini gerçekleştirme imkânına göre toplumun teşkilatlanması ve toplumun bir bütün olmasıyla gerçekleşebilir. Çünkü; bir şeyi anlamadan onu kullanamayız. Buna rağmen ahlak ve insanı tanıma bilimi, teknolojiye gelişmeyle karşılaştırılmaz bir geri kalmışlık sergiler.²¹³ Ancak bundan sonra sınıf farkı olmadan toplumun işbirliğine göre bireyin gelişimine açık teşkilatlanma gerçekleşebilir.

²¹³ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 3.

VII. DEMOKRASİ VE İLETİŞİM

İnsan düşünen, konuştuklarını ve konuşulanları kafasında incelemeye alan bir doğal yapı sergiler. Buna ek olarak insanlar için konuşma sosyal bir iletişim aracıdır. Bu sebeptir ki demokrasinin hem insanın doğal hem de sosyal özelliklerini dikkate alan sisteminde konuşma, ifade özgürlüğü olarak da bilinen yerini alır. Bu Dewey'in düşünce özgürlüğüyle demokrasiden beklediğini gerçekleştirmenin önemli ve asla vazgeçilemeyecek yoludur. Çünkü; demokrasi ne olursa olsun herkesin iyiliğine çalışır. Bu herkesin kanuşarak öğrenme imkânının olması demektir. Bu yüzden küçük bir kesimin diğerlerinden farklı ayrıcalıklar mesela, yönetim gücü kazanmasına tahammül etmez.²¹⁴

Tarihsel olarak, bir kesimin diktası altında kalmış çoğunluğu oluşturan halkın, bu duruma düşmemesi için özgürlüklerinin tanınmasında iletişim özgürlüğü önemli bir yer alır. Bu haklar anayasalarla da güvence altına alınarak demokrasinin politika alanında sağlanması amaçlanmıştır. Bu da aklın ve düşünmenin gelişmesi için gerekli olarak ifade özgürlüğü ve ilgili diğer hakların mesela; toplanma hakkı gibi, hukuksal güvence altına alınması olarak kendini gösterir.²¹⁵ Bu haklar general olarak insan hakları olarak bilinir.

Demokrasi ve iletişim ile insanların anlaşması yanında, insanların kaynaşması hedeflenir. İnsan insanın kurdudur misali birbiriyle kavga etmelerini öngören bir bakış açısının tersine, insanların birbirleriyle kardeşliğini sağlayan iletişim yeteneği, insanların birbirlerinden öğrenerek, farklı düşünce ve durumlardaki insanların birbirlerine deneyimlerini anlatarak ufuklarının açıldığı bir kaynaşma boyutu göz önüne alınır.

Böylece iletişim sayesinde barışın sağlanması ve korunması da sağlanır. İletişim insanların korku, nefret ile aralarında soğuk duvarlar

²¹⁴ Dewey, **Later Works**, c.17, s. 474.

²¹⁵ Dewey, **Later Works**, c. 16, s. 403, 402.

örmesine engel olur. Her düzeyde, her kesimden insanın katıldığı toplantılarla insanlar her zaman ve yerde rahatça konuşabilirler. Bu demokratik hoşgörü ortamının olması demektir. Bu da bu ahlaki boyutun yaygınlığı ile insan alışkanlıklarına yer etmesini gerektirir. Bu da demokrasinin, insan ilişkilerini bütünlük içinde alınmasının zorunluğunu vurgular.

İletişimin olabilmesi, konuşulan koşullar hakkında objektif bilginin olmasını gerektirir. Bu demokrasinin bilime önem vermesinin gerekliliğini ortaya koyar. İletişim objektif ve bilgiyle olmazsa bir kişinin diğerlerini kullanması, duygu sömürsü yapması mümkün olabilir.²¹⁶ Ayrıca, demokrasi içinde deneyim sonsuzdur. Böylece daima konuşulup paylaşılacak ve gelişecek bir döngü oluşur.

İnsan haklarından biri olan ifade özgürlüğü, ilk olarak düşüncenin özgürce ifade edilmesini edilmesi demektir. Bu ifade özgürlüğüne sınırlandırılma getirilmemesini gerektirir. Bu bilinen anlamıyla negatif özgürlük olarak da adlandırılır. Bu hukuksal alan yanında, psikolojik alana etki eden, ön yargılı yaklaşımların, kınanma ve cezalandırılma gibi korkuların olmamasını gerektirir.

Bunun yanında ifade özgürlüğünün gelişmesine çalışmak gerekir. Bu yönde kolaylaştırıcı, teşvik edici edici iletişim araçlarının yaygınlık kazanması gerek. Bu, özgürlüğün pozitif yükümlülükler alanını oluşturur. Yani, insanların kardeşçe kaynaşmasının yolu olan iletişim, okuldan pazara, devlet kurumlarından yaşam insanın her türlü sosyal faaliyetine kadar şekilde demokrasi yaygınca uygulanır. Bu iletişim olanaklarının, iletişimin her türlü şekilde yapılıyor olmasına yönelik çeşitliliği demektir.

²¹⁶ Dewey, **Later Works**, c. 14, s. 229.

İletişim, bir kişinin konuşup diğerlerinin dinlediği bir durum değildir. Tersine, her kesin katılabildiği, karşı ifadelerin zenginlik getirdiği bir alıcı verici boyutunda, eğitim ve öğretim yaşamının her kesiminde gerçekleşir.

İletişimin demokrasi içinde olması demek, ekonomi, eğitim ve öğretim gibi alanlarla içiçe geçmiş bir gelişmede, eşitlik içinde olması demektir. Bu ekonomik açıdan güçlünün basın araçlarını kendi çıkarına kullanmasının karşıtıdır. Bu yüzden basında ve politikada farklı düşüncelerin ifade bulmasının yolu açık olmalıdır. Demokrasinin farklılıkları içeren yanı her insanın farklılığından gelir ki, insanın bu doğal yapısının toplumsal korunması demokrasi demektir.

İletişim olmazsa, demokrasi olmaz.²¹⁷ Çünkü; barışı, kardeşliği, öğrenmeyi iletişim sağlar. Bunun insan için şartı da, konuşarak anlaşma ve öğrenme yeteneğine sahip olarak, kendisini karşıdakinin yerine koyma yöntemiyle dinleme kabiliyetini geliştirmesidir. Yoksa, alışkanlık, önyargı veya kendi bildiğimiz doğrunun ısrarla söylenmesi ya da iyice bilmeden düşüncemizin doğruluğunu karşı savunma olarak sunma gibi hallerde yapılan dinleme bize birşeyler kazandırmaz. Bu yüzden ki, eğitim ve öğretimin genel olmasını savunan Dewey, demokrasinin ruhunun bunu gerektirdiğini bilir. Çünkü; aksi halde birbiriyle konuşmak istemeyen toplum içinde ayrımcılık yaşanır.

Basının çarpık bilgi vermesi veya olayların birbiriyle ilişkisi kurulmadan bilgi aktarımı, araştırma alışkanlığı olmayan halkın yönlendirilmesi, önyargıların oluşması gibi sonuçlar doğurur. Hatta yönetilen ile yönetimin birbiriyle ilişki içinde olmaması, iletişim yollarının geliştirilmemesi yine belli kesimce yönetilen kamu durumu ile sonuçlanır.

²¹⁷ Dewey, iletişim ile demokrasi arasındaki bağı sergilemek için Carlyle'nin demokrasi yanlısı olmamasına rağmen, iletişim teknolojisinin demokrasiyi getireceğinden bahseder. Bakınız: Dewey, Middle works, c. 13, (Erişim) http://books.google.com.tr/books?id=iY24udwwNIcC&pg=PA329&hl=tr&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false, Mayıs 2012, s. 330.

İletişim, insanların psikolojik korku altında olması, farklı adlandırılma gibi endişelerin ötesinde her zaman her yerde; sokakta, evde konuşabilmesini, konuşarak anlaşma ve iş görme alışkanlığı ile birbirinden öğrenmesini gerektirir. Bu da insanlarda farklı görüşlerden öğrenme, farklı görüşlere saygı gösterme ile sorunlara tartışarak çözüm bulma demokratik ahlak anlayışını oluşturur.²¹⁸

Devletler, insanların iletişim kurarak her türlü iletişim yolu ve aracıyla birbirinden öğrenme sistemini geliştirmelerine dönük teşvik edici bir teşkilatlanma içinde olmalıdır. Bunu da herhangi bir sınıf ayrımı olmayacak şekilde yapmaları demokrasinin ruhu gereğidir.

İletişim, insanların her birinin önemli olması anlayışıyla, birbirleriyle ilişki içinde olmaları ve sınırlı bireyin sınırsıza ulaşmasıdır. Bu yaşananların paylaşılması bireysel ve toplumsal zenginleşmek demektir. Her bireyin yaşadığını, öğrendiğini aktarması ile gerçek doğruya ulaşılır. Böylece, hem bireysel hem de toplumsal sorgu yöntemi gelişir.

Demokrasi için ahlakın gelişmesi, iletişimin olabilmesiyle de yakından ilgilidir. Hatta, demokrasideki gelişme, ahlaki gelişme ile doğru orantılıdır.²¹⁹ Yoksa sadece bireysel özgürlüğün tanınmasıyla aslında matematiksel eşitlik değil, herkesin özelliğine hitap edebilecek bir eşitlik söz konusu olur. Bu durum farklılıkları ortaya çıkarken insanları hem dinleyerek öğrenme hem de kendimizi başkalarının yerine koyma ahlaki boyutu ortaya çıkar.

Farklı olanın dışlandığı, benzerliklerin yönetiminin kolay olduğu, geçici duygu ve hevesle hareket edilip dışsal baskının farklı düşünme ve davranmaya karşı kullanıldığı yönetimler tarihsel yönetim şekilleridir. Bunun tersi olarak, akla önem verilerek bunun gelişme ve kullanımının önem kazandığı modern devirde, aklın ön plana alınması, aklın diğer yöntemlere

²¹⁸ Dewey, **Later Works**, c. 14, s. 228.

²¹⁹ Jay Martin, **The Education of John Dewey**, s. 359.

göre üstünlüğüne dayanan bir tercih söz konusudur. Bunun sonucu olarak her bireyin farklı düşünce ve zihinsel yapısına önem verilir ve saygı gösterilir. Bilgi ve bilime dayalı ortamda, insanların hem konuşup hem de düşünmesinin yolları artırılır. Bireyler birbirine verici ve birbirinden alıcıdır. Böylece toplumsal yarar yönünde çalışma kendini gösterir.²²⁰

Bir iletişim türü olan sanat, felsefenin bir dalı olmayı hala daha devam ettirir.²²¹ Sanat denince olduğu ortamdan sıyrılarak müzelere konulan eserler akla gelmemelidir. Bu müzelere gidenlerin belli bir kesim olması sonucunu doğurur ve bu demokrasinin halkı yani herkesi içermesi anlayışına aykırıdır. Sanat, insanların hayal güçlerinin zenginliğinin ortaya konulmasıdır. Bu bilinen sözlü iletişim yolunun²²² sembolüdür. Daha doğrusu, sanat yaşanan deneyimlerdir.²²³ Bu yüzden sanatsal eserler, bilim gibi ülkesel sınırlar taşımadan herkese hitap edebilen güce sahiptirler. Estetiği, deneyimi içinde barındıran sanat, ahlaki olgunluğa insanın düşünce ufkunu geliştirmesiyle yardımcı olur. Bu, hayal gücü ile kişinin kendisini başkalarının yerine koyması demektir. Bu yüzden demokrasi ile sanat deneyimlerin ifadesi olarak herkesçe yapılabilir ve herkese hitap eder. Sanatın herkese ulaşabilmesi ve herkesçe yapılabilmesi, kullanım malzemesinin hem farklı hem de herkese ulaşabilmesi özelliği taşıması demektir.

²²⁰Dewey, **Ethics**, (Erişim)

<http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n23/mode/2up,17.02.2011> , s. 387-388.

²²¹ Son olarak iletişim özgürlüğünün içinde yer alabilecek olan sanata, Dewey'in bu konuda bir kitabı olması üzerine değiyoruz. Aslında Dewey sanat sözcüğünü çokca kullanır. Sanat bir ifadeyi, düşünceyi dile getirdiğinden bir iletişim vasıtasıdır.

²²² Sanat bir iletişim şeklidir. Dewey'in sanat anlayışına iletişim içindeki önemi demokrasiyle ilgilidir. Akıl ve duygunun Dewey'in bütüncü felsefesinde birlikteliği sanatın herkesçe haz alınabilen, her zaman ulaşılan günlük yaşamın bir parçası olmasını gerektirir. Bu konuda duygu ve politika sorgulu şu makaleye başvurulabilir: Dina Mendonca, "**Dewey and the Public Sphere: Rethinking Pragmatism; The Place of Emotions in the Public Sphere**", (Erişim) <http://www.ifl.pt/private/admin/ficheiros/uploads/3acf165d45babb0f7ea8ee6a127d4f00.pdf>, Nisan 2012, s. 8.

²²³ Martin, **The Education of John Dewey**, s. 403.

VIII. DEMOKRASİ VE EKONOMİ

Demokrasi ile ekonomi, özgürlüğün sadece politika ve hukuki kısıtlamalar olarak anlaşılmasının düzeltilmesi gereğiyle başlar ve hukuki eşitliğin ekonomi alanında da gerçekleşmesine çalışır.

Demokrasi Amerika'da, toprağa bağlı, tarımsal hayatın doğayla iç içe özgür olarak yaşanmasıyla başlar. Bu doğal hayat halinde insanlar hem kendi kendilerine yeter hem de ürettiklerinden başkalarına verebilirler. Bu halde insanların uğraşı bir olduğundan eşitlik söz konusuydu. Endüstri devrimiyle bu doğal eşitlik hali bozulunca bu doğal demokratik halin sağlanması ayrı bir gayreti gerektirir. Bu da demokrasi ve ekonomi olarak insanlar arasında imkân eşitliğinin sağlanmasıdır.

İnsan yapısının yarışmaya açık olması, kapitalizmi ileri sürenleri haklı gösterebilirken bu sistemin ve herhangi bir sistemin eksikliklerinin diğer düşünce ve uygulama alanlarıyla doldurulması mantık gereğidir. Mesela; hırslı insan ile zayıfa yardım bütünleşmelidir. Yoksa, insanın kendi özelliklerini geliştirmesinde bireysellik olması gerekirken, sadece kendisini düşünmenin, kendi çıkarı peşinde koşmanın güçlünün zayıfı ezmesi²²⁴ ile sonlanması insan aklı ve ahlakına ters düşer. Bireysel olarak toplum içinde yaşamamanın nedeni, toplumsal yarara yönelik ahlaki kriterlerin bireyde gelişmesi olabilir. Bu yüzden kapitalizm ve liberalizm başkalarını da düşünme, kendimizi onların yerine koyabilme ahlakı konusunda sosyalizmden alması gerekeni alabilmelidir. Bu aslında bütüncül bir bakış açısı kadar hem mantık hem de demokrasi gereğidir.

²²⁴ Dewey, bu zamana kadar bu durumu sağlamaya yönelik bir system kurulmadığını söyler. Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 116.

Demokrasinin eşitliği sağlama ve korumaya çalışması, demokrasinin ahlaki gereğidir. Çünkü ekonomik eşitsizlik, bir kesimin diğer kesime tabi olması sonucunu doğurur ki bu durum her insanın değerli olduğu anlayışına ters düşer. Bu halde demokrasinin özüne aykırı bir sonuç oluşur. Bu durum Aristo zamanında beden işiyle yapılan ile zihin gücüyle yapılanın, teori ile pratiğin ayrılmasını andırır.²²⁵ Bu halde zihin işiyle yapılan değer verilip beden gücüyle yapılan küçük görülür ve doğal ayrımcılık kabul edilir. Fakat bu, iletişimi öğrenmeyi olumsuz etkileyen, demokratik olmayan bir durumdur. Dewey için teori ve pratik ayrılmazken bir işçi sınıfı ile yönetici sınıfı gibi bir ayrım da demokrasi için kabul edilemez.

Politika alanındaki başarı veya başarısızlık kendini ekonomi alanında yapılanlarda gösterir. Bu yüzden ekonomi ve politika iç içe geçmiş durumdadır. Hukuki alandaki insan hakları ile politikacıların demokrasiyi kullanımı, bir kısım insanın kendisini geliştirmesine imkânı verir. Bu halde, diğer bir kesimin bunları elde edememesi sadece yemek ve çalışmak ile televizyon karşısında zamanını geçirmesi toplumda ayrım ve ayrıcalıklara yol açar. Böylece, toplumda oluşan ekonomik tabakalaşma bir kesimin kendisini geliştirme kabiliyetini kösteklerken demokrasiyle varılmak istenen hür, gelişmeye açık toplum oluşmaz. Asıl olarak demokrasi, insanın her kesimini içine alan bir ahlaki ideal yaşam şeklidir. Bunun için herkesin bir başkasını kendisiyle hem hukuken hem de ekonomik olanaklar açısından bir olarak görmesi paylaşımcı ahlakın gereğidir. Ayrıca ekonomi ve politika ilişkisi yanında ekonominin demokrasinin ilgili olduğu diğer sosyal alanlarla beraberliği bunu gerektirir. İletişim, bunların başında gelir.

Dewey insanların ekonomik düzeyinde vergi yöntemi yerine çalışma koşullarının ve çalışma imkânlarının artırılmasıyla kalıcı değişiklik

²²⁵ Aristo örneğinde sosyal duruma göre insanın tanımlama dikkate çeker. Ayrıca, ahlakın sosyal yaşamın doğal bir sonucu olarak gerekliliği ahlakın gelişmesini zorunlu kılar. Bakınız: Dewey, **Early Works**, c. 1, s. 248; James Campbell, **Understanding John Dewey**, s. 277.

yapılmasını önerir. İnsanların toprağa, doğaya bağlı yaşam şekilleri endüstrideki gelişme ile köy yaşamından şehir yaşamına geçilmesi doğayla ilişkisiz bir toplum yaratır. Çünkü hâl böyle olunca işlenmemiş tarlalar, bağ bahçe varken insanların işsiz olması bir tezatlığı ortaya koymaktadır.

Dewey'in demokrasi içinde en büyük uğraş alanını ekonomi alan oluşturur. Zengin fakir ayrımının doğurduğu sorunlar demokrasinin gelişmesinin can damarını oluşturur. Fakir kesimin ekmek derdine düşüp kendini geliştirememesi demokrasiye indirilecek en büyük darbedir. Çünkü; bu halde, insanların kabiliyetlerinin körelmesi veya güçlünün zayıfı kullanması gibi birçok olumsuzlukların ortaya çıkması doğal sonuçtur. Oysa demokrasi için eşitlik gerekir. Bilgiye ulaşma ve bilgiyle konuşma ve deneyimin paylaşımları doğrunun bulunması ve bunun yayılması demokrasinin uğraşdır. Böylece her birey için olumlu olan öğrenme ile büyümeye doğru gelişme mümkün olabilir.

Endüstrinin getirdiği işçi sınıfı ile Rusya'da yaşanan Komünizm akımları karşısında demokrasinin ekonomide de gelişmesi çok önemli olarak görülür. Ekonomik olarak zayıf durumda olanın güçlünün etkisinde kalması ile düşünme kabiliyetini artıramaması ve alternatifi arama şansının olmaması her zamanki demokrasi ve ekonomi boyutlu sorunlardır.

Ekonomik olarak zayıf durumda olanlar arasında hem hastalık gibi sağlık hem de yasal dışı olaylara karışma gibi hukuki sorunlar ve ahlaki çöküntü yaygın olarak görülür. Bu gerçek yanında ekonominin eğitime karışması ve eğitimin iş durumuna göre yönlendirilmesi demokrasiden uzak, karma bir toplum yapısının oluşmasına yol açan başka bir ekonomi ve demokrasi sorunudur. Bu da demokrasinin ekonomiye ne kadar bağlı

olduğunu gösterir. Bu nedenle, iyi temellendirilmemiş bir ekonomik yapı demokrasinin bütünüyle çökmesine yol açar.²²⁶

Sadece bireysel çıkar peşinde koşmanın olmamasının en belirgin olumlu sonucu ekonomide görülür. Bu belli bir kesimin zengin olup, diğer kesimlerin sosyal açıdan geri kalması demokrasinin amaçlarıyla bağdaşmayan toplumsal tabakalaşmayı getirir. Toplumsal tabakalaşma iletişimin gruplar arasında kalmasına ve birbirinden öğrenmenin olmamasına yol açar.

Ekonominin demokrasiye göre şekillenmediği ve tam tersi olan ekonomik çıkarlara göre hem çalışma hayatının hem de eğitimin şekillendiği bir yapı arzu edilmez. Bireylerin tam bağımsızlığı, düşünme yeteneğini hem bireysel hem de toplumsal çıkarların uyumunda kullanabileceği bir ahlak yaşanılarak, iletişimle ortaya konulur. Bu iletişimin olması bilginin olmasının öbilginin olması eğitim ve öğretimin yaygınca olmasını gerektirir. Eğer ekonomik eşitsizlik toplumda yaygınsa ve bu eğitim ve öğretime yansır, eğitim ve öğretiminden beklenen bireylere eşit imkanlar sunma sağlanmamış olur.

Dewey, endüstriyel demokrasiyi sosyalizmde olduğu gibi ekonomik gelir eşitliği getirmesiyle isterken bu Henry Carter Adams'ın 1881 yılındaki "Democracy" adlı doktora tezinde savunduğu gibidir. Yani temel olarak işbirliğidir. Bu da kişilerin özelliklerinin ön plana alınıp geliştirilmesini gerektirir.²²⁷

²²⁶ Dewey'in ekonomi ve demokrasi ilişkisini bu şekilde yakın olarak görmesi daha 1881 yıllarında olur ve bütün hayatı boyunca aynı şekilde sürer. Bu gerçekten ilgi çekici noktadır.

²²⁷ Henry Carter Adams'ın 'demokrasi' ile Dewey'in endüstriyel demokrasi anlayışı uyuşur. Fakat Carter'ın kaşı tepki almasına rağmen Dewey'in hem popüler olup hem de sözü dinlenir bir pozisyona gelmesi ilginçtir. Bu da Dewey'in iletişim sanatındaki ustalığı ile daima iyiyi teşvike yönelikaçalışmasından kaynaklanır. Bakınız: Robert B. Westbrook, **John Dewey and American Democracy**, Cornell University Press, Ithaca and London, 1992, s. 50.

Demokrasi ve ekonominin politikayla ilişkisi²²⁸ hem ülkesel hem de uluslararası açıdandır. Uluslararası ağ, emperyalizme engel olacak,²²⁹ eşitliğe hizmet edecek şekildedir. Bu da geri kalmış ülkelerin sömürülmesi değil, kalkınmasına yönelik bir uluslararası kurumun kurulmasını gerektirir.

Ekonomi, sadece kişisel kazancı göz önüne almaz. Olabildiğince herkesin, her yönden yararına yöneliktir. Toprağın hem yeraltı ve yerüstü doğal ürünler ile insanoğlu için değeri tartışılmazdır. Bunun kişisel arzuya göre kullanımının olmaması gerektiği gibi en iyi şekilde değerlendirilmesi de gerekir.

Dewey'in demokrasi anlayışı içinde en fazla yeri teşkil eden ekonomi ve demokrasi, fakir halkın sosyal sorunlarına çözüm bulmaya yöneliktir. Bu da eğitim ve öğretimin demokrasi ile başlayıp çalışma hayatına yansımaları olarak devam etmesidir. Ekonominin önemi onun, ekonomik yönden fakir durumdaki halkın kendi hakkında karar verecek hale gelmesi açısından politik yönden önemlidir. Başkalarının (bu basın olabilir) etkisinde kalmayacak şekilde bilgili olması, verilen hakları kullanmasını sağlar. Ayrıca, düşünce yeteneğini kullanması için çalışma hayatında da demokrasi için gerekli olan iletişimin olması gerekir. Başkalarınca kullanılmamak hem ekonomik olarak hem de bilgice teşkilatlanmayı gerektirir. Buna çözüm de eğitim ve öğretimin bireysel gelişmeyi sağlayacak şekilde, yaş sınırı olmadan kişisel duruma göre gelişme göstermesidir. Bilimdeki ve teknolojiadaki gelişmenin insanlık yararına olması ve bunlara yaygın olarak ulaşım imkânının olması gerekir. Hukuksal yapılandırılmanın adaleti içermesi gerekir. Mesela; vergi kanunlarında veya kira kanununda adalete yönelik

²²⁸ John Dewey, **Freedom and Culture**, Capricorn Books, New York, 1935, s. 8-9.

²²⁹ Westbrook, **John Dewey and American Democracy**, s. 237.

Çalışmaların olması gerekir.²³⁰ Bütün bunlar fakir halkın ahlaki çöküntüye düşmemesini sağlar. Böylece barış ortamı içinde toplum refahı sağlanır.²³¹

IX. DEMOKRASİ VE POLİTİKA

Toplum halinde yaşayan insanların birbirine saygı göstermesi bir toplumsal ahlak kuralıdır. Bu özellikle her insanın birbirinden farklı olması nedeniyle zor olduğu kadar da gereklidir. Bu farklılık ve zorunlulukta temel alınması gereken nokta, hiçbir insanın mükemmel olmadığıdır. Her insan hata yapar.

Bu halde birinin diğerlerini yönetme hakkı olmadığı anlayışı doğar. İşte demokrasi, politika alanında eşitliği kaynak alır. Üstünlük ve ayrıcalıkların kırılması olarak kendisini politika tarihinde gösterir. Bunun yanında, herkesin farklı olup topluma kazandıracaklarının olduğu fikri politikada eşitliği getirirken, farklı düşünce ve görüşlerde olanların fikir alışverişinde bulunularak sosyal farklılıkların uyumlu hale getirilmesi amaçlanır. Bundan sonra demokrasi ve politika içinde eşitliğin hukusal güvence altına alınması sözkonusu olur.²³²

Demokrasi ve politika, daha çok devlet işleriyle ilgilenme sanatı olarak anlaşılır. Bu, devletin varlık nedeninin toplumda adaleti sağlamak olduğu, öze sadık kalarak demokrasiyi sistemleştirmek için birbiriyle uyumlu çalışan

²³⁰ Kiranın toplum yararı ile durumu göz önüne alınarak yapılması gerekir. Bunun gibi, verginin kişisel durumları dikkate alması ile tiraret hukukunun hizmeti içermesi gibi gerekir. Dewey, **Middle Works**, c. 13, s. 281- 285.

²³¹ Dewey, **Ethics**, (Erişim)

<http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n501/mode/2up/search/english+>, Aralık 2011, s. 483.

demokrasi kurumlarını oluşturmaya çalışmaktır. Bunu hem toplumun hem de bireyin bir bütün olarak ele alınması ile demokratik kurumların gelişen ihtiyaçlara göre değiştirilmesi çabası izler. Metot olarak iletişim araçlarını, ikna yöntemini kullanan ve her bireyin toplum politikasına katkısı olacağı bir katılımcı demokrasi anlayışı vardır.²³³

İnsanın aile, okul, çalışma ve din hayatının içinde demokrasi ve politika, demokrasinin sadece küçük bir parçasını oluşturur. Fakat politika, insanların alışkanlıklarına, karakterlerine çeşitli politik kararlar ve bunların uygulanması ile şekil verir. Bu yüzden insanların hayatına bireysel ve toplumsal alanda şekil ve yön veren keskin bir güce de sahiptir.

Politikada yaşanan demokratik sorunlar, parti çatışmaları veya uygulamanın verimli sonuçlar doğurmaması gibi çeşitli şekillerde olabilir. Bunlara çözüm, demokrasi için çözümün yine demokrasi olması yaklaşımıdır. Bu da demokrasinin politika alanına uygulanışının gözden geçirilmesini gerektirir.²³⁴ Bu demokrasinin özgürlükleri içeren kısmının daha fazla demokrasi hali içinde genişletilebilmesi veya yapılan hataların düzeltilmesine yönelik çalışmaların artırılması şeklinde olur. Her halde demokrasinin uygulanma aşamaları demokrasinin daha fazla demokrasi içermesi şeklinde olur.²³⁵

İnsanın diğer insanlarla ilişki içinde olması onun ihtiyaçtan doğan toplumsal bir yaşama biçimini zorunlu kılar. Bu toplumsal yaşam halinde bir kişinin davranışının diğer kişilerin yaşamlarına herhangi bir şekilde etki etmesi kaçınılmazdır. İnsan ilişkilerinin birbirine yardım ve destek olma gibi olumlu yanı yanında birbiri tarafından aldatılmak gibi olumsuz yanları vardır. Özellikle bu toplumsal olumsuzlar ortaya çıktığında, toplumun kamusal olarak

²³³ John Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 217-219.

²³⁴ Dewey, demokrasinin karşılaşılan sorunları çözümde demokrasinin uygulanmasının artırılmasında, düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü ile demokratik eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılmasında görür. Dewey, **Later Works**, c. 17, s. 474, **Later Works**, c. 11, s. 221- 222.

²³⁵ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 144.

örgütlenerek ortak çıkarı koruması gerekir. Bu noktada, insanlar arasında hak ve adaleti sağlayacak bir kuruma duyulan ihtiyaç ile devlet oluşur. Burada, olumsuz insan ilişkilerinin engellenmesine yönelik çalışma, devletin tedbir yöntemini uygulaması demektir. Dewey'in demokrasisi engel olma metodu olarak bir ideal modeldir.

İnsanların özel hareket alanından başkalarını etkileyen davranışları kamu alanının oluşmasına yol açarken politika ve demokrasiyi, kamunun kendisini temsil edecek elemanları nasıl seçmesi gerektiği gibi meseleler oluşturur.²³⁶ Kamu halindeyken oluşan devlet aşamasında devletin yapması gereken, insanların doğal yaşamdaki özgürlüklerinin sağlanmasına çalışmaktır.²³⁷

Devlet, toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek bir sistemsel teşkilatlanmadır. Bu yüzden her zaman değişen bir kurum olduğundan sabit, her zaman geçerli iyi bir devlet tipi çizilemez. Bu devletin de deneysel metotla gelişmeye açık olmasını gerektirir. Ne yazık ki devlet hukuki ve idari teşkilat yapısıyla gelişmelere ve değişen ihtiyaçlara ayak uyduracak bir esneklikte değildir.²³⁸ Bu yüzden ki, devletlerin yapılarının zorla değiştirilmesi yoluna gidilir.²³⁹

Bunun önüne geçmenin yolu, devletin toplum çıkarına yönelik devamlı gelişmelere açık olması ve ona göre yönlenebilmesidir. İnsanlar geleceği göremeyeceklerinden değişen şartlara ve zamana ayak uyduracak kurumsal ve hukuksal değişimin olması ve toplum yararının sürekli sorgulanarak buna göre çalışılması gerekir. Bu da devlet kurum ve işleyişinde, kamu görevlileri ile bunların görevlerinde halkın ihtiyaçlarına, bilimsel gelişmeler

²³⁶ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 82.

²³⁷ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 87.

²³⁸ Esnek hukuksal ve politikal sistemlerin oluşturulması insanın başaramadığı bir şeydir. Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 31.

²³⁹ Dewey'in politika alanındaki görüşleri için 'Public and Its Problems ' adlı eseri temel alınır. Bunun yanında Dewey, politikanın yeterli olmayıp demokrasinin bir yaşam şekli olarak insanın her uğraş alanına yayılmasını bir çok vesile ile yineler.

kullanılarak cevap verme telaşı olmalıdır. Ayrıca halkın kamu alanına uygulamadan getireceklere açık bir yapının olması ve bunun geliştirilmesi gerekir. Bu, devlet çalışanlarının halkın sorunlarına kalmasını engeller.

Eğer toplumun teşkilatlanmasında toplum yararına yönelik çalışma, adaleti sağlama ile bireyin özgürlüğüne yönelik, aklın ışığında ortak gayret yoksa politika, Dewey'in kendi zamanının politikasında gördüğü şekilde, ekonomik güçlerin oyun alanı olur. Yapılan hukuksal çalışmalar da yamalama işi haline gelir. Politikanın partilerin ekonomik güçlerle ilgisi ve oy kazanma düşüncesini gören Dewey, bir üçüncü parti kurma amacıyla politikaya atılır fakat başarılı olamaz. Çünkü yeterli destek bulamaz. Mesela bir üçüncü parti başkanlığını Nebraska'nın senato üyesi George Norris kabul etmez ve kendisine başkanlık teklifi yapılmayan Sosyalist Parti üyesi Norman Thomas Sosyalist partinin yeterli olduğunu söyleyerek partiden ayrılır.²⁴⁰ Bu üçüncü parti çalışmalarıyla Dewey, muhalif parti olmakla yetinir.²⁴¹

Kamuyu temsilen seçilen kamu çalışanlarının kendi özel çıkarlarının üstünde kamu çıkarını görebilmeleri önemlidir. Kamu için çalışmada eleman seçiminde yetenekli elemanın alımı önemlidir. Bu, kamu çalışanının işine özen göstermesi gereği ve halkın ihtiyaçlarıyla ilgili olmak ile kamuyu temsil ettiğini dikkate almasıyla ilgilidir. Ayrıca en iyi devlet kavramı yerine daima arayış içinde olan ve deneyime açık bir devlet yapısı oluşturulmalıdır.²⁴² Aksi halde kamu çalışanıyla halkın birlikteliği her halde kesilir ve devlet kuruluş amacından uzaklaşıp kamu çalışanlarınca yönetilen bir kurum haline gelir. İşte bu, demokrasinin yıkımıdır.

²⁴⁰ Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, s. 287; John Dewey, **Later Works**, c. 6, s. 251.

²⁴¹ Dewey, **Later Works**, c. 6, s.1 50.

²⁴² Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 33-34, 65.

Devletin adaleti gözetme görevi vardır ve bu çok önemlidir.²⁴³ Bunun gibi bireylerin özgürlük hakkının korunması bir başka önemli ve temel alınması gereken görevdir. Bu, kamunun devlet halinde teşkilatlanmadan önceki doğal yaşam halindeki özgürlüğün temel alınması ve bunun sağlanmasına yönelik bir çalışma içinde olunmasını gerektirir. Devlet, insanlara bir yük olmamalıdır. Aksine, insanların sosyal yaşamının kendileri için zaman, para ve emek kaybı haline gelmeden gerçekleşmesine hizmet etmelidir.²⁴⁴ Bu yüzden devlet yanlışlıkların düzeltilmeye, ilerlemeye açık olarak devamlı gelişme göstermeye odaklanmalıdır. Böylece kurum gibi devlet de, her bireyin gelişmesine çalışarak kendisinden beklenen görevi yerine getirebilir.²⁴⁵

Bu da devlette çalışanların halkın, kamunun yararını düşünerek hareket etmesini gerektirir.²⁴⁶ İnsanın düşünce kısıtlılığında olma doğası²⁴⁷ ile hayal etme gücünün zayıflığı kendini düşünen, bencil hareketlerde²⁴⁸ bulunmasına yol açar. Politikada, devlet yapısında ve çalışan elemanlarda insan doğasının göz önüne alınması, devlet ve politika yaşamının başarısı için gereklidir. Bunda insanın her ilişki ağını demokrasiyle dolduracağı bir anlayış yer almalıdır.

Nasıl vücudumuzun her organı farklı bir görev görüyorsa ve her biri önemli ve değerliyse her insanın toplum içinde bir yeri ve görevi vardır. Belli kesime öncelik veya yönetme yetkisi tanımak, bu görevle gelen güçle hem bu kişilerin karakterlerinin bozulması hem de iyi kararlar alınmaması sonucunu doğurur. Bunun yanında her bireyin kendisini geliştirip kendi insani değer ve özgürlüğüne varması engellenmiş olur.

²⁴³ Dewey, **The Public and Its Problems**, s.92. Devlet soyut bir kavram olarak, hükümet ve kamu çalışanında somutlaşır.

²⁴⁴ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 72.

²⁴⁵ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s. 147.

²⁴⁶ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 71.

²⁴⁷ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 56.

²⁴⁸ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 52.

Politika alanında çoğunluğun yönetimi olarak bilinen demokrasi, çoğunluğun nasıl oluştuğuna önem verir. Yoksa, Almanya'daki çoğunlukla seçilen Hitler örneğiyle karşılaşılması mümkündür. Oysa, demokraside bireysel özellikler asla göz ardı edilmez. Bunlara önem verilir, yoksa herkesin bir olması ve bir olduğu muamelesi asla mümkün olmaz. Çünkü bu hal dogma, dar düşünce yapısının oluşmasını ve geri kalmayı doğurur. Bu yüzden ki Hitler, aynı kalıba konulmakla aynı düşünce ve sonuca varılmasının güç oluşturacağı düşüncesinde yanıldı.²⁴⁹

Her kesimin kendi düşüncesini ifade edebilmesi ile deneyimlerin paylaşıldığı, birbirini rakip görme değil birbirinden öğrenmenin, fikir alışverişinin bulunması çoğulculuğu barındıran çoğunluktan bahsedebilmek için bir zorunluluktur. Bu yüzden ki devletin bir görevi de insanların tartışabileceği, ikna yönteminin kullanıldığı sistemin gelişip yerleşmesine çalışmaktır. Çünkü; demokrasi bir ikna yöntemidir. Demokrasi için iletişim ve iletişim ile sorunların çözümü ana prensiplerdir. Mesela; bilinen ifade özgürlüğü yerine iletişimi kullanmamın nedeni her kesin konuşarak öğrenmesinin önemini ortaya koymak içindir. Bu yüzden iletişimin, ifade özgürlüğü olarak sadece meclise, basına veya sadece kamu alanına mahsus olmayıp, özel alanı kaplayacak şekilde geniş olarak anlaşılması gerekir.²⁵⁰

Politika terimi olan çoğulculuk, toplumdaki düşünce, inanç gibi farklılıkları ifade eder. Bu bireysel özelliklerin dikkate alınmasının hem gereği hem de sonucudur. Farklı düşüncelerin olması, alışkanlıkların eleştirilebildiği hem hoşgörü hem de öğrenme ve gelişmeye açık ortamın olmasını gerektirir. Tam tersi olan bir ton ve bir düşünce, hem doğanın çoğulcu yapısına hem de insanların farklı özellikleri olan doğal yapısına aykırılıktır.

Bu yüzden ki eski yönetim biçimlerinden krallık ile yönetim şekillerinin olduğu kamu düzeylerinde birbiriyle kaynaşıp paylaşım içinde olan

²⁴⁹ Dewey, **Last Works**, c. 15, s. 367.

²⁵⁰ Dewey, **Freedom and Culture**, Capricorn Books, New York, 1935, s. 128.

bir demokratik bir toplum yapısı yoktu. Bu haldeki devlet şekillerinde insanların aklını kullanıp yeteneklerini geliştirerek topluma yararlı olmasının azlığı fark edilir. Bu da uzmanlar eliyle de olsa bu şekilde ayrıcalıklı bir yönetimin demokrasiyle bağdaşmayacağını sergiler. Çünkü kâğıt üzerinde çalışma ile halkın bizzat acıyı çekerek düşünme yeteneğini kullanmasına yol açan pratik hayatı birbirini bütünler. Bunların birini geliştirip diğerinin ihmal etme gerçek bir başarı getirmez. Demokrasi insan doğasını esas alır ve her insanın önemli olduğunu kabul eder. İnsan problemle karşılaşınca düşünen varlıktır. Bu yüzden teori ve pratik önemi nedeniyle birlikte değerlendirilmelidir.

İnsanların doğal alandaki özgürlüğünü sağlama görevi olan devlet, bunu yapabildiği oranda başarılıdır. Bu tam demokrasinin olmadığı halde, katılımcı demokrasinin olması yönünde bir çaba gerektirir. Demokratik eğitim ve öğretimden sonra, düşünme yeteneğini kazanan bireylerin toplumsal alandaki kararlara katılabilmesi, Dewey'in adını demokrasi koyup katılımcı demokrasi demediği haldir. Bu olunca, testi kırılmadan önleyici tedbir almak ile testi kırıldıktan sonraya yönelik bir önlem olarak memuru, işçisi, doktoru, avukatı ve polisi ile çalışmaya gerek kalmamış olur. Bu yüzdendir ki, Dewey'in ahlaki demokratik yapısı aslında önleyiciliğe yönelik teşviktir. Bu da demokrasinin, eğitim ve öğretimle birlikte ele alınmasının sonucudur. Çünkü eğitim ve öğretim bir önleyici yöntemdir.²⁵¹

Demokrasi ve politika, ahlakla içiçedir.²⁵² Bu ilk olarak eğitim ve öğretimle sağlanmaya çalışılır. Birey toplumun politikalarında, politik yapısında görev alacak şekilde doğal ve özgür olarak olgunlaşır. Bu eğitim ve öğretimin sosyal hayatla iç içe olmasının sonucudur. Bu yüzden okul sadece dört duvar arasındaki eğitim değildir. Eğitim ve öğretimin kişilere eşitlik imkanı vermesi de bir başka önemli demokratisi noktasıdır. Bu yüzden eşitlik,

²⁵¹ Dewey, **Problems of Men**, s. 46.

²⁵² Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 41-42.

her insanın insana yakışır yaşam şartına veya mutlu bir hayata, doğal kabiliyetlerini geliştirip ulaşmasıdır. Ayrıca torpil kesinlikle demokrasi karşıtı bir kavramdır çünkü demokraside kişinin yetenekleri öncelik alır.

Bireyin devleti, politikaları, politikayı eleştirme hakkı yanında insanların tartışarak sorma, araştırmada bulunma hakları vardır. Bu hal aslında devletin ilerlemesini sağlar.²⁵³ İnsan hakları ile liberalizm akımı ve demokrasi uyuşurken ekonomik liberalizm olan bireysel kazancın ön plana çıktığı ‘bırakınız yapsınlar’ şeklindeki doğal ekonomik pazar anlayışı demokrasi ile uyuşmaz. Aklın her zaman kullanılması ve ortak yararı koruma bir noktada kesişir. Çünkü insan toplum halinde yaşamak zorundadır ve herkes insan olarak öğrenme kabiliyetine sahiptir. Bireyin sadece kendisini düşünerek ekonomik kazanç peşinde koşması, demokrasinin her insanın değerli olduğu ve özgürlüğünü sağlayıp kendi karakterini geliştirmesi gerektiği görüşüyle çatışır.

Ahlaki olgunluk, yararlı olunan insan sayısının artmasıyla doğru orantılıdır. Bu yüzden ekonomi ve politika ilişkisinde, aklın kullanılıp doğal gözüken durumun ahlaki boyuta oturtulması gereklidir. Ekonomi ve politika çok yakın bir ilgi alanına sahiptir. Ekonomik açıdan baskın grupların çıkar etkisiyle yapılan politik faaliyetler veya işsizlik sonucu fakir halka iş bulma imkânlarının teşviki yerine fakir halk için bağış toplanması gibi faaliyetler buna örnek gösterilebilir.²⁵⁴ Hatta bazen sadece sorun politika gibi gözükse de asıl sorun, herkesin göz önüne alınıp sosyal refahın artırılması olmalıdır.²⁵⁵

²⁵³ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 69.

²⁵⁴ Dewey, **Later Works**, c. 6, s. 152, 154.

²⁵⁵ Dewey, **Ethics**, (Erişim)

<http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n501/mode/2up/search/english+> , 17.02.2011, s. 397.

Politika ve demokrasinin görünüm şekli katılımcı demokrasi iken aslında katılımcı demokrasinin her toplumsal kuruluştaki olması²⁵⁶ bireysel gelişmeye dâhil olan herşey gibi doğaldır. Katılımcılık, eğitim ve öğretimle başlayıp devam eden bir süreç iken uzmanlarla yönetim değil de uzmanların da yer aldığı bir katılımcılık, çok seslilik söz konusudur. Dewey sosyal demokrasi ve planlı uygulamayla ekonomi ve politikayı biraraya getirir. Aslında planlama istenilen sonuca göre sosyal hayata yön verme yöntemi olarak kullanılmalıdır. Çünkü sosyal alanda da bir doğal hukuk vardır ve bunun kuralları izlenmeli ve kullanılmalıdır.²⁵⁷ Fakat, planlanmış ve kural gibi değişmez bir hal almış yapı, aklın kullanımının devre dışı olduğu, kör takipçilik olacağından kabul edilemez. Mesela, bir defa kabul edilen bırakınız yapsınların, sosyal yararlar değişmesinin gerekliliği göz önüne alınmalıdır. Devamlı gelişme süreci içinde olmak aklın kullanılıp gerekli değişikliğin zamanında yapılması planlamanın içindedir. Bu, aklın sosyal yarara göre kullanılmasının doğal gerekliliğidir.²⁵⁸

Politika alanında, insan haklarının anayasayla garanti alınması gereklidir. Çünkü tarihte bir kesimin özel çıkarıyla baskı altında tutulan halk örnekleri bunun zorunluluğunu ortaya koyar.²⁵⁹ Amerika'nın kurucuları, insan haklarını anayasanın içine dâhil ederek birey özgürlüğünü koruma amacı güder. Demokratik gelişme için politikanın somut durumları içeren uygulamalara karşı eleştiriye açık olması gerekir. Bu hataların farkedilmesine ve düzeltilmesine yol açar.²⁶⁰

Dewey, politikanın ve eğitimin ekonomik çıkar gruplarınca kullanılmasına karşı çıkar. Çünkü eğitim ve öğretimin amacı demokrasi

²⁵⁶Dewey, **Problems of Men**, s. 35- 36.

²⁵⁷Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 197.

²⁵⁸Bu bırakınız yapsınların zamanı geçmiştir. Bunun yerine, bilimdeki gelişme yönteminin uygulanarak istenen sonuca göre planlı hareket edilmelidir. Bu sosyal alanda, uluslararası barışın sağlanması, ulusal ekonomiyi, eğitim ve öğretimi vb. konuları içine alır. Dewey, **Later Works**, c. 15, s. 253-254, 258, 260.

²⁵⁹ Dewey, **Later Works**, c. 16, s. 403.

²⁶⁰ Dewey, **Later Works**, c. 16, s. 405.

olarak toplum yararı ve birey özgürlüğüdür. Bunun gibi, politika halka hizmet yerine iş yapma durumuna gelirse partilerin oy kazanma peşinde koşması olan günümüz politika hayatı oluşur. Bir de buna halkın politikayla ilgili sorumsuz yaşamı eklenince demokrasi gerçekleşmez.²⁶¹

Politika ve demokrasi, demokrasinin eğitim, ekonomi, ahlak gibi diğer alanlarını, aileden başlayıp uluslararası alana uzanan ilişkiler ağının demokrasiyle yaşanmasını gerektirir.²⁶² Özellikle politika ve eğitimin ayrılmayan bir bütün olduğu yaşanan toplum yapısına eğitimden çıkanların yön vermesinde görülür. Toplum üyelerinin birkaç kesiminin kendi bireysel kararlarına göre yönetimi değil, toplum üyelerinin dilek ve arzularına göre yönetimi, toplum ve okul ilişkisinde demokrasinin olmasının sonucudur. Bunun doğal sonucu, kamu kuruluşlarında çalışanların başıboş hareket etmeleri yerine demokrasi için, toplum yararı için çalışmalarıdır.²⁶³ Bu yüzden, politikanın demokratik olmasının yolu eğitim ve öğretimden geçer.²⁶⁴

Demokrasi kolay değildir çünkü herkesin özgürlüğü, kişisel, ahlaksal ve mantıksal gelişimi için çalışır. Bireylerden, daha okul çağından başlayarak toplum sorunlarına cevap bulmasını ve toplum yararına çalışmayı bekler. Sosyal bilimlerin doğa bilimelerindeki gelişmeleri kullanmasını, planlamalar ile toplumsal yaşama yön verme içinde olmasını ister.²⁶⁵ Bunun yanında, özellikle bir uçta zengin kesim ile diğerinde fakir tabakanın yer aldığı karmaşık modern yaşamda demokrasi zor durumdadır.²⁶⁶ Fakat daha iyi alternatif yoktur ve bu yüzden daha fazla demokrasi en iyi çözümdür. Bütün

²⁶¹ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 138, 139.

²⁶² Kişinin günlük yaşamında karşılaştığı her kurum onun karakterini etkiler. Bu yüzden her kurum demokrasinin ahlaki idealine çalışabilmelidir. Böylece demokrasi insan karakterine nüfuz ederek hem sağlanmış olur hem de kendiliğinden korunur. Yoksa sadece politika alanıyla kısıtlı demokrasi, demokrasinin yanlış anlaşılması ve kullanılmasına yol açacağı gibi en sonunda demokrasiye ulaşan politikanın kendi tehlikesine işler. Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 219, 225.

²⁶³ Dewey, **Later Works**, c. 14, s. 262- 263.

²⁶⁴ Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 182.

²⁶⁵ Dewey, **Freedom and Culture**, s. 129; Dewey, **Problems of Men**, s. 33.

²⁶⁶ Dewey, **Middle Works**, c. 8, (Erişim) <http://books.google.co.uk/books?id=FeWRmy7NtBAC&q=democracy+#v=snippet&q=democracy&f=false>, 11.04.2012, s. 404.

bunlarda aklın kullanılması ve ahlaki alanda çalışma devamlı olmalıdır. Bu yüzdendir ki ahlak dahi belli kuralların gözü kapalı uygulanması değildir. Her olaya ve duruma göre bilimsel yaklaşımlı olabilmektir. Bu haliyle mühendislik gibi gözüken durum, toplumsal yaşama özgürlük ve gelişme alanında yön verme durumudur. Bu da “neye nasıl varırız?” sorularının akıllıca kullanımını gerektirir.²⁶⁷

X. DEMOKRASİ VE SAVAŞ

Demokrasi insana değer verir ve insanın akıl kapasitesini kullanarak ilerlemesini ve gelişmesini sağlayamaya çalışır. Her bireyin özelliklerini bilme ile toplumsal yararı sağlama amacı demokrasi için asıl olanın barış olduğunu ortaya koyar. Demokraside asıl olan barıştır, barışçıl yollarla karşılaşılan sorunlara çözüm arar. Bunun tersi hâl, iletişim ve kardeşliğin yaşanmadığı, huzursuzluğun olduğu savaş halidir. Bu hal insanın gelişmesine, medeniyete ve doğaya karşı bir yıkımdır.²⁶⁸

İnsanlardaki kötü alışkanlıklar, savaşın doğal olmasını görmemizi gerektirmez. Bu daha çok insanın negatif enerjisinin kullanılacağı kurumların, yolların olmamasının nedenidir. Bu daha çok barış halinde ahlakın artmaması, iyiliğin ve insanlığın yararına çalışmanın yeterince olmamasından kaynaklanır.²⁶⁹ Bunun gibi tarih de, savaşlar yerine daha çok sosyal yaşam alışkanlıklarının sergilendiği insan odaklı bir bilim sergilemez.²⁷⁰

²⁶⁷Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 197.

²⁶⁸ Dewey, **Later Works**, c. 16, s. 400.

²⁶⁹ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 115.

²⁷⁰ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 110.

İnsanın dışardan gelen bir baskı ve etkiyle karar alması ve davranışta bulunması demokraside yoktur. Demokraside insanlar, hür ortamlarda deneyimle aklın ve düşüncenin gelişmesine çalışırlar. Bu yeteneklerin kullanılarak geliştirildiği ve aklın ahlakla bezendiği bir karakter olgunluğuyla ve buna yönelik olur. Demokrasi bunu sağlama, koruyup geliştirmeye çalışma amacı taşır. Bu yüzden böyle bir kişisel olgunluğun, kurumsal olarak desteklenmesi doğal bir gerekliliktir. Ne yazık ki buna uluslararası alanın insan bazlı odaklanmaması bir engeldir.

Oysa ki uluslararası alan da bir toplum hali oluşturduğundan, ahlak ve demokrasi temel alınarak bu alanın yapılandırılması gerekir. Böyle olursa nasıl insanlar arasında adam öldürmek suçsa bunun uluslararası alanda da suç olması aynı mantık gereğidir. Kural, adam öldürmenin yasak olmasıdır. Fakat buna rağmen bu suçun işleniyor olması onu yasal hale getirmez. Bunun gibi, devletlerin savaş ilan etmeleri, savaşı doğal kabul edip suç olarak görmememiz kabul edilemez. Uluslararası alanın ahlak esas alınarak düzenlenmesi barış için zorunluluktur. Bu da sorunlarda savaş yerine, hukuksal yollara başvurmayı gerektirir.²⁷¹ Savaşın yasal olmayan bir davranış olduğu düşüncesini ortaya atan avukat Levinson²⁷²'un görüşünü Dewey destekler, savaş karşıtı yazılar yazar ve buna karşı olanlara cevap olacak şekilde savaşın suç olması görüşünü savunur.²⁷³

İnsanlar arasındaki sorunların çözümünde hukuk araçtır. Bunun gibi, uluslararası alanda da devletler sorunlarının çözümünde dış etmen olarak bir baskı aracı olarak savaş gücünü kullanmak yerine hukuksal, dostça çözüm yollarına başvurmalıdırlar. Bu yüzden savaşın yasak olmasını sağlayacak uluslararası bir mahkemenin kurulması kabul edilmelidir. Fakat uluslararası durumun sadece hukuksal açıdan ülkesel düzeydeki hukusal duruma göre

²⁷¹ Dewey, **Middle Works**, c. 15, s. 90-91, 109.

²⁷² Dewey, **Middle Works**, c. 15, s. 62. Bu avukat Levinson 'un karısı ile Dewey'in karısı Alice okul arkadaşlarıdır.

²⁷³ Dewey, **Middle Works**, c. 15, s. 110, 115.

düzenlenmesinde yalnızca bu mahkemenin olması yetersizdir.²⁷⁴ Ayrıca demokrasi anlayışıyla uyumlu hukuksal ve politik gelişmeler artırılmalıdır.

Bir sonuca varmada kullanılacak yöntemler, ulaşılmak istenen sonuç kadar önemlidir. Bu yüzden, barışçı hoşgörü ortamında demokrasinin kişisel ve kurumsal olarak gelişmesi hem varılmak istenen özgürlük amacını hem de bu amaca varmak için kullanılması gereken aracı ortaya koyar. İnsanların düşünme, ifade, hareket, eğitim gibi birçok özgürlüklerini sınırlayan savaş durumu özgürlükçü demokrasinin tersi bir durumdur. Bu yüzden savaşa son çare olarak demokrasiyi savunmak için başvurulsa da bu demokrasi için gerekli olan ifade ve düşünme özgürlüğünü sınırlamadan olmalıdır.²⁷⁵

Gerçekten de demokrasinin ahlaki prensibi olan insanların kendilerini ötekilerin yerine koyması, kendilerini üstün görmesiyle sonuçlanırsa demokrasi verimli sonuç vermez. Kurumsal ve hukuksal değişimler yenileme ve iyileştirme getirmez. Eski Dünya'nın Amerika'da dış baskı gücüyle yaptırım uygulaması, Amerika'nın demokrasiyi hem savunma hem de gelişme sistemi olarak kullanmasını gerektirdi.

Aslında savaşların, devletlerarasında geçse de çalışan memurların ekonomik çıkarlarının bir sonucu olduğu görülür. Bu yüzden tarihin, çoğunluğun değil azınlığın kararlarıyla kanlı savaşlara girdiği bir gerçektir. Çoğunluğun olduğu gibi gözüken Hitler örneğinde azınlık haklarına önem verilmemesi bu durumu demokrasi dışı bir durum yapar. Yoksa her durumda savaş adıyla demokrasi ve demokrasi adıyla savaş sonuçta Hitler gibi bir baskı ile insanları yönlendirmek olur ki demokrasinin ruhuna aykırıdır. Çünkü

²⁷⁴ Savaş yerine hukuksal yolun uluslararası ilişkilerde hâkim olması gerekir. Fakat uluslararası alanda genellikle, ekonomik çıkarlarla ülkesel çıkarların demokrasinin bu alanda gelişmesine bir engeldir. Dewey, **Middle Works**, c. 15, s. 125-126-127.

²⁷⁵ Özellikle, birinci dünya savaşından sonra, demokrasi nedeniyle girilen savaştan sonraki olayların demokrasiyle uyuşmayan sonuçlar vermesi nedeniyle Dewey, savaşın bir güç kavgasına dönüştüğünü görür ve savaş karşıtı bir tutum alır. Hatta savaş nedeniyle ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar için bir başka boyutu olarak Dewey'in demokrasiyi savunmasını gerektirir.

eşitlik, bir kesimin diğeri için kullanılması, köleliği ve onun benzeri her türlü ilişkiyi reddeder. Ayrıca tarihin sadece yapılan savaşlar ve kazanılan yenilgilerle sınırlı olarak anlatılması yerine, normal halkın nasıl yaşadığını açıklayan bir şekilde olması demokrasi gereğidir.

Savaş yerine, demokrasi için kurumsal örgütlenmenin bireylerin geliştirilmesine yönelik çalışması bir zorunluluktur. Mesela, barışçıl çözümlerin uygulanmasının yönelik teşkilatlanmanın olması ulusal ve uluslararası alanda yaygınlaşmalıdır. Bazen ülke içi savaşlar bile ülkeler arası savaşlardan daha kanlı ve uzun süreli olabilir. Devlete karşı ifade özgürlüğü ile din kurumlarına karşı din özgürlüğünün tarihsel olarak kazanılması, bu hakların her durumda korunmasını gerektirir. Bu iki tarihsel hakkın demokrasi için olmazsa olmaz nitelikteki önemleri tarihsel olarak sergilenen savaşlarla ortaya konulmuştur.

Savaş nedeniyle insanların birbirine düşman olması, farklı ülkelerde toprak parçalarında yaşıyor olmaları insanlık ahlakı ile uyumsuz. Yaşayalım ve bırakalım diğerkleri de yaşasın asıldır. Fakat devlet altında teşkilatlanmış toplumsal hayatta, farklı görüşte olanların bunu ifade etmesi ve bunun sonucu olarak işlerinden olmaları demokratik yaşamın özgürlüğüne kısıtlamadır. Demokrasi için özgürlük her şeydir. Çünkü; nasıl sıkışan maddelerin patlak vermesi doğa kanunun sonucuysa, özgürlük olmazsa sosyal alanda ayaklanma, geri kalma gibi olumsuz sonuçların olması doğaldır. Bu nedenle Dewey özgürlüklerin olmasına olabilmeye olumlu yönde gayret gösterir. Savaş sonucu görevlerinden uzaklaştırılan akademisyenleri destekler. Mesela; akademik özgürlüğe yönelik, işlerinden olan akademisyenlerce kurulan “New School for Social Research”(Sosyal alanda araştırmaya yönelik yeni okul)da dersler verir.

Demokrasinin diğerk görüşlerden farkı da onun amacı ve bu amaca ulaşma sistemini ayırmamış olmasıdır. Nasıl sonuç özgürlükse buna ulaşmak için özgür, insancıl yöntemler kullanılmalı, çok açık nedenler olmadıkça insan

hakları kısıtlanmamalıdır. Özellikle, insanların zihinsel olarak gelişmesini engellyen her durum gibi savaşın olmaması için ülkesel ve uluslararası kurumsal teşkilatlanmanın olması gerekir. İnsanların enerjilerini iyi yolda harcamaları, toplum yararına çalışma ahlakının ve mantığının gereğidir. Kişilerin enerjilerinin yıkıcı değil, yapıcı olana yöneltilmesi gerekir; mesela, hukuksal kurumlara başvurma imkânları geliştirilmelidir.

Amerika'nın 13 devletinin, federal devlet altında birleşmesi, uluslararası barışın sağlanmasında bir örnek olarak alınabilmelidir. Bu da devletlerin milliyetçilik akımlarına körce bağlanmamaları ve devletlerin yarış değil birbirleriyle işbirliğinde olmalarıyla olabilir.²⁷⁶ İletişim teknolojisi aslında demokrasi yolunda gelişmenin aracıdır. Bu sayede hem uzak yakın olurken birbirine yabancı kalmak ortadan kalkar hem de fikir alışverişi ile eğitim ve öğrenim sağlanır.

Bunların yanında, demokrasi adına savaş yapmak; demokrasi, politika ile kısıtlı olmadığından onun, ekonomik, eğitim ve öğretim gibi alanları kapsayan yaşam sanatı olduğunu inkâr etmektir. Bu Dewey'in politikayla kısıtlı demokrasinin, kendi kuyusunu kazan bir dar döngü olduğu anlayışını ortaya koyar. Yoksa asıl olan, olabildiğince herkesin mutluluğuna çalışan, her yaşam haline yön veren ahlaki bir demokrasi anlayışıdır.

Kısaca, savaş, uluslararası alanın yeterince ve yerli yerinde teşkilatlanmamasının göstergesidir.²⁷⁷ Ayrıca, milliyetçilik mantığı ve çıkarlarının devamıdır.²⁷⁸ Ne olursa olsun, savaş yapan tarafların birine meyil etme hali ifade özgürlüğüne kısıtlama nedeni olmamalıdır. Özellikle bilime hizmet eden kişilerin, düşünce özgürlüğüne yönelik çalışmaları gerekir. Bu

²⁷⁶Dewey, milliyetçiliği demokrasinin özü olan özgürlük, iletişim ve ortak çalışmaya aykırı bulur. Dewey, **Later Works**, c. 14, s. 275-277.

²⁷⁷Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 128, 131.

²⁷⁸Dewey, **Ethics**, (Erişim)

<http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n501/mode/2up/search/english+,17.02.2011>, s. 414.

amaç herhargi bir başka çıkara alet edilmemelidir. Ayrıca savaşlara yol açan kişilerin aldığı eğitim kurumlarındaki eksiklik, savaşa yol açan nedenlerden bir olarak sorgulanabilmelidir.²⁷⁹

XI. DEMOKRASİ VE HUKUK

Dewey, hukuk alanının değişmez kurallar ile dolu olması ile bu alanda uygulanan mantığın mesela felsefe mantığından farklı olduğunu dile getirir. Genel olarak demokrasi anlayışını hukuka uyguladığımızda, katılımcı demokrasinin hukuktaki uygulanışını görürüz. Fakat bu alanda demokrasi için diğer alanlar olduğu gibi yapılması gerekenler fazladır. Bu da demokrasi ile çalışmanın devamlı olmasını gerektirir.

İnsanı temel alarak yapılan her çalışma insanı tanımanın getireceği yararı, bu konudaki çalışmaların uygulamaya yansımasında görür. Mesela, insan yapısının büyük bir kısmını oluşturan alışkanlıklar çocukluktan başlar. Aile ve yakın çevreden sonra, okul daha sonra da diğer kurumların uygulamalarıyla birey şekillenir. Bireyin şekillenmesinde bütün etkenleri bir kenara atıp, bir suç için bir kişinin cezalandırılması mantıksal değildir. Bu yüzdendir ki alışkanlıkların oluşmasında toplumdaki ceza ve ödüllendirme gibi değer yargıları yanında kişinin özel koşulları ile kurumsal çalışmaların bir bütün olarak alınarak kötü alışkanlığın önüne geçilmelidir. Bir alışkanlıktan cayma, onun yerinin bir başkasıyla doldurulması ile olur. İnsan yapısını dikkate almayan hukuk sistemi içinde ceza evinden çıkan kişinin aynı suçu

²⁷⁹ Dewey, **Later Works**, c. 14, s. 273-274.

işlemesi doğaldır. Dewey'in açıklamaya çalıştığı bir kısır döngünün önüne geçilmeye yönelik çalışma olmamaktadır.²⁸⁰

Dewey, ekonomik eşitsizliğin sosyal sorunlar doğurduğunu görür. Eşitlerin anlaşma yapmada özgür olduğu bir ekonomik yapıdan gittikçe uzaklaşmaktadır. Güçlü ve zayıf durumda olanların bulunduğu karma toplum yapısı yaşanmaktadır. Bu durum hukukta kurallar kadar ahlak, tıpta ilaçlar kadar psikolojinin kullanılmasını göz ardı etmek gibidir.

Yaptırım gücüyle felsefeden daha avantajlı durumda olan hukukta hem kurallar konulurken hem de uygulanırken bunların getireceği sonuçlar göz önüne alınmalıdır. Ayrıca, insana değer veren demokratik yapı korunmalı, bu da katılımcı yöntem uygulanarak insanların düşünme kabiliyetini geliştirecek şekilde olmalıdır. Yoksa kurallara sadece korkudan dolayı uyulması, demokrasinin getirmek istediği insan kabiliyetlerini geliştirmeye çalışan huzurlu bir toplum yapısıyla çelişir.

Öğrenme, düşünme, seçme kabiliyeti olan insan için yaptığı seçim sonucuna göre öğrenmesi devam eder. Bu yüzden hayat, ahlak ve akıl olgunluğuna doğru öğrenerek büyümektir.²⁸¹ Demokratik toplumun her kurumu gibi hukuk da insanın değerlerine göre şekillenmelidir. Bu yüzden, bir veya birkaç kişinin direktifiyle hukuk oluşturulması yerine, katılımcı demokrasinin uygulandığı olabildiğince fazla kişi ve ilgi alanlarının göz önüne alındığı bir hukuk oluşturma sistemi daha yerindedir.²⁸²

Kurallar değiştirilir, fakat onların arkasındaki düşünceler aynıysa kuralların değişmesi bir anlam ifade etmez.²⁸³ Bu da hukukun demokrasinin

²⁸⁰ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 18-19.

²⁸¹ Dewey, **Experience and Education**, s. 36.

²⁸² Dewey, bu konuda günümüz temsil ve meclis sistemi hakkında yorumda bulunmaz. Dewey'in demokrasinin ayrıntılarını ilgili konularda çalışanlara bırakması, hukukçuların da demokrasi adına gerekli çalışmaları yapmalarını gerektirir.

²⁸³ Dewey, **Early Works**, c. 4, s. 37-41 Eski kavimlerdeki kurallarda zarar halinde kişisel çıkarın korunmasına yönelik ceza ve yaptırım mantığının devam ediyor olması, kuralların eskiyle bağlılığını

diğer kurumlarıyla, ahlakla iç içe gelişmesi gerektiğini gösterir. Kanun önünde eşitlik ekonomi gibi diğer alanları içeren geniş anlamda eşitliğe giden bir yol olmalıdır. Özellikle insanın, hatalarından öğrenmesini destekleyen bir hukuk yapısı oluşturulmalıdır.

Hukuk alanında yaygınca kullanılan insan hakları, demokrasinin sadece bir parçasıdır. Çünkü hukuksal, teorik yapı kadar sosyal gerçekler olabildiğince insan yaşamının refahını sağlamaya odaklanmalıdır. Mesela, kanun önünde eşitlik önemlidir ve olmalıdır. Fakat, sadece bu yeterli değildir. Çünkü ekonomik açıdan sağlanmayan eşitlikte ayrımcılık kanun önündeki eşitliği eğitim, iş imkânlarıyla köstekler. Görüldüğü gibi demokrasi insan ruhuna uygun birçok gelişmeyi zorunlu kılar. Böylece hukukun giremediği ve alanı dışında kalan kesimler de ancak demokrasiyle bütünleşmiş olur.

Özgürlük kısıtlamasının görünümü çeşitli şekillerde olur. İnsanların dini konularda tartışmaya açık olmaması veya belli kurumların sorgulanmaması gibi. İfade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü gibi haklar hukuken var²⁸⁴ fakat, insanlar rahatça konuşamıyorsa çekinerek kendi düşüncelerini söylüyor veya korku içinde konuşmaktan çekiniyorsa²⁸⁵ kağıt üzerinde kalmış haklar söz konusudur. Bu durum, insan hakları olmasına rağmen, otoriter devletlerde olduğundan farklı değildir. Bu yüzdendir ki kâğıt üzerinde kalan haklar ile insanların yaşadığı gerçek durum birbiriyle tezat olmamalıdır. Aksi haldeki durumda demokrasi insan yaşamına, alışkanlıklarının bir parçası olacak şekilde işlememiş demektir.

Hukukta önemli bir nokta da hukuktan beklenen, hukukla varılmak istenen amacın ortaya iyice konulmasıdır. Bu da hukukun her kesimi

ortaya koyar. Bu yüzden de kuralların değişmediği ile demokrasinin her zaman değişime açık olmasının buluşma noktası yine demokratik eğitim ve öğretimidir.

²⁸⁴ Hukuksal olarak yasakların kaldırılması özgürlüğün negatif yanını sergiler ve yetersizdir. Bunun pozitif olanla tamamlanması gerekir bu da uygun şartların oluşturulması demektir. Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 168.

²⁸⁵ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 170.

gözetebilmesini gerektirir. Hukuk, sadece alışkanlıkların yapılagelen uygulaması şeklinde eskinin bir devamı olmamalıdır. Mesela, önleyici yöntemlere başvurmak gibi bilimsel yöntemlerden her şekilde yararlanarak, hukukun ve devletin adaleti sağlama amacına hizmet eden bir kurum olması sağlanmalıdır. Aksi halde, ilgi alanları elinde kalmış bir araç olarak çözümden çok sorun oluşturur. Dewey için, hukuk, yine insanın özgürlüğünü sağlayarak, aklını ve kendisini geliştirecek şekilde ilerlemesinde kullanılması gerekir.

Hukukun temelini kurallar oluşturmayıp adalet kavramı oluşturur. Devletin kuruluş amacında da adaleti sağlama amacı hukukla sağlanmaya çalışılır. İnsan davranışlarının başkalarına etkisine göre oluşan kamusal yaşamda, bireyler arasında adaleti sağlama görevi, devletin kendisinin de aslında adaletli olmasını gerektirir. Yaptırım gücünü adalet kavramından alan devlet, kurallar koymaya ve kuralları uygulamaya hak kazanır. Böylece ortaya çıkan adalet, devletin yaptırım gücü ile hukukun kaynağını oluşturur ve adalet başlı başına bir önem arz eder.²⁸⁶

Adalet, kuralların üzerinde, kaynak olarak karşımıza çıkarken aslında temelinde kendimizi başkalarının yerine koyma ahlaki olgunluğunu barındırır. Bu olgunluk da farklılıkları bilme, hayal edebilme, öğrenmeye açık olma gibi bilgi ve becerileri gerektirir. İnsan ilişkilerinin bir zincir ağı ile birbiriyle ilişkide olmasında doğadaki düzende görüldüğü üzere fazla kedilerin olduğu yerde az veya yok denilecek farelerin olması gibi bir düzen vardır. Durum böyleyken sadece birinin hareketini yargılayıp asıl sonuca yol açan nedenlerle ilgilenmemek adaletli olmak olamaz.²⁸⁷

Şartları değiştirmeden; insanların kötü alışkanlıklarını kişisel ve topluma yararlı davranışlara dönüştürmeden yapılan sorgu ve yakalama bir sonuç vermez. Durum, kişinin aynı hareketi yapmaya devam etmesi,

²⁸⁶ İnsan hakları ile kurallara bağlı yönetimin temeli aslında adalettir. Fakat bu iki kavram, daha çok devlete karşı alınmış bir tedbir gibi dile getirilir.

²⁸⁷ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s.19.

alışkanlıkların huy halini almasına neden olan kişisel şartların değişmemesinin sonucudur. Bu yüzden aynı suçu işleyenin bunu tekrarladığı görülür. Bu da hukukun kurallar yerine ahlaki adaleti göz önüne almasını ve uygulamasını gerektirir. Bununla ilgili bir başka önemli nokta da hukukta alınacak kararların, bunların doğuracağı sonuçlara göre olması gerektiğidir.²⁸⁸ Bu aslında herşeyin iç içe geçmiş bütünlüğü içinde incelenmesi gerektiğinin açık bir örneğidir.

Bu durum, doğal koşulları hiçe sayarak yapılan töresel hareketlerin yağmur getirmesine inanmak gibidir. Bir insanın karakterinin oluşmasında şartlar, kurumlar gibi birçok etmenin rol oynaması, sadece bir kuralla insanların iyi karakterde olacağını çürütür. Bu yüzden gerekli kurumların oluşturulması gerekir.²⁸⁹

İnsan karakterini oluşturan alışkanlıklar, yaşanılan toplumu sergiler ve insanlar deneyimlerince düşünür.²⁹⁰ Bunların gözönüne alındığı, detaylı bir bilgiyle²⁹¹ neden ve sonuçların incelendiği yöntemle göre bir yargılamanın olması gerekir. Kişinin iyi alışkanlıkları varsa iyi karakter sahibi olduğu, kötü alışkanlıkları varsa kötü karakter sahibi olduğu yargısına ek olarak aynı kuralın farklı sonuçlar vermesi gibi kişisel ve sosyal durumlar göz önüne alınmalıdır.²⁹²

Dış baskı olarak kurallara uyma zorunluluğu ile düşünmeden yapılan hareketler fayda getirmez. İlk akla gelenin yapılmasını, olgunlaşma ile sonuçlarını göz önüne alarak davranma aşaması izlemelidir. Bu yüzden en kesin yargı ve karar önyargıdır. Çünkü ilk akla gelendir. Bunların yanında, bir kuralın sosyal sonuçları dikkate alınmadan uygulanması ile yenicduruma cevap vermeyen kuralların uygulanması zorla yaptırma ve kabalıgacyol açar.

²⁸⁸ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 18-20.

²⁸⁹ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 22, 26-27.

²⁹⁰ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 32, 38.

²⁹¹ Mesela, ceza hukuku için bakınız: Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 46.

²⁹² Dewey, **Human Nature and Conduct**, s.48.

Bu durum, doğal bilimlerde, sanatta görülen arkadaşçıl iletişimle öğrenme olanağının hukukta ve politikada olmamasına yol açar.²⁹³

Ahlak ile hukuk yakın ilişki içindedir. Bu her kurumun toplumsal hayata yön verme amacının olmasında görülür. Hukuksal kuralların toplumsal düzeni sağladığı inancı yaygındır. Sempatî; başkalarının iyiliğini kendi iyiliğimizin içinde görme ile davranışlarımızın başkalarına etkisini göz önüne almadır ve aslında bu doğal insan yapısının gelişmesidir ki bu hukuktan önce gelir. İnsanların iyi davranışlardan etkilenmesi ile yardım duygusu aslında toplumdaki düzeni sağlar. Bu insan doğasının bilinmesinin önemini de ortaya koymaktadır.²⁹⁴

İnsanların alışkanlıkla hareket etmesi, toplumdaki geleneklerin ve kabul edilmiş görüşlerin kişilerin amaçlarını, eğitim ve iş seçimini etkileyecek şekilde yaygınlık gösterir.²⁹⁵ Alışkanlıkların ve kuralların yaptırıma bağlanmasında bilgili ve iyi karakter sahibi kişilerin kuralların oluşturulmasında yer alması uygun olanıdır.

²⁹³ Dewey sadece bu halin olmadığını dile getirir. Bakınız: Dewey, **Human Nature and Conduct**, s.129.

²⁹⁴ Yardım duygusu insanın doğal yapısında varsa insanın bu doğal yapısını bilmek hem hukukun baskı aracı değil adaleti sağlama amacına yardım eder hem de insan doğası kendi normal dengesinde bozulmadan gelişebilir.

²⁹⁵ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 3.

XII. DEMOKRASİ VE AHLAK

Felsefenin önemli bir kısmını oluşturan ahlak, iyi yaşama sanatıdır. Dewey'e göre ahlak, demokrasi gibi toplum yaşamının doğal gerekliliğidir. Felsefenin içindeki ahlak konusu, demokrasinin ahlaktan geldiği sonucuna varmaya elverişli bir dayanak oluşturur.²⁹⁶

Ahlak toplumsal yaşamın bir gereği olarak insana verilen hür irade ile iyiyi seçebilmesinin sistemi ve yöntemidir. Toplumsal doğal yaşamdan ayrı bir bireysel yaşam, insan ahlakının gelişmesini engeller. Çünkü ahlak toplumsal doğal yaşam düzeninin doğal kanunudur. Ahlak toplum yaşamı için ana damar olmasına rağmen, teknoloji ve bilimdeki gelişmelerin uzağında ihmal edilen bilim dalı olarak geri kalır. Bunun sonucu olarak, teknolojideki gelişmesinin hızı karşısında ahlaken çöküntü söz konusudur.

Demokrasi ve ahlak, politika ve ekonomi alanına giren her türlü kurum ve kuruluşun insanın olgunlaşmasına katkısıdır. Politika ve hukukun ekonomik çıkar ile iç içeliği günümüzün durumunu sergiler.²⁹⁷ Ahlakın geri planda kalmasının nedeni yine eğitimin de bu iki kurumca şekillenmesidir. Böyle olunca, eğitim ve öğretim, toplumdan kopuk yapı sergiler ve eğitim okul faaliyeti olarak görülür. Bunun tersi, eğer okul topluma yön verecekse toplumdaki durumu eleştirebilecek yapıda okul toplum birlikteliğini gerektirir. Bu olmazsa paranın yönettiği bir toplumsal yaşamda ahlak geriler.²⁹⁸

²⁹⁶ Mesela; Georgy Fernando Pappas, Dewey'in ahlak kavramı içinde demokrasiyi görür. İyi yaşama sanatı olarak ahlakı, Dewey'in felsefesinin temeli olarak görüp günlük deneyimlerle gelişmeyi de ahlakı ortasına koyan bir anlayış olarak demokrasi ahlaktan çıkan deneyimle gelişen bir sanat, yaşam felsefesidir. Pappas'a göre Dewey'in nasıl yaşamaya verdiği ahlaki felsefesindeki cevabın içinde demokrasi, akıllı ve estetikle birliktedir. Fakat demokrasi ahlaki karakterlerin oluşturulmasında sonraki deneyime yönelik açıklık içinde toplumsal yaşamın ahlaki boytundaki devamı olarak deneyim olarak görülür. Georgy Fernando Pappas, **John Dewey's Ethics; Democracy as Experience**, Indiana Press, 2008, s. 11, 78, 165, 211, 217, 220-221, 230, 234, 308.

²⁹⁷ Dewey, **Individualism Old and New**, s. 21.

²⁹⁸ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 318-319.

Yunanca²⁹⁹ alışkanlık anlamına gelen etik, Türkçe kullanımı olarak ahlak, insan davranışlarının başkalarında yaptığı etkiye göre güzel, kötü, yararlı, zararlı, çirkin gibi nitelenmesine yarayan bir bilim dalıdır. Ahlak, üzerinde her zaman çalışılması gereken, gelişmesi gereken bir bilim dalıdır. Ahlak, insan karakterini sergileyen yanılla ve insanın yapısını oluşturma yönüyle insan bilimiyle yakından ilişkilidir.

İnsanın karakterini davranışları sergiler. Bu davranışlar onun alışkanlıklarıdır. Bunlar, aile ve yakın çevresindeki kişi ve kurumların tepkisine göre yapabildiği seçimlerle oluşur. İnsan bilimi olan psikolojinin ve ahlakın birbirine yakınlığı, insanı tanıma ile başlar. Güçlünün zayıfı ezmesi, güçsüzün korunması ahlaki prensiple tezat oluşturduğundan insan toplumsal olarak ele alınır. Bundan sonra ahlakın toplumun diğer birimlerindeki ilişkisi ortaya çıkar. Mesela, Dewey ekonomik yaşamın doğal halinin, ahlakı içinde barındırdığını söyler.³⁰⁰

İnsanın doğal dürtülerine aklıyla yön vermesi hem Dewey'in oluşturmaya çalıştığı demokrasi, eğitim ve öğretimin hem de ahlakın birbiriyle ilişkisini gösterir. Bu yüzden, demokrasi ve ahlakın birbirini tamamlayan bir bütün olduğu görülür. Demokrasi, ahlaki olgunluğa yönelik toplumsal çalışmanın var olması demektir. Bu da demokrasinin bir yaşam şekli olarak ahlaki ideal olduğunu ortaya koyar. Ahlaki ideal olgunluk da kişinin nasıl davranması gerektiği yargılamasında bulunmasıdır.³⁰¹

²⁹⁹ Yunanlılar ahlak konusunda ve felsefesinde öncelik ederler. Bakınız: Alan Ryan, **John Dewey and High Tide of American Liberalism**, s. 98.

³⁰⁰ Dewey, **Early Works**, c. 1, s. 248.

³⁰¹ Gregory Fernando Pappas, Dewey'in demokrasi anlayışını, hayata bakış açısını ahlakla temmellendirir. Karakterlerin oluşmasına yönelik çaba içinde demokrasi toplumsal yaşama biçimidir. Ahlaki karakter içinde öğrenemeye yönelik açıklık ile karşıdakinin duygu ve düşüncelerine saygı, cesaret dikkati çekenlerdir. Gregory Fernando Pappas, **John Dewey's Ethics; Democracy As Experience**, s. 1,6-7, 209, 246, 254, 308; Deneyisel method ve ahkaki sorgulama ile toplumun gelişmesini sağlanabilir. Bakınız: Robert B. Talisse, **On Dewey**, Wadsworth, 2000, s. 73-74.

Ahlak konusunda insanın tanrı'dan bir parça olması ve bu yüzden değerli olduğunu gören dini anlayış vardır. Ayrıca, laik bakış açısıyla, ahlaki dinin dışında temellendirmeye çalışanlar da söz konusudur. Bunlar ahlaki dine dayandırmazlar. Temel alınan nokta iyi, kötü, görev gibi kavramlar veya kötü alışkanlıklar sahibi olmak, yapılan davranışın doğurduğu sonuca göre yargılayıp buna göre düşüncelerini geliştirirler. Dewey için insan tanrı'nın simgesi olarak değerlidir ve gelişmeye açık bir varlıktır. Daha sonraları dinden uzaklaşan Dewey'de deneyime yönelik bir bütünsel yaklaşımda bulunma görülür. Tartışılmaz kurallar yerine, prensipleri kabul etme gibi somut günlük yaşama inme düşüncesi vardır.

Ahlaki olarak insanın davranışlarını yargılamakta kullanılan ikili sistemi Dewey, bütüncü felsefesiyle birleştirmiştir. Bunlardan biri, insanın davranışlarını doğurdukları sonuca göre iyi ve kötü olarak niteler. Kant'ın da içinde olduğu diğer bir ikinci grup, insan davranışlarını ahlaki açıdan iyi ve kötü olarak nitelemeye bu davranışları yapmaya yönelten güdüye göre bir yargılama yapar.

Bazı davranışların güdülen amaçtan farklı sonuçlar doğurması ile bazı iyi güdüyle yapılan hareketlerin kötü sonuç vermesi durumunda hem amacın hem de sonucun göz önüne alınması gerekir. Bu yüzden ikili ayırım yerine amaç, güdü ve sonucun bir bütün olarak ele alınması gerekir. Böyle olunca, kendini düşünme sınırlı alanından başkalarını düşünme boyutuna ulaşabilen hem akıl hem de ahlaken insan karakterinin olgunluğuna ve güzelliğine varılmaya çalışılır.

Ahlak ve akıl demokratik toplum yapısı için kaçınılmazdır. Çünkü, ahlak ve akıl sayesinde hem başkalarının farklı görüşte olmasına karşın sabır ve hoşgörüyü dinleme alışkanlığı geliştirilebilir hem de sadece kendimizi düşünmeyip başkalarının da sorunlarına çözüm arayıp çözümde yardımcı olmak güdüsü öne çıkar. Böylece ekonomik eşitliğin sağlanmasına imkan verecek merhamet ve cömertlikte olunmaya çalışılabilir. Başkalarının

görüşlerine saygı ile kendimizi başkalarının yerine koyup başkalarının düşünce ve sorunlarını dinlemek ile cömertliğin kendi deneyimlerimizi paylaşarak başkalarının hem öğrenmesi hem de gelişmesine yardımcı olmayı içine alan ahlaki ideal toplum yapısı ile ideal ahlaki demokrasi birebir eşleşir.

Zayıfın korunması ahlak anlayışı, her türlü toplum kesimini içine alacak şekilde uygulandığında, huzurlu bir toplum hayatına varılır. Böylece toplumdaki birey ve üyeler arasındaki farklılıklar gelişmek için kullanılarak çok seslilik içinde bütünlük sağlanır. Farklılıklardan öğrenerek gelişme ve zenginleşme, bunlara kulak vermeyi ve paylaşabilmeyi gerektirir. Bundan sonra, insanlar sadece kendi menfaatleri peşinde koşmaktansa parayı toplum yararına kullanma yani herkesin kullanmasına veya en fazla ihtiyacı olanın kullanmasına öncelik verecek bir ahlak seviyesine ulaşma içinde olunmalıdırlar.

Karakterin toplumda pişmesi felsefi görüşü Dewey'de vardır. Bireyin farklı özellikleri toplumsal yaşamda oraya çıkar. Sadece iyi karakterdeki insanların, toplumun iyiliği ile sonuçlanacağı ihtimali yerine, iyiliğe yönelik kurumların hem insanların ahlaklı ve iyi karakterlerde olmasına yardım edeceği hem de toplumsal geniş alanlara etkisinin olacağı düşüncesiyle kurumsal çalışmayı teşvik eder. Fakat sonunda, birey toplum bütünleşmesinde, bireyin topluma olumlu etkisini en yüksek dereceye çıkarmak ister.

İnsan, hata yapan fakat akli sayesinde hatasından da öğrenip gelişebilen bir varlıktır. Günlük işlerinde aklını kullanıp ahlaki çözüm içeren hal ve hareketlerde bulunmalıdır. Bunun tersi, belli kalıpsal ahlak kuralları diyebileceğimiz; insanın takip edip aklını kullanmadığı davranışlarda bulunması hem insanın hem de ahlakın gelişmesini engeller. Bu yüzden ki demokrasinin ahlaki tanımında deneyime açık, bireysel ve akılsal gelişme

temel alınır. Bu yüzden, her sosyal kurumun her bireyin gelişmesine hizmet etmesi gerekir.³⁰²

Polikanın ahlakın içinde olduğunu söyleyen Dewey’de, devletin zayıf, küçükleri, yaşlıları, özel gereksinimi olan bireyleri koruması, insanların ulaşım ihtiyacını hem vasıta hem de yol yapımıyla gidermeye çalışması, üretimden satılan ürüne kadar hem üreticileri hem de tüketicileri koruyan bir anlayışta olması ve hukukta ekonomik olarak zayıf durumda olanı eşitler arası sözleşmeye göre kayırması ahlakın toplumsal yaşamı içindeki birkaç görünüm şeklidir. Aynı ahlaki anlayışta bir devletin bireysel özelliklere cevap verecek bir anlayış ile imkân sunması, sunulan imkânları geliştirmesinin başarılı olması, demokrasi ahlak birlikteliğinin bir gereğidir.

Demokraside bireysellik ve bireysel farklılıklara saygı eğitimde, düşünce ve ifade özgürlüğünde yer alır. Bu, insanların birbirini küçük görme, aşağılama veya kendini üstün görme gibi olumsuz niteliklerinin yerini olumlu ahlaki niteliklerin alması demektir. Devletin bireylerin özelliklerine göre imkânlar sunması insanların hem ahlaki hem de akıl, bilgi dağarcıklarının zenginliğini çalışması ahlak ile yaşamın hem doğal başlangıcı hem de doğal sonucudur.

Demokratik olmayan toplumlarda ise ahlaken çöküntü olan; kıskançlık, hırs, yalan söyleme, başkalarının işlerine karışma gibi nitelikler artar. Çünkü insanların farklı özellikler geliştirmesi toplumca engellenir. Bunun sonucu olarak devlet genel anlayışa göre baskıcıdır ve dar bakış açılı işlev görür. İnsanların doğuştan gelen akıl ve becerilerinin gelişmesi engellenir. Herkes bireysel çıkarlarını düşünmeye başladığında toplumsal yarar göz ardı edilir. Bir başka ifade ile ahlaken gelişme olmazsa insanlar arasında birbirini farklı görme, kendini üstün görme gibi hâller hem iletişimi hem de paylaşımı ve eğitimi olumsuz etkiler. İnsanlar toplum yararı yerine

³⁰² Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s. 147.

kendi çıkarı peşinde koşar. Bu bireysel ve toplumsal yararın eğitim ve öğretimde buluşmasını zorunlu kılar. Bu nedenle, eğitim ve öğretimin toplumun her kesimine yayılması ile Dewey'in ahlakın ve demokrasinin doğal sosyal yaşam biçimi birleşir.

Eşitliğin kâğıt üzerinde görülen ve toplumsal olarak yaşanmayan bir hal almaması için Dewey, deneyimi, bilimi ve aklı ahlakın içinde görür ve ahlakın gelişmesi gereken bilim olduğundan söz eder. Demokraside olduğu gibi sabit³⁰³ durma yerini ya geriye gitme ya da ilerleme şeklinde değişime dönüştüreceğinden³⁰⁴ gelişmenin devam etmesi için insanın aklı, deneyimi ve bilimi kullanarak ahlakın sunduğu iyiye yönelik devamlı çalışma içinde olmalıdır.

Bir sanat öğrenmek, bilgi sahibi olmak, kültürü hazmetmek gibi durumlar büyümenin bir parçası olurken, insanın gelişme ve büyümesinin sınır taşımaması, demokrasinin ve demokratik kurumların da sınırlandırılmaması ve gelişme göstermesiyle bir gider. Bu da başarının devamlı olduğu halde mutluluğun olduğu insan yapısının doğal gereğidir.³⁰⁵

İnsan karakterinin şekillenmesinde yaşanan toplumun tepkisi önemli bir yer teşkil eder. Bu yüzden kişisel ahlak yanında toplumsal ahlak birlikte ele alınmalıdır. Ahlakın bilimsel açıklanmasında Psikolojik ahlak, insandaki iyi kötü kavramları ile vicdan boyutlu incelemede bulunur. Toplumsal ahlak daha çok hukukla ilgili bir görünüm sergiler.³⁰⁶

Devletin hem kendi içindeki iş dağıtımı, kamu çalışanı ve devletin halkla ilişkisini içine alan bir politika ahlakı gibi ahlakın, demokraside olduğu

³⁰³Demokrasi sabit bir kavram ve sistem değildir ve böyle olduğunu sanmak yanlıştır. Bakınız: Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 182.

³⁰⁴Sosyal yapı gibi demokrasi ileri gitmiyorsa geriye gidiyor demektir. Bakınız: Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 182; John Dewey, **Problems of Men**, s. 60.

³⁰⁵ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s. 146, 143.

³⁰⁶ Bunu Dewey ahlakın bilimsel olarak açıklanmasında daha güzel şekilde dile getirir. Bakınız: Dewey, **Middle Works**, c. 3, s.42.

gibi bilimsel ayrımı mümkündür. Böyle bir ayrım hem ahlakın durum ve koşullara göre mantıksal bir kararın sonuçlarına göre değerlendirilip ele alınmasına yardımcı olurken ahlakın gelişmesine de yardımcı olur. Böylece de ahlakın bir davranışın doğurduğu sonuçlara göre iyi ve kötü yargılaması uygun olabilir.

Demokrasinin aile ile başlaması ve okulda devam etmesi idealdir. Çünkü kişinin otoriteye boyun eğme, sorgulama alışkanlığını kazanması gerekir.³⁰⁷ Fakat ailesinde bu imkânı bulamayanların öğrenmesi ile eşitliğin sağlanmasına katkısı olan eğitim ve öğretim ile öğrencilerin okuyup yazmayı öğrendikleri gibi ahlakı da öğrenmeleri gerekir.

Ahlak derslerinin insanın dürtü ve güdüleriyle, alışkanlıklarıyla hareket eden doğal insan yapısı yani psikoloji ile birlikte ele alınması gerçeğe uygundur ve olumlu sonuçlar alınmasına yardımcı olur. Böyle olunca, kişi dürtüsünü ahlaken aklıyla yönlendirebilir. Cömertlik, doğru sözlülük, yardımseverlik, hoşgörü ve cesaret gibi genel ahlaki prensipler yanında olay kesitlerini içeren örneklerle duruma göre ahlaki çözüm bulma veya hal ve harekette bulunma ahlak derslerinin içeriğini oluşturmalıdır. Cevabın verilip ezberleme yapıp aklın ve deneyimin kullanılmadığı bir ahlaki öğretim Dewey'in eğitim ve öğretim felsefinin içinde yer almaz. Genel ahlaki prensiplerini akıllarını kullanarak durum ve koşullara göre uygulamaları amaç edinilir. Bu deneyim açık eğitim ve öğretimle paraleldir. Bu öğrencilerin yaşayarak öğrenme ile ahlaki düşünmeyi bir zihin alışkanlığı haline getirmeleri istenendir.

Ahlak eğitimde örnekleyerek ve düşünerek önemlidir. Bunun yanında ahlak ve demokrasinin ana noktasını bireysel çokarla toplumsal çıkarın uyuşmasına yönelik çalışma oluşturur. Bu kişisel özelliklere önem vermekle başlar. Bu özelliklerin toplum yararına kullanılacak şekilde gelişimiyle devam

³⁰⁷ Dewey, **Freedom and Culture**, s. 128.

eder. Bundan sonraki aşamada, toplumsal sorunların dile getirilmesi ve bunlara çözüm önerileri sorgulanır. Bu halin sonucu ahlaki eğitim ve öğretim sağlanır. Bu eğitim ve öğretimin sonucu, birey toplumun bir parçası olarak demokrasinin ve başka bir deyişle ahlakın toplumda uygulanmasına katkıda bulunur. Bu döngü, demokrasinin eğitim ve öğretimle doğal olarak sağlanmasıdır.

Ahlaksal olarak en önemli nokta olan başkalarını kendimize nasıl davranılmasını istiyorsak, öyle bir muameleye tabi tutulmamız oluşturur. Toplumun küçük bir örneği olan okulda eğitim ve öğretim, öğrencinin topluma katkıda bulunmasına yönelik şekillenir. Bu da toplumun bütününe içine alan kamu yararı, hem eleştiri hem de aktif katılımcı olarak farklılığın işbirliğine dönüştürmesi gibi yöntemlerle sağlanmaya çalışılır.

İnsanların kendilerini başkalarının yerine koyabilme ahlaki olgunluğu, farklılıklara açık olmayı, hoşgörüyü ve daha birçok iyi davranışı getirir. Bu yüzden ki demokrasi farklılıklara açık ve teşvik edici bir yaşam şeklidir. İnsanın hem aklen hem de ahlaken olgunlaşmasına imkân tanır.³⁰⁸

İnsanın ahlaki olarak olgunluğa ulaştığı aşama, her bireyin iyiliğine çalıştığı aşamadır.³⁰⁹ Bu da ahlak alanındaki çalışmanın olmasını demokrasi gibi gerektirmektedir. Bu insan doğasının ahlakla birlikte ele alınması, insan ilişkilerinde ahlakın ekonomi, hukuk, tarih gibi bilimlerle birlikte olması demektir. Mesela, tarihten bir ders alarak günlük sorunların çözümü mümkün olabilecektir. Böylece devamlı büyüyen doğa, insan ve toplum bilgisinin ahlak alanında da uygulama imkânı bulabilecektir.³¹⁰

³⁰⁸Dewey, **Ethics**, (Erişim)

<http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n407/mode/2up>, 17.02.2011, s. 388.

³⁰⁹Dewey, **Ethics**, (Erişim)

<http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n407/mode/2up>, 17.02.2011, s. 66.

³¹⁰ Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 12-13.

XIII. DEMOKRASİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Henüz doğmamış bir çocuk dahi politikada alınan kararlardan etkilenmektedir. Aynı şekilde, devletlerin uluslararası alandaki faaliyetleri ulusal ve uluslararası etkiye sahiptir. Bu daha çok kendisini yapılan uluslararası anlaşmalar ve bunların doğurduğu hukusal sonuçlarda gösterir. Bu, insanın dünyayı kapsayan bir insan ilişkileri ağının içinde olmasının sonucudur. Bu durum her halde demokrasinin insana değer vermesi ve eşitlik gibi demokratik kriterlerin uygulanmasını gerektirir. Dewey’ce de bir devletteki geri kalmışlık veya gelişmenin diğer devletlere aynı yönde yansıyan etkisi, uluslararası ilişkilerin bir zorunluluk olduğunu gösterir.³¹¹

Demokrasinin ulusal ve uluslararası alandaki yöntemi aynıdır. Bir sorun varsa bu diyalog yöntemiyle çözülmeye çalışılır. Bu, sorunla ilgisi olan her kesime söz hakkı verilmesini gerekir. Bu demokrasinin diyalogla her kesimin düşüncelerini ortaya koyması ve ikna yönteminin uygulanmasıdır. Bunun tersi, "eğer masada değilsen, masadakon uşulansın" uygulaması demokratik olmaz. Amerika demokrasisi ve bağımsızlık savaşı da tam böyle bir davranışın tezatı olarak başlamıştır. Ne yazık ki uluslararası alan hala daha demokrasi dışıdır ve bu devletlerin kendi iç demokrasilerini de etkilemektedir.³¹²

Ahlaki alanda her insanı içine alacak bir 'iyilik', herkesin iyiliği kavramı uluslararası alanda uygulanmasını bulamayacak bir haldedir. Bu alan, daha çok savaş, düşmanlık gibi kavramları içeren yaklaşım ilişkilerini sergiler. İnsanların birbirlerinden habersiz yaşadığı eski zamanlarda devletlerin birbirinden etkileşimi kısıtlıyken şu an bu etkileşim çok fazladır. Bu da

³¹¹ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s. 159.

³¹² Dewey, **Middle Works**, s. 12, (Erişim)

<http://books.google.sh/books?id=T6TJs5T0rfoC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=true>, 18.04.2, s. 3.

devletlerin birbirine bağımlılığının işbirliğine dönüştürüldüğü ahlaki gelişmenin uluslararası alanda düzenlenmesini gerektirir. Buna yönelik ilk adım da savaşın yasaklanmasıdır.³¹³

Ulus devletlerin yoğunluk ve yaygınlık gösterdiği zaman diliminde Hitler örneğiyle bu akımın yıkıcı tarafı gözler önüne serilir. Devletler ülkelerin bir birinden ayrı olmayıp iç içe geçmiş bir topluluklar bütünü olduğunu görmelidir. Ancak bu yönde gelişme olursa insanların kaynaşması, birbirinden öğrenmesi ve demokrasinin getireceği özgürlük yolunda ilerleme olabilir. Böylece demokrasinin kardeşlik, eşitlik ve özgürlük kriterleriyle uyuşan uluslararası bir alan oluşturulması sağlanabilir. Yoksa, Hitler örneğinden bir ders alınmamış olur. Yoksa demokratik olmayan bir uluslararası uygulamada bunun başka şekillerde de olsa tekrarıyla karşılaşmak mümkündür.³¹⁴

Uluslararası alanda, devletlerin milliyetçiliği öne çıkaran tutum sergilemeleri Hitler örneğinin devamı olarak görülmelidir. Çünkü bu durum birbirini sevmemek, düşman olmak gibi kötü durumları beraberinde getiriyor. Bunun da nedeni, ulus devlet altında yapılanın hoş görülüp sorgulanmaması, politikadaki hataların sorumsuzca üstü kapalı geçilmesi, güçlünün hakları belirleyen bir duruma gelmesidir.³¹⁵ Aslında bu eşitliğin olmadığı yerde bir kesimin dikta etmesi, kural koyması ve keyfince bunları değiştirmesinin bir halidir.

İnsanların toplum halinde yaşaması sonucunda oluşan devlet kuramı hala daha devletlerin hem ülkesel hem de uluslararası alanda en güçlü süjesidir. Bu yaygın teşkilatlanma yapısı ve söz söyleme hakkıyla sergilenir. Ülkesel temelde topluma şekil veren devlet kural koyma ve bunları uygulama gücüne sahiptir. Devletin bu görev ve yetkileriyle kıyaslanabilecek

³¹³Dewey, **Middle Works**, c. 15, s. 53, 59-60, 63.

³¹⁴Dewey, **Early Works**, c. 1, s. 227-249.

³¹⁵ Dewey **Later Works**, c. 3, s. 156-157.

uluslararası alanda faaliyette bulunan bir kuruluş söz konusu değildir. Uluslararası alanda ekonomi, eğitim ve öğretim gibi konulara yönelik bir teşkilatlanma mevcut değildir. Bu uluslararası alanda ahlakın ve demokrasinin olmamasını doğuruyor. Mesela, adam öldürmek suçtur ve cezası vardır, bunun uluslararası alandaki şekli savaştır ve savaş bir suçtur

Dewey, hala daha diplomasi yoluyla sürdürülen bir uluslararası ilişkiler alanını eski, demokratik olmayan sistemin devamı olarak görür.³¹⁶ Çünkü demokrasideki eşitlik, insanların ayrıma tabi tutulmasını ve bir gruba öncelik tanınmasını kabul edemez. Bir insan örneğinden bir ülke ve sonra uluslararası alan karşılaştırması yapan Dewey, demokrasinin hem ülkesel hem de uluslararası alanda demokratik eğitimin yaygınlaşması ile mümkün olacağına inanır. Her iki alanda da ekonomik eşitsizliğin, her türlü ayrımcılığın karşısında bir olmakla gerçek demokrasinin olabileceğini görür. Bu yüzden de sadece mesela Amerika'da demokrasi olsun yeter, bu demokrasi için yeterlidir mantığı yanlıştır.³¹⁷ Demokrasinin eşitlik, kardeşlik ve özgürlük kaynağı uluslararası alana yayılmak zorundadır. Buna başlangıç da savaşın medeniyetle bağdaşmadığını görmektir. İkinci dünya savaşı da sona ermiştir ve Dewey, savaşın istenileni getirmeyen, baskı, kaba, insanlık dışı yöntem olduğunu söylediğiyle daha güçlü savaş karşıtı olur.³¹⁸

Toplum halinde iç içe yaşıyor olmamız her zaman birbirimizden etkilenmeyi getirdiğinden, demokrasi aslında uluslararası alanda olmayınca tam olgunluğa ulaşamaz. Ayrıca, uluslararası alanın bir toplum halinde

³¹⁶ Dewey, **Middle Works**, c. 11, s. 132. Ayrıca, diplomatların, baskın grubun çıkarlarını koruması uluslararası ilişkileri de iş adamlarının oyun alanına döndürür. Bakınız: Dewey, **Middle Works**, c. 11, s. 133; Dewey, uluslararası diplomasiyi kullanıldığını demokrasi dışı, güç ve çıkarla bağlı bir uygulama olarak görür. Bakınız: Dewey, **Middle Works**, c. 12, <http://books.google.sh/books?id=T6TJs5T0rfoC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=true>, Nisan 2012, s. 7.

³¹⁷ Amerikan demokrasisinin gelişmesine ekonomik ve politik olarak yaklaşan Dewey, bunun uluslararası alana aynı şekilde yayılması gerekliliğini görür. Bakınız: Jay Martin, **The Education of John Dewey**, s. 407, 465.

³¹⁸ Dewey, **Later Works**, s. 15, 171.

olmasına rağmen kamu halinde yönetici kurumunun olmaması nedeniyle, devlet teşkilatlanması bir etkileyici yapı göstermez.³¹⁹

Nasıl öllkesel alanda demokrasinin sadece politika alanına mahsus olmadığını görüyorsak uluslararası alanda da çok fonksiyonlu bir teşkilatlanma olmalıdır. Mesela, göç, ticaret gibi alanları içine alacak şekilde, federal devlette olduğu gibi. Böylece öllkesel ve uluslararası alanda insanlararası diyalogu, işbirliğini ve barış ortamını sağlayacak demokratik yaşam amacı sağlanabilir. Bu yöndeki bir çalışmaya UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü), sorunların konuşarak, araştırarak akıl yöntemiyle çözümüne sembolik de olsa bir örnek gösterilebilir. Fakat uluslararası alandaki asıl yapıcı faaliyette bulunacak olanlar, dünya sorunlarına yol açanlardır.³²⁰

XIV. DEMOKRASİ VE EĞİTİM VE ÖĞRETİM

İnsan doğal yapısı gereği³²¹ başkalarının gözetiminde yaşadığı bebeklik ve çocukluk çağından başlayarak hep öğrenerek topluma katılabilecek hale gelir. İlk zamanlardaki öğrenme hızı da dikkate alındığında öğrenmenin asıl olarak ailede başladığı görülür. Çünkü ilk üç yılda insanoğlunun öğrenme hızı çok yüksektir. Bu yüzden Dewey'in okul eğitiminde ailede öğrenilen ile kişinin özel ilgi alanının, kabiliyetlerinin bulunup gelişmesine imkân sunma yer alır. Ayrıca, bu eğitim ve öğretimde toplumsal yaşamın gerçekleri çözüm bulma yöntemiyle ahlakla bütünleşip

³¹⁹ Dewey, **Later Works**, s.15, 204.

³²⁰ Dewey, **Later Works**, s.16, 399, 402, 405.

³²¹ İnsan olmak, öğrenmek demektir. Bakınız: Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 154.

işbirliği halinde devam etmelidir. Çünkü asıl amaç, insan öğrenen bir varlık olarak, kendisini, yeteneklerini geliştirme, aklını ve imkânlarını kullanarak, ahlaki olgunluğa erişmesidir.³²²

Bilimsel icatlarda görülen, özel ilgi ve yeteneklerin geliştirilmesinin sonucu elde edilen başarıdır. Bilim, özgürlük içinde, gerekli ortamın sağlanması halinde gelişebilir. Bu yüzdendir ki kişisel istek ve kabiliyetin teşvik edilmesi ile bunun topluma yararlı sonuca dönüştürülmesi, demokrasi ve eğitimin hedefidir. Eğitim ve öğretim demokrasinin koruyucusu ve sağlayıcısı olduğundan devamlı gelişme içinde olmalıdır.³²³

İnsan kısıtlı düşünüp, acele harekette bulunur. İnsanın sadece kendi nefesine göre hareket edip kendini düşünen dar görüş açısından hem uzun vadeli çözüm getirecek hem de geniş ilgi alanlarını içinde barındıracak düşünme yeteneğini kazanması eğitim ve öğretimdeki amaçtır. Bunda bilimsel yöntem kullanılır.

Dewey'in eğitim ve öğretimle ilgili yazdıklarında dikkati çeken üç nokta önemlidir. Bunlar kısaca: ahlak, yargılama yapabilmek ve bilimsel yöntemin uygulanmasıdır. Bilimsel yöntem, psikolojinin kişisel özelliklerin dikkate alınması yanında yargılama için gerekli neden ve sonuç metodunun uygulanması şeklinde geniş anlaşılmalıdır. Mesela okulda ahlak, hem kişisel özelliklerin hem de toplumsal özelliklerin dikkate alınmasını gerektirir. Bunun geniş haline karakterde de dâhildir. Böylece, ahlakın içine, kendisini başkasının yerine koyabilen, öğrenmeye ve değişikliğe açık özelliklerin dikkate alınması girer.³²⁴

³²²Dewey, **Democracy and Education**, s. 110.

³²³Dewey, *Later Works*, c.12,

http://books.google.com.vc/books?id=pb0N4SgQGLQC&pg=PA181&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q=democracy%20&f=false, (7.4.2012),s.183.

³²⁴ Dewey, *Early Works*, s.5, s. 62-80.

İnsan deneyimince düşünür. Deneyerek doğruyu bulma ve bilme,³²⁵ onun kalıplaşmış düşüncelere bağlı kalmasını engeller. Bu yüzden düşünce alışkanlığı ile ahlak, eğitimin ayrılmaz parçalarıdır. Bunda okulun topluma yön vermesi ana yapıyı oluşturur. Düşünce, duygu ve hareket birlikteliği³²⁶ ile yapılan planlarla,³²⁷ eskimiş kurumların değişmesi eğitim ve öğretimden gelen aydınlanmayla doğal olarak sağlanmış olur.³²⁸ Bu eski alışkanlıkların şartlara ve gelişmelere ayak uydurması³²⁹ ile eskiden, tarihten gelenin yeni duruma uygunluğu ölçüsünde alınması demektir.³³⁰

Başkalarının yerine kendimizi koymamız hem hayal gücümüzün, hem bilgimizin güçlü olmasını gerektirir. Eğitim ve öğretim bunu hem teorik hem de pratik olarak bir bütünlükte sağlamayı amaçlar. Sanat ve bilim ile aklın ve hayal gücünün kullanımı ile bilgi depolama değil yargılama yapabilme amaçlanır. Sorgulama, doğru kabul edilen fikirlere tercih edilir. Bu, Dewey'in bütüncü ve pragmatist felsefesinin eğitim ve öğretimdeki görünümüdür.

Eğitim ve öğretim yapısıyla bir toplumun ve onu oluşturan bireylerin davranışlarını anlamak mümkündür. Çünkü bireyler okulda öğrendiklerini toplumsal hayatta sergilerler. Bu yüzden bir ülkenin durumu onun eğitim ve öğretiminin nasıl olduğuyla yakından ilgilidir ve nasıl bir toplum isteniyorsa eğitim ve öğretimin ona göre şekillenmesi gerekir.³³¹ Rus psikologunun sorduğu: “Bir çocuğun ne olmasını istiyorsunuz?” sorusunu Dewey: “Bir eğitim ve öğretimden neyi hedefliyorsunuz?” şeklinde Türkiye’ye ki okulları

³²⁵ Dewey, **Liberalism and Social Action**, s. 78.

³²⁶ Dewey, **Liberalism and Social Action**, s. 51.

³²⁷ Dewey, **Liberalism and Social Action**, s.54.

³²⁸ Dewey, **Liberalism and Social Action**, s. 61.

³²⁹ Dewey, **Liberalism and Social Action**, s. 50.

³³⁰ Dewey, **Liberalism and Social Action**, s. 74.

³³¹ Dewey, **Democracy and Education**, s. 112.

ziyaret ettikten sonra hazırladığı raporda sorar.³³² Çünkü insan öğrenen bir varlıktır ve ne öğrenirse onu sergiler.³³³

Dewey için eğitim ve öğretim, demokratik olmalıdır. Eskilerin tekrar edilip durduğu,³³⁴ öğrencilerin iki, iki daha kaç eder diye ezberleme yöntemi ile bir kova misali³³⁵ bilgilerle doldurulduğu, ezberleme yönteminin uygulandığı durumda, öğrencilerin sınavdaki sorulara yönelik düşünmesi hepten bir kenara itilir. Çünkü bu halde okul ile sosyal hayat birbirinden ayrılır ve okul toplumu takip eder.

Demokratik eğitim, demokrasiden beklenen amaca yönelik olmalıdır. Demokrasi bir yaşam biçimi olarak ailede başlar, okul ve diğer sosyal yaşam şekillerini içine alarak devam eder ve kişisel özelliklerin değerlendirilip topluma yararlı olarak geri dönüşümüne çalışır.³³⁶ Bireysel özellikler önemlidir ve bunlar toplum yararına dönüştürülür. Bu yüzden okul demokrasinin aynasıdır ve topluma yön vericidir.

Dewey, öğretimden bilgilerin öğrenilmesini, depolanmasını ve unutulmasını kastetmez.³³⁷ Çünkü bilgi gereklidir fakat bu bilginin akıllıca kullanılması için bilginin anlaşılması bunun yaratıcılığa dönüşebilmesi gerektiğini söyler.³³⁸ Bu olduğu zaman, sosyal durumdan haberdar olan bireylerin topluma yön vermesi sağlanmış olur ki eğitim ve öğretimdeki amacın demokrasi olması yerine getirilmiş olur. Anlamak, pratik ve teorinin

³³² John Dewey, **Report**, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Test ve Araştırma Bürosu, Ankara 1960, s. 1. Bu rapordaki Dewey'in okulla toplumun birleştirilmesi ile çeşitliliğe imkân verilmesi gibi önerilerde bulunur.

³³³ John Dewey, **The Living Thoughts of Jefferson**, s. 167.

³³⁴ Bu aklın kullanılmayıp, takip etme alışkanlığına yol açar. Bakınız: John Dewey, **The Child and Curriculum and The School and Society**, Introduction by Leonard Carmichael, Phoenix Books, The University of Chicago Press, 1943, s. 32.

³³⁵ Kova misalini Alan Ryan, Dewey'in eğitim ve öğretim felsefesini açıklamakta kullanır ki bu benzetmesi çok yerindedir. Bakınız: Alan Ryan, **John Dewey and The High Tide of American Liberalism**, s. 63.

³³⁶ Dewey, **Democracy and Education**, s. 142.

³³⁷ Dewey, **The Child and Curriculum and The School and Society**, s. 149.

³³⁸ Dewey, **The Child and Curriculum and The School and Society**, s. 118; Dewey, **Education Today**, s. 42.

bütünlüğünü gerektirdiğinden, eğitim ve öğretimin bu ikisini kullanması gerekir. Bu tarih, ekonomi, gibi derslerle yüklü bir ders müfredatı demek değildir. Bunların toplumdaki ilişkisi, hayatın nasıl cereyan ettiğinin ortaya konulması, anlaşılması şeklinde olmalıdır. Bu da bilimin, teknolojik gelişmelerin toplumsal hayata etkisini anlamak şeklinde olmalıdır.³³⁹

Demokrasinin her kesimi içine alan evrensel yapısı, okulda öğrenci, öğretmen ve diğer görevli personelin ayrı ayrı düşünülmesini gerektirir.³⁴⁰ Okul ve sosyal yaşam bir bütünün parçaları olarak ilişki içindedir.³⁴¹ Bu pratiğin demokratik toplumda demokrasiye katkısı olacak okul sonrası hayatın bütünleşmesi ile kişisel özelliklere göre toplumda yer alma ve bütün insanlığa yönelik çalışmayı içerecek şekilde yayılır.³⁴²

Okul hayatının olmadığı eski toplumlarda, çocuklar aile ve yakın çevredeki büyüklerin öğrettikleriyle sosyal hayata atılırlar. Çocuklar sosyal hayatın tam içindedirler. Çünkü tarlada, bağda bahçede ailelerinin çalışmalarına kendi güçleriyle, küçük de olsa bir katkıda bulunarak, yaparak öğrenirler.

Toplumdaki medeniyet seviyesinin ilerlemesiyle iş bölümü ve uzmanlaşma başlar. Böylece toplumdaki iş ve görev sayısı artınca çocuğun ailesinden öğrendikleri yetersiz kalır. Bu durumda, bu iş kollarında çalışabilmek ve sosyal hayata katılabilmek için okullar kurularak eğitimle görevli öğretmenler, çocuklara eğitim ve öğretim vermek konusunda görevlendirilir.³⁴³

³³⁹ Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 183-187.

³⁴⁰ Dewey buna, iş hayatı, insanın yemek, araştırma yapma gibi normal günlük yaşam boyutunu ekler. Bakınız: Dewey, **The Child and Curriculum and The School and Society**, s. 73, 81,87. Bu kitap birkaç dile çevrilmiş ünlü bir eserdir. Bu eser gibi Dewey'in eğitim ve öğretimle ilgili eserlerinin dile getirmek istediği bu kısımda topluyoruz

³⁴¹ Dewey, **Education Today**, s. 91.

³⁴² Dewey, **Democracy and Education**, s. 101-102, 111-112-113, 115.

³⁴³ Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 113.

Şu an da yaşadığımız çağda eğitim ve öğretimin önemi de karmaşık ve iç içe geçmiş toplum yapısının bir gereğidir. Bilim, teknoloji ve buna bağlı olarak devlet ve daha birçok kurumsal gelişme, medeniyet, toplum ve eğitim ve öğretimin birbiriyle yakından ilişkisini ortaya koyar. İş kollarıyla ihtiyaçlara göre eğitim ve öğretimin yapılanması yaşanan medeniyeti sergiler.

Bilimin olmadığı devirlerde okuma ve yazma bilmek, büyük bir yetenek olarak kabul edilirdi.³⁴⁴ Bilim ve insanların düşünme alışkanlıkları medeniyetle gelişince, eğitim ve öğretim de bu gelişmeyi izler. Dewey'in okulun toplumsal yaşamdaki okulun yeri açıklamaları hatırlanınca, günümüzdeki teknoloji ve ekonomik dünyasındaki gelişimle eğitim ve öğretimin buna ayak uyduracak olmasının önemi fark edilir.

Demokratik olmayan toplumlar ile demokratik olan toplumlar arasındaki fark da bu cep telefonlarındaki gelişmeyi gösterir. Yani herkesin bir tutularak doğal karakter farklılıkları dikkate alınmadan bir insan tipi muamelesi gördüğü demokratik olmayan toplum yapısı ile her insanın farklılıklarına inebilecek ve bunları geliştirebilecek inceliği sergileyen demokratik toplum yapısı.

İnsanı tanımanın bize sağlayacağı kolaylıklardan biri, belki de en önemlisi onu nasıl yetiştirmek ve eğitmek olduğudur. İnsanların bir problemle karşılaştıklarında ona karşı bir çözüm aramaları ile düşünme yetenekleri devreye girer.³⁴⁵ Bu sorun başkasının yönelttiği bir soru olabileceği gibi her türlü ailevi, sosyal, kültürel bir sorun da olabilir. Hatta sorunla ilgili düşünmeye başlayan beynin bu çalışma özelliği küçük ve büyük ayrımı

³⁴⁴ Dewey, **Education Today**, s. 20.

³⁴⁵ Düşünmekle demokrasi başlar ve devam eder. Dewey'in felsefesinde insan hayatında problemlerin olması doğal bir durumdur. Bu yüzden düşünmeye aktif olarak yardımcılık her kurumun yapması gereken bir durumdur. Otorite baskısı gibi her hangi bir durumun kişilerin düşünmeden kabulü, uyma gibi durumlardan olabildiğince kaçınılması gerekir. Bakınız: John Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s. 117-118.

olmadan herkeste her zaman cereyan eden genel bir durumdur. Bu durum eğitim ve öğretimde teori ve pratikle beraber dikkate alınır.

Bu yüzden ders verme sistemi olarak soruların ve bunlara yönelik hazır cevabın verilip bunun yazılısına tabi olmak ders kitaplarını ezberleyip sınava tabi olmaktan pek farklı olmadığından önerilmez. Bunun yerine, sorularla öğrencilerin düşünme yeteneklerini geliştirme amacına ulaşılmalıdır. Aslında eğitim ve öğretimin amacı düşünme alışkanlığı olan ahlaklı bireyler yetiştirmektir.³⁴⁶

Örnekte gördüğümüz gibi teknolojideki gelişme nasıl düşüncenin gelişme zenginliğinin ürünü ise bilimdeki gelişme ile eğitim ve öğretimin daima gelişme içinde olması demokratik gelişme için zorunluluktur. Bu yüzden, eski öğretim yerine eğitim ve öğretimin bilim ve teknoloji ile bireysel ihtiyaç, özellikler ile ilgi alanlarını tatmin edebilecek geniş yelpazede gelişmesi gerekir. Bu öğretim metodunun, ders programı gibi alanlar ile öğretmen ve öğrenci ayrı ayrı dikkate alınarak geliştirilmesi gerekir. Buna ek olarak okul, eğitim ve öğretim ile toplum hayatının durumu gelişmeye ve yön vermeye yönelik olarak yayılmalıdır.

Demokrasinin dayanak olarak aldığı kurum, eğitim ve öğretimdir. Bu bireylerdeki düşünme yeteneğini geliştirmekle başlar. İnsanların alışkanlıktan çok, düşünerek hareket etmeleri, özgürlük içinde kişilik sahibi bireyler olarak demokrasiye ve topluma katkıda bulunmalarına çalışılır. Özgürlük, kişisel özelliklerin gelişmesine yönelik imkânların olmasını gerektirir. Dewey, ekonomik şartların buna imkân vermemesini demokrasi için zararlı görür. Çünkü ekonomik zorunluluklar, otorite gibi kişiyi düşünmeden boyun eğmeye götürür.³⁴⁷

³⁴⁶ İnsanın doğal yaşama ahlak ile üstünlük göstermesi demokrasi ile eğitim ve öğretimin çekirdek kısmıdır.

³⁴⁷Dewey, **Democracy and Education**, s. 160.

Demokrasi özgürlüğe önem verir ve özgürlüğü amaçlar.³⁴⁸ Özgürlük demek, zihinsel olarak hür olabilmektir. Düşünme özgürlüğünün doğal olduğunu bilenler ve düşünenler için buna değinmeye bile gerek yoktur. Çünkü düşünme zihinsel olarak otomatik olur. Gerçekte düşünme özgürlüğü, bunun gelişmesini içine alır. Düşünme, insanların toplumdaki kalıpsal düşüncelerden kuşku duyarak sorgulama yapabilmelerini ve araştırmayla doğruya varmayı içerir ki bu bilimin gelişmesini sağlamıştır. Düşünme yeteneği, okula gidip üniversiteyi bitirmekten daha fazlasıdır. Eğitim ve öğretim sahibi olmanın, okula gitmekten farklı şeyler olduğunu ortaya koyan bu düşünme yeteneği, bilimsel gelişmelerle her yönden pekiştirilerek geliştirilmelidir.

Şöyle ki, insan düşünen bir varlıktır. Gerçek düşünce bir sorunla karşılaşınca başlar ve neden ve sonuca yönelik bir sorgulama sistemi olarak devam eder. Yoksa, insan hareketlerinin büyük bir bölümü otomatik yapılır ve düşünme gerektirmez. İnsanlar düşünmeye çaba harcamadan alışageleni sürdürme yanlısıdır. Bu yüzden Dewey, yaparak, deneyerek, yaşayarak ve böylece düşünerek öğrenmeyi savunur.³⁴⁹

Düşünme gücü her gün okula gitmekten fazlasını gerektirir. Bütün bilgi, doğadan ve sosyal yaşamdan kaynaklandığından, okulun bunları içermesi gerekir.³⁵⁰ Düşünmenin gelişmesi için laboratuvarlar, sorguya yönelik, problemin ortaya konulup çözüm olanaklarının araştırıldığı, seçeneklerin sunulduğu bir yöntem kullanılmalıdır. Bu bilimsel metot ile ortaklaşa çalışma içinde olarak ilginin geliştirilmesini içermelidir.

³⁴⁸ Jefferson'a göre, insanların düşünme yapılarının farklı olması, onların özgür olmasını gerektirir. Yoksa sadece bir kişinin düşünce sistem yapısının alınıp uygulanması adalete ve doğal insan yapısına aykırı olur. Stoa Persons, **American Minds**, s. 144.

³⁴⁹ Aktif ve devamlı öğrenmenin içine giren düşünerek ve deneyerek öğrenme, olaylar arasında ilişki kurarak çözümler bulmaya yönelik bir yaklaşım uygulanır. Bireysel ve toplumsal gelişme ile birliktelik eğitim ve öğretimle başlar. Bakınız: (Erişim) <http://education.stateuniversity.com/pages/1914/Dewey-John-1859-1952.html>, Nisan 2012.

³⁵⁰ Dewey, **The Child and Curriculum and The School and Society**, s. 91.

Düşünme sayesinde, doğruyu bulmaya yönelik kurgu ile yeni doğruların bulunması sağlanır. Böylece toplumsal alışkanlıklar ile kalıplaşmış fikirlerin ötesine geçilebilir. Bu bizi kararları, toplumsal alışkanlıkları sorgulamadan uygulama yerine, tercihler yapıp toplumsal yararlı kararlar alabilmeye götürür. Kabul edilen bir doğruyu onaylamak veya reddetmek denemekle olur. Bu kendi fikrimizin oluşmasını ve kendimizce yorum yapabilecek karakter sahibi birey olmamızı kolaylaştırır. Karakterlerimizin gelişimi, ilgi ve yeteneğe yönelik çalışmayla başlar. Bu toplumsal yarara yönelik karar alımının, kişilerin birbirine saygı gösterdiği bir ortamda, bilgi alışverişi, farklı deneyimlerin paylaşımı şeklinde devam eder.

Toplumdaki aksaklıklar dile getirilerek bunlara yönelik çözümler düşünülmüş olarak sunulur. Ayrıca, her kesimin ayrı sorunları olacağı için öğrenimde bölgesel sorunlara çözüm olacak farklılıklar gözönüne alınmalıdır. Toplumsal sorunlara çözümler, okulun toplumu temsil eden bir örneği olarak teşkilatlanmasında daha rahat dile getirilir. Dewey toplum ve okul bütünlüğünü, okulu küçük bir toplum olarak ve toplumu temsil etmesinde görür. Karmaşık gerçek toplumda yer almaya gücü olmayan küçük için okul, toplumu temsil eden bir laboratuvar şeklinde olmalıdır.³⁵¹

Dewey'in ilköğretim eğitime yönelik yazdığı , 'Okul ve Toplum' adlı kitabında da tarif etmeye çalıştığı öğretim yöntemi, çocukları sosyal, kültürel, doğal yani her açıdan bir bütünlük içinde bağımsız bireyler olarak kendi başlarına karar verecek bireyler olarak yetiştirme amacı güder. Kendi hayatları hakkında söz sahibi olabilmeleri, bu hayatın iyi bilinmesini gerektirir. Karmaşık toplumun içine direk atılmayıp fakat onunla iç içe olacak şekilde beyinlerin geliştirilmesine yönelir. Bu okul, iş hayatı, bilim ve doğa, kültür ve tarih ile pratik ve teorisinin kol kola olduğu bir bütünlükte gerçekleştirilir.

³⁵¹ Bu yüzden ki kendi adıyla anılan Chicago ilköğretim okulunun, hem kendi düşüncelerinin test edildiği hem de toplumu simgeleyen bir laboratuvar olarak 'laboratuvar okul' olarak anılması çok yerindedir.

Öğrencinin bir problemi görüp buna çözüm arama mantık yapısına ulaşması eğitim ve öğretimde kullanılmalıdır. Mesela, tarih, savaş ve barışlar şeklinde soyut olarak değil, eski insanların nasıl yaşadığı, yemek, çalışmak ve ulaşım için ne kullandığı gibi çocuğun kendi hayatıyla karşılaştırma yapabileceği şekilde kişi hayatlarının anlatımı şeklinde olur. Endüstri devrimi insanın aklını kullanımını sergileyen güzel bir örnek olarak tarihsel anlatımın içinde yer almalıdır.

Okul, doğayla ve sosyal yaşamla birlikte ele alınmalıdır. Bilmin okunması ve bilimin gelişmesine yönelik çaba içinde olunmalıdır. Dewey için özellikle çocukların eğitim ve öğretiminde geleceğe hazırlık yerine, kendi ihtiyaçlarını karşılama mantığı temel alınır. Bu yüzden onun okulunda dikiş dikmeyi ve yemek yapmayı öğrenme aşamaları vardır. Bu yüzden okul sosyal hayatı temsil eden küçük bir kurumdur.

Dewey eski öğretim yöntemi olan, öğrencinin pasif, dinleyici, kitap ve öğretmen odaklı yapısından³⁵², öğrenci odaklı bir sisteme geçilmesini bu laboratuvar okulunda denemiştir.³⁵³ Bu laboratuvar okulu psikoloji ve pedagoji alanında deneyim adıyla toplumsal olarak daha kolayca kabul görecektir. Fakat, öğrencinin okula gelip ev ve toplum hayatını bir kenara bırakıp soyut kavramları öğrendiği okulda öğrenip okuldan çıkarken öğrendiklerini orda bıraktığı bir anlayışın ötesine geçmektir.

Demokrasi için iyi gelişmiş karakterler ile kendi kendisine bağımsız olarak toplumun geneli için iyi olana yönelik karar ve davranışta bulunabilecek bireyler gerekir.³⁵⁴ Pasif, dinleyici konumunda olan öğrenci, demokrasinin kendini yöneten, bağımsız kararlar ve çözümler üretecek karakterler felsefesiyle bağdaşmaz. Geleneksel okul tipinde, kalabalık

³⁵² Dewey, **Education Today**, s. 68.

³⁵³ Dewey laboratuvar okulunda kendi düşünceleri olan bireysel özelliklerle, ortaklaşa çalışmayı birleştirme ortaya konmaya çalışılır. Bakınız: Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 192; Dewey, **The Child and Curriculum and The School and Society**, s. 149.

³⁵⁴ Dewey, **Democracy and Education**, s. 60-61.

sınıflarda bir tip öğretimin sunulması kolaya kaçma yöntemidir. Fakat demokrasinin gerçekleşebilmesi için toplum ve doğanın okula girdiği, çocukların hayatlarını yaşabilecekleri, hayat deneyimleri ile birlikte bir eğitim ve öğretim şarttır. Bu bir müzik aletinin öğretildiği, yüzmenin tarif edilip denenmediği, bilgilerin ezberlendiği fakat ne anlama gelecek olduğunun bilinmediği, derslerin farklı adlarla ve sınıflara bölünüp birbirleriyle ilişkinin olmadığı gibi birçok eski öğretim yöntemlerinin bir kenara atılmasını gerektirir.

Ne öğretildiği kadar nasıl öğretildiğinin önemli olduğu modern eğitim ve öğretiminin uygulanması gerekir. Yoksa insan kaybı ile sonuçlanan bir eğitim ve öğretim sistemi oluşur.³⁵⁵ Hâlbuki çocukluk çağı insan yaşamında çok önemli bir zaman dilimidir.³⁵⁶ Bu zamanda insanın öğrenme yeteneği çok fazladır. Bu nedenle bu zamanın iyi değerlendirilmesi gerekir. Fakat bu zamanla kısıtlı kalmayıp her zaman öğrenmeye açık bir sistem oluşturulmalıdır. Çünkü hayat eğitim ve öğretim ile beraber büyümek demektir.

Büyümek başlı başına bir sondur. Yaşamak demek, büyümek demektir. Eğitim ve öğretim de büyümeyi oluşturur. Bu, problemlerle karşılaşan insanın düşünerek çözümler bulmasıdır.³⁵⁷ Buna bağlı olarak eğitim ve öğretimde daha fazla düşünmeye, bu yüzden deneyime, eleştiriye açık olmak vardır.³⁵⁸ Ayrıca eğitim ve öğretim, bireysel özelliklere inebilecek şekilde geliştirilmelidir. Bundan sonra bireyin toplumsal çalışma boyutunda geri dönüşel çalışması olabilir. Bu da herkesin özel yetenek ve

³⁵⁶ Dewey'in çocukluk çağı öğrenimine verdiği önem, İnsan Hakları Mahkemesi yerine çocukların dünya çapında eğitim ve öğretimi için bir kuruluşun kurulmasının gerekliliğini hissettirir. Fakat Dewey bu alanda düşüncenin olmasına rağmen evrensel çalışma boyutu olmadığını söyler. Bakınız: Dewey, **The School and Society**, s.64; Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 127.

³⁵⁷ Dewey, **Experience and Education**, The Kappa Delta Pi Lecture Series, Collier Books, Macmillan Publishing Company, 1963, s. 79.

³⁵⁸ Dewey, **Experience and Education**, s. 22, 88-89.

kabiliyetlerinin okuldan sonra da toplumsal yaşamda devam etmesine ve gelişmesine yönelik imkânların sağlanmasını gerektirir.

Okula ek olarak asıl eğitim ve öğretim, yaşamın içinde, her alana yayılan herkes için bir eğitim ve öğretimdir. Eğitim ve öğretimi böyle bir sisteme dönüştürme okulun sunabileceği demokrasi yolundaki bir başka çalışmadır. Nasıl elma ağacı meyve veriyorsa okulda herkes için, yaşamın her alanında eğitim ve öğretimin devam etmesi olanaklarını vermelidir.

Bu eğitim ve öğretim, okuldan sonra da öğrenme hevesinin sürmesini getirir. Belli bir bilim dalına odaklanıp diğerlerinden habersiz olma, kendi alanı dışında beynin karar veremez olmasını getirir. Mesela; sadece mühendis, doktor, hakim gibi. Fakat asıl olması gereken, zihnin olabildiğince geniş yelpazede eğitim ve öğrenim almasıdır.³⁵⁹

Demokrasi ile eğitim ve öğretimde, birçok amaç elde edilmeye çalışıldığı gibi bunları gerçekleştirmeye yönelik olabildiğince imkanlar geliştirilir. Bunun sonucu da şu an denenilenin sunacağı doyum boyutu, geleceği de içinde taşıdığından geleceğe hazırlık diye bir kaygı olmaz. Bu, eğitim ve öğretimle kazanılan demokratik anlayış yapısının okuldan sonra toplumda uygulanmasıyla devam etmesi şeklindeki anlayışla paraleldir. Bu her durumda eğitim ve öğretimin ne kadar önemli olduğunu da gösterir.

Eğitim ve öğretim de kişisel özellikler incelikle ve özenle ortaya konularak toplum yararına yönelik geliştirilir. Bu düşünme yeteneğinin kullanıldığı bir sistem içinde yapılır. Mesela; doğrudan bilimsel bilginin aktarılması yerine, günlük hayatta karşılaşılan boyutuyla konu tanıtılıp anlatılabilir veya direk soru ve cevabı verilmek yerine sorunun cevabını içeren döküman-belge verilir veya ders önceki bilgilerle pekiştirilerek anlatılır veya diğer derslerle bütünlük içinde verilir.

³⁵⁹ Dewey, **Education Today**, s. 42-43.

Bilim çağında olduğumuz modern zamanda, insanoğlunun aklını daha fazla kullanması gerekir. Bu ilginin uyandırılması ve ilginin doyurulması şeklinde³⁶⁰ pratikle içiçe olmalıdır.³⁶¹ Bu modern çağ, bilim çağı olarak aklın daha fazla kullanılmasını gerektirirken demokrasi bunu sağlama imkânlarının toplumun her bireyi için, her kesiminde olmasına var gücüyle çalışır.³⁶² Bilim ve demokrasi dışında modern çağda başarı başka bir şekilde olamaz. Bunu sağlamaya ilk ve son adım olan eğitim ve öğretim hem gelişme hem de demokrasi ile yakından ilgili olurken kendisinde saklı olan çok önemli ‘önleyici’ özelliği³⁶³ bünyesinde taşır. Bu bireylere demokratik ideal içinde ahlaki sorgulamacı düşünme özgürlüğünü verdiği oranda başarı getirir. Bu yüzden, eğer toplum ve politika başarılı değil, demokratik hayat yaşanmıyorsa eğitim ve öğretimdeki var olan eksikliklerin giderilmesi gerekir.

Demokrasi devamlı gelişmeye odaklanmışken eğitim ve öğretimin de onunla aynı hızda olarak her zaman gelişme çabasında olması gerekir. Bunu okul ve toplum hayatını içinde barındırarak bütünsel olarak yapması gerekir. Okul, insanların bahçesinden, çalışma ortamına girerek deneyimlerin paylaşıldığı ve yeni deneyimlerin edinildiği, insanın öğrenme özelliğini kullandığı yaşam boyutu eğitim ve öğretim yeridir. Böylece teknolojiye gelişme ile öğrenmenin yer ve zamanla sınırlanmasının ötesine geçilir.

Dewey için öğrenme, toplum içindeki kamu kurumlarının bu yönde teşkilatlanmasını gerektirir. Bu yüzden küçük yaşta öğrenme kadar her zaman öğrenme de önemlidir. Çünkü öğrenme bir yenilenmedir. Demokrasi bir sonla biten yapı, bir olanak değildir. Her nesil için her sene eğitim ve öğretimde demokrasinin gözden geçirilmesi gerekir.

³⁶⁰ Dewey, **Education Today**, s.12.14.65.

³⁶¹ Dewey, **Education Today**, s. 23.

³⁶² Dewey, **Education Today**, s. 62.

³⁶³ Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 181. Horace Mann, eğitim ve öğretim alanındaki fikirleriyle Dewey’in Thomas Jefferson gibi kendisinden hayranlıkla bahsettiği bir başka düşünce adamıdır. Dewey, **Problems of Men**, s. 46.

Demokratik eğitim ve öğretimde amaçlanan bireylerin toplumdaki demokratik kurumlara yön verebilmesiyle demokratik toplumsal bütünlük kendiliğinden sağlanabilir. Yoksa, sadece bir meslek için okul eğitimi ile meslek için okuma demokrasinin gelişmesini ve sonuçta demokrasinin ideal ahlak yapısının oluşmasını kesinlikle sağlamaz.

Eğitim ve öğretimden amaç³⁶⁴ insanların doğal kabiliyetlerini geliştirmektir. Çünkü demokrasi insandaki bu doğal kabiliyetlere değer verir. Merak ve sorgulama kabiliyeti bilimin gelişmesini sağlarken bilimin gelişmesi bu merak ve sorgunun, araştırmanın insanlık yararına devamını gerektirir. İnsan hayatı, çocukluk, gençlik ve yaşlılık gibi sürekli seyreden bir değişme içindedir. Eğer gelişme yoksa gerileme olacağından, eğitim ve öğretim gerilemeye engel olma gücüne sahiptir ve bu yüzden bunun iyi değerlendirilmesi gerekir.

‘Bir kütüphane bir hapisane kapatır’³⁶⁵ ifadesinin dile getirdiği gibi günümüzde toplumların eğitim ve öğretim alanında birleşmesi demokrasi için olmalıdır. Bu herhangi bir devletin, bölgenin, bilimin, geri kalmasına çözüm sunarken demokrasiyi sağlamlaştırır. Bu akıl sayesinde hayvanlardan üstün seviyeye çıkan insan sonuçta iyiye yönelik seçimde bulunur. Bunu yapmayıp hırsı ve nefsi gereği ani istekle kötü seçim yaparsa hayvanlardan aşağı bir duruma iner.³⁶⁶

Bu karşılaştırma insanın değerli olduğuna yönelik çalışmanın önemini ortaya koyar. Bu da ancak insanın öğrenme yeteneğinin geliştirilmesiyle mümkündür. İnsandaki akıl gücü önemlidir ve bu insanı tanımakla ortaya

³⁶⁴ Dewey bunun amacının düşünme yeteneğini kazandırma olduğunu söylerken, düşünmenin kendini kontrol kabiliyeti getirmesi gerektiğini de ekler. Bakınız: John Dewey, **Experience and Education**, s. 64.

³⁶⁵ Toplum eğitim ve öğretim ilişkisi, bunun yetersizliğinin hapisaneye yansımaları, toplumun değerlendirilmesinde göz önüne alınmalıdır. Bakınız: Martin, **The Education of John Dewey**, s.498.

³⁶⁶ Hayvanlardan farklı yanımız aklımızdır ve bunun kullanıldığı ölçüde insan olarak değerimiz vardır. Dewey, **Human Nature and Conduct**, s. 210.

konup, geliştirilebilir. Bu yüzden demokrasi için yaygın bir eğitim ve öğretim önemlidir. İnsan zekâsını geliştirdiği ölçüde hürdür. Aynının bir tekrarı olarak gözüken kısaca, insanla başlayıp insanla biten bir döngüde demokrasi aslında, insanın kendisini tanıması, bulması, geliştirmesi, özgürleştirmesidir.

Bu yüzden, bireyin sadece bir iş sahibi olduğu, parasıyla zevk ve sefa içinde yaşayarak sistemleştirdiği bir toplum kabul edilemez. Bu demokratik toplumun çöküntüsüdür. Dewey, kendi zamanında başlayan ve hızlı endüstriyel hayatın hem toplumda işçi kesimini hem de eğitim ve öğretimde, iş hayatına yönelik ayrımın oluştuğunu görünce, ekonomide demokrasi içinde eğitim ve öğretimin olabildiğince genel yapıda olmasını, işe odaklı olmamasını ister.

Meslek için okuma, kişinin özelliklerine göre demokrasiye saygı içinde olmalıdır. Birey, okuduğu işin bütün ekonomideki yerini bilmelidir. Bunun yanında, ayrı bir kurumca yönetilmeyip bütün genel eğitim ve öğretimin içinde yer almalıdır. Genel eğitimde, bireylerin yaşadıkları toplumun politik teşkilat yapısını bilmesi hem onu eleştirebilmesine hem de ona katılabilmesine olanak sağlar. Bu meslek eğitimlerinde de olmalıdır ki demokrasinin içerdiği eşitlik sağlanabilsin. Yoksa, eşitsizlik her zaman köle ve efendi ilişkisini farklı görünümelerde gösterir.

Meslek eğitimi genel eğitim içinde olmalıdır. Genel eğitim birçok alanı içine almalı ve öğrenciler istekler ve ilgilerine göre bölüm seçebilmelidirler. Meslek eğitimi de endüstri devrimi tarihi ve gelişimini ve bilimsel gelişmeleri içine alacak şekilde olmalıdır ki öğrenci aktif rol oynadığını bilsin ve hissetsin. Meslek eğitimi topluma sınıf ayrılığı getirecek şekilde olmamalıdır. Toplumda bir iş bölümü vardır; insanlar doktora da çöpçüye de, fırıncıya da, hakime de ihtiyaç duyarlar. Bu bir işin diğerinden alçak olarak görülmesine ve sınıf ayrımı olacak şekilde üstün olarak kabul edilmesine ters düşer. Bu insanların toplumda bir yeteneklerinin olduğunun ve işbirliği içinde toplum hayatını yaşamalarının doğal gereğidir.

Okul bir geleceğe hazırlık yeri değildir, hayatın ta kendisidir. Hayattan öğrenilmesi gerekir.³⁶⁷ Bu yüzden öğrenci kendisini ilgilendiren her konuyu hem yaşayarak, deneyerek öğrenebilmeli, hem de böylece doğal kabiliyetini geliştirebilmelidir. Böylece büyümek demek olan hayat, eğitim ve öğretimin amacı olan daima büyümek olasılığıyla birleşir.³⁶⁸ Bu sistem içinde bütün öğrencilere eşit olarak yeteneklerine göre toplumda yer alma hakkı verilir.³⁶⁹ Böylece demokrasi için gerekli olan birbirinden öğrenme ve deneyimleri paylaşarak gelişme ve ortaklaşa çalışma içinde olma toplum yararına yönelik sağlanmaya çalışılır.

Eğitim ve öğretimden beklenen eşitliğin sağlanması okul kalitesinin herkese ulaşılabilmesini gerektirir. Okul farklılıkları ile bir kesimin iş, diğerinin akademik ilerleme imkânı olursa, bir kesimin eski yöntemle, diğerinin modern sisteme göre eğitim ve öğretim sunması veya bir kesimin pratikle diğerinin sadece kitapla eğitim ve öğretim öğrenim alması, öğretim ve öğrenimin birbirinden ayrıldığı okul sistemleri istenilen eşit imkân sunmanın dışında kalır. Çünkü; ailesel yapılarıyla zaten birbirinden farklı imkanlara sahip bireylerin sahip olduğu farklılıkları demokrasi eğitim ve öğretimle gidermeye çalışır. Asıl olan, teori ile pratiğin içinde anlayarak öğrenmenin kişisel istek ve yeteneklere göre bireysel ve toplumsal bir bütün olarak gelişmedir.

Öğrenci dikişten, yemek pişirmeye kadar kendi ihtiyaçlarını görebilecek seviyeye gelmelidir. Buna ek olarak, ilgi alanlarına göre seçtikleri dersler ile geliştirdikleri yetenekleri topluma söz sahibi bireyler olarak yansımalıdır. Bunun sonucunda ilgi ve merakla başlayan bilimsel faaliyetler böylece gelişmeye devam eder ve toplum demokratik olarak şekillenir. Bireyler, kendi ilgi alanlarında çalışmaktan aldıkları hazla gelişme gösterirlerken gelecek korkusu taşımazlar. Bu şekilde yetişen bireyler ancak

³⁶⁷ Dewey, **Education Today**, s.11.

³⁶⁸ Dewey, **Democracy and Education**, s. 60-61.

³⁶⁹ Dewey, **Democracy and Education**, s. 24.

toplumda özgürlük yolunda çalışmada bulunabilir ve demokrasi kendiliğinden korunmuş olur.

Eşitlik, matematiksel anlamda olmayıp, farklılıkların göz önüne alınıp işlenmesidir. İnsanların doğal yeteneklerini geliştirmeleri sonucu toplumda yer almalarında, eşit imkânın sunulmasıdır. Böylece kazanılmayan doğumla gelen üstünlüğün yerini yeteneğe, çalışmaya göre ilerleme alır. Bu yüzden, eğitim ve öğretim eşitliği kullanırken ekonomik olarak eşitsizlik ortadan kaldırılmaya çalışılır. Dewey'in sunabildiği çözüm öğrencilerin bireysel kabiliyetlerinin toplum yararına dönüştürülmesidir. Bu şekilde ilk akla geleni yapmanın yerine, sonucunu göz önüne alıp herkesin iyiliğine göre hareket etmek, düşünme alışkanlığını edinmenin ahlaki uzantısıdır.

Toplumdaki iş paylaşımında yerlerini alacak olan öğrencilerin politika hayatı, ülke yönetimi, ekonomik yapının işleyişi, teknolojinin uygulanışı gibi birçok alanda hem teorik hem de pratik olarak bilgi sahibi olmalarını gerektirir. Öğrenme, anlamayı gerektirir yoksa sadece formülleri ezberlemek, yeni formüllerin bulunmasını engellerken bireyde düşünmeyi köreltir. Bu da bireysel bilgiyle karar alma yerine, denileni, yapılanı yapmayı getirir. Öğrenci toplumda aktif olarak yer alacakken hem milliyetçilik hem de ekonomik olarak baskın kesimin kurbanı olursa insanlık adına gelişme ile bireysel karakterlerin gelişmemesi demokrasiye öylece yansır. Toplumun büyük bir kesiminin sınıflama kategorilerine doldurulduğu, bireysel özelliklerin ortaya çıkarılmadığı, deneyimin eğitim ve öğretimde yer almadığı halde demokrasi yoktur. Hâlbuki eğitim ve öğretim ilk olarak birey içindir, bireyseldir.³⁷⁰

Sınav için çalışma yöntemi olan kitapların ve öğretmenin söylediklerinin ezberlenmesi yöntemi düşünme ufkunu ve ifade özgürlüğünü geliştirmez. Hâlbuki ifade özgürlüğü kamunun oluşmasını sağlarken, daha birçok faydaları içinde barındırır. Bunun okulda yaşanarak uygulanması,

³⁷⁰ Dewey, **Middle Works**, c. 13, s. 294.

okuldan sonra normal bir alışkanlık olarak devam etmesine yarar. Çünkü, okuldaki eğitim ve öğretim ile demokrasinin toplumdaki başarısı başabaş gider.

Mesela; gençler, yeni fikir sahibi olarak toplumun sorunlarını biliyor ve buna göre çözüm alternatifleri içinden birini seçerek toplum yararına çalışmaya başlarsa eski kalmış demokratik kurumların zorla değişmesi yerine doğal yenilenme sağlanmış olur. Bu yüzden eğitim ve öğretimle gelecek demokrasi barışçıldır ve devamlıdır. Bu yüzden ki eğitim ve öğretimde gelişme olmadan sadece kuralların değişmesi istenileni getirmez. Fakat birey kuralların yapısını, kural koyma şekillerini öğrenmiş, kuralları eleştirebilme yeteneğini alabilmişse okuldan sonraki toplumsal hayatta hataların değişmesi gayreti içinde olabilir. Böylece demokraside halkın kendi kendini yönetmesi ile devamlı yenilenme ile gelişme sağlanabilir.

Bu toplumun gelişmeye açık olması demek, ileri sürülen daha iyi bir düşünce ve uygulamayı alabilmesi demektir. Bu da okuldaki yaratıcı düşünce, bağımsız, mantıksal, yararlı kararlar alma gibi çalışmalarla başlar. Eğitim ve öğrenim topluma şekil verirken endüstrideki sorunların yine okullarda tartışılarak gelecek neslin buna çözüm olması istenir. Böylece Dewey, demokrasiye çözümü eğitim ve öğretimle bütünleştirmiştir.

Demokratik eğitim ve öğretimde öğrenci önemliken öğretmenin de görevleri artar.³⁷¹ Öğretmenlerin öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini, aklını kullanma becerisini karakterini gelişimine yönelik kullanmaya gayret eder. Bunu yapamıyorsa sistemdeki bir kesimin diğerini yönetiyor olmasıyla

³⁷¹ Evdeki yaşamdan okula gelen öğrencinin bu halini bütünleştirmesi öğretmenin görevi olurken, Dewey öğretmene verilen görevin farkındadır. Eğitim ve öğretimdeki geleneksel, romantik sistemler ile okulun sosyal hayatı yansıtan haline karşı olarak Dewey bu sistemleri birleştirdiği ve okulun sosyal hayata yön vermesini amaçladığı görülür. Bakınız: Robert B. Westbrook, **John Dewey**, (Erişim), http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/publications/ThinkersPdf/deweye.PDF, 8.4.2012, s. 2-6. Bir başka durum da, öğretmenin sosyal hayattaki ekonomik, sosyal gibi sorunların farkında olup bunları kullanabilmesi gerekir. Bakınız: John Dewey, **Experience and Education**, s. 40.

sonuçlanır. Demokratik olmayan bir durumda, düşünce özgürlüğünü uygulayan öğretmenlerin işlerinden olmaları doğal görülür. Bu yüzden öğretmenler diğer işçilerle aynı seviyededir ve onlarla birlik olmaları gerekir. Aralarındaki ortak nokta bir üst kesimin kendilerine dikte ediyor olmasıdır.³⁷²

Öğretmenin hem yaptığı işten memnun olması hem de ilgi alanına göre çalışması önemlidir. Ancak bu halde, öğrencinin ilgisini geliştirmeye vesile olabilir. Öğretmenlerin ideal ahlaki demokrasi hakkında bilgi sahibi olması da gereklidir. Öğretmenler bilgi ve bunun öğretimi konusunda serbest olmalıdırlar. Ayrıca, deneyimli iyi öğretmenler bilgi alışverişi içinde olmalı, diğer meslek gruplarıyla birlikte demokrasi için çalışmalıdır.

Eğer eğitim ve öğretim, mezunların iş bulamaması sorunuyla sonlanıyorsa sorun eğitim ve öğretim sisteminin aksaklığını gösterir. Çünkü öğrencilerin birey olarak ayakları üzerine durmasını sağlayan bir eğitim ve öğretim almaları gerekir. Bu da eğitim ve öğretimin yaşanılan toplum, ülke ve dünya sorunlarını kapsayacak şekilde olmasını gerektirir. Bu, hatta akıl ve bilim yönteminin uygulanmasının gereğidir.³⁷³

Eğitim ve öğretim; öğrenci, öğretmen ve kamu çalışanıyla bireysel özgürlükle toplumsal yararı bütünleştirmeye çalışan demokratik kurum olmalıdır. Bireyin kişisel özelliklerine hitap edip kişisel huzuru, toplumsal yararlarla toplumsal huzuru sağlamaya çalışmakla örtüşürmelidir. Kişisel ilgi alanlarının geliştirilmesi için ilginin teşviki zihinsel gelişmeyi sağlarken beynin dışarıdan gelen öğretmen, kitap gibi herhangi bir kısıtlamaya tutulmasını engeller. Böylece düşünce gelişimi ve demokratik gelişme sağlanır. Öğretmenlerin dersin konusu, anlatımı gibi öğrenciye yansıyacak, demokratik olmayan olumsuzluklardan kaçınması demokratik eğitim ve öğretimi bir sanat yapar.

³⁷² Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 159-161.

³⁷³ Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 64, 163-164, 166.

Eğitim ve öğretimin herkese yönelik yaygınlık kazanması, demokrasinin gelişimine yarar. Demokrasi her bireye toplumsal hayatta haklar verir ve sorumluluklar yükler. Birey önemlidir ve bu da doğal özelliklerin geliştirilmesi ve bunların topluma yansımaları gerektirir. Bu yüzden, eğitim ve öğretimden kastın sadece bilginin ezberlenmesi değil, anlaşılmasıdır. Anlaşılmadan kasıt da bilginin kullanılabilmesidir. Bu da bilginin harekete akıllı bir şekilde dönüşmesi ve deneyimle ilişki kurularak geliştirilebilmesidir.³⁷⁴ Bunun için okul ve toplum birlikte çalışma içinde olmalıdır. Böylece demokrasi bireyden başlayıp topluma yayılan, toplumdan bireye ulaşan bir döngü izler. ³⁷⁵

Bir kesimin eğitim ve öğretim alıp öteki kesimin basit işlerde çalışan işçiler olması, demokrasinin eşitliğiyle uyumsuzdur. Bunun yerine okulun öğrenciyi ahlaki olarak hayat için aklını kullanarak kararlar alabilen kendi ayakları üzerinde duran bireyler olarak yetiştirmesi gerekir. Bu çocuğun yemek ihtiyacı, yemek yapma gibi günlük yaşam uğraşısında bulunmasını gerektirir. Toplumu temsil eden okulda, toplumdaki iş kesimlerindeki kazanacağı okul ve iş bütünleşmesi teori ve pratik, yaşayarak öğrenme şeklinde cereyan eder.³⁷⁶ Çünkü, birey ancak teori ve pratiği birarada yaşayarak gelişebilir.³⁷⁷

Öğrenmenin devamlılığı bir yerde donup kalmayı ve gerilemeyi engeller. Aklın kullanımında doğa ve evren temel alınarak devamlı gelişme içinde olunmalıdır. Yoksa, bilinenin tekrarı, dogmanın oluşmasına yol açar

³⁷⁴ Deneyimin bilginin ezberlenmesi değil, özümsebilmesi diye ifade edilecek halde yargılayıcı düşünme ile ahlaki kriterlerle hareket beraber büyümek söz konusu olabilecektir. Dewey'in deneyimi açıklama şekli için bakınız: John Dewey, **Experience and Education**, s. 47, 48.

³⁷⁵ Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 184-185, **Middle Work**, c. 8, (Erişim), <http://books.google.co.uk/books?id=FeWRmy7NtBAC&q=democracy+#v=snippet&q=democracy&f=false>, 16.04.2012, s. 398.

³⁷⁶ Dewey, **Middle Works**, c. 8, (Erişim), <http://books.google.co.uk/books?id=FeWRmy7NtBAC&q=democracy+#v=snippet&q=democracy&f=false>, 16.04.2012, s. 384-385, 387.

³⁷⁷ Dewey, **Democracy and Education**, s. 418.

ve gerileme başlar.³⁷⁸ Bu yüzden eğitim ve öğretimde, bireyin toplumsal yarara katkısının olması gerekir.³⁷⁹ Aslında eğitim ve öğretim, yaşamın kendisi olarak sosyal hayatın kuralı olan adaleti, ahlakı her türlü ilişkiyi içine alacak şekilde uygulanmalıdır.

İnsanın öğrenme yeteneği ve hiç bilmeden dünyaya gelen özelliği eğitimin önemini ortaya koyar. Hiçbir insanın öteki üstün olmaması, hiçbir ırkın ötekine üstün olmaması insanın bu özelliğinden kaynaklanır. Doğduğu andan başlayarak öğrenerek gelişen insan için, yaşadığı ortam bu yüzden önem kazanır. Sosyal imkân farklılıkları farklı yeteneklerin gelişmesini hem engeller hem destekler. Bu yüzden bir toplumda en önemli kurum eğitim ve öğretim kurumudur.

Bu kurum, insanın doğayla ve sosyal çevreyle olabildince bütünsel olarak ele alınması demektir. Bu hem derslerin neden ve sonuç bağlamında hem de somut olaylara dayalı ortaya konulmasını gerektirir. Bunun doğal sonucu birey ahlaken sorumluluğunun farkına varabilir. Daima gelişmeye açık olan eğitim ve öğretim kurumu bu yüzden gelişme ve büyüme olabilir. Bu demokrasinin özgürcü ve değişik ilgilere açık havasında olmalıdır.³⁸⁰

³⁷⁸ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s. 50, 48-49; Dewey, **Problems of Men**, s. 44.

³⁷⁹ Dewey, **Reconstruction In Philosophy**, s.162.

³⁸⁰ Dewey, *Middle Works*, c.4, s. 157, 206,210.

SONUÇ

Demokrasinin, demokrasi ve kapitalizm olarak ele alınıp ahlak dışı bırakılması akla daha çok çıkarlara göre kullanılan demokrasiyi getirir. Bu daha çok ekonomik çıkarlara göre demokrasiyi şekillendirmektir. Oysa demokrasinin devlet yapısındaki biçimi, herkesin mutluluğuna, herkesin doğal karakter özelliklerine hitap edebilecek şekilde teşkilatlanma çabasıdır. Bu ayrı özelliklerin toplumsal ilişkilerde bir kimsenin diğerinin hayallerine sınır koymadığı saygı, anlayış ve hoşgörü içinde olmayı gerektirir. Kişisel tercihlerin özgürce yapıp ahlak sahibi karakterli bireylerin birbirleriyle toplum yararına girdiği ilişkiler bütününe kısaca demokrasi denir.

Dewey'in demokrasi anlayışında bireysel özgürlük düşünce ufkuamızın açılmasına en fazla çabanın harcanmasıyla başlar. Çünkü insanın en önemli özelliği düşünen bir varlık olmasıdır. Bu düşünce ufku ona Tanrı'yı bulmak, bilimle ilerlemek meziyetlerini, ahlak sahibi olmayı, iyi seçimlerde bulunmayı verir. Bu yüzden tarihsel olarak değer kazanan özgürlük, kardeşlik ve eşitlik hem öz hem de genel çerçevedir.

Dewey, demokrasiyi yaşadığı çevreden aldığını söyler. Tarihsel olarak Fransız devrimi ve Amerika'nın bağımsızlığında eşitlik düşüncelerinin önemi vardır. Amerika'ya göç eden Protestan halk, ahlaka önem verir. Dewey'in zamanı, din adamlarının her türlü konuda söz sahibi oldukları dinin baskın yaşandığı zamanın bir devamıdır. Fakat bu ahlaka önem verme daha sonraları azalmışsa da Dewey'in çevresinden aldığı demokrasinin temelini ahlak oluşturur.³⁸¹

³⁸¹ Mesela, John Witherspoon politikayı ahlak felsefesinin bir parçası olarak anlatır. Unitarianism ile demokrasinin çok yakın olduğu görülür. Mesela, Unitinarianism'in yoksula sadece yardımı değil, toplumsal yarar için çalışmayı dinin bir gereği olarak görür. Stow Persons, **American Minds**, A history of Ideas, Robert E. Krieger Publishing Company Huntington, New York, 1975, s. 145, s. 195.

Dewey'in demokrasisi, inanç halini alacak boyuta ulaşır. Bunda Dewey'in sosyal ahlaki felsefesi dikkati çeker. Mesela; 1881 yılında, daha 25 yaşlarında iken yazdığı makalesinde ekonomik demokrasiyi bütün hayatı boyunca savunur. Ahlak ayrı bir bilim olmayıp yaşanılan her çalışmanın bütünüdür. Mesela: ekonomik hayat başalı başına ahlakla beraberdir. Ahlak ve ekonomi birbirinden ayrı değildir.³⁸² Bu demokrasinin ideal ahlaki ideal yaşam biçimi olmasıyla ilgilidir.

Demokrasinin can noktası olan eşitlik, özgürlük ve kardeşlik, demokrasi gibi geniş ve devamlı gelişmeye açık kavramlardır. Dine ve köleliğe dayalı yapıdan demokrasi nin bu kavramlarına dayalı bilimsel hayatın yaşanması Dewey için her şey olur. Dinden uzaklaşmanın kuşku doğurduğu zamanlarda o laik bir toplumda da tanrının hâkim olmasını demokrasinin ahkaki boyutunda görür ve bunu savunur. Bu yüzden din ve din dışı ayrımı olmaz ve yaşamın her şekli demokrasi demektir veya ahlak demektir.³⁸³

Örneğin aristokrasiyi, belli bir kesime üstünlük tanımayı, insanın gelişmesine hem köstek hem de tarihten hiç ders almama olarak görür.³⁸⁴ Gerçi bazıları iyi sonuçlar doğuran kuralları örnek gösterebilir. Fakat, bir verilen fazla güç bu kişinin hem karakter gelişmesi zedelendiği gibi, istenilen sonuç elde edilmez. Halbuki gücün verilmesindeki neden halka hizmet etmektir fakat, kişi halkın yaşadığı sorunlarını yaşamadağından ona bir çözüm sunamaz. Bu yüzden ki gerçek ve genel olan verilen güçle beraber,

³⁸² Dewey, **Early Works**, c. 1, s. 227- 249.

³⁸³ Dewey, **Later Works**, c. 17, s.20. Bu eserlerinin toplandığı 37 ciltlik eserin son sayısı iken endüstriyel demokrasi üzerine kaygısını daha ilk yazılarında, demokrasinin endüstriyel olması zorunluluğuyla dile getiren Dewey demokrasinin ahlaki ideal boyutunu ortaya koyar. John Dewey, **Early Works**, Cilt 1, s.248. Dewey'in demokrasi ahlak ilişkisi çarpıcı olarak "Ethics" (Ahlak) ve "Philosophy and Democracy "(Felsefe ve Demokrasi) makalelerinde görülür. Dewey, Middle Works, s.3, 11.

³⁸⁴ Aristokrasi demokrasi karşılaştırmasını Dewey, "The Ethics of Democracy"(Demokrasi Ahlakı) adlı makalesinde yapar. Bunların aralarındaki farkı, amaçlarına ulaşmada araçlarının farklı olması olarak dile getirir.

kötüleşme ile halkın sorunlarına ilgisiz kalma³⁸⁵ en çok sonuçlanandır. Bir başka örnek de kilise adamları ile feodal yapıda bilginin din adamlarının hâkimiyetinde olması ile feodalizmde yönetimde fakir halkın köle olarak bağımlı hayatlarının olmasıdır.

Hiç kimse bir başkası hakkında karar verecek kadar ilim ve irfan sahibi, bilgin değildir. Ayakkabı örneğinde olduğu gibi işin içinde olan kişilerin düşünceleri teorik bilgi kadar önemlidir. Dewey'in bu örneği göz ardı edilmeyecek çok önemli bir gerçeği ortaya koyar. Bu demokrasiki eşitliğin olması, ayrımcılığın olmaması ve her insanı değerli olduğunu ortaya. Hatta biliğiye ve doğruya varmada beden gücü kadar beyin gücünün aynı önemde olduğunu sergiler.

Bunun tersi bir hal, başkalarının rahatı ve zevki için çalışma onları kendileri hakkında karar verecek sorumluluk sahibi olma ve düşünmeden uzaklaştırır. Kölelik hali böyle bir pasif duruma örnektir. Mesela, para ve mal yardımı, ihtiyacı olanlara doğru zamanda ve yerde ve onların kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayacak şekilde yapılırsa, pozitif ahlak sağlanmış olur. Yoksa sadece fakire vermek bir negatif ahlak örneğidir.

Bunun gibi, demokrasinin hem bireysel hem de toplumsal gelişmeye önem verdiği görülür. Mesela; ekonomik kazanç sağlama hırsı ile doğal varlıkların yok edilmesi, gelecek nesilleri görmemek demektir. Bunun gibi sözleşme özgürlüğünün kâğıt üzerinde değil tarafların imkânlarına göre olması ve fakirliğin önüne geçmek için çaba harcanması gerekir.

Bu ahlaki anlayışın politikadaki görünümünde demokrasi için devlet politikalarında halkın sesine olabildiğince kulak verilmelidir. Uluslararası alandaki görünümünde, milliyetçilik adında yapılan ayrımın sonucu barışın

³⁸⁵ Dewey bu halin temsili demokrasiyle kalktığını söylerken, temsili demokrasinin de bir sanat olduğunu, sanatın da alışkanlık seviyesinde yaratıcılığa doğru olduğunu ekler. Bakınız: Dewey, **The Public and Its Problems**, s. 181, 183.

sağlanamamasıdır. Kendi ülke çıkarlarını, başkalarının ihtiyaçlarının üstünde görme, uluslararası alandaki eşitsizliğin ve savaşın sürmesine nedendir. Çünkü iyi olan bütün insanların yararına hizmet ediyor olmaktır. Yoksa milliyetçilik altında kendi çıkarı pesinde koşmak değil. Bu eski anlayış olan kabile yaşıntısının üstüne geçmek demektir.

Demokrasi insana değer verme temeline oturur. Bunu, toplum yararına çalışma takip eder. İnsana değer vermek, onun düşünme yeteneğinin gelişmesine yönelik her türlü gayretin gösterilmesi demektir. Bu, insanın bilgi, deneyim sahibi olmasını gerektirir. Bu yüzden düşünme için özgürlük olmalıdır. Düşüncenin ortaya çıkmasında, ifade özgürlüğü önemlidir. Çünkü; bireyler konuşarak hem anlaşıyor hem de öğrenir. Bu bilimsel bilgiye herkesin ulaşmasını, bilgilenmeyi ve herhangi bir endişe olmadan bireylerin deneyim alışverişinde bulunmasını gerektirir. Bu, özgürlük, eşitlik, kardeşlik boyutlarının bütünlüğünü gerektirir.

Bu noktada Dewey, ekonomik eşitliğin olmasına çalışmıştır. Yoksa işten sonra televizyon başında zaman geçiren bireylerin düşünme özgürlüğü kısıtlıdır. Ekonomik zorunluluklar nedeniyle bilginin ve deneyimin edinilmemesi sonucu deneyimlerin paylaşılması doğar. Düşünce ve ifade özgürlüğü ekonomik nedenler nedeniyle kısıtlanınca bu, topluma demokrasinin özünün olmaması şeklinde yansır. Ve sonunda, kendi kendini yönetme ilkesine dayanan demokrasi değil, bir kesimin diğerlerini yönettiği başka bir oluşum meydana gelir. Bireysel farklılıkların gelişmesinin olmaması toplumsal gelişme ve zenginliğin de engeli olur.³⁸⁶

Eşitlik arzusu, belli bir kesime yönetme yetkisi vermezken belli bir kesimin diğerlerini kendi çıkarlarına hizmet için kullanmasını, kölelikte olduğu

³⁸⁶ Toplumsal kurumların, hukukun insanın öğrenmesine yönelik olması gerekir. Çünkü; bunların ve düşünme özgürlüğünün temelinde insanın eğitimi ve öğretimi yatar. Bu yüzden okulun sadece kitap üzerine olması yetersizdir. Ayrıca eğitim ve öğretimin sadece okulla sınırlı alınmamalıdır. Dewey, **Ethics**, (Erişim) <http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n423/mode/2up>, 16.7.2012, s. 405, 406.

gibi kabul etmez. Devlete karşı kazanılan bireysel özgürlük olarak on sekizinci yüzyılın anlam ve kurumları olarak anlaşılan demokrasi, gelişen teknolojinin gerisindedir. Bir defa yapılan anayasalar, hukuksal kurumlar öylece kalmayıp gelişen politika ve ekonomi ilişkisini içine alacak şekilde bilimsel gelişme sergilemelidir. Yoksa seçimlerin olmasına rağmen yaşanan politik ve hukuksal hayat, gelişmelerin gerisinde kalır ve devlete güven kalmaz.

Dewey kendi zamanında ve ölümünden sonra da eleştiriler alır.³⁸⁷ Mesela; öğretmenlere fazla görev yükleyen eğitim ve öğretim felsefesinde bir gerçektir.³⁸⁸ Fakat biz, Dewey'in felsefesine eleştiriyle yaklaşmak yerine, ondan alabilmeyi ve kendi deneyimlerimizle zamanın imkânlarını pekiştiren yaklaşımda bulunmayı tercih ediyoruz. Bu onun demokrasinin her zaman aranması mantığına da uygundur.

Toplum hayatı, teori ile pratiğin iç içe olduğu, ahlaki boyutlu gelişmeye doğru okulun topluma yön vermesi olabilmelidir. Bu öğretmenlerin dünyadaki gelişmeler hakkında bilgi sahibi olması ile pratik eksikliğin bireyce toplumsal yaşamca giderilebilmesini sağlar. Eski ile yeninin, iyinin alınması ve böylece bütünlüğün sağlanmasında dünyadaki gelişmeye yön verme demokrasi içinde sağlanmış olur.

Politika sosyal olaylara yön verme sanatıdır diyen Dewey³⁸⁹ için demokrasi insana verilen değerın eşitliğe ulaşmasına çalışır. Bu yüzden politikanın belli bir kesime, eğitim ve öğretimin belli bir kesime, hukukun

³⁸⁷ Örneğin, Matthew Festenstein, **Pragmatism & Political Theory From Dewey to Rorty**, The University of Chicago Press, 1997, s. 76; Robert B. Talisse, **On Dewey**, Wadsworth, 2000, s. 2.

Bunun yanında Dewey'in felsefesine yapıcı bir bakış için bakınız: John J. Stuhr, **"Dewey's Social and Political Philosophy"**, Edited by Larry A. Hickman, Reading Dewey, Interpretations for A Postmodern Generation, Indiana University Press, 2008, s. 84, 97, 98.

³⁸⁸ Dewey öğretmenlere fazla yük yüklediğinin farkındadır fakat onun felsefesine göre eğitim ve öğretimle eşitliğin sağlanması ile okulun topluma yol gösteriliği bunu gerektirmektedir. Dewey'in felsefesinin başarılı olamamasının kısa bir özeti için bakınız: Joanna Christodoulou, **"John Dewey"**, (Erişim) http://gseacademic.harvard.edu/~hgsebio/presentations/johndewey_slides.pdf, 8.04.2012, s. 20.

³⁸⁹ Dewey, **Middle Works**, s.13, 334.

hakim ve avukatlara, hastalıkların doktor ve eczanelere bırakılması yerine herkesin olabildiğince her şey hakkında bilgi sahibi olmasına yönelik gayret vardır. Çünkü olabildiğince özgür, olabildiğince bilgili, olabildiğince eşitliğe yönelik bir boyut dikkati çeker.³⁹⁰ Bu noktada konuşmanın, sohbetin kişinin öğrenme ve gelişmesine bir vesile olması nedeniyle ihmal edilmemesi ve teşviki gerekir.³⁹¹

Dewey için demokrasinin üzerinde devamlı çalışılması gerektiği, tarımsal hayata bağlı yaşamdan uzaklaşmayla yakından ilgilidir. Amerika'nın keşfinden sonra yaşanan tarımsal hayatın getirdiği bolluk ve özgürlük hayatının, yani; doğal demokratik hayatın, endüstriyel devrimden sonra yaşanan şehir hayatında, ahlakla aranması ve sağlanması gerekir.³⁹² Bu kolay değildir bu yüzden demokrasi de kolay değildir.

Demokrasinin ve Pragmatizmin izlerine rastlanan Bacon'a göre doğaya hâkim olmak onun kurallarını bilmekle olur.³⁹³ Doğa kanunlarını bilmek, bunların uygulamasını da içerir. İnsanoğlunun yapması gereken, doğayla ilgili sorunların çözümünde uygulanan metodun toplumsal hayatta uygulanmasıdır. Ne yazık ki buna alışkanlıklar ile ticari kar peşinde koşma hırsı engel olur. Böylece, gelişmeye açık, deneyimli yapıdan, dogmalara, sabit düşünceliğe saplanılıp kalınır.

Olgun insan, anlayışlı ve hoşgörülü olandır. İlkel insan, kendi alışkanlıklarını doğru kabul edip bunlara göre başkalarını ve başka görüşleri yargılayan insandır. Faklılıkları, değişik olanı kendi alışkanlık terazisine göre

³⁹⁰Dewey, **Ethics**, (Erişim)

<http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n427/mode/2up/search/democracy+>, 21.07.2012, s. 408

³⁹¹Dewey, **Middle Works**, Cilt 13, s.278-280. Dewey ifade özgürlüğü hukuken var fakat ekonomik ve sosyal eşitliğin olmamasının buna engel olduğunu dile getirir. Mesela, bir yanda basının artistlerin yaşamını sergilediği farklı bir hayat öteki alanda, eğitim ve öğretim yerine, ekmek kavgası peşinde koşmak zorunda olan halkın olması. Bakınız: Dewey, **Middle Works**, Cilt 13, s. 284.

³⁹² James Campbel, **Understanding John Dewey**, s. 5.

³⁹³ Dewey, **Middle Works**, Cilt 13, s. 309-310. Burada Dewey, sadece ticari çıkar peşinde koşmanın Avrupa'da yaşanan feodalizme benzediğini söyler.

niteleyen ve kendi alışkanlığıyla uyuşmayanı dışlayan insan, insan hakları sınırlamalarını bolca uygular. Bu yüzden, demokraside bir renk değil, farklılıklar arzu edilir. Kişi, farklı olan ile karşılaşınca problemle karşılaşan beynin aktif hal almasındaki gibi, hem sorgulama, hem de karşılaştırmada bulunur. Doğada olan zenginlik doğadaki farklılıktan kaynaklanır. Bunun sosyal hayata yansması da demokrasi ile mümkündür. Çünkü her birey her zaman her yerde olgunlaşmaya yönelik devamlı başarı yönünde çalışma ortaya koyar.

Dünya çapında ahlaki bir ideal olan demokrasi, bireyin özellikleri ile toplumsal yararı örtüştürmeye çalışarak özgürlük ve kardeşlik için çalışır. Hiç kimsenin korku ve etkisinde kalmadan ahlaki çerçevede, düşünceyi kullanarak ikna ve diyalog yöntemiyle adaletin sağlanmasına hizmet edilir.

Basında bir haber daha önce yaşanmış veya olayla ilgili bilimsel açıklamalardan uzak olarak sunulmuştur. Bu nedenle basındaki haberler doğruyu yeterince ortaya koymadığından propaganda aracı olarak kullanılmaya açıktır. Basındaki bu bilimsele çalışmanın yanında, halkın her haberi inanmayıp, araştırmaya yönelik kuşkucu bilimsel mantığı kullanmaları gerekir. Bu araştırma ve eleştiri alışkanlığında olan bireylerin ifade özgürlüğünde demokratik ahlakla iç içe yaşamaları demektir.

Bu konuda eğitim ve öğretimin tek yanlı bilgi yerine düşünmeyi teşvike yönelik çalışmalarda bulunması, demokrasinin sağlayıcısı olarak önem taşır. Okul belli konuların sınav için ezberlenip tek yönlü bilginin depolanıp zaman geçirildiği yer olmamalıdır.³⁹⁴ Bu akıl ve ahlak bütünlüğünün olmasına bağlıdır. Yoksa akıl sayesinde insan, hayvandan üstün konum alırken aklını

³⁹⁴Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 247- 257.

kullanmaz ve bilgisizce hareket ederse hayvandan aşağı bir varlık durumuna düşer.³⁹⁵

Bu yüzden demokrasi insanın eğitime ve öğretime yönelik toplumsal alanındaki teşkilatlanmadır.³⁹⁶ Dewey de eğitim ve öğretim alanında demokrasinin, demokrasi ahlakının, bireysel ve toplumsal yarar birlikteliğinin, düşünme ve yetenekleri geliştirmenin önemine vurgu yapar. Ayrıca ekonomik eşitsizliğin sınıflaşma doğurmamasına çaba sarfeder. Eğitim ve öğretimi demokrasi için her durumda bir çare olarak gören Dewey, bu alandaki çalışmalarıyla dünya çapında üne kavuşur.

Demokrasi insan özgürlüğü için çalışır. Çünkü insan özgürlükler içinde onur kazanır. Bunun dışındaki görüş veya sistemler, başkasının yargısına göre yaşama anlamına gelir. Demokrasi için özgürlük bir son olarak alınır. Özgürlüğü sağlamaya çalışırken kişisel şüphe ve yargıların yerine bilimsel akıl yöntemi kullanılır. Her bireyin her yönden hür olmasına çalışmasında, özgürlük insan için güneşle aynı değerdedir. Çünkü özgürlük ortamında doğruya ulaşmak, toplumsal ve bireysel olarak gelişmek ile mümkündür. Tarımsal ve doğal gelişme olmazsa özgürlük olmadan insanların doğruya ulaşma çabası olmaz.³⁹⁷ Özgürlükler pozitif ve negatif olarak demokraside olduğu gibi toplumsal ve bireysel farklılıkların geliştirilmesini içerir.

Demokrasi ile özgürlük ayrılmaz bir bütündür. Dewey demokrasiyi bir yaşam şekli olarak görür ve politikayla sınırlı kabul etmez. Sahip olduğu ahlaki ideal demokrasi felsefesiyle Dewey, insanlığa hizmet eden bir düşünce insandır. Çünkü onun demokrasi veya ahlak felsefesi diyebileceğimiz felsefesi araştırma konusu olmaya devam edecektir.

³⁹⁵Dewey, **How We Think**, (Erişim) http://books.google.com.tr/books?id=J-X9fDp0FpEC&printsec=frontcover&dq=john+dewey%27s+books&hl=en&ei=dOj8TLjcFcTu4gboq5n8Bg&sa=X&oi=book_result&ct=book-preview-link&redir_esc=y#v=onepage&q=animal%20&f=false , 8.04.2012, s. 19.

³⁹⁶ Dewey, **Democracy and Education**, s. 6.

³⁹⁷ Dewey, **Later Works**, c. 11, s. 254.

Bu çalışma, demokrasinin ne olduğuna cevap aramakla başlar. Demokrasinin herkesçe bilinen dar anlamından bir yaşam biçimi olarak devam eder. Demokrasi felsefenin içindeki ahlaki anlayışa dayandığı görülür. Yani; demokrasi, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik boyutlarını bir bütün olarak kapsayan³⁹⁸ gelişmeye açık, ahlaki bir toplumsal yaşam biçimidir.³⁹⁹ Bunun devamı, felsefenin genişliğinde Dewey'in bu alandaki çalışmaları olur.

Sonuç olarak, demokrasi eşitlik, özgürlük ve kardeşlik üzerine oturur. Felsefenin içinde inceleme konusu olan ahlak felsefesiyle yakından ilgilidir. Amerikan kurucularından Thomas Jefferson, Alman felsefeci Hegel ve Pragmatizm kurucularından William James, Dewey'in demokrasi felsefesinin gelişmesinde belirgin isimlerdir. Dewey demokrasi üzerine çalışarak, demokrasinin gelişmesine gayret eder. Bu alanda özellikle eğitim ve öğretim alınındaki eserleri önemlidir.

³⁹⁸ Dewey bu üç kavramın bir bütün olduğunu, bunların ayrı ayrı ele alınmasının matematiksel eşitlik ile bireysel özgürlük gibi bir son alacağını dile getirir. Dewey, **Public and Its Problems**, s. 149-150.

³⁹⁹ Amerikanın kurucularının hayatında dine ve ahlaka önemli bir yer kaplar. Özgürlük adında çizdikleri model demokrasinin ahlakla bütünlüğünü ortaya koymaktadır. Dewey de demokrasinin en güzel bir şekilde ifadesini Thomas Jefferson tarafında yapıldığını söyler. Dewey, **Freedom and Culture**, s. 162, 164.

KAYNAKÇA

CAMPBELL, James, **Understanding John Dewey Nature and Cooperative Intelligence**, Open & Court, 1995.

DALTON, C. Thomas, **Becoming Dewey**, Dilemmas of a Philosopher and Naturalist, Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis, 2002.

DEWEY, John, **The Public and Its Problems**, London: George Allen & Unwin, Ltd., Ruskin House, 40 Museum Street, W.C.1, 1927.

DEWEY, John, **Freedom and Culture**, Capricorn Books, New York, 1935.

DEWEY, John, **Reconstruction in Philosophy**, A Mentor Book, Published by The New American Library, 1955.

DEWEY, John, **Individualism Old and New**, London George Allen & Unwin Ltd., Museum Street, 1931.

DEWEY, John, **Experience and Education**, Collier Macmillan Publishers, 1963.

DEWEY, John, **A Common Faith**, New Haven Yale University Press, 1950.

DEWEY, John, **Human Nature and Conduct**, The Modern Library, New York, 1951.

DEWEY, John, **Education Today**, George Allen & Unwin Ltd., 1941.

DEWEY, John, **Democracy and Education**, The Macmillan Company, 1936.

DEWEY, John, **Problems of Man**, Philosophical Library, New York, 1946.

DEWEY, John, **Liberalism and Social Action**, G.P.Putnam's Sons, New York, 1963.

DEWEY, John, **A Common Faith**, Yale University Press, Oxford University Press, 1950.

DEWEY, John, **The Living Thoughts of Thomas Jefferson**, A Premier Book, Fawcett Publications Inc., 1957.

DEWEY, John, **The Child and The Curriculum and The School and Society**, Introduction by Leonard Carmichael, Phoenix Books, The University of Chicago Press, 1943.

DEWEY, John, **The Early Works**, 1882-1898, Southern Illinois University Press, 2008 ve google books.

DEWEY, John, **The Middle Works**, 1899-1924, Southern Illinois University Press, 2008 ve google books.

DEWEY, John, **The Later Works**, 1925-1953, Southern Illinois University Press, 2008 ve google books.

DYKHUIZEN, George **The Life and Mind of Hohn Dewey**, Southern Illinois University Press, 1973.

GARRISON, Jim the editor, **Reconstructing Democracy**, Recontextualizing Dewey, Pragmatism and Interactive Constructivism In the Twenty-first Century, State University of New York Press, 2008.

GOUINLOCK, James, **John Dewey's Philosophy of Value**, Humanities Press, New York, 1972.

MARTIN, Jay, **The Education of John Dewey, A Biography**, Columbia University Press, New York, 2002.

REMINI, Robert V. , **A Short History of the United States**, Harper Perennial, 2008.

ROCKEFELLER, Steven C. , **John Dewey Religious and Democratic Humanism**, New York: Columbia University Press,1991.

RYAN, Alan, **John Dewey and The High Tide of American Liberalism**, ww. Norton&Company New York, London,1995.

TALISSE, B.Robert, **On Dewey**, Wandsworth, Thomson Learning, 2000.

PERSONS, Stow, **American Minds, A history of Ideas**, Robert E. Krieger Publishing Company Huntington, New York,1975.

WESTBROOK, Robert B. , **John Dewey and American Democracy**, London, Cornell University Press, Ithaca and London, 1992.

Tezler

BAKIR, Kemal, **John Dewey ve Demokratik Eğitim**, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007.

COVENEY, Agnes, **Dewey and Habermas: Articulating A Social Ethics For Citizens**, A Dissertation Submitted to the Faculty of Gradutes School In The Candidacy For The Degree of Doctor of Philosophy, Loyola University Chicago, Chicago, Illinois, January 1998.

EKER, Semih, **John Dewey'in Pragmatik Politik Düşüncesi ve Politikada Meşruluk Sorunu**, Doktora Tezi, Bursa,2007.

Makaleler

BOHMAN, James, St. Louis University, **Democracy as Inquiry, Inquiry as Democratic: Pragmatism, Social Science, and the Cognitive Division of Labor**, American Journal of Political Science, v.43,no:12, p.590-607, April 1999.

BROWERS, C.A., **The Case Against John Dewey as an Environmental and Eco-Justice Philosopher**,
<http://www.cabowers.net/pdf/DeweysRelevance2003.pdf>

CAMPBELL, James, **Dewey's Conception of Community, Reading Dewey, Interpretations for a Postmodern Generation**, Edited by Larry A.Hickman, Indiana University Press, 1998.

CARSON, B. Clarence, **The Concept of Democracy and John Dewey**,
http://www.mmisi.org/ma/04_02/carson.pdf

CHRISTODOULOU, Joanna, **John Dewey, US Educator, Pragmatist Philosopher & Psychologist**,
http://gseacademic.harvard.edu/~hgsebio/presentations/johndewey_slides.pdf

DORIAN, Pam, **John Dewey, Evolutionary Ethics, and Human Rights**,
http://www.personal.psu.edu/ped127/blogs/pam_dorians_e-portfolio/PHIL%20204H%20PAPER.pdf

EMIRBAYER, Mustafa, **Dewey and Bourdieu on Democracy**,
http://www.ssc.wisc.edu/~emirbaye/Mustafa_Emirbayer/ARTICLES_files/Dewey%20and%20Bourdieu%20on%20Democracy.pdf

ERICSON, David P. , **John Dewey, Moral Education, and Two Principles of Public Policy**, <http://www2.hawaii.edu/~pesaconf/zpdfs/51ericson.pdf>

FESTENSTEIN, Matthew, **Pragmatism & Political Theory From Dewey to Rorty**, The University of Chicago Press.

GEIGER, Raymond George, **Dewey's Social and Political Philosophy, The philosophy of John Dewey**, Edited by Paul Arthur Schlipp, Northwestern University, New York, Tudor Publishing Company, second edition 1951.

GOUINCLOCK, James, **Excellence in Public Discourse ,John Stuart Mill,John Dewey and Social Intelligence**, Teachers College, Columbia University, New York and London.

HICKMAN, A Larry, **Democracy, Education and Value Creation**, <http://www.iop.or.jp/0313/hickman.pdf>

MACGILVRAY, Eric A., **University of Chicago, Experience as Experiment: Some Consequences of Pragmatism for Democratic Theory**, American Journal of Political Science ,v.43, no:12, April 1999,p.590-607.

MARGOLIS, Eric, **Teaching John Dewey**, <http://www.edrev.info/essays/v10n14.pdf>.

MENDONCA, Dina, **Dewey and the Public Sphere: Rethinking Pragmatism, The Place of Emotions in the Public Sphere**, <http://www.ifl.pt/private/admin/ficheiros/uploads/3acf165d45babb0f7ea8ee6a127d4f00.pdf>

MILLER, Carrie, **American Community and the 'Eclipse of the Public'**, http://www.eliewieselfoundation.org/CM_Images/UploadedImages/WinnersEssays/Carrie_Miller.pdf

PAPPAS, Gregory F. , **Dewey's Ethics: Morality as Experience, Reading Dewey, Interpretations for a Postmodern Generation**, Edited by Larry A.Hickman, Indiana University Press,1998.

POPP, A.Jerome, **Evolution's First Philosopher, John Dewey and the Contunuity of Nature**, State University of New York Press,2007.

REMINI, Robert V. , **A Short History of the United States**, Harper Perrennial, 2009.

ROGERS, Melvin L., Democracy, **elites and power: John Dewey reconsidered**,
<http://www.melvinrogers.com/uploads/RogersCPoliticalTheory2009.pdf>

SCHRAG, Francis, **Education and Democracy**,
http://users.polisci.wisc.edu/polphil/Schrag_Dewey-Oakeshott.pdf

SINGER, Beth J. , **Pragmatism, Rights and Democracy**, American Philosophy Series.

SMITH, Philip L., Still **Hoping to Construct a Good Society: Dewey and Ethics**, The Ohio State University

STUHR, John, **J.Dewey's Social and Political Philosophy, Reading Dewey, Interpretations for a Postmodern Generation**, Edited by Larry A.Hickman, Indiana University Press, 1998.

WEGMARSHAUS, Gert Rudiger, **John Dewey's Understanding of Democracy**, <http://www.usps.org.ua/uploads/docs/Democracy.pdf>

WESTBROOK, Robert B., **John Dewey(1859-1952)**,
http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/publications/ThinkersPdf/deweye.PDF

WILLIAMS, Brian A. , **Thought and Action: John Dewey at the University of Michigan**, http://www.soe.umich.edu/files/John_Dewey_Michigan.pdf

Web

<http://www.youtube.com/watch?v=GJZb6oxhY5U>

http://www.youtube.com/watch?v=SbON1W_kFuo

<http://www.scribd.com/doc/55374737/Dewey-Force-Violence-the-Law>

<http://dewey.pragmatism.org/>

<http://plato.stanford.edu/entries/dewey-aesthetics/>

<http://www.scribd.com/doc/55374737/Dewey-Force-Violence-the-Law>

<http://www.johndewey.org/welcome-john-deweyorg/>

http://www.infoamerica.org/teoria_articulos/lippmann_dewey.htm

http://www.brocku.ca/MeadProject/Dewey/Dewey_1939.html

[http://www.studyplace.org/wiki/Talk:John_Dewey_\(1859-1952\)](http://www.studyplace.org/wiki/Talk:John_Dewey_(1859-1952))

<http://education.stateuniversity.com/pages/1914/Dewey-John-1859-1952.html>

<http://plato.stanford.edu/entries/dewey-political/#4>

http://en.wikipedia.org/wiki/John_Dewey

http://en.wikipedia.org/wiki/Age_of_Enlightenment

<http://www.nytimes.com/learning/general/onthisday/bday/1020.html>

<http://www.lifeofthought.com/e70.htm>

<http://facstaff.uww.edu/mohanp/357week4.html>

<http://eschata.apocryphum.com/2011/03/29/dewey-democracy-ethics-and-education/>

<http://www.marxists.org/archive/novack/works/1959/x01.htm>

<http://www.faculty.fairfield.edu/faculty/hodgson/Courses/progress/Dewey.pdf>

<http://www.archive.org/stream/ethicsrevisededi009106mbp#page/n15/mode/2up>

http://books.google.co.uk/books?id=pyXv5aHs8LIC&pg=PA112&lpg=PA112&dq=dewey+middle+works+for+every+democratic+advance&source=bl&ots=tWwIXMa0m3&sig=RAxVBxvCuGE5vkO0M16DyN1sjH4&hl=en&ei=ouaOTqWOCMPQ4QSKtpWqAQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CDEQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false

<http://books.google.co.uk/books?id=FeWRmy7NtBAC&q=democracy+#v=snippet&q=democracy&f=false>

http://books.google.com/books?id=J-X9fDp0FpEC&printsec=frontcover&dq=john+dewey's+books&hl=en&ei=dOj8TLjcFcTu4qbog5n8Bg&sa=X&oi=book_result&ct=book-preview-link&resnum=2&ved=0CC4QuwUwAQ#v=onepage&q&f=false

<http://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=kPBCD9H-vVcC&q=farmer#v=snippet&q=farmer&f=false>

ÖZET

ÜSTÜN, Nevim, John Dewey'in Demokrasi Anlayışı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Çalışmamızda ilk olarak Dewey'in hayatını tarihsel bir bakış açısından ele aldık. Böylelikle yaşadığı olaylar ve etkilendiği kişiler, düşüncelerinin gelişmesinde çerçevesinde anlaşılabilir. İkinci bölümde ise Dewey'in insan odaklı felsefesinde, demokrasinin nasıl yayıldığını ana başlıklar altında dile getirdik. Dewey psikoloji ve felsefeyi, insana verilen değer ve demokrasi ile birleştirir. Bunu eğitim ve öğretim konusunda yazdıklarıyla ortaya koyar. Ekonomik demokrasinin olmasının önemine dikkat çeker. Bunu diğer alandaki yazıları takip eder.

John Dewey'in demokrasisi felsefi bir konu olmasının yanında insanı ilgilendiren her konuyu da kapsar. Bu yüzden ona göre demokrasi bir tanımla sınırlandırılmaz. Fakat bu kavram özgürlük, eşitlik ve kardeşlik kavramları üzerine yayılır. Dewey'de ahlaki düşünme boyutu, demokrasi olarak adlandırılır. Çünkü; demokrasi felsefenin ahlaki boyutundan kaynaklanıp, gelişir.

Amerika'nın göçmenlerle oluşan tarihsel yapısı bir kenara bırakılırsa, Dewey'in demokrasi anlayışı, insana ve insan aklına verilen değeri ortaya koyduğu için her toplum için geçerlidir. Dewey'in demokrasisinde her insanın gelişmesi, öğrenmesi ve farklılıkları zenginlik olarak görmesi önemli özelliklerdir. Bunun olabilmesi için demokrasinin özgürlük, eşitlik ve kardeşlik üzerine kurulan anlayışının her toplumsal kuruma yayılması gerekir. Böylece, Dewey'in felsefesi, insanlığın ahlaki olgunlukta özgürlüğüne yönelik çalışmalar bütünü sergiler.

Anahtar Sözcükler: John Dewey, Demokrasi, Eğitim ve Öğretim, Ahlak

ABSTRACT

USTUN, Nevim, Democracy and John Dewey, Master Thesis, Ankara, 2013.

We start to understand the meaning of John Dewey's democracy from his writings, as most of the books written about him describes democracy from political view, however the more we read his writings, the more we can understand how democracy can expand to any area.

To be able to understand Dewey's democracy, one needs to begin with his life story. His childhood, applying to graduate degree in philosophy, after marriage and teaching at Michigan University, the quite busy life at Chicago University with its primary, the well known laboratory school. Then lastly comes Columbia University with teaching abroad episodes.

During all his life Dewey wrote constantly, despite of his large family, his old age, his visits abroad etc... because he really liked philosophy and thinking. He started writing in philosophy with psychology, with which he became famous. At Michigan he participated in religious activities but when he moved to Chicago he left doing so because secular ideas and the wish of the students were so, for more scientific than theological.

About democracy we see his first writing in 1888. For him democracy is a natural term as living in a social life. He replied to political, social life issues around him and in this way he turned philosophy from abstract to concrete for finding answers to problems of man. He saw democracy as a solution to the social life of man. He gave general description of democracy and left the details to be filled by the people who occupy specific posts. Thus democracy has many meaning and requires constant work for the happiness of man to reach democracy. Thus democracy is not an easy task to get it.

From education to industrial education to politics, all system requires making people to be aware of their potentials. It is like making people to be more ethical. He was mostly worried about industrial democracy, however the fact what he expressed also is that there should be constant work on ethics or in his term in democracy as the solutions for man's problems. As he says the cure for democracy is more democracy and when there is democracy, there is ethics.

The second section is subdivided according to application of democracy in social life of man. The concept of democracy is a system that starts with human being and expands with his acts. Therefore includes every section of life such as; economy, politics, education... which we tried to find out the connection between these fields and democracy in fact what democracy is like in each of them. It is the way of democracy of living ethically in each of them. As his philosophy is based on unity, there is no separation between them as they all connect to each other.

At the end democracy means a free and ethical ideal social living of mankind on the earth in liberty, equality and fraternity. Although the democracy sees that a man is the enemy of the another as they have the different interests, it still hopes of a better society created by democratic education for the common good, as there is not a better alternative. The end of democracy is more democracy and democracy requires constant work...

Key words: John Dewey, Democracy, Education, Ethics